

1

Mehmet Akif Ersoy

Safahat

Orijinal metin - Sadeleştirilmiş metin - Notlar

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel

Yrd. Doç. Dr. Rıza Bağcı

Arş. Gör. Fazıl Gökçek

ZAMAN

Mehmet Akif Ersoy

Safahat

Orijinal metin - Sadeleştirilmiş metin - Notlar

I

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel

Yrd. Doç. Dr. Rıza Bağcı

Arş. Gör. Fazıl Gökçek

ZAMAN

KAPAK

Fevzi Yazıcı

DİZGİ

ZAMAN Gazetesi

BASKI VE MONTAJ

*GRAPHISCHER GROSSBETRIEB PÖSSNECK GMBH
EIN MOHNDRUCK BETRIEB*

YAYINCI

FEZA GAZETECİLİK A.Ş.

Çobançeşme Kalender Sk. No: 21 Yenibosna/İst.

Tel: 551 14 77-551 18 05-652 33 51 Fax: 551 28 22

MEHMET AKİF ERSOY KRONOLOJİSİ

1873 Kasım veya Aralık: Fatih'in Sangüzel mahallesinde İpekli Tahir Efendi ile Buharalı bir aileye mensup Emine Şerife Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelmesi. Asıl adı Ragıyf.

1878 Şubat: Emir Buharî mahalle mektebine başlaması.

1879 sonları: Fatih İptidâî Mektebi'ne başlaması.

1882: Fatih Merkez Rüştiyesi'ne kaydolması.

1885: Fatih Merkez Rüştiyesi'ni bitirip Mülkiye'nin İdadî kısmına geçmesi.

1888: Mülkiye İdadîsini bitirmesi. Babası Tahir Efendi'nin vefatı.

1889 sonları: Önce Ahırkapı'da, sonra Halkalı'da öğretime başlayan Baytar ve Ziraat Mektebi'ne girmesi.

1892, 3 Kasım: Bugün elde bulunan ve Bağdatlı Ruhi'ye nazire olarak yazılan ilk şiiri "Destur"u kaleme alması.

1893, 22 Aralık: Baytar ve Ziraat Mektebi'ni birincilikle bitirmesi.

1893, 26 Aralık: Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti 5. Şube Baytar Müfettiş Muaviniği'ne 750 kuruş maaşla tayin edilmesi.

1893, 28 Aralık: İlk matbu şiiri "Gazel"i'nin Hazinei Fünun'da neşredilmesi.

1894: Hıfzını tamamlayarak hafız olması.

1895: Mektep ve Maarif dergileriyle Filibe'de çıkan Gayret gazetesinde şiirlerinin çıkması.

1898: İbnülemin Mahmut Kemal'le birlikte yazı kurulunda bulunduğu Resimli Gazete ve daha sonra Serveti Fünun dergilerinde şiirlerinin ve İran edebiyatından yaptığı çevirilerin yayınlanması.

1898, 1 Eylül: Tophane-i Amire veznedarı Mehmed Emin Bey'in kızı İsmet Hanım ile evlenmesi. Bu evlilikten Cemile, Feride, Suad, İbrahim Naim, Emin, Tahir adlı altı çocuğu oldu.

1906, 17 Ekim: Halkalı Ziraat Mektebi'nde Kitabet-i Resmiye (kompozisyon) muallimi olarak ders vermeye başlaması.

1907, 25 Ağustos: Çiftçilik Makinist Mektebi'nde kitabet muallimi olarak ders vermeye başlaması.

1908, 2 Ağustos: Bir kaç arkadaşıyla birlikte Fatin Hoca tarafından İttihad ve Terakki'ye üye kaydedilmesi.

1908, 27 Ağustos: *Sırat-ı Müstakim*'in neşredilmeye başlaması. İlk "Fatih Camii" olmak üzere her sayıda şiirlerinin çıkması.

1908, 24 Kasım: İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi'nin Edebiyat-ı Osmaniye Müderrisliği'ne tayin edilmesi.

1908, 18 Kasım: "Darülfünun Talebesine Mühim Bir Tebşir" başlığıyla ilk makalesinin *Sırat-ı Müstakim* nr. 15'te neşredilmesi.

1909: Muhammed Ferid Vecdi'den tercüme ettiği **Müslüman Kadını**'nın (İstanbul, 1325, 165 s.) çıkışı (Mehmet Akif'in yayımlanan ilk kitabı.)

1909, Eylül: Umur-ı Baytariye müdür muavinliğine yükseltilmesi.

1910, 28 Şubat: Baytarlık Mektebi mezunlarınca kurulan "Baytar Mekteb-i Alisi Mezunîni Cemiyeti"ne başkan seçilmesi.

1910 sonları: Annesi Emine Şerife Hanım'ı hacca göndermesi.

1911, Nisan: *Sırat-ı Müstakim*'de neşredilen şiirlerini **Safahat** (İstanbul, 1329, 267+3 s.) adlı bir kitapta toplayıp yayımlaması. 2. b. 1916, 3. b. 1928.

1911, Mayıs: Akif'in bazı şiirlerinin Mahmut Şevket Paşa'yı hedef aldığı şeklindeki bir yanlış anlama yüzünden *Sırat-ı Müstakim*'in yayınının örfi idare tarafından kısa bir süre durdurulması.

1912, Eylül: **Safahat**'ın ikinci kitabı olan **Süleymaniye Kürsüsünde** adlı eserinin (İstanbul, Ramazan 1330, 61 s.) Sebilürreşad Kütüphanesi serisinin 1. kitabı olarak yayımlanması. 2. b. 1912, 3. b. 1918, 4. b. 1928.

1912, 8 Mart: *Sırat-ı Müstakim*'in sahiplerinden Ebululâ Mardin'in ayrılmasıyla yalnız kalan Eşref Edib'in 183. sayıdan itibaren derginin adını **Sebilürreşad** olarak değiştirmesi.

1913, 11 Mayıs: Balkan Savaşı felaketleri dolayısıyla Beyazıt, Fatih ve Süleymaniye camilerinde vaazlar vermesi.

1913, 11 Mayıs: Umur-ı Baytariyye Müdürü Abdullah Efendi'nin haksız yere azledilmesi üzerine yirmi yıllık devlet memuriyetinden istifa ederek ayrılması.

1913: İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi'nde verdiği dersleri ihtiva eden **Kavaid-i Edebiye** (İstanbul, 1329, 16 s.) adlı eserinin ilk formasının yayımlanması.

1913, Haziran başı: **Safahat**'ın üçüncü kitabı **Hakkın sesleri**'nin (İstanbul, Recep 1331, 64 s.) yayımlanması. 2. b. 1918, 3. b. 1928.

1913 sonu: İttihad ve Terakki Cemiyeti hükümetinin politikasına muhalif yazılar yayımladığı için Darülfünun'daki görevinden istifa etmek zorunda bırakılması.

1914, 3 Ocak: Mısır'a gitmesi ve burada iki ay kalması.

1914, Mart başı: Mısır'dan İstanbul'a dönmesi.

1914, 4 Haziran: 299. sayıdan itibaren Sebilürreşad'ın hükümet tarafından kapatılması. Hiç ara vermeden Sebilünneccat (nr. 300, 301) adıyla yayınına devam etmesi. nr. 302'den itibaren eski adıyla yayınına devamı.

1914, Ağustos başı: Safahat'ın dördüncü kitabı olan **Fatih Kürsüsünde** adlı eserinin (İstanbul, Ramazan 1332, 102 s.) yayımlanması. 2. b. 1914, 3. b. 1918, 4. b. 1924.

1914, Eylül: Darü'l-Hilafetü'l-Aliyye Medresesi'nin orta kısmının Türkçe-Edebiyat derslerini vermeye başlaması.

1914, Aralık: 1. Dünya Savaşı esnasında Almanya'daki müslüman esirleri bilgilendirmek amacıyla Harbiye Nezareti'ne bağlı Teşkilat-ı Mahsusa'nın kurduğu bir heyet içinde Berlin'e gitmesi.

1915: Muhammed Abduh'tan tercüme ettiği **Hanotoux'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un İslâm'ı Müdafası** (İstanbul, 1331, 80 s.) adlı eserin yayımlanması.

1915, Mayıs: Teşkilat-ı Mahsusa tarafından kurulan bir heyete dahil olarak Arap kabilelerinin 1. Dünya Savaşı'nda devlete sadık kalmasını sağlamak için Arabistan'ın Necid bölgesine gitmesi. Bu arada Medine'yi de ziyaret etmesi.

1915, 25 Kasım: Sebilürreşad'ın kâğıt sıkıntısı nedeniyle yayınına ara vermesi.

1916, 11 Mayıs: Sebilürreşad'ın yayınına tekrar başlaması.

1916, 26 Ekim: Sebilürreşad'ın İttihad ve Terakki hükümetine muhalefetinden ötürü 360. sayısından itibaren hükümet tarafından kapatılması. (Dergi yirmi ay boyunca hiç çıkmadı.)

1917, Eylül-Ekim: Safahat'ın beşinci kitabı olan **Hatıralar** adlı eserinin (İstanbul 1333/1335, 79 s.) kitap olarak basılması. 2. b. 1918, 3. b. 1928.

1918 başları: Büyük kızı Cemile'nin daha sonra **Safahat'ı** topluca

neşreden Ömer Rıza (Doğrul) ile evlenmesi.

1918, 31 Mayıs: Sarıgözel'deki evin ikinci defa yanışı.

1918, Temmuz: Mekke Emiri Şerif Haydar Paşa'nın daveti üzerine İzmirli İsmail Hakkı Bey ile gittiği Aliye'de (Lübnan) iki ay kalması. Kendisi Aliye'de iken İstanbul'da Şeyhülislamlik makamına bağlı olarak kurulan Darü'l-Hikmet-i İslamiye Cemiyeti'nin başkâtibliğine atanması.

1918, 4 Temmuz: Uzun bir aradan sonra Sultan Vahdettin'in tahta çıkışıyla Sebilürreşad'ın yeniden yayımlanmaya başlaması.

1920, Ocak: Darü'l-Hikmet-i İslamiye Cemiyeti'ne üye olması. Balıkesir'e giderek Zağanos Paşa Camii'ndeki vaazında halkı Yunan işgal kuvvetleriyle mücadeleğe teşvik etmesi.

1920, 10 Nisan: Ankara'ya gitmek üzere İstanbul'dan ayrılması.

1920, Nisan sonu: Üsküdar-Alemdağı-İnebolu-Kastamonu, yolundan Ankara'ya varması. 30 Nisan'da Hacı Bayram Camii'nde vaaz vermesi.

1920, 3 Mayıs: Kuva-yı Milliye'ye katıldığıının anlaşılması üzerine Darü'l-Hikmet-i İslamiye'deki görevinden azli.

1920, 5 Haziran: Burdur mebusu olması. Daha sonra halkı milli mücadeleğe teşvik için Eskişehir, Burdur, antalya, Afyon, Konya ve Kastamonu'ya gitmesi.

1920, 19 Ekim: Kastamonu'ya giden Eşref Edip'in halkı Kuva-yı Milliye lehinde savaşa teşvik eden faaliyetini şehrin valisinin Ankara'ya bir ayaklanma hazırlığı olarak bildirmesi üzerine, Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın izniyle Kastamonu'ya gitmesi.

1920, 7 Kasım: Hakimiyet-i Milliye, nr. 72'de neşredilen bir ilânla İstiklâl Marşı yarışması açılması.

1920, Kasım-Aralık: Millî Mücadele'nin haklılığını anlatmak için Kastamonu'daki Nasrullah Camii ve civar kazalarda vaazlar vermesi.

1920, Aralık sonu: Eşref Edip ile birlikte Ankara'ya dönmesi.

1921: Said Halim Paşa'dan tercüme ettiği **İslamlaşmak** (İstanbul 1337, 32 s.) adlı eserin kitap halinde yayımlanması. Nasrullah Camii'ndeki kitabesinin Elcezire Cephe kumandanı Nihat Paşa tarafından **Kastamonu'da Nasrullah Kürsüsü'nde** (Diyar-ı Bekir vilayet matbaası, 1337, 32 s.) adıyla bastırılması ve cephelere dağıtılması.

1921, 3 Şubat: Sebilürreşad'ın nr. 467'den itibaren Ankara'da

neşredilmeye başlaması.

1921, 1 Mart: "İstiklâl Marşı"nın Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tannöver) tarafından meclis kürsüsünden milletvekillerine okunması.

1921, 12 Mart: Büyük Millet Meclisi'nde yapılan toplantıda "İstiklâl Marşı"nın millî marş olarak kabulü.

1921, 24 Eylül: Ankara'nın işgal edilmesi tehlikesine karşı Sebilürreşad'ın 490. sayısının Kayseri'de yayımlanması. Ailesini de Kayseri'ye gönderen Akif oğluyla Ankara'da kalır.

1921, 10 Aralık: Sebilürreşad'ın nr. 491'den itibaren tekrar Ankara'da çıkmaya başlaması.

1922, 1-16 Ağustos: Muharebe öncesinde askerlere cesaret verici konuşmalar yapmak üzere Ali Fuad Paşa başkanlığındaki bir heyetle birlikte cephelerde dolaşması.

1922, Eylül başı: Şeriye Vekâletine bağlı olarak kurulan "Tedkikat ve Telifat-ı İslamiye Heyeti"ne üye seçilmesi.

1923, Mayıs başı: Meclis'in seçim kararı alarak 21 Mart'ta son defa toplanıp dağılması üzerine Burdur mebusluğunun sona ermesi ve ailesiyle birlikte İstanbul'a dönüşü.

1923, 16 Mayıs: Nr. 528'den itibaren Sebilürreşad'ın İstanbul'da neşredilmeye başlaması.

1923, Ekim: Kendisini himaye eden Abbas Halim Paşa'nın davetlisi olarak onunla birlikte Mısır'a gitmesi. Kış burada geçirmesi.

1924 ilkbahar: Mısır'dan İstanbul'a dönmesi.

1924, Ağustos: Safahat'ın altıncı kitabı olan **Asım** adlı eserinin (İstanbul 1342, 132 s.) kitap halinde yayımlanması. 2. b. 1928.

1925: Yine Mısır'a gidip kış orada geçirmesi. Abdülaziz Çavuş'tan tercüme ettiği **İşidin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler** (Ankara 1339-1341 68 s.) ve **Anglikan Kilisesine Cevap** (İstanbul 1339-1341, 290 s.) adlı eserlerin kitap olarak yayımlanması.

1925, 6 Mart: Şeyh Said İsyanının ardından çıkarılan Tahrir-i Sûkûn kanunuyla Sebilürreşad'ın nr. 641'de kapatılması.

1925, ilkbahar: Mısır'dan İstanbul'a dönmesi.

1926 başları: Diyanet İşleri Başkanlığı'nca kendisine ısmarlanan Kur'an-ı kerim tercümesi üzerinde çalışmaya başlaması. Annesi Emine Şerife

Hanım'ın vefatı.

1926 kışı: Terar Mısır'a gitmesi. 1936'ya kadar Kahire'deki Camia-tü'l-Mısriyye Darülfünunu'nda Edebiyat-ı Türkiyye müderrisi olarak çalışması. İkameti Kahire'ye yakın olan ve Abbas Halim Paşa'nın köşk ve arazilerinin bulunduğu Hilvan köyünde.

1931, Aralık: Kur'an tercümesini tamamladığı halde bu tercümenin Kur'an'ın aslı yerine kullanılmasından korkarak tercümeden vazgeçtiğini belirten bir yazıyı Ankara'ya göndermesi.

1933 sonu: Safahat'ın yedinci kitabı olan **Gölgeler** adlı eserinin (Kahire, 1352, 96 s.) basılması.

1935: Karaciğerinden rahatsızlanması.

1935, Temmuz: Rahatsızlığından ötürü hava değişimi için Lübnan'da Aliye yakınındaki Suku'l-Garb köyüne gitmesi. Burada daha önce yakalandığı sıtma hastalığının ortaya çıkması.

1935: Antakya'ya gitmesi.

1936, Haziran: Hastalığı ilerleyince İstanbul'a dönmesi. Siroz teşhisiyle Nişantaşı'ndaki Sağlık Yurduna tedavi edilmek üzere kaldırılışı. Kendisine 170 kûsur lira emekli maaşı bağlanması.

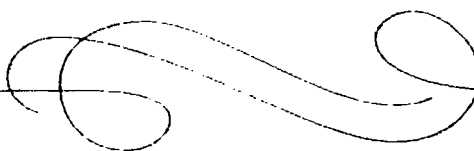
1936 yazı: Sağlık Yurdu'nda bir ay yattıktan sonra Mısır apartmanına yerleştirilmesi. Bir süre sonra Prens Halim Bey'in Baltacı Çiftliğine gitmesi. Üç ay kaldığı bu çiftlikten zaman zaman tedavi için İstanbul'a gelmesi.

1936, 27 Aralık: Havaların soğuması üzerine döndüğü Mısır apartmanında bir pazar akşamı vefat etmesi. Edirnekapi Mezarlığında yakın dostu Babanzade Ahmed Naim'in yanına gömülmesi.

1943: Ömer Rıza Doğrul tarafından **Safahat**'in bütün kitaplarının bir arada toplu olarak ilk defa yayımlanışı. 1987'de M. Ertuğrul Düzdağ tarafından Safahat'ın daha tam ve doğru bir metninin yayımlanması.

1960: Yol inşaatı sebebiyle mezarının Edirnekapi Şehitliğine naklolanması.

1986: Ölümünün 50. yılı dolayısıyla mezarının devlet eliyle yeniden yaptırılması.

SAFAHAT

Birinci Kitap

***EVLÂDIM MEHMED ALÎYE
YÂDÎGÂR-I VEDÂDIMDIR***

Orjinali

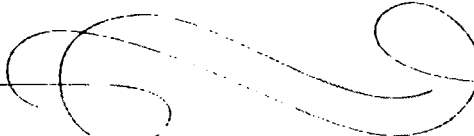
"Evladım Mehmet Ali'ye
Sevgimin hâtırasıdır." (1)

(1) Mehmet Ali: Müşir Ratıp Paşa'nın oğlu. Akif'in özel ders verirken tanıdığı ve çok takdir ettiği bir öğrencisi.

ÖNSÖZ

Kanaatimize göre 20. yüzyıl Türk edebiyatının temsilcileri arasında milletimiz tarafından en fazla sevilen şair, Mehmet Akif ve dolayısıyla en fazla okunan şiir kitabı da Safahât olmuştur. Bununla beraber Safahât'a bir bütün olarak bakıldığında günümüzün Türkçesiyle bu kitabın dili arasında oldukça büyük bir farklılaşmanın ortaya çıktığı da inkâr edilmez bir hakikattir. Başka bir deyişle bugün aydın tabakanın veya Akif'in çok değer verdiği gençlik kitlesinin Safahât'ı lâıykıyla anlaması oldukça zorlaşmıştır. Buna, bir şairin şiir dünyasına girmenin bilinen zorlukları da eklenince Safahât'ı günümüzün okuruna bugünün Türkçesiyle sunmanın ne kadar gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten bu değerli eserin cumhuriyet döneminde yapılan neşirlerinde bazı şiirler dipnotları yoluyla sadeleştirilmiş veya neşirlerin sonuna her defasında birtakım sözlükler eklenmiştir. Son yıllarda İsmail Hakkı Şengüler tarafından hazırlanan on ciltlik Açıklamalı Mehmet Akif Külliyyatı'nda ise Safahât, tamamen nesir halinde günümüz Türkçesine çevrilmiştir (c. 1-4, İstanbul, 1990). Ancak daha önceki sadeleştirmelerin dili bugün oldukça eskimiştir. Mehmet Akif Külliyyatı'ndaki tamamen nesre çevrilerek yapılan sadeleştirmede ise hazırlayanın büyük bir takdirle karşıladığımız emek ve gayretine rağmen, şiirlerin estetik özellikleri ihmal edilmiş, notlar kısmında ise daha ziyade yayın tarihi, mısra sayısı ve vezin gibi anlamla fazla bir ilişkisi olmayan bilgilere yer verilmiştir.

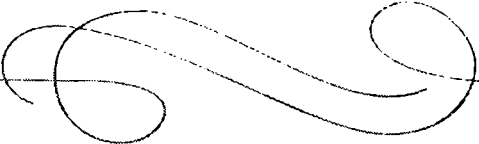
Biz hazırladığımız sadeleştirmeyi, daha ziyade bir edebiyat tarihçisi gözüyle ve Safahât'ın estetik tarafını da dikkate alarak yaptık. Burada belirtmemiz gereken önemli bir husus, sadeleştirmede esas aldığımız metindir. Bilindiği gibi Safahât,

bugüne kadar değişik naşirler tarafından defalarca neşredilmiştir. Bunlar arasında bizim metnini esas aldığımız neşir, ömrünü adetâ Mehmet Akif araştırmalarına adanmış olan M.Ertuğrul Düzdağ'ın 1991 yılında yaptığı neşirdir: Safahât. Eski ve yeni harflerle tenkitli neşir, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991. Safahât'ın Mehmet Akif tarafından gözden geçirilmiş son baskılarına dayanan ve şiirlerin kitap ve Sırât-ı Müstakîm Sebîlürreşat dergilerindeki metin farklılıklarını da veren bu neşir, kanaatimizce Safahât baskıları arasında en güvenilir olanıdır.

Çalışmamızda sadeleştirilmiş şekil orijinal metinle karşılıklı olarak yer almaktadır. Sadeleştirmede esasen, şiirlerin anlamını vermek, bunları günümüzün diliyle ifadeye çalışmak amaçlanmıştır; kelime veya ibarelerin sözlükteki karşılığı yerine konteks (bağlam) içindeki karşılıklarının verilmesine dikkat edilmiştir. Bununla birlikte şiir cümleleri tamamen nesir cümleleri haline getirilmemiş; vezin mecburen gözardı edilmekle birlikte kafiye'nin mümkün mertebe korunmasına çalışılmıştır. Başka bir deyişle şiirlerin anlamı verilirken şiirsel havanın da verilmesine gayret edilmiştir. Bundan başka şiirlerin altında yer alan hicrî veya rumî yazılış tarihlerinin, sadeleştirilmiş metinde milâdî karşılıkları da verilmiştir.

Sadeleştirmenin anlamı vermede yetersiz kaldığı yerlerde metin, zaman zaman açıklayıcı notlarla desteklenmiştir. Bunlarda amaç şiirlerin anlam inceliklerini daha fazla ortaya koyabilmek, okurun Mehmet Akif'in şiir dünyasına daha fazla girmesini sağlayabilmektir. Bundan dolayı şiirlerde geçen tek bir kelimeyle karşılanamayacak kelime, deyim ve terimler açıklanmış; tarihî ve edebî şahsiyet ve olgulara ve ayrıca yer adlarına dair gerekli bilgiler verilmiştir. Aynı açıklama ve

bilgilerin gerekli görüldüğü yerlerde tekrarından da kaçınılmamıştır. Tamamen sembol veya istiarelere dayalı bazı lirik ve mizahî şiirlerle İstiklâl Marşı'nda ise daha ayrıntılı notlara yer verilmiştir. Bu gibi durumlarda notları geniş tutmamızın sebebi, edebiyatla yakından ilgili lise ve üniversite öğrencilerine daha fazla yararlı olabilmek düşüncesidir.

Sadeleştirilmiş metinde, şairin şiirlerin altına koyduğu notların da sadeleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak şairin notları orijinal metinde olduğu gibi yıldız işaretiyle, kendi koyduğumuz notlar ise parantez içine alınan numaralarla gösterilmiştir. Bazı şiirlerin başında bulunan âyet ve hadis mealleri de nisbeten sade olmaları ve sadeleştirilmesi uzmanlık gerektiren metinler olmaları bakımından, gerekli açıklamalar eklenmekle birlikte sadeleştirilmiş metnin başına aynen nakledilmiştir.

Bütün bu sadeleştirme ve notlamalar aslında, orijinal metne, yani Mehmet Akif'in şiir dünyasına daha fazla nüfuz etme yolunda yapılmış çalışma veya denemeler olarak görülmek zorundadır. Zira her büyük şair gibi Mehmet Akif'in şiiri de belli bir edebiyat birikimi ve bir çaba olmaksızın anlaşılması oldukça zor kompleks bir yapıya sahiptir. Manası çok açık görünen şiirlerde bile bazan karşımıza öyle söyleyişler çıkmaktadır ki bunların bugünkü dille tam olarak ifadesi neredeyse imkânsız olmaktadır.

Özetle yaptığımız sadeleştirme ve açıklamalar Mehmet Akif'in şiirine ait mütevazı yorumlar olarak görülmelidir. Bunlarda zaman darlığı dolayısıyla dikkatten kaçan bazı eksiklikler, daha isabetli bir ifadeyle karşılanabilecek yerler elbette bulunacaktır. Yorumlamalarımızın tek üstün tarafı, Mehmet Akif'e dair daha önce yapılmış kendi açısından değerli yorum veya açıklamaların tecrübesinden -buna edebî şahsiyetlere dair diğer

tecrübelerimizi de eklemek gerekir- yararlanmış daha ileri bir adım olmasıdır. Bunları söylemekle Mehmet Akif'in daha fazla okunmasına ve anlaşılmasına yapabileceğimiz katkıdan duyduğumuz sevinci de ifade etmiş oluyoruz. Gerçekten de o, sadece kendi devrine değil, çağımıza ve geleceğe de hitab edebilen büyük bir şahsiyettir ve şüphesiz onun şiirinde günümüz okur veya gençliğinin alabileceği birçok estetik hazlar ve dersler daima bulunacaktır.

Eserde Safahât metninden önce Safahât'ı ve şairini kısaca değerlendiren bir bölümle Mehmet Akif Ersoy Kronolojisi başlıklı şairin hayatına ait önemli olayları veren başka bir bölüm bulunmaktadır. Akif'e ve sanatına dair bazı hatırlatmaları ve tanıtıcı bilgileri ihtiva eden bu bölümlerde ayrıntıya girmeyi gereksiz bulduk. Zira bizim için önemli olan Akif'in söyledikleri, yani Safahât'ın kendisiydi.

Burada son olarak böyle bir Safahât neşrini planlayan ve başarıyla gerçekleştiren ZAMAN gazetesinin değerli yöneticilerine duyduğumuz minnet ve şükranı ifade etmek istiyoruz.

Prof. Dr. Ö.Faruk HUYUGÜZEL

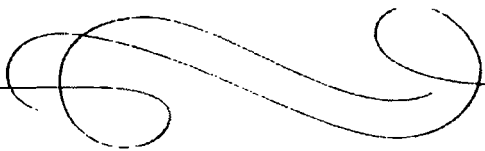
İzmir, 1994

SAFAHAT HAKKINDA

Hayatın değişik yüzleri, görünümleri manâsında anlayabileceğimiz Safahât, Mehmet Akif'in sağığında kendi tashihinden geçerek yayınlanmış olan yedi ayrı şiir kitabının ortak adıdır. Aslında şairimiz bu yedi kitabın birincisini Safahât adıyla 1911'de çıkarmış ve burada 1908'den itibaren Sırât-ı Müstakîm dergisinde çoğu "Safahât-ı Hayattan" genel başlığıyla yayınlanan şiirlerinden bir seçme yapmıştı. Bundan sonra yayınlanan şiir kitapları ise Safahât ortak adıyla, ama kendilerine has bir alt başlıkla ikinci kitap, üçüncü kitap.. şeklinde edebiyat ve fikir dünyamıza çıktılar. Böylece Süleymaniye Kürsüsünde 1912'de, Hakkın Sesleri, 1913'te, Fatih Kürsüsünde 1914'te, Hatıralar, 1917'de, Asım 1924'te, Gölgeler ise 1933'te yayınlanmış oldular. Bunların topluca Safahât adı altında tek bir büyük ciltte yayınlanması ise Akif'in ölümünden sonra 1943'te mümkün olabildi.

Bu yedi kitabın üçü -Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Asım- yekpare birer büyük manzume halinde yazılmıştır. Diğer şiir kitapları ise kimisi uzun kimisi kısa münferit şiirlerden oluşmaktadır.

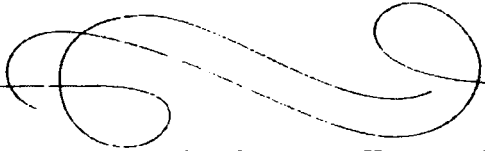
Aslında Mehmet Akif'in bütün şiirleri bunlardan ibaret değildir. Onun 1893'ten itibaren Hazine-i Fünûn, Mektep, Resimli Gazete ve Servet-i Fünun gibi dergilerde tek tük yayınlanan Ziya Paşa, Muallim Naci ve Abdülhak Hamit yolunda yazılmış gençlik dönemi şiirlerinin bir tanesi bile -ki bu döneme ait çok sayıda şiirini bizzat imha ettiğini şairin kendisi söylemektedir- Safahât'a alınmamıştır. Bundan başka Akif, II. Meşrutiyet'in ilânından itibaren Sırât-ı Müstakîm ve Sebilürreşat dergilerinde peşpeşe

yayınlağığı şiirlerinin bazılarını da Safahât dışında bırakmıştır. 1904'ten itibaren yazılan ve belli bir prensip çerçevesinde Safahât'a alınan elimizdeki şiirler ise Akif'in şahsiyetine ve sanat anlayışına uygun dışen, başka deyişle kendi tarz ve üslûbunu aksettiren şiirler olmuştur.

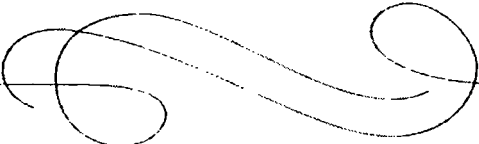
Safahât'ın diğerlerine göre en hacimlisi olan ilk kitabı Akif'in 1936'ya kadar devam edecek şiir macerasının adetâ bir programını verir. Buradaki şiirlerin büyük bir kısmını dinî lirizm, toplum problemleri karşısındaki ızdırap ve felsefi duygu ve tereddütler olmak üzere üç esas tema etrafında toplamak mümkündür. Onun şiirinin dikkate değer özellikleri arasında bulunan ironiyi aksettiren örnekleri de aynı kitapta bulmak mümkündür.

Uzun tek bir şiir olarak yazılan Süleymaniye Kürsüsünde başlıklı ikinci kitap, esasen bir tasvir ve bir vaazdan oluşur. Şiirin başında şairin Süleymaniye Camii'ne giderken karşısına çıkan Galata Köprüsü'nün ve Yeni Cami'nin tasviriyle vaazın verildiği Süleymaniye Camii'nin tasvirinden sonra sıra, kürsiye çıkan Türkistanlı vaizin anlattıklarına gelir. Akif'in yakından tanıdığı bütün İslâm dünyasını gezmiş olan Rusya Türklerinden Abdürreşit İbrahim'e çok benzeyen bu vaiz kürsüde, dolaşmış olduğu Türk ve İslâm dünyasına ait gözlem ve fikirlerini heyecanlı bir dille anlatır. Vaazda İslâm toplumlarındaki çöküşün esasen İslâm'ın aslı kaynaklarından uzaklaşılmasından kaynaklandığı fikri işlenir. Süleymaniye Kürsüsünde, Akif'in bütün Safahât'a yayılan İslâm birliği idealinin şekillendiği bir kitaptır. Şair burada İslâm birliğine engel olarak gördüğu din aleyhtarlığı ve Batı hayranlığı ile kavmiyetçilik (ırkçılık) fikrinin tehlikeleri üzerinde önemle durur.

yekpare bir uzun şiir olarak Süleymaniye Kürsüsünde ile Fatih Kürsüsünde adlı eserlere benzer. Asım, Mehmet Akif'in sanatının bütün vasıtalarını ideal şekilde kullandığı, başka deyişle kendine özgü şiirin zirvesine ulaştığı bir eserdir. Esasen bir diyalog, bir sohbet şeklinde düzenlenen bu eserin büyük kısmında Köse İmam ve Hocazade gibi iki farklı nesle mensup insan, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru problemleri daha da büyümüş olan Osmanlı devlet ve toplum düzeni üzerine konuşurlar. Köylünün tükenmişliği, milletin basiretsizliği, idarecilerin gafleti, nesiller arasındaki ve halkla idareciler arasında farklılıklar ve mektep-medrese ikiliği bu konuşmanın esas konularını teşkil eder. Mevcut duruma bakarak çok karamsar konuşan Köse İmam karşısında Hocazade gelecekte ümitli gözüktür. Onu bu fikre götüren de Köse İmam'ın oğlu Asım'ın içinde bulunduğu genç neslin savaştaki olağanüstü mücadelesi ve özellikle Çanakkale'de kazandığı inanılmaz zaferdir. Eserin son sayfalarında Hocazade, kendisini ziyarete gelen Asım'la konuşur ve geleceği şekillendirecek olan imanlı yeni neslin temsilcisi saydığı Asım'ı, yarıda kalan tahsilini tamamlamak ve kurtuluşu sağlayacak Batı ilim ve tekniğini ülkeye getirmek üzere Avrupa'ya gitmeye ikna eder. Akif'i temsil eden Hocazade'nin inancına göre memleketin kurtuluşu, kökü bizde çok derinlere giden "fazilet" (İslâm) ile "marifet" in (Batı'nın ilim ve teknolojisi) birleşmesiyle mümkün olacaktır.

Safahât'ın son kitabı olan Gölgeler, Akif'in ideallerinin gerçekleşmemesinden doğan hayal kırıklığıyla kendi içine dönüşünün, şiirde sosyal plandan ferdi plana geçişinin işaretlerini vermesi bakımından diğer kitaplardan farklı bir karakter gösterir. Kimisi uzun kimisi kuta şeklinde 41 parça şiirden oluşan bu kitaptaki eserlerin çoğu, Mütareke ve Millî Mücadele yıllarında

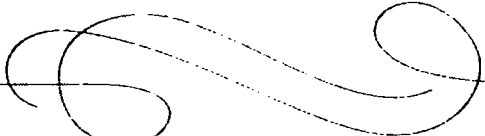

yazılmış olmakla birlikte bunlarda şairin mücadelecî ruhunun adetâ son çırpınışları hissedilir. Bazı şiirler ise tam anlamıyla karamsar bir ruh halini yansıtır. Gece, Hicran ve Secde gibi estetik değeri yüksek sembolik mahiyetteki şiirlerde ise şair, tam anlamıyla mistik duygularına teslim olmuş görünür.

Akif'in Safahât'la nesnelleşen şiir macerasına bir bütün olarak baktığımızda, aslında onun kendinden ziyade içinde bulunduğu Müslüman Türk toplumunun meselelerini ön plana aldığı, bunları sanatının merkezi haline getirdiği açıkça görülür. Mehmet Kaplan'ın onun sanatını değerlendiren söylediği şu sözler gerçekten çok isabetlidir (1):

"Türk edebiyatında onun kadar içinde yaşadığı devri bütün tefferruatı ile gören ve gösteren başka bir şair yoktur, denilebilir. Safahât, adetâ muayyen bir nokta-i nazardan tasvir edilen bir manzum romana benzer: Sokak, ev, kulûbe, saray, meyhane, cami, köy, şehir, fakir, zengin, dindar, dinsiz, cılız, pehlivan, korkak, kahraman, halk, yüksek tabaka, münevver, cahil, yerli, yabancı, Avrupa, Asya, ticaret, siyaset, harp, sulh, şehircilik, köycülük, mazi, halihazır, hayal, hakikat, hemen hemen her şey Akif'in duyuş ve görüş sahnesine girer. Ve o bunları yalnız şiirin değil, edebiyatın bütün ifade vasıtalarıyla anlatır: Tasvirler yapar, portreler çizer, hikâyeler söyler, fıkralar anlatır, konuşmalara baş vurur, vaaz eder. Komik, trajik, öğretici, hamâsî, lirik, hakimâne her edâyı, her tonu kullanır. Bu suretle Akif, şiirin hududunu nesir kadar, edebiyat kadar genişletir; hattâ edebiyatı da aşar, onu hayatın ta kendisi yapar. "

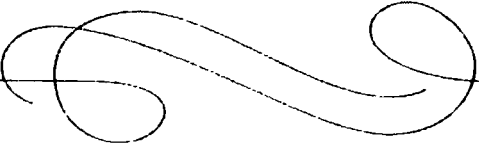
Dikkat ve ilgisini doğrudan doğruya içinde bulunduğu hayata çevirmiş olan bu şiirin, ancak çok dikkatli bir okunuşla

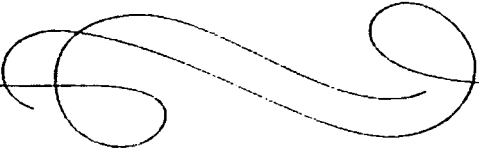
farkedilebilen bir de arka planı vardır ki burada Akif'in sanatkâr ruhunun macerasını, bazı soruların cevabını tam bulamamış, çevresindekilere hiç benzemeyen bir yalnız adamın psikolojisini sezmemek mümkün değildir. Akif'in bu cephesi kaderin ve İlâhî adaletin izah edemediği tecellileri karşısında bocalayıp da bunlar karşısında dua ve niyazlarla Allah'a sığındığı mısra, beyit ve şüirlerinde daha belirgin olarak gözüktür.

Böylece onun şiiri dışa, topluma ve hayata bakan yönleriyle didaktik, kendi içine ve buradan giderek bütün insanlığın özüne bakan yönüyle lirik bir karakter gösterir ve bu lirizm, didaktizmin içinde zaman zaman kendine hakim olamayarak yükselir; Çanakkale şiirinde ve İstiklâl Marşı'nda olduğu gibi bize Türk şiirinin en yüksek örneklerini hediye eder. Bütün bunlarla söylemek istediğimiz Mehmet Akif'in "objektif şair, realist şair, büyük nâzım" gibi kolaycı kategorik nitelemelere sığmayacak ölçüde büyük ve nev'i şahsına münhasır bir sanatkâr olduğudur. Çok okunan bir kitap olarak Safahât'ın defalarca basılması, hakkında yapılan araştırma ve incelemelerin çağdaşlarıyla kıyaslanmayacak ölçüde çok olması ve bunların son yıllarda güttüde artması Mehmet Akif Ersoy'un Türk edebiyatının en büyükleri sırasında bulunduğunu açıkça gösteren deliller arasındadır.

(1) *Şiir Tahlilleri I*, 6. b., İstanbul, 1978, s. 174. Mehmet Akif'in şahsiyeti ve sanatı hakkında daha geniş bilgi için bizim de istifade ettiğimiz Orhan Okay'ın şu değerli incelemesine bakılabilir: *Mehmet Akif. Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*, Ankara, 1989.

*Bana sor sevgili kâri', sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyyette şu karşında duran eş'ârım;
Bir yığın söz ki, samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne san'atkârım.
Şi'r için "göz yaşı" derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin gıryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!
Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım iki söz yazdımsa.*

Bana sor sevgili okur, sana ben söyleyeyim,
Ne mahiyette Şu karşında duran Őiirim?
Bir yığın söz ki içtenliğidir ancak hüneri.
Ne sanat bilirim, çünkü, ne sanatkârım.
Şiir için “gözyaşı” derler, onu bilmem, yalnız
Aczimin göz yaşlarıdır bence bütün eserim.
Ağlarım, ağlatamam, hissedirim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, bundan da ne kadar rahatsızım.
Oku, eğer sana bir duygulu yürek lazımsa,
Oku, zira onu yazdım, iki söz yazdımsa.

FÂTİH CÂMÎ

Yatarken yerde ilhâdıyle haşr olmuş sefil efkâr,
Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr,
Siyeh reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâziler,
Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrâr;
Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel,
Gelir fevkünden eyler sermedi binlerce nûr îsâr.
Derâgûş etmek ister nâzenîn-i bezm-i lâhûtu:
Kol açmış her menârı sanki bir ümmîd-i cür'etkâr!
O revzenler, nazarlardan nihan didâra müstağrak,
Birer gözdür ki sıyrılmış önünden perde-i esrâr.
Bu kudsi ma'bedin üstünde tâban fevc fevc ervâh,
Bu ulvî kubbenin altında cûşan mevc mevc envâr.
Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru;
Semâdan yâhud inmiş hâke, Sînâ-reng olup, Didâr!
Tabiat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken,
O, gûyâ kalb-i nûrânîsidir leylin, durur bîdâr.
Evet bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır,
Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr.
Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:
O sadrın feyz-i enfâstyle gûyâ bir yığın ahcâr.
Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir timsâl-i nûr olmuş.
Nasıl timsâl-i nûr olmaz? Şu pek sâkin duran dîvâr,
Asırlar geçti hâlâ bâtılın piş-i hücûmunda,
Göğüs germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr.

FATİH CAMİİ

Dinsizlikle karışmış aşâğılık fikirler yerle bir olmuş da,
Yükselmiş bu iman abidesi yarararak asırları.
Kapkara bir sapıklık bulutu şeklinde eski devirler,
Bu mabedin civarından kaçır, bir an bile duramazlar.
İstikbal, hakikat ışığıyla dolu bir sabah gibi
Üzerinde doğup, ebediyyen nurlu aydınlığını döker.
İlahi âlemin güzelliğini kucaklamak ister;
Cesaretle, umutla kol açmış minareler.
O pencereler, gözlerden uzak ilâhi güzelliğe dalmış
Birer gözdür ki açılmış önünde bütün sırlar.
Bu kutsal mabedin üstünde akın akın ruhlar parlamakta,
Bu yüce kubbenin altında dalga dalga nurlar coşmakta.
Sabahın baygın ruhu sanki cisimleşmiş
Yahut da ilâhi güzellik, sanki Sînâ'da olduğu gibi yere inmiş.
Tabiat, karanlığın örtüsü altında uykuya dalmışken,
O sanki aydınlık kalbi gecenin, uyumadan bekler.
Evet, bir kalbdır o, bir coşkulu aşık kalbi,
Ki içinden çıkıp yükselir her dem inleyen zikirler.
Cephesinde İslâm'ın göğsündeki yüce anlam görünür;
O göğsün feyizli nefesleriyle sanki bir yığın taş,
Kalkarak, yükselerek aydınlığın timsali olmuş.
Nasıl timsali olmaz ki, şu pek sakin duran duvar,
Asırlardan beri batılın saldırılarına karşı,
Bir kez olsun yılmadan, usanmadan göğüs gerer.

*Bu bir ma'bed değil, Mâ'bûd'a yükselmiş ibâdettir;
Bu bir manzar değil, didâra vâsıl mevkib-i enzâr.
Semâdan inmemiştir, şüphesiz, lâkin semâvîdir:
Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzî hâvîdir.*

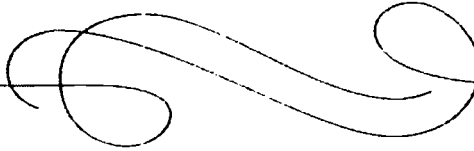
** * **

*Bir infilâk-ı safâdır ki yâr-ı cânumdur,
Sabâhı pek severim, en güzel zamânumdur.
Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ;
Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha,
Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz
Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazîn âvâz.
İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk,
Ezânı beklemey oldum; açılmadan âfâk,
Zalâmı sîneye çekmiş yatan sokaklardan
Kemâl-i vecd ile geçtim. Önümde bir meydan
Göründü; Fâtih'e gelmiştim anladım, azıcık
Gidince, ma'bede baktım ki bekliyor uyanık!
Sokuldum artık onun sîne-i münevverine,
Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.*

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini,
O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini
Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda...
Neler düşündüm o sâ'atte bilerseniz orada!*

*Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece,
Sizinle câmi'e gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz gelin amma namazda uslu durun,
Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!"
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi,*

Orjinali

Bu bir mâbed değil, Allah'a yükselmiş ibadettir,
Bu bir tablo değil, sanki Hakk'a ulaşan nazarlardır.
Semadan inmemiştir şüphesiz, lâkin semavidir,
Yeryüzüyle ilişkisiz feyizli bir tecelliye havidir.

Sabahı pek severim, o en güzel zamanımdır,
Benim en candan dostumdur, neşemin arttığı andır.
Göğün eli gecenin örtüsünü henüz açmamıştı,
Sabah rüzgârı da sakın uykusundan daha ayılmamıştı.
Henüz uykudan kalkmış müezzinin sesi,
Ki bu hazin bir ses idi, ruhuma aksetti.
İçimi dalga dalga sardı bir coşkunluk,
Ezanı bekleyemedim, açılmadan ufuk,
Karanlığa sarınmış yatan sokaklardan
Coşku içinde geçtim, önümde bir meydan
Göründü, Fatih'e gelmiştim, anladım, azıcık
Gidince mâbede, baktım ki bekliyor uyanık!
Sokuldum artık onun aydınlık kucağına,
Oturdum öndeki küçük maksurelerden birine.

Kubbenin boşluğundaki yıldız gibi kandilleri,
O parıl parıl sıralanmış ışıklar kfilesini
Görünce çocukluk günlerimi hatırladım da...
Neler düşündüm o saatte bilseniz orada!

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece,
Sizinle camiye gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz gelin ama namazda uslu durun;
Yaramazlık edeceksiniz, işte ev, oturun!"
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namaza durdu mu, tabii, koyverir peşimi

Sadeleştirilmiş

*Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!
Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden
Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:
Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak;
Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak;
Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz;
Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz
Yeşil sarıklı bir oğlan ki: Başta püskül yok.
İmâmesinde fesin bağlı sâde bir boncuk!
Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır;
Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!
Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"
Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn,
Alır çocukları, oğlan fener çeker önde,
Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde
Derin bir uykuya...*

*Derken bu hâtırât-ı lâîf
Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf
Likâsı başladı karşımda cilve eylemeye;
Zaman da kalmadı zâten hayâli dinlemeye:
Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak
Zulâl-i âdem iken, bir sadâ bülend olarak,
O kâinât-ı huzu'u yerinden oynattı;
Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı!
Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velvedâr
Gibiydi. Her birisinden duyuldu sine-fikâr,
Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn,
Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn!*

Dalar giderdi, ben artık başıboş kalırdım,
Hasırlar üstünde coşkuyla nasıl da koşardım!
Hayâl otuz yıl önceki hâli gözün önünden
Geçirdi. Başladım artık yanımda görmeye ben:
Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak,
Vücutça dinç, fakat saç sakal epeyce ak,
Heybetli bir adam ki kılar edeble namaz;
Yanında bir küçücük kızcağızla pek yaramaz,
Yeşil sarıklı bir oğlan ki başında püskülü yok,
İmamesinde fesin bağlı sade bir boncuk!
Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır;
Biraz geçer, yine bayrak gibi dalgalanır!
Koşar koşar duramaz, “âmin” denir sonunda,
Namaz biter, o zaman yaşlı adam kalkar da
Alır çocukları, oğlan fener çeker önde,
Gelir düşer eve yorgun, dalar evde
Derin bir uykuya...

Derken bu tatlı hatıralar

Çekildi yerine, artık hakikatin o koyulaşmış
Çehresi başladı karşımda şekilden şekile girmeye;
Zaman da kalmadı zaten hayâli dinlemeye:
Sağım, solum, önüm, arkam tevazuya gömülmüş
İnsan gölgeleri iken, bir ses yükselerek
O tevazu âlemini yerinden oynattı;
Sanki mahşer yerine döndürdü ortalığı!
Art arda dizilmiş saflar velveleli sıradağlar oldu
Ve safların her birinden duyuldu yürek yakan
İniltili yakarışlar, hüznü yakarışlar,
Rahmetin kalbini sızlattı şüphesiz bu inleyişler!

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te;
Göründü sonra o dağlar zemîn-i hasyette!
İnayetiyle Hudâ kaldırıncâ her birini,
Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini.
O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd,
Ki rûhum eyliyecek tâ ebed o dehşeti yâd.
Kesildi bir aralık inleyen hazin âvâz...
Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz?
O çûş içindeki îman?
Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh,
Bütün yüreklerle serpildi kubbeden bir rûh:
Rûh-i imînân.

Eğildi sonra o dağlar huzurunda Allah'ın;
Kapandı secdeye sonra korkusuyla Allah'ın!
İnayetiyle Allah kaldırıncı her birini,
Semaya doğru o dağlar da açtı ellerini.
O anda yüreklerden öyle bir dehşetli feryad koptu,
Ki ruhum sonsuza dek hatırlayacak bunu.
Kesildi bir aralık inleyen hüzünlü sesler...
Ne oldu Arş'a kadar yükselen o yanıp yakılmalar,
O coşku içindeki imân?
Evet, çağlayarak işte rahmeti Allah'ın,
Bütün yüreklerle serpti kubbeden bir ruh:
Güvenmenin, huzurun ruhu.

HASTA

“ Vak’a Halkalı Zirâ’at Mektebi’nde geçmişti”

-Bence, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz;
Hastalık çünkü değil öyle ehemmiyetsiz,
Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde!
Çocuğun hali fenâlaştı şu son günlerde.
Ameliyyâta çıkarken sınıf on gün evvel,
Bu da gelmez mi, dedim: “Kim dedi, oğlum, sana gel?
Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan,
Hadi yavrum, hadi söz dinle de bir parça uzan.”
O zamandan beridir za’fı terakkî ediyor;
Görünen: Bir daha kalkınması artık pek zor.
Uyku yokmuş; gece hep öksürüyormuş; ateşin
Olmuyormuş azıcık dindiği...
-Ben zâten işin,
Bir ay evvel biliyordum ne vahîm olduğunu...
Bana ihtâra ne hâcet, a beyim, şimdi bunu?
Ma’amâfih yeniden bir bakalım dikkatle:
Hükmü kat’î verelim, etmeye gelmez acele.
-Çağırın hastayı gelsin.
-Kapının perdesini
Açarak girdi o esnâda düzeltip fesini,
Bir uzun boylu çocuk... Lâkin o bir levha idi!

HASTA

“Olay Halkalı Zirâat Mektebi’nde geçmişti.”

-Bence, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz;
Hastalık çünkü değil öyle önemsiz.
Sade bir göğüs nezlesi mi illet? Nerde!
Çocuğun hâli fenalaştı şu son günlerde.
Uygulamaya çıkarken sınıf on gün evvel,
Bu da gelmez mi, dedim: “Kim dedi oğlum sana gel?
Ateşi çıktığında insan kaçmalı yorgunluktan,
Hadi yavrum, hadi söz dinle de bir parça uzan.”
O zamandan beridir gittikçe zayıflıyor.
Görünen: Artık iyileşmesi pek zor.
Uyku yokmuş, gece hep öksürüyormuş, ateşin,
Olmuyormuş azıcık dindiği...
-Ben zaten işin,
Bir ay evvel biliyordum ne kadar kötü olduğunu,
Bana hatırlatmaya gerek yok, a beyim, şimdi bunu!
Ama yine de tekrar bir bakalım dikkatle:
Kesin bir yargıya varalım, etmeye gelmez acele.
-Çağırın hastayı gelsin.
-Kapının perdesini
Açarak girdi o esnada düzeltip fesini,
Bir uzun boylu çocuk... Fakat o bir tablo idi!

Öyle bir levha-i rikkat ki unutmam ebedî:
Rengi uçmuş yüzünün, gözleri çökmüş içeri;
Elmacıklar iki baştan çıkıvermiş ileri.
O şakaklar göçerek cebheyi yandan sıkmuş;
Fırlamış alnı, damarlar da beraber çıkmış!
Bet beniz kül gibi olmuş uçarak nûr-i şebâb;
O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb!
O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi;
Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi!
Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı;
İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı.

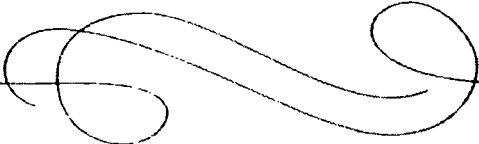
-Otur oğlum, seni dikkatlice bir dinliyelim...
Soyun evvelce fakat...

-Siz soyunuz, yok hâlim!

Soydu bîcâreyi üç beş kişi birden, o zaman
Aldı bir heykel-i üryân-ı sefâlet meydan!
Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti
Yoktu. Zannumca tabîbin coşarak merhameti,
"Bakmasak hastayı nevmîd ederiz belki" diye;
Çocuğun göğsüne yaklaştı biraz dinlemeye:
-Öksür oğlum... Nefes al... Alma nefes... Oldu, giyin;
Bakayım nabzına... A'lâ... Sana yavrum, kodein
Yazayım; öksürüyorsun, o, keser, pek iyidir...
Arsenik hapları al, söylerim eczacı verir.
Hadi git kendine iyi bak...

-Nasıl ettin doktor?

-Edecek yok, çocuk artık yola girmiş, gidiyor!
Sol taraftan rienin zirvesi tekmi! çürümüş;
Hastalık seyr-i tabî'isini almış yürümüş.

Öyle bir dokunaklı tablo ki unutmam ebedi:
Rengi uçmuş yüzünün, gözleri çökmüş içeri;
Elmacıklar iki baştan çıkıvermiş ileri.
O şakaklar göçerek çehreyi yandan sıkmış;
Fırlamış alnı, damarlar da beraber çıkmış!
Uçunca gençlik ışığı kül gibi olmuş bet beniz,
O yanaklar iki solgun güle dönmüş, halsiz!
O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi,
Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi!
Kafa ağır bir yük olup boynuna, çökmüş bağı,
İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı.

-Otur oğlum, seni dikkatlice bir dinleyelim...
Soyun evvelce fakat...

-Siz soyunuz, yok hâlim!

O zaman üç beş kişi birden biçareyi soydu;
Ortaya çıkan, çıplak bir sefalet heykeli oldu!
Bu kemik yığınının dinlenecek bir tarafı
Yoktu. Sanırım doktorun coşarak merhameti;
“Hastaya bakmasak ümidi bütün bütün kırılır belki” diye,
Göğsüne çocuğun yaklaştı biraz dinlemeye:
-Öksür oğlum... Nefes al... Alma nefes... Oldu, giyin;
Bakayım nabzına... Güzel... Sana yavrum kodein
Yazayım; öksürüyorsun, o keser, pek iyidir...
Arsenik hapları al, söylerim eczacı verir.
Hadi git kendine iyi bak...

-Nasıl ettin doktor?

-Edecek yok, çocuk artık yola girmiş, gidiyor!
Sol taraftan akciğerin üstü tamamen çürümüş;
Hastalık tabii seyrini almış yürümüş.

Devr-i sâlisteki âsârı o mel'un marazın
Var tamâmîyle, değil hiçbirî eksik arazın.
Bütün a'râz, şehîkîyle, zefîriyle...

-Yeter!

Hastanın çehresi meydanda ya! İnsanda meğer
Olmasın his denilen şey... O değil, lâkin biz
Bunu, "tebdîl-i havâ" der de nasıl göndeririz?
Şurda üç beş günü var... Gönderelim: Yolda ölür..
"Git!" demek, hem, düşünürsek ne büyük bir züldür!
Hadi göndermiyelim... Var mı fakat imkânı?
Kime dert anlatırız? Bulsana dert anlıyanı!
-Sözünüz doğru Müdür Bey; ne yapıp yapmalı; tek
Bu çocuk gitmelidir. Çünkü, eminim, pek pek,
Daha bir hafta yaşar, sonra sirâyet de olur;
Böyle bir hastayı gönderse de mektep ma'zur.
-Bir mubassır çağırın.

-Buyurun efendim.

-Bana bak:

Hastanın gitmesi herhalde muvâfık olacak.
"Sana tebdîl-i havâ tavsiye etmiş doktor;
Gezmiş olsan açılırsın..." diye bir fikrini sor.
"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış;
Kim bilir, belki de biçâre çocuk anlamamış?

* * *

-Şimdi tebdîl-i havâ var mı benim istediğim?
Bırakan hâlîme artık beni râhat öleyim!
Üç buçuk yıl bana katlandı bu mektep, üç gün
Daha katlansa kıyâmet mi kopar? Hem ne içün
Beni yıllarca barındırmış olan bir yerden,
"Öleceksin!" diye koğmak? Bu koğulmaktır. Ben,

Lanetli hastalığın üçüncü devresindeki belirtileri,
Bütünüyle var, değildir eksik hiç biri.
Nefes alma ve vermedeki bütün belirtileri...

-Yeter!

Hastanın çehresi ortada ya! İnsanda meğer
Olmasın his denilen şey... O değil, fakat biz,
Bunu "hava değişimi" der de nasıl göndeririz?
Şurda üç beş günü var, yolda ölür göndersek...
"Git" demek hem ne büyük aşağılamadır, düşünürsek.
Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı?
Kime dert anlatırız? Bulsana dert anlayanı!
-Sözünüz doğru Müdür Bey; ne yapıp yapmalı, tek
Bu çocuk gitmelidir. Çünkü eminim pek pek,
Daha bir hafta yaşar, sonra bulaşır da.
Boyle bir hastayı gönderse de mektep suçsuzdur.
-Bir görevli çağırın.
-Buyrun efendim.

-Bana bak:

Hastanın gitmesi herhalde uygun olacak.
"Sana hava değişimi tavsiye etmiş doktor;
Gezmiş olsan açılırsın..." diye bir fikrini sor.
"İstemem!" der o, fakat dinleme, kandırmaya çalış:
Kim bilir, belki de zavallı çocuk anlamamış?

-Şimdi hava değişimi istediğim var mı benim?
Bırakın hâlime artık beni rahat öleyim!
Üç buçuk yıl bana katlandı bu mektep, üç gün
Daha katlansa kıyamet mi kopar? Hem ne için
Beni yıllarca barındırmış olan bir yerden,
"Öleceksin!" diye kovmak? Bu kovulmaktır. Ben,

*Kimşesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum?
Etmeyin, sonra sokaklarda perişân olurum!
Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü;
Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü:
Sanki âtûdeki mevhûm refâhum giderek,
Onu çalkandığı hüsrânlar içinden çekecek!
Kardeşim, kurduğun âmâli devirmekte ölüm;
Beni göm hufre-i nisyâna, ben artık öldüm!
Hangi bir derdim için ağlıyayım, bilmiyorum.
Döktüğüm yaşları çok görmeyiniz: Mağdûrum!
O kadar sa'y-i belîğın bu sefâlet mi sonu?
Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu,
Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ etmezdim,
Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim!
Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi,
Kovuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi!
-Seni bir kerre koğan yok, bu sözün pek haksız.
"İstemem, yollamayın" dersen eğer, kal, yalnız...
Hastasın...*

-Hem veremim! Söyle, ne var saklıyacak?

-Yok canım, öyle değil...

-Öyle ya, herkes ahmak!

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba!

Doğrudur, gitmeliyim... Koşturunuz bir araba,

Son sınıftan iki vicdanlı refikin koluna

Dayanıp çıktı o bîçâre sefâlet yoluna"

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem,

Onu teb'îd edecek paytona yaklaştı "verem!"

Kimşesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum?
Etmeyin, sonra sokaklarda perişan olurum!
Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü;
Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü:
Sanki gelecek için düşlediğim mutluluğum giderek,
Onu çalkandığı yokluk acıları içinden çekecek!
Kardeşim, kurduğun hayalleri devirmekte ölüm,
Beni unutulmuşluğun çukuruna göm, ben öldüm!
Hangi bir derdim için ağlayayım bilmiyorum.
Döktüğüm yaşları çok görmeyiniz: Mağdurum.
O kadar çok çalışmanın bu sefalet mi sonu?
Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu,
Çalışıp ömrümü çılgınca tüketmezdim,
Ben bu geleceğe geçmişimi feda etmezdim!
Acımak bilmeyen insanlara bak, ya Rabbi,
Kovuyorlar beni bir serseri dilenci gibi!
-Seni bir kere kovan yok, bu sözün pek haksız,
“İstemem, yollamayın” dersen eğer, kal, yalnız...
Hastasın...

-Hem veremim! Söyle, ne var saklayacak?

-Yok canım, öyle değil...

-Öyle ya, herkes ahmak!

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba!

Doğrudur, gitmeliyim... Koşturunuz bir araba.

Son sınıftan iki vicdanlı arkadaşın koluna
Dayanıp çıktı o zavallı sefalet yoluna.
Arkasına doğru acı dolu bir bakış fırlattı,
“ Verem”, kendisini uzaklaştıracak arabaya yaklaştı!

*Tuttu bindirdi çocuklar sararak her yerini,
Öptüler girye-i mâtem dökerek gözlerini:
-Çekiver doğruca istasyona...*

*-Yok yok, beni tâ,
Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ,
-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada-
Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada!*

Tuttu bindirdi çocuklar sararak her yerini,
Öptüler matem yaşları dökerek gözlerini:
-Çekiver doğruca istasyona...

-Yok yok, beni tâ,

Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Garipler,
-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada-
Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada!

TEVHÎD yâhud FERYÂD

Ey nûr-i ulûhiyyetinin zullî avâlim,
Zullin bile esrâr-ı zuhûrun gibi muzlim!
Kürsî-i celâlin -ki semâlarla zeminler
Bir nokta kadar sahn-i muhîtinde tutar yer-
İdrâkin eder gâye-i ümmîdini haybet...
Yâ Rab, o ne dehşettir, İlâhî, o ne heybet!
Pervâzuna yetmez gibi pehnâ-yı avâlim,
Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim
Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der.
Lâkin nasıl olsun ki bu mi'râca muzaffer?
Nâsût muhîtinde henüz çalkalanırken,
Bir dest-i tecebbür dayanıp göğsüne birden;
Hüsranla iner öyle sefil, öyle muhakkar:
Hâlâ o sukûtun küreden tozları kalkar!
Yalnız o mu? Bin fikr-i semâvî bu zeminde,
Bûtâb-ı taharrî kalarak âh ü eninde!
Eşbâha mı kurbûn olacaktır cevelângâh?
Ervâh bütün mündehiş-i "sümme radednâh!"
Sun'undaki esrâra teâlî bize memnû'
Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'?
Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr
Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen efkâr?
Ey nâmütenâhî sana nisbet ile mahdûd,

TEVHİD (1) yâhud FERYAD

Ey bütün âlemler ulûhiyet nurunun gölgesi olan Rabbim!
Bu gölgeler bile görünüşündeki esrar kadar karanlıktadır.
Yüce makamın -ki gökler ve yerler
Kuşattığı alanda ancak bir nokta kadar tutar yer-
Karşısında idrâk, en sonunda ümitsizliğe düşer.
Allah'ım, o ne dehşettir, ilahi o ne heybettir!
Alemlerin genişliği kanatlanıp uçmasına yetmezmiş gibi,
Perişan hayâlim, bazan da seni bulsam diye,
Aşka gelip zât âlemine yükselmek ister.
Lâkin bu makâma yükselmeyi nasıl başarır ki?
Daha insanlık âleminde çalkalanırken;
Zorlu bir el dayanır da göğsüne birden;
Hüsrânla, sefil ve aşağılanmış bir şekilde yere iner,
Yeryüzünden hâlâ o düşüşün tozları kalkar!
Yalnız o mu? Gökler kadar yüksek binlerce fikir bu vaziyette,
Aramaktan yorgun düşerek âh edip inlemekte.
Bütün ruhlar "sümme radednah"ın (2) dehşeti içindeyken,
Cesetler mi senin yakınında gezip dolaşacaklar?
Daha yarattıkların gizlilik örtüsü altında dururken,
Yaratışındaki sırlara yükselmek bize yasak olmaz mı?
Daha bir zerreyi anlayamayan fikirler,
Ezel güneşinden haberdar olmayı nasıl isteyebilirler?
Ey Rabbim, sana nisbetle sonsuzluk sınırlıdır

(1) *Tevhîd: Bir sayma, birleme; Allah'ın birliğine inanma; Allah'ın varlığına ve birliğine dair yazılan şiir.*

(2) *Tin Sûresi 5. âyetinin bir kısmı. Âyetin meâli: "Biz insanı en âdi bir mekâna fırlattık."*

*Mahsûr-i muhît-i kaderindir ne ki mevcûd.
Dîbâce-i evsâfını almaz bütün eb'âd,
A'dâd edemez silsile-i feyzini ta'dâd.
Ummân-ı şüûnun ki birer mevcidir a'sâr,
Her mevcesi bir lücce-i bî-sâhil-i âsâr!
Fermânına mahkûm ezeliyyet, ebediyyet;
Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i samedîyyet.
İbdâ-ı bediîn -ki cihanlarla bedâyi'
Meydâna getirmiş- bize ey Hâlik-ı Mübdi',
Mübhem nasıl olmaz ki? Adem'den değil isbât,
Bir zerre-i mevcûdu yok etmek bile heyhât,
Kâbil olamaz çıksa da bin dest-i muharrib.
Yâ Rab, bu nasıl âlem-i lebrîz-i garâib!
Serhadd-i ezel bed'-i hudûd-i melekûtun,
Pehnâ-yı ebed gâye-i sahn-ı ceberûtun.
Hükmün ki tahakküm edemez seyrine bir şey;
Bir anda bu pâyansız olan cevvi eder tayy.
Bir an, diyerek eylemişim bilmiyerek, bak!
Takyîd zamanla seni ey Fâtır-ı Mutlak!
Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh.
Fânîyyeti icâbı, eder kendine teşbîh!
İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?
Eşbâhu görür eyler iken rûhu tasavvur!*

* * *

*Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin,
Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin,
Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetinse;
Varmış mı o müdhiş görünen gâyete kimse?
Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında?
Bir sahne ki milyarlar oyun var üzerinde!*

Orjinali

Varlık adına ne varsa hepsi de kaderinin dairesiyle çevrilmiştir.
Bütün bu uzaklıklar vasıflarının başlangıcını bile kapsayamaz,
Sayılar da ard arda gelen feyizlerini saymaya yetmez.
Yüzyıllar senin olaylar okyanusunun dalgaları,
Her dalga ise uçsuz bucaksız bir eserler denizidir.
Ey yüceliğin seçkin tahtının padişahı olan Allah,
Ezelilik ve Ebedilik senin fermanına mahkûmdur.
Ey icad eden Allah, yaratma sanatın -ki dünyalar kadar
Güzellikler yaratmıştır- bize nasıl gizli olmasın;
Yazık ki yoktan var etmek bir yana, yakıp yıkan yüzlerce el çıksa,
Varlığın bir zerresini bile yok etmeye yetmez!
Ya Rab, bu nasıl garip şeylerle dolu bir âlemdir?
Ruh ve melekler âleminin sınırları Ezel sınırında başlamakta,
Kudret sahnesinin nihayetleri de Ebed'in genişliklerinde
kaybolmakta.

Hükümünün yürüyüşü üstünde hiç bir şey etkili olamaz
Ve buyruğunla bu sınırsız gök boşluğu bir anda yok olur.
"Bir an" diyerek ne yapmışım bilmeyerek bak;
Seni zamanla sınırlamışım ey Mutlak Yaratıcı!
İnsanoğlu Allah'ı ne kadar eksik ve kusurdan uzak tutsa da,
Fâniliği gereği yine kendine benzer düşünür.
Ruhu tasavvur ederken cesetler gören fikir
Bunları birbirinden ayırt etmeyi nasıl başarır!

* * *

İlâhî! Kutsal dairene girdiği an fezalarda dolaşan ruhun ayakları
ağırlaşır,
Senin büyük sırların karşısında düşünme ve konuşma gücünün
soluğu tutulur,
Eğer bu yarattıklarından maksat senin bilinmen idiyse,
O müthiş görünen gayeye varmış mı bir kimse?
Bir sahne midir yoksa bu âlem senin gözünde?
Bir sahne ki milyarlar oyun var üzerinde!

Sadeleştirilmiş

*Bir sahne ki her perdesi tertûb-i meşîyyet;
Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret!
Cânîleri, katilleri meydâna süren sen;
Cânîdeki, katildeki cür'et yine senden!
Sensin yaratan, başka değil zulmeti, nûru;
Sensin veren ilhâm ile takvâyı, fücûru!
Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir?
Mazlûm niçin olmada ondan müteneffir?
Âkil nereden gördü bu ciddî harekâtı?
Câhil neden öğrenmedi âdâb-ı hayâtı?
Bir fâilîn icbârı bütün gördüğüm âsâr!
Cebrî değilim... Olsam Îlâhî ne suçum var?*

*Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet;
Ancak görülen vak'aların hepsi hakâkat.
Hem öyle vekâyî' ki temâşâsı hazindir,
Âheng-i tarab-sâzı bütün âh ü enindir!
Zirâ ederek bunca sefâlet-zede feryâd;
Vâveyl sadâsıyla dolar sine-i eb'âd.
Yâ Rab, bu yüreklerdeki ses dinmeyecek mi?
Senden daha bir emr-i sükûn inmeyecek mi?
Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin,
Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?
Sendense eğer çektiğimiz bunca devâhî,
Kimden kime feryâd edelim söyle Îlâhî?
Lâ yûs'el'e binlerce suâl olsa da kurban,
İnsan bu muammâlara dehşetle nighban.
Bir şahsa esîr olmayı bir koskoca millet,
Mekrinle mi yâ Rab sanıyor kendine devlet?
Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî,
Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî?*

Orjinali

Bir sahne ki her perdesi iradenle düzenlenmiştir.
Oyuncuları da kudretinin başıboş oyuncularındır.
Canileri, katilleri meydana süren sen;
Canideki, katildeki cesaret yine senden!
Sensin yaratan, başkası değil karanlığı, ışığı;
Sensin veren ilham ile Allah korkusunu, günahkârlığı!
Zalimdeki tecavüz etme eğilimi nedendir?
Zulme uğrayan neden ondan nefret etmektedir?
Akıl sahibi nereden öğrendi bu ciddi davranışları?
Cahil neden öğrenmedi edeple yaşamayı?
Gördüğüm her şey bir gücün zorlamasıyla olmakta!
Cebri (1) değilim... Allahım suçlu muyum olsam da?

Bir tiyatro sahnesi demek âleme pek doğrudur elbet;
Ancak görülen olayların hepsi hakikat.
Hem öyle olaylar ki seyretmesi hüznün verir,
İnsanı eğlendiren âhengi bütün âh ve iniltidir!
Zira sefaletle düşmüş bunca insanın feryadı,
Bütün uzaklıkları çığlıklarla doldurur.
Ya Rab, bu yüreklerdeki ses dinmeyecek mi?
Senden bir defa daha bu feryadı dindiren bir emir inmeyecek mi?
Celâlinle (2) bizi her seferinde kahrediyorsun,
Kurban olduğum, artık bir daha cemâlin (3) görünmeyecek mi?
Sendense eğer uğradığımız bunca felaket,
Söyle ilâhî, kimden kime feryad edelim?
"Lâ-yüs'el" (4) emrine binlerce soru olsa da kurban,
Bütün bu bilmecelere dehşetle bakmakta insan.
Bir kişiye esir olmayı bir koskoca millet,
Sen yanıltığın için mi ya Rab sanıyor kendine devlet?
Bir zulüm kılıcı dünyayı yakıp yıkmaya,
Emrinle mi ya Rab başlıyor böyle?

(1) Cebri: Cebriye mezhebine bağlı olan kimseler. Cebriye mezhebine göre Allah'ın iradesi karşısında insanın hiçbir özgürlüğü yoktur. Dolayısıyla insanın kendi hayatıyla ilgili kararlar alması, hayatını değiştirmeye ve yönlendirmeye çalışması gereksiz ve sonuçsuz bir çabadır.

(2) Celâl: Allah'ın adlarından. Allah'ın gazabını ifade etmektedir.

(3) Cemâl: Allah'ın adlarından. Allah'ın lütfü ve yardımını ifade etmektedir.

(4) Lâ-yüs'el: Burada Enbiya Sûresi'nin 23. ayetine işaret edilmektedir. Ayetin meâli: "O (Allah) yaptığından sorumlu değildir, onlar ise sorumlu tutulacaklardır."

*Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan:
“ Yok âdil-i mutlak” diyecek ye’s ile vicdan!
Yerden çıkıyor göklere bin âh-ı şererbâr,
Gökler ediyor sâde çıkan nâleyi tekrâr!
Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın,
Bir yanda söner lem’ası milyonla şebâbın.
Kalmış eli böğründe felâket-zede mâder;
Evlâdını gömmüş kara topraklara, inler!
Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâlî’
Nan-pâre için eyliyerek ırzını zâyî,
Bükmüş oradan boynunu binlerce yetîman,
Me’vâ arıyor âileler lâne-perîşan!
Mazlûm şikâyetle, nedâmetle sitemkâr;
Hûnâbe-i maktûle garîk olmada hunhâr!
Bîmârî, felâketliyi, üryânı, sefîli,
Meflûcu, amel-mandeyi, miskîni, zelîli,
Gaddârî, cefâ-dîdeyi, mahkûmu, esîri,
Heyhât, şu pâyansız olan cemm-i gafîri
Teşhîr ile şöhret kazanan sahne-i dünyâ
Gelmez mi İlâhî sana bir kanlı temâşâ?*

* * *

*Lâkin bu sefilân-ı beşerden kiminin, var
Kalbinde bir ümmîd ki encüm gibi parlar:
Îmandır o cevher ki İlâhî ne büyüktür...
Îmansız olan pahlı yürek sînede yüktür!
Mü’min -ki bilir gördüğü yekrûze cihânın
Fevkinde ne âlemleri var subh-i bekanın-
Bin cân ile elbet çekecek etse de bilfarz,
Her devri hayâtın ona binlerce belâ arz.
Ferdâdaki ezvâkı o ettikçe te’emmül,*

Orjinal

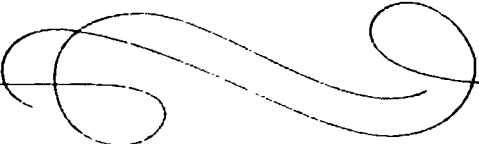
Zalimlere kahrın o kadar verdi ki meydan;
“Mutlak adalet sahibi yok” diyecek bezginlik içinde vicdan.
Kıvılcım saçan bin âh yerden göklere yükseliyor!
Göklerin yaptıysa bu iniltiyi sâde yankılamak!
Bir yanda evleri yıkılanların yuvaları yanar,
Bir yanda milyonlarca gencin ışığı söner.
Eli böğründe kalmış felakete uğramış anneler,
Evladını gömmüş kara topraklara, inler!
Bir yanda bir lokma ekmek için namusunu kaybetmiş,
Ağlayıp duran bir sürü başıboş bahtsız;
Bir yanda da boynu bükük binlerce yetim var,
Yuvası dağılmış aileler sığınacak yer ararlar.
Mazlum şikâyet etmekte, zâlim pişmanlık duymakta;
Kan döken de öldürdüğünün kanıyla boğulmakta.
Hastayı, fekaletliyi, çıplağı, yoksulu,
Felçliyi, sakatı, tembeli, bayağıyı,
Gaddarı, eziyet çeken, mahkûmu, esiri,
Yazık, şu sayıya sığmaz insan yığının
Sergilemekle şöhret kazanan dünya sahnesi
Sana kanlı bir seyir sahnesi gibi gelmez mi İlâhî?

Lakin bu yoksul insanlardan kiminin, var
Kalbinde bir ümit ki yıldız gibi parlar:
İmandır o cevher ki İlâhî ne büyüktür...
İmansız olan paslı yürek insanın göğsünde yüküdür!
Mümin -ki şu birkaç günlük dünyadan üstün
Bekâ sabahının ne âlemleri bulduğunu bilir-
Hayat ona her döneminde, sözgelişi, binlerce belâ
Gösterse de, elbette ki belâları bin can ile çekecektir.
O, gelecekteki hayatın zevklerini düşündükçe,

Sadeleştirilmiş

· Eyler bugün âlâma nasıl olsa tahammül...
Bir mülhidi lâkin kim eder tesliye heyhât?
Sıgmaz bunun âfâkına ferdâ-yı mükâfât!
Baştan başa “boşluk” şu semâlar, şu zeminler,
Bir gûş-i kerem var mı akan yaşları dinler?
İlcâ-yı tesâdüfle şu “boş!” âleme düşmüş;
Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş.
Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı.
Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!
Varlıktan onun inliyerek ölme nasîbi!
Bunlar beşerin işte en âvâre garîbi!

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle,
Mülhüdlere lâkin daha çok merhamet eyle:
Gümrâhlarındır ki karanlıklara dalmış,
Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış!
Sensin bu şebistâna süren onları elbet,
Senden doğacak doğsa da bir fecr-i hidâyet.
Mülhid de senin, kalb-i muvahhid de senindir;
İlhâd ile tevhîd nedir? Menşei hep bir.
Öyleyse nedendir bu tefâvüt ara yerde?
Esbâb-ı tehâlûf nedir esfkâr-ı beşerde?
Yâ Rab, bu serâir gün olur da açılır mı?
Bir leyl-i müebbed olarak yoksa kalır mı?
Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken,
Her nağmede binlerce lisan nâtik olurken,
Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim?
Ey nûr-i ulûhiyyetinin zillî avâlim

Bugünkü acılara nasıl olsa katlanır.
Fakat bir dinsizi, yazık, kimse teselli edemez;
Mükâfatla dolu gelecek onun ufuklarına sığmaz!
Ona göre şu gökler, şu yerler baştanbaşa “boşluk”tur.
Akan yaşların sesine kulak verecek bir kerem sahibi yoktur.
Tesadüfün zorlamasıyla şu “boş” âleme düşmüş;
Etrafına binlerce sıkıntı gelip üşüşmüş.
Ömür süreci her an boğuşmakla geçecektir;
Ziyan içindeki hayatının tek sonucu ölüm olacaktır!
Varlıktan onun inleyerek ölmek nasibi!
Bunlar insanoğlunun işte en başıboş garipleri!

Müminlere yardıma yetiş merhametinle,
Dinsizlere lâkin daha çok merhamet eyle:
Yolunu şaşırmış kullarıdır ki karanlıklara dalmış,
Kılavuzluk edecek bir emel yıldızından mahrum, bunalmış!
Sensin elbet bu karanlıklar dünyasında yaşatan onları,
Senden doğacak doğsa da bir hidayet sabahı.
Varlığına ve birliğine inanan kalp de karşı çıkan fikir de sana

aittir;

Birliğine inanma ve karşı çıkmanın aslı nedir? Bunların kaynağı
hep bir!

Öyleyse nedendir bu ayrılık ara yerde?
Ayrılığın sebebi nedir insanların fikirlerinde?
Ya Rab bu sırlar bir gün gelip de açılır mı?
Ebedi bir gece olarak yoksa kalır mı?
Her zerrede celâlinin âhengi duyulurken,
Her nağmede binlerce dil konuşurken,
Tecelli edişindeki esrar nasıl karanlıkta kalmakta
Ey bütün âlemler ulûhiyet nurunun gölgesi olan Rabbim?

KÜFE

Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben
Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden.
Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:
Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmiyerek!
Adım başında derin bir buhayre dalgaları,
Sular karardı mı, artık gelen gelir dayanır!
Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil,
Selâmetin yolu insan için bu, başka değil!
Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,
Önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak,
-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden,
Lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet eden-
O sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına,
Sığınmış öyle giderken, hemen ayaklarına
Delilimin koca bir şey takıldı... Baktım ki:
Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.
Bu bir hamal küfesiymiş... Aceb kimin? Derken;
On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden,
Gerildi, tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:
Tekermeker küfe bitâb düştü tâ öteye.
-Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın
Göründü:

KÜFE

Beş on gün oldu ki alışkanlığıma uyarak ben,
Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden.
Bizim mahalle de İstanbul'un kenarı demek:
Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek!
Adım başında derin bir deniz dalgaları,
Sular karardı mı, artık gelen gelir dayanır!
Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil,
Kurtuluşun yolu insan için bu, başka değil!
Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,
Önüm adaysa basıp, yok denizse atlayarak,
-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden,
Gönül diliyle ama rükûa niyet eden-
O eski, harab evlerin saçaklarına
Sığınmış öyle giderken, hemen ayaklarına
Kılavuzumun koca bir şey takıldı... Baktım ki:
Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.
Bu bir hamal küfesiymiş, acaba kimin? Derken;
On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden,
Gerildi, tekneyi indirdi öyle bir küfeye:
Teker meker küfe halsiz düştü ta öteye.
-Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın
Göründü:

-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki: "Çok
Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..."
Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!
Onunla besliyeceksin ananla kardeşini.
Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"
Dedim ki ben de:

-Ayol dinle annenin sözünü...

Fakat çocuk bana haykardı ekşitip yüzünü:
-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan!
Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?
Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti...
-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?
Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken...
-Bırak hanım, o çocuktur, kusûra bakmam ben...
Adın nedir senin, oğlum?

-Hasan.

-Hasan, dinle.

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle.
Benim de yandı içim anlayınca derdinizi...
Fakat, baban sana ismarlayıp da gitti sizi.
O, bunca yıl çalışıp alnının teriyle seni
Nasil büyüttü? Bugün, sen de kendi kardeşini,
Yetim bırakmıyarak besleyip büyütmelisin.
-Küfeyle öyle mi?

-Hay hay! Neden bu söz lâkin?

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?
Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.
-Ne doğru söyledi! Öp oğlum amcanın elini...

-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derki ki: "Çok
Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..."
Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!
Onunla besleyeceksin ananla kardeşini.
Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?
Dedim ki ben de:

-Ayol dinle annenin sözünü...

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü:
-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan!
Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?
Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti...
-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?
Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken...
-Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben...
Adın nedir senin oğlum?

-Hasan.

-Hasan, dinle...

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle.
Benim de yandı içim anlayınca derdini...
Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.
O, bunca yıl çalışıp alınının teriyle seni
Nasıl büyüttü? Bugün, sen de kendi kardeşini
Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
-Küfeyle öyle mi?

-Hay hay! Neden bu söz lâkin?

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?
Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.
-Ne doğru söyledi! Öp oğlum amcanın elini...

-Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:
"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zâbittir;
Senin de zihnın açık... Söylemiş olaydık bir...
Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani?
Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!

Söz anladım uzun, hem de pek uzun sürecekt;
Benimse vardı o gün birçok işlerim görecekt;
Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan,
Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan?

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz;
Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz.
Kömürçüler kapısından girince biz, develer
Kızın merâkını celbetti, dâima da eder:
O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak,
O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!
Hakîkaten görecekt şey değil mi ya? Derken,
Dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden,
Belinde enlice bir şal, başında âbânî,
Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nûrânî;
Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukak,
Yavaş yavaş geliyorlar. Fakat tesâdüfe bak:
Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim...
Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim:
Çılz bacaklarının dizden altı çırpıplak...
Bir ince mintanın altında titriyor, donacak!
Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!
Düğümlü alnının üstünde sâde bir çember.
Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryad;
Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdad.

-Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:
"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;
Senin de zihnın açık... Söylemiş olaydık bir...
Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani?
Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecek;
Benimse vardı o gün birçok işlerim görecektim.
Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan.
Ne oldu şimdi acep, kim bilir, zavallı Hasan?

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz;
Geçende Fatih'e çıktık ikindi üstü biraz.
Kömürcüler kapısından girince biz, develer
Kızın merakını çekti, her zaman da çeker.
O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak,
O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!
Gerçekten de görecektim şey değil mi ya? Derken,
Dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden,
Belinde enlice bir şal, başında sarık,
Bir orta boylu, güleç, nur yüzlü ihtiyar;
Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocuk,
Yavaş yavaş geliyorlar. Fakat tesadüfe bak:
Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim...
Şu var ki hâli eskisinden acıklı yavrucağın:
Cılız bacaklarının dizden altı çırpıplak...
Bir ince gömleğin altında titriyor, donacak!
Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!
Düğümlü alınının üstünde sade bir çember.
Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryat;
Bakış değil o bakışlar, yardım dileyen göz yaşları.

*Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık;
On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfi, yazık!
O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan
Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman
Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin...
Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:
Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,
Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb.
Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi!
Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi,
-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-
İlel'ebed çekecek dâş-i ızırârında!
O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma...
Yazık, günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!*

Bu bir yürüyen yoksulluk ki yalnayak, baş açık;
On üç yaşında buruşmuş tertemiz alnı, yazık!
O sırada rüşdiye mektebinden alay alay çıkan
Elliden fazla çocuk ki düzen içinde
Geçerken ihtiyar bir yerde durmak zorunda kaldı,
Bunların Hasan'la karşılaşması ortaya acıklı bir sahne çıkardı.
Evet, bu yavruların hepsi gençlik neşesiyle dolu,
Koşup gitmektelerdi birer birer aydınlık yuvalarına.
Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi!
Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi,
-Ki ezmek istedi görmekle yolunun üzerinde-
Sonsuza kadar taşıyacak çaresiz omuzlarında!
O, yük değil, kaderin bir cezası bu suçsuz çocuğa...
Yazık, günahı nedir, bilmeyen şu mahkûma!

DURMAYALIM!

*Sa'dî diyor ki: "Bir gece biz kârbân ile
Âheste-seyr iken yolumuz düştü bir çöle.
Sür'atle tayyîcin o beyâbân-ı vahşeti,
Hep yolcular fedâ ederek istirâhati,
Gitmektelerdi. Bir aralık bende meyşe tâb,
Hiç kalmamış ki düşmüşüm artık zebûn-i hâb.
Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile?
Nâcâr şedd-i rahl edecek tâ be-merhale.
Durmuş, diyordu, bir de uyandım ki, sârban:
"Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârban!
Uykum benim de yok değil amma bu deşt-zâr,
Ârâmgâh olur mu ki bin türlü korku var?
Ser-menzil-i merâma varır durmayıp giden;
Yoktur necât ümîdi bu çöller geçilmeden.
Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine,
Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!"*

*Vak'a hiç bir şey değildir; haklısın, lâkin düşün.
Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün?
Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada,
Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da;
Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın!
Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın?
Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın?
Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın?*

DURMAYALIM!

Sa'dî (1) diyor ki: "Bir gece biz kervan ile
Ağır ağır gitmekte iken yolumuz düştü bir çöle.
Hızla geçmek için o korkutucu ıssız çölü,
Bütün yolcular istirahatı feda ederek,
GitmekteLERDİ. Bir aralık bende yürümeye güç
Hiç kalmamış ki düşmüşüm artık uykuya yenik.
Avare bir yolcuyu bekler mi kafilé?
Çaresiz yola devam edecek varıncaya dek konak yerine.
Bir de uyandım ki başucuma dikilmiş bir deveci şunları

söylemekte:

"Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kervan!
Uykum benim de yok değil ama bu çöl,
İstirahat yeri olur mu ki bin türlü korku var?
Varmak istediği yere varır durmayıp giden;
Yoktur kurtuluş ümidi bu çöller geçilmeden.
Yazık ki yolda böyle düşen uyku derdine,
Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!"

Gerçi olayın kendisi önemsizdir, bunda haklısın, ancak düşün:
İnsaflı ol, bundan başka hikmet dolu bir prensip var mı bugün?
Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer maksada,
Tuttuğun yollar hiç bitmeyecek gibi olsa da;
Yola devam et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın!
Azim sahibi insan için neymiş uzak, neymiş yakın?
Hangi güçlüktür ki gayrete gelince kolaylaşmasın?
Hangi korkunç şey var ki insandan korkmasın?

(1) Sa'dî: 1213-1292 yılları arasında yaşamış, Bostan ve Gülistan adlı şaheserleriyle tanınmış ve Mehmet Akif'in kendisinden çok etkilendiğini ifade ettiği İranlı şair Şeyh Sa'dî-i Şirâzi.

İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:
Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrârına.
Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:
Fevc fevc akmakta insanlar bütün müstakbele.
Nehr-i feyzâfeyz-i insâniyyetin âhengine
Uymadan, kâbil değildir düşmemek bir engine.
Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer...
Var mı bak, yollarda hiç bîdâr olanlardan eser?
İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmgâh;
Kârbân akvâm; çöl mâzî; atâlet sedd-i râh.
Durma, mâzî bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir;
Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir!
Çok şedâid iktihâm etmek gerektir, doğrudur...
Vehleten âvâre bir seyyâhı yollar korkutur;
Korku, lâkin, azmi te'yîd eylemek icâb eder:
Kurtulursun şedd-i rahl etmiş de gitmişsen eğer.
Çünkü düşmüşsün hâyatın -ezkazâ- feyfâsına,
Gitmen icâb eyliyor tâ menzil-i aksâsına.
Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin,
Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin?
İntihâr etmek değilse yolda durmak, gitmemek,
Âsümandan refref indirsin demektir bir melek!
“Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ” derken Hudâ;
Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha?
Davran artık kârbânın arkasından durma, koş!
Mahv olursun bir dakîkan geçse hattâ böyle boş.
Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecâl!
Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayâl?

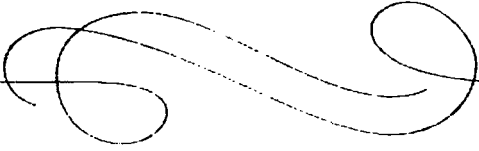
İbret al gayret sahiplerinin bakıp eserlerine:
Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken azmine.
Sakinleştirip uyuşturan bir ses değil bu zaman zaman coşan
gürültüler:

Akın akın yürümekte geleceğe bütün insanlar.
Bereketli insanlık nehrinin âhengine uymayan insanın,
Bir enginde kaybolup gitmemesi mümkün mü?
Amaçladığın yere varmazsın uyanmazsan eğer...
Var mı bak, yollarda hiç uyanık olanlardan eser?
İşte gelecek, en son varıp rahata kavuşacağın yer demektir;
Kervan kavimler, çöl geçmiş, tembellik de yoldaki engeldir.
Durma, geçmiş bir korkulu dikenliktir;
Git ki, gelecek korkusuzdur, hem ne kutsal topraktır!
Çok sıkıntılara katlanmak gerekir, doğrudur...
Başiboş bir yolcuyu yollar ilk bakışta korkutur;
Korku, ama yine de azmi kuvvetlendirmek icab eder:
Kurtulursun, yükünü bağlayıp da ilerlemişsen eğer.
Çünkü düşmüşsün Allah'ın takdiriyle hayat çölüne,
Gitmekten başka çare yok onun ta en son noktasına.
Madem ki düşmemek elinden gelmemiş ilkin senin,
Ölmeden olsun mu, ey miskin, bu çöller mezarın?
İntihar etmek değilse yolda durmak, gitmemek,
Gökyüzünden refref (1) indirsın demektir bir melek!
“Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ” (2) derken Hudâ;
Anlamam hiç miskinlikten sen ne beklersin daha?
Davran artık kervanın arkasından durma, koş!
Mahv olursun bir dakikan geçse hattâ böyle boş.
İlerleyenler de yorgun, belki sende kuvvetsiz!
Belki değil, elbette öyledir! Sen ne etmiştin hayâl?

(1) Refref: Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Mi'râc gecesinde üzerine oturup gittiği yeşil yaygı veya manevi bir binek.

(2) Necm Süresi 39. âyet. Meâlî: “İnsan ancak çalıştığına erişir.”

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi:
Çıkıyor bir zerre fa'âliyyetin bigânesi.
Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için
Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün.
Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!
Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur!
Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile:
Bak tecellî eyliyor bin şe'n-i günâgûn ile.
Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken; yatan!
Leş misin, davranmıyorsun? Bâri Allah'tan utan.

Bir temâsâ yeri olan yaratılmışlar dünyası şöyle bir gözden
geçirilse,

Bulunmaz faaliyetten uzak bir zerre.

Gökteki ve yerdeki bütün varlıklar için

Kurtuluş yok sürekli çalışmaktan, ilerlemekten bugün.

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!

Bunların hakkında bilmem bir bahanen var mı? Dur!

Yaratılmışlar da bir şey mi? Boş durmuyor Yaradan bile:

Bak tecellî ediyor türlü türlü bin hadise ile.

Ey, bütün dünya ve dünyadakiler ayaktayken, yatan!

Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan!

HASIR

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân
Bahânesiyle, bizim eski âşinâlardan
Bir attarın azıcık gitmek istedim yanına,
Ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına.
Biraz müsâhabeden sonra söktü müşteriler:
-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber.
Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi?
-Silik bu yirmilik almam...

-Uzatma gör işimi!

-Oğul, çabuk... Bana tîrak... Okunmuş olmalı ha!
Bizim çocuk, adı batsın, yılandık olmuş...

-Ya?

-Sübek kadar yüzü hüttağı kesildi!

-Vah vah vah!

-Hanım, geçer, nefes ettir...

-Geçer mi? İnşallah.

-Bi yirmilik paket amma sabahki tozdu bütün...

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün!

-Efendi amca, sakız ver... Biraz da balmumu kes.

-Kızım, parayla olur ha! Peşinci bak herkes.

Beşer onar paralar hepsi yaklaşıp deliğe,
Süzüldüler oradan bir kilitli çekmeceye.

HASIR

Geçende, Yayla (1) civarında bir ufak gezinti

Bahanesiyle, bizim eski tanıdıklardan

Bir attarın (2) azıcık gitmek istedim yanına,

Ki her zaman beni davet ederdi dükkânına.

Biraz sohbetten sonra söktü müşteriler:

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber.

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi?

-Silik bu yirmilik (3) almam...

-Uzatma gör işimi!

-Oğul, çabuk... Bana tiryâk... (4) Okunmuş olmalı ha!

Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş...

-Ya?

Sübek kadar yüzü hütdağı kesildi!

-Vah vah vah!

-Hanım, geçer, nefes ettir...

-Geçer mi? İnşallah.

-Bi yirmilik paket ama sabahki tozdu bütün...

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün!

-Efendi amca, sakız ver... Biraz da balmumu kes.

-Kızım parayla olur ha! Peşinci bak herkes.

Beşer onar paralar hepsi yaklaşıp deliğe,

Süzüldüler oradan bir kilitli çekmeceye.

(1) *Yayla*: İstanbul'da Fatih'e yakın bir semt.

(2) *Attar*: Mahalle arasında bazı baharatla iğne-iplik vs. satan dükkân sahibi.

(3) *Yirmilik*: Eski bir madeni para. Bunların üzerindeki yazı ve tuğralar çok kullanılmaktan dolayı aşınıp silinirdi.

(4) *Tiryâk*: Eskiden bazı hastalıklara karşı kullanılan bir cins macun.

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri:
-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri,
Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın!
Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın
Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş...
-Ne çâre! Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş.
-Yanında kimse de yokmuş... Aman bırak neyse...
Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse!
-Dokuz kuruş bu hasır, siz, sekiz verin haydi...
Pazarlık etmiyelim bir kuruş için şimdi!

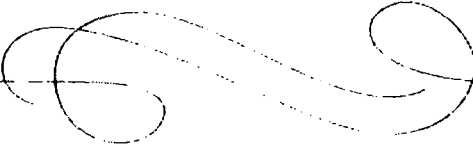
Hasır бүкүлдү, omuzlandı, daldı bir sokağa;
Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa.
Açıldı bir ölü saklanmak üzere sînesine,
Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine!
Beş on fakâre olup bâr-ı dûş-i istiskâl,
Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl,
Sükûn içinde uzaklaştı âşîyânından.
Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan
Garîb yolcuğu tevkiye bin бүкүлmez kol!
Omuzdan indi hasır, yoktu çünkü artık yol.
Mezarcının o kürek yüzölçümüne dest-i lâkaydı
İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı.
Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın,
Hayâtı bir yağın âlâm olan zavallı kadın,
Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi...
Enin-i rûhu da artık müebbeden dindi.

Bu hâtırat ile kalbimde başlayınca melâl,

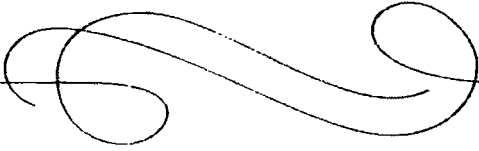
Epeyce aradan sonra geldi başka biri:
-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri,
Cenaze sarmak içindir, eziyet etme sakın!
Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın
Bugün sabahleyin artık dünyadan el çekmiş...
-Ne çare! Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş.
-Yanında kimse de yokmuş... Aman bırak neyse...
Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse!
-Dokuz kuruş bu hasır, siz sekiz verin haydi..
Pazarlık etmeyelim bir kuruş için şimdi!

Hasır бүкүлдү, omuzlandı, daldı bir sokağa;
Sokuldu kim bilir ordan da hangi bir bucağa.
Açıldı bir ölü saklanmak üzre sinesine,
Kapandı yokluğun sırrındaki heybetle sonra yine!
Bu işten hoşlanmayan beş on yoksulun omuzlarına yüklenerek,
Dilsiz huzurunun havasını hiç bir feryat bozmaksızın,
Durgun ve dingin uzaklaştı yuvasından.
Şehrin surlarını geçince uzandı serviler dünyasından
Kimsesiz yolcuyu durdurmak için bin бүкүлmez kol!
Omuzdan indi hasır, yoktu çünkü artık yol.
Mezarcının o kürek yüzlü hissiz eli
Yardımla sonunda mezara yaslandı.
Art arda gelen sıkıntıların saldırisıyla dünyanın,
Hayatı bir yığın üzüntü olan zavallı kadın,
Hasırdan örtüsü omuzunda çukurdan indi...
Ruhunun inleyişi de artık sonsuza dek dindi.

Hatırıma gelen bu sahnelerle kalbimde bir keder başlayınca.

*Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl;
-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât;
Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-
Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım.
Bu perde bitti mi? Heyhât! Atmadım bir adım,
Ki rûhu eylesin böyle bin fecâ harâb!
Hayât nâmına, yâ Rab, nedir bu devr-i azâb?*

Oturmak istemez oldum, hemen kalktım ayağa;
-Yüzümde âleme lânet, içimde ölüm hevesi;
Gözümde içyüzü dünyanın: Yığın yığın zulümler!-
Bulunduğum o kasvet verici yerden ayrıldım.
Bu perde bitti mi? Yazık! Atmadım bir adım,
Ki ruhu eylemesin böyle bin facia harab!
Nedir hayat denen bu azap devri ya Rab?

GEÇİNME BELÂSİ

*“Ömr-i girân mâye der in sarf şüüd
Tâ çihorem sayf, çipûşem şitâ”
Sa’dî*

*Doksan senelik ömre, İlâhî, bu mu gâyet?
Bilmem ki ne âlem bu cedel-gâh-ı maîşet!
Korkunç oluyor böyle hakikatleri, gerçek,
Sa’dî gibi bir asr-ı fazîletten işitmek.
Sa’dî o kadar felsefesiyle, hüneriyle,
Fikrindeki hürriyet-i fevka’l-beşeriyle
Esbâb-ı maîşet denilen kayda girerse,
Yâd etmesin âzâdeliğin nâmını kimse.
İnsan ki çıkar perde-i mektûm-i ademden,
Tâ sahne-i hestûde zuhûr ettiği demden,
İkmâle kadar fâcia-i devr-i hayâtı,
Atlatmaya mahkûm ne mühlik akabâtı!
Zannetme ölüm şahsına bir kerre muhâcim...
Bin kerre olur günde o düşmenle müzâhim.*

GEÇİNME BELASI

**“ Yazın ne yiyeyim, kışın ne giyeyim, derken
Değerli ömrün böylece harcanıp gitti.”**

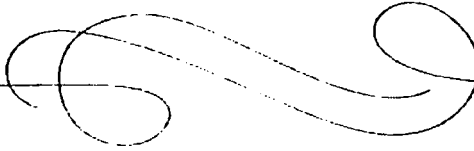
Sa’dî (1)

Allah’ım doksan senelik ömrün sonucu, amacı bu mudur?
Bilmem ki bu geçim kavgası verdiğimiz dünya nasıl bir âlemdir?
Korkunç oluyor böyle hakikatleri, gerçek,
Sadi gibi devrini bir fazilet devri yapmış birisinden işitmek.
Sadi o kadar felsefesiyle, bilgisiyle,
İnsan üstü bir fikir hürriyetiyle
Geçinme vasıtalarının telaşına düşerse,
Anmasın özgürlüğün adını hiç kimse.
Yokluğun gizli perdesinden çıkmış olan insan,
Ta varlık sahnesinde görüldüğü andan,
Bir trajedi olan hayat devresini tamamlayana kadar,
Ne ölümcül tehlikeler atlatmaya mahkumdur.
Sanma ki ölüm şahsına bir kez saldıracaktır...
O düşmanla günde bin kere boğuşulacaktır.

(1) Sa’dî: 1213-1292 yılları arasında yaşamış, Bostan ve Gülistan adlı şâhceserleriyle tanınmış ve Mehmet Akif’in kendisinden çok etkilendiğini ifade ettiği İranlı şair Şeyh Sa’dî-i Şirâzî.

Âvâre beşer sâha-i gabrâya düşünce,
Etrafına binlerce devâhî üşüşünce
Meydan mı bulur râhatı esbâbını celbe?
Başlar o cılız kolları dünya ile harbe!
Kaynar güneşin âteşi mihrâk-ı serinde;
Karlar buz olur hep beden-i bî-siperinde.
Medhûş nigâhında köpürdükçe denizler;
Beyninde bütün dalgalar öttükçe mükerrerr;
Sâhilden uzansam, der, eder tayy-i merâhil;
Lâkin onu bilmez ki uzaklar daha sâil:
Dağlar o nihâyetsiz olan silsilesiyle,
Ormanlar o dünyâyı tutan velvelesiyle,
Emvâc-ı serâbiyle, vuhûşuyla bevâdî,
Her hatve-i azminde olur ye'sine bâdî.
Fevkinde semâvâtın o ecrâm-ı mehîbi;
Pîşinde zemînin o temâsîl-i acîbi;
Bîçâreyi medhûş ederek her nefesinde,
Muhtar bırakır mün'adim olmak hevesinde.

Lâkin bu heves bir heves-i digere mağlûb:
İnsan yaşamak hırs-ı cibillisine meclûb.
Her devresi bir devr-i azâb olsa hayâtın,
Râzîsi değildir yine bir türlü memâtın!
Ömr olsa da binlerce tekâlif ile meşhûn,
İnsan yaşamaktan yine memnun, yine memnun!
Artık neye mevkûf ise te'mîn-i bekâsı,
Yalnız ona masrûf olur âvâre kuvâsı.
Durmaz boğuşur bunca muhâcimlere rağmen,
Düşmez o mesâî denilen seyfî elinden.

Başıboş insan yeryüzü sahasına düşünce,
Etrafına binlerce felaket üşüşünce
Meydan mı bulur rahatlama vasıtalarını elde etmeye?
Başlar o cılız kolları dünya ile savaşmaya!
Kaynar güneşin ateşi beyninin odağında;
Karlar buz olur hep savunmasız bedeninde.
Dehşete uğramış gözlerinde denizler köpürdükçe;
Beyninde bütün dalgalar art arda öttükçe;
Sahilden kurtulsam, der, mesafeler aşar;
Lâkin onu bilmez ki daha saldırgan uzaklar:
Dağlar o uçsuz bucaksız sıralanışıyla,
Ormanlar o dünyayı tutan uğultusuyla,
Çöller serap dalgaları ve vahşi hayvanlarıyla,
Her azimli adımında onu ümitsizliğe düşürür.
Üzerinde göklerin o heybetli cisimleri;
Önünde yeryüzünün o garip nakışları;
Zavallıyı dehşete düşürerek her nefesinde,
Çaresiz yok olmayı istemek zorunda bırakır.

Lâkin bu istek bir başka isteğe yenilir:
İnsan doğuştan gelen bir hırsla yaşamaya tutkundur.
Hayatın her dönemi olsa da bir azap dönemi,
Kabullenmek istemez yine de bir türlü ölümü!
Hayat şartları binlerce sıkıntı ile dolu olsa da,
İnsan yaşamaktan yine memnun, yine memnun!
Artık neye bağlıysa hayatını sürdürmenin yolu,
Yalnız onun için sarfeder perişan kuvvetlerini.
Durmaz boğuşur bunca saldırılara rağmen,
Düşmez o çalışma denilen kılıcı elinden.

Çıplaktır o, ister ki soğuklarda ısınsın;
Bir dam çatarak her gece altında barınsın.
İster yiyecek şey, giyecek şey, yakacak şey...
Bin türlü havâic daha var bunlara der-pey.
Âvâre beşer işte bu bâzâr-ı cihanda,
Her gün yeni bir kâr peşinden cevelânda.
Maksad bu kadar dağdağadan bir yaşamaktır...
Lâkin bunun altında ne maksad olacaktır?
Heyhât, onu idrâk için i'mâl-i hayâle
Yok vakti: Bütün demleri mevkûf cidâle!
İnsan ki onun rûh ile insanlığı kâim,
Dâim oluyor cisminin âmâline hâdim;
Gelseydi eğer râhunu i'lâya da nevbet,
Anlardı nedir, belki, hayâtındaki gâyet.
Bir anladığım varsa şudur: Hâlik-ı âlem,
Hilkat kalıversin, diye bir ukde-i mübhem,
Daldırmada insanları hâcât-ı hayâta,
Döndürmede ezhânı bütün başka cihâta.
Ömrün öteden berk-süvârâne şitâbı,
İyşin beriden lâzım-ı bî-hadd ü hesâbı,
Göstermede dünyâyâ, nedir maksad-ı Hâlik...
"Kimden kime şekvâ edelim biz de şaşırдық!"

Çıplaktır o, ister ki soğuklarda ısınsın;
Bir dam çatarak her gece altında barınsın.
İster yiyecek şey, giyecek şey, yakacak şey...
Bin türlü ihtiyaç daha var bunların ardı sıra gelen.
Başboş insan işte bu dünya pazarında,
Her gün yeni bir kazanç peşinde koşmakta.
Bu kadar uğraşmaktan yegâne amacı yaşamaktır...
Lâkin bunun altında başka ne amaç olacaktır?
Yazık, bunu anlamak için hayâlini işletmeye
Yok vakti. Bütün zamanı kavgaya ayrılmıştır,
Aslında insanın insanlığı ruha bağlıdır,
Ancak o, daima cisminin hizmetindedir.
Ruhunu yükseltmeye de sıra gelseydi eğer,
Belki anlardı hayatının amacı nedir.
Bir anladığım varsa şudur: Alemin yaratıcısı,
Yaratılış anlaşılmaz bir düğüm olarak kalsın diye
İnsanları hayatın ihtiyaçlarına daldırmakta;
Zihinleri bütün bütün başka yönlerle çevirmekte.
Bir yanda ömrün şimşek gibi geçip gitmesi,
Bir yanda yaşamanın hadsiz hesapsız ihtiyaçları,
Göstermede dünyaya, nedir Yaradan'ın maksadı...
"Kimden kime şikâyet edelim biz de şaşırдық!"

MEYHÂNE

*Hurûşan bâd-ı süfliyyet derûnundan, kenârından;
Girîzan rûh-i ulvîyyet harîminden, civârından.
Çıkar bin nâle-i nevmîd hâk-i ra'şe-dârından,
İner bin zulmet-i makber fezâ-yı şeb-nisârından.
Gelir feryâdlar ebkem duran her seng-i zârından:
Yıkılmış hânümanlar sanki çıkmış da mezârından!
Dehân-ı hasret açmış rahnedâr olmuş cidârından!
Çöker bir dûd-i mâtem titreyen kandîl-i târından:
Sönüp gitmiş ocaklar yükselir gûyâ gubârından!
Giren bir kerre nâdimdir hayât-ı müsteârından;
Çıkan âvâredir artık cihânın kâr ü bârından.*

*Dökülmüş âb-rûlar bâde-i pesmânde hâlinde!
Emel bir münkesir peymânedir saff-ı niâlinde!
Boğulmuş rûh-i insânî şarâbın mevc-i âlinde.
Nümâyan mel'anet sâkîsinin çirkin cemâlinde!
Ne mâzî var, ne âtî, bak şu ayyâşın hayâlinde...
Tutup bir zehr-i âteşnâk dest-i bî-mecâlinde,
Zevâl-i ömrü bekler hem şebâbın tâ kemâlinde!
Merâret intibâ' etmiş cebîn-i infiâlinde...
Derin bir iltivânın sîne-i zerd-i melâlinde
Odur ancak hüveydâ ser-nüvişt-i bî-meâlinde,
Müebbed bir de nisyan nazra-i sengîn-i lâlinde.*

Canım sıkıldı dün akşam, sokak sokak gezdim;

MEYHANE

Bir bayağılık havası esip coşmakta içinden, kenarından;
Yücelik ruhu kaçmakta içinden, etrafından.
Çıkar bin ümitsizlik iniltisi titreyen toprağından,
İner bin mezar karanlığı geceler yağdıran fezasından.
Gelir feryatlar inleyen dilsiz taşlarından:
Yıkılmış yuvalar sanki çıkmış da mezarından!
Hasret ağzını açmış çatlak ve yarık duvarlarından!
Sönük sönük titreyen kandilinden etrafa bir matem dumanı
çökmekte,
İçerdeki toz ve dumandan da sanki sönüp gitmiş ocaklar
yükselmekte.

Bir kere giren, bu dünya hayatından pişmanlık duyar,
Çıkan da artık dünya işlerine yabancılaşmıştır.

Buraya girenlerin yüzüsu içkiler gibi yerlere dökülmüş,
Ümitleri de kırık bir kadeh gibi gene yerlerde sürünmekte.
İnsanlık ruhu şarabın kızıl dalgalarında boğulmuş,
İçkiyi verenin çirkin suratında ise melunluk okunmakta.
Şu ayyaşa bak, kafasında ne geçmiş ne gelecek düşüncesi var...
Dermanı kalmamış ellerinde tuttuğu yakıcı zehirle
En genç çağında ömrünün bitmesini bekliyor.
Gücenik alında hayatının acılığı derin izler bırakmış...
Melâl ile sararmış derin buruşuklarla dolu alında
Manâsız alinyazısına dair bundan başka bir şey de okunmuyor.
Bir de dilsiz ve donmuş bakışlarında ebedî bir unutkanlık
sezilmekte.

Canım sıkıldı dün akşam, sokak sokak gezdim;

Sonunda bir yere saptım ki, önce bilmezdim.
Bitince bir sıra ev, sonra bir de vîrâne,
Dikildi karşıma bir han kılıklı meyhâne:
Basık tavanlı, karanlık, sefil bir dükkân;
İçinde bir masa, yâhud civar tabutluktan
Atılma çok ölü görmüş acıklı bir teneşir!
Yanında hurdası çıkmış bir eski püskü sedir.
Sakat, bacaksız on onbeş hasırlı iskemle,
Kırk dökük şişeler, bir de çinko tepsile
Beş on kadeh, iki üç testi... Sonra tezgâhlık
Eden yan üstüne devrilme kirli bir sandık.
Sönük sönük yanıyor rafta isli bir lâmba...
Önünde bir küme: Fes, takke, hırka, salta, aba
Kımıldanıp duruyorken, sefil bir sohbet,
Bu isli zulmete vermekte büsbütün vahşet:
-Kuzum Dimitri, bu akşam biraz ziyâdece ver...
-Ziyâde, anladık amma ya içtiğin şişeler?
-Çizersin...

-Öyle mi? Lâkin silinmiyor çetele!
Bakın tavan tebeşirden görünmez oldu...

-Hele!

-Bizim peşin paramız... Almadın mı dün kuruşu?
-Ayol, tükendi mezen... Bari koy biraz turşu.
Arattı kendini ustan... Dinince dinlensin!
-Hasan be, sen de nasıl nazlı nazlı söylersin!
Nedir o türkü... Aman başka yok mu? Hah, şöyle!
-Ömer, ne nazlanıyorsun? Biraz da sen söyle.
-Nevâzil olmuşum Ahmed, bırak, sesim yok hiç...
-Sesin mi yok? Açılır şimdi. Bir imam suyu iç!

Sonunda bir yere saptım ki, önce bilmezdim.
Bitince bir sıra ev, sonra bir de virane,
Basık tavanlı, karanlık, sefil bir dükkân;
İçinde bir masa, yahut civar tabutluktan
Atılma çok ölü görmüş acıklı bir teneşir!
Yanında hurdası çıkmış bir eski püskü sedir.
Sakat, bacaksız on onbeş hasırlı iskemle,
Kırık dökük şişeler, bir de çinko tepsiyle
Beş on kadeh, iki üç testi... Sonra tezgâhlık
Eden yan üstüne devrilme kirli bir sandık...
Sönük sönük yanıyor rafta isli bir lamba...
Önünde bir küme: Fes, takke, hırka, ceket, aba
Kımıldanıp duruyorken, sefil bir sohbet,
Bu isli karanlığı büsbütün korkunç yapmada:
-Kuzum Dimitri, bu akşam biraz fazlaca ver...
-Fazla, anladık ama ya içtiğin şişeler?
-Çizersin...

-Öyle mi? Lâkin silinmiyor çetele!
Bakın tavan tebeşirden görünmez oldu...

-Hele!
-Bizim peşin paramız... Almadın mı dün kuruşu?
-Ayol, tükendi mezen... Bari koy biraz turşu.
Arattı kendini ustan... Dinince dinlensin!
-Hasan be, sen de nasıl nazlı nazlı söylersin!
Nedir o türkü... Aman başka yok mu? Hah, şöyle!
-Ömer, ne nazlanıyorsun? Biraz da sen söyle.
-Nezle olmuşum Ahmet, bırak, sesim yok hiç...
-Sesin mi yok? Açılır şimdi: Bir imam suyu iç!

-Yarın ne istesin Osman?

-Ne isteyim... Burada!

-Dimitri çorbacı, doldur! Ne durmuşun orada?

-O kim gelen?

-Baba Ârif.

-Sakallı, gel bakalım...

Yavaş

-Selamün aleyküm.

-Otur biraz çakalım...

-Dimitri, hey, parasız geldi sanma, işte para!

-Ey anladık a kuzum...

-Sar be yoldaşım cıgara...

-Aman bizim Baba Ârif susuz musuz içiyor!

-Onun bi dalgası olmak gerek: Tünel geçiyor.

-Moruk, kaçınıcı kadeh? Şimdicek sızarsın ha!

-Sızarsa mis gibi yer, yatmamış adam değil a.

Yavaş yavaş kafalar, kelleler kızışmıştı,
Ağız, burun, hele sesler bütün karışmıştı;
Dikildi ağzına, baktım, açık duran kapının,
Fener elinde bir erkek, yanında bir de kadın.
Beş on dakika süren bir düşünceden sonra,
Kadın da girdi o zulmet-serâ-yı menfûra.
Gözünde ebr-i te'essür, yüzünden hûn-i hicâb,
Vücûdu ra'se-i nâcâr-ı ye's içinde harâb,
Teveccüh eyliyerek sonradan gelen Baba'ya:

-Demek taşınmalı artık çoluk çocuk buraya!

Ayol, nedir bu senin yaptığın? Utan azıcık...

-Yarın ne iştesin Osman?

-Ne isteyim... Burada!

-Dimitri çorbacı, doldur! Ne durmuşun orada?

-O kim gelen?

-Baba Arif.

-Sakallı, gel bakalım...

Yavaş

-Selamün aleyküm.

-Otur biraz çakalım...

-Dimitri, hey, parasız geldi sanma, işte para!

-Ey anladık a kuzum...

-Sar be yoldaşım cıgara...

-Aman bizim Baba Arif susuz musuz içiyor!

-Onun bi dalgası olmak gerek: Tünel geçiyor.

-Moruk, kaçınıcı kadeh? Şimdicek sızarsın ha!

-Sızarsa mis gibi yer, yatmamış adam değil a.

Yavaş yavaş kafalar, kelleler kızıışmıştı,
Ağız, burun, hele sesler bütün karışmıştı;
Dikildi ağzına, baktım, açık duran kapının,
Fener elinde bir erkek, yanında bir de kadın.
Beş on dakika süren bir düşünceden sonra,
Kadın da girdi o tiksindirici karanlık dünyaya.
Gözleri acıyla buğulanmış, yüzü utançtan ateş kesilmişti,
Çaresiz kederler içinde titreyen vücudu haraptı.
Sonradan gelen Baba'ya yönelerek dedi ki:

-Demek taşınmalı artık çoluk çocuk buraya!

Ayol, nedir bu senin yaptığın? Utan azıcık...

Anan da, ben de, yumurcakların da aç kaldık!
Ne iş, ne güç, gece gündüz içip zıbar sâde;
Sakın düşünme çocuklar aceb ne yer evde?
Evet, sen el kapısında sürün işin yoksa;
Getir bu sarhoşa yutsun, getir paran çoksa!
Zavallı ben... Çamaşır, tahta, her gün uğraş da,
Sonunda bir paralar yok, el elde baş başta!
O tahtalar, çamaşırlar da geçti: Yok hâlim...
Ayakta sallanışım zorladır Hudâ âlim!
Çalışmadın, beni hep bunca yıl çalıştırdın;
O yavrucakları çıplak, sefil alıştırdın;
Bilir mahalleli kim aldığın zamanda beni,
Çehiz çimenle donatmıştı beybabam evini.
Ne oldu şimdi o eşya? Satıp kumarda yedin.
Evet, kumarda yedin, hem de Karşılar'da yedin!
Kızın yetiştii, alan yok, nasıl olur ki? Soran
"Şu sarhoşun kızı İffet değil mi? Vazgeç aman!"
Diyen kadınlara; "Pek doğru, pek" deyip gidiyor.
Bu söz zavallıyı bilsen ne türlü incitiyor!
Benim güzel meleğim, hiç de tâli'in yokmuş;
Anan benim gibi sersem; babansa bir sarhoş!
Necip de minderi koltukta geldi mektepten...
Demiş ki kalfa: "Sekiz aydır almadım hele ben
Ne haftalık, ne de aylık... Senin baban olacak
Kumarcı, oğlu için az yesin de tutsun uşak!"
Koğuldum anne! deyip ağlıyor zavallı çocuk...
Ne yapsın annesi? Dünyâda bir güvendiği yok!
O bâri bir adam olsun da kalmasın câhil,
Demiştım olmadı... Lâkin kabâhat onda değil;

Anan da, ben de, yumurcakların da aç kaldık!
Ne iş, ne güç, gece gündüz içip zıbar sade;
Sakın düşünme çocuklar acaba ne yer evde?
Evet, sen el kapısında sürün işin yoksa;
Getir bu sarhoşa yutsun, getir paran çoksa!
Zavallı ben... Çamaşır, tahta, her gün uğraş da,
Sonunda bir paralar yok, el elde, baş başta!
O tahtalar, çamaşırlar da geçti: Yok hâlim...
Allah biliyor, zorladır ayakta sallanışım!
Çalışmadın, beni hep bunca yıl çalıştırdın;
O yavrucakları çıplak, yoksul alıştırdın;
Bilir mahalleli ki aldığın zamanda beni.
Çeyiz çimenle donatmıştı beybabam evini.
Ne oldu şimdi o eşya? Satıp kumarda yedin.
Evet, kumarda yedin, hem de Karşılar'da (1) yedin!
Kızın yetiştii, alan yok, nasıl olur ki? Soran
"Şu sarhoşun kızı iffet değil mi? Vazgeç aman!"
Diyen kadınlara; "Pek doğru, pek" deyip gidiyor.
Bu söz zavallıyı bilsen ne türlü incitiyor.
Benim güzel meleğim, hiç de talihin yokmuş:
Anan benim gibi sersem, babansa bir sarhoş!
Necip de minderi koltukta geldi mektepten...
Demiş ki kalfa: "Sekiz aydır almadım hele ben
Ne haftalık, ne de aylık... Senin baban olacak
Kumarcı, oğlu için az yesin de tutsun uşak!"
Kovuldum anne! deyip ağlıyor zavallı çocuk...
Ne yapsın annesi? Dünyada bir güvendiği yok!
O bari bir adam olsun da kalmasın cahil
Demiştım olmadı... Lâkin kabahat onda değil:

(1) *Karşılar*: Galata ve Beyoğlu gibi İstanbul'un karşı yakasındaki eğlence yerleri.

*O her sabah okuyordu gürül gürül cüzünü;
Ayırmıyordu kitaptan ne olsa hiç gözünü.*

*Üç akşam oldu ki yoksun. Necip: Babam nerde!
Ben isterim onu mutlak, demez mi? Bak derde!
Sular karardı; bu sâatte hiç gezer mi kadın?
O, sarhoşun biri; tut kim sokak sokak aradın...
Nasıl bulursun a yavrum? Yarın gelir belki,
Dedim. Fakat çocuğun durmuyordu. Baktım ki
Avutmanın yolu yok; komşunun Hüseyin Ağa'ya
Alıp dolaşmadayım yatsı vakti dünyâyı,
Anam benim gibi evlâd doğurmaz olsaydı,
Bu hâli görmeden evvel gözüm yumulsaydı!
Herif, şu hâlime bak, merhametli ol azıcık...
Bırak o zıkkımı, içtiklerin yeter artık.
Efendiler, ağalar, siz de bir nâsihat edin,
Sizin de belki var evlâdınız...*

-Hasan, ne dedin?

-Bırak, köpoğlu kadın amma çalçeneymiş ha!

-Benimki çok daha fazlaydı.

-Etme!

-Elbet ya!

Onun için boşadım. Sen işitmedin mi Halim?

-Kadın lâkârdısı girmez kulağma zâtî benim.

Senin karım dediğin âdetâ pabuç gibidir:

Biraz vakit taşınır, sonradan değiştirilir.

Kadın bu sözleri duymaz, tazallüm eylerdi;

Herif mezar taşı tavrıyla sâde dinlerdi.

Açıldı ağzı nihâyet, açılmaz olsa idi!

O her sabah okuyordu güröl güröl cüzünü;
Ayırmıyordu kitaptan ne olsa hiç gözünü.

Üç akşam oldu ki yoksun. Necip: Babam nerde?
Ben isterim onu mutlak, demez mi? Bak derde!
Sular karardı; bu saatte hiç gezer mi kadın?
O, sarhoşun biri; tut ki sokak sokak aradın...
Nasıl bulursun a yavrum? Yarın gelir belki
Dedim. Fakat çocuğun durmuyordu. Baktım ki
Avutmanın yolu yok; komşunun Hüseyin Ağa'yı
Alıp dolaşmadayım yatsı vakti dünyayı.
Anam benim gibi evlat doğurmaz olsaydı.
Bu hali görmeden evvel gözüm yumulsaydı!
Herif, şu halime bak, merhametli ol azıcık...
Bırak o zıkkımı, içtiklerin yeter artık.
Efendiler, ağalar, siz de bir nasihat edin,
Sizin de belki var evladınız...

-Hasan, ne dedin?

-Bırak, köpoğlu kadın amma çalçeneymiş ha!

-Benimki çok daha fazlaydı.

-Etme!

-Elbet ya!

Onun için boşadım. Sen işitmedin mi Halim?

-Kadın lakırdısı girmez kulağıma zâti benim.

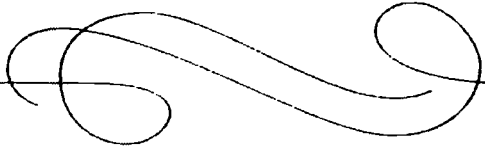
Senin kadın dediğin âdeta pabuç gibidir:

Biraz vakit taşınır, sonradan değiştirilir.

Kadın bu sözleri duymaz, sızlanır dururdu;

Herif mezar taşı tavrıyla sade dinlerdi.

Açıldı ağzı nihayet, açılmaz olsa idi!

*Taşıp döküldü, içinden şu lâ'net-i ebedî:
-Cehennem ol seni hınzır orospu, git: Boşsun!
-Ben anladım işi: Sen komşu, iyice sorhoşsun;
Ayıltınız şunu yâhu!*

-İlişmeyin!

-Bırakın!

Herif ayıldı mı, bilmem, düşüp bayıldı kadın!

Taşıp döküldü içinden şu sonsuz lânet:
-Cehennem ol seni hınzır orospu, git: Boşsun!
-Ben anladım işi: Sen komşu, iyice sarhoşsun;
Ayıltınız şunu yahu!

-İlişmeyin!

-Bırakın!

Herif ayıldı mı, bilmem, düşüp bayıldı kadın!

MEZARLIK

*Bakma kabristânın ancak sâha-i medhûşuna,
Dur da bir müddet kulak ver nâle-i hâmûşuna!
Kalbi hiç benzer mi bak sîmâ-yı heybet-pûşuna!
Kim ki dalmıştır hayâtın seyl-i cûşâ-cûşuna,
Can atar, bir gün gelir, yorgun düşüp âgûşuna!*

*Ey mezâristan, ne âlemsin, ne yüksek fîtratin!
Sende pinhân en güzîn evlâdı insâniyyetin;
Senden istimdâd eder feryâdı ye'sin, haybetin.
Bir yığın göz nûrusun, yâhud muhammer tynetin,
Rûh-i pâkinden coşan gözyaşlarından milletin!*

*Şanlı bir târîhsin: Mâzî-i millet sendedir.
Varsa ibret sendedir, hikmet de elbet sendedir;
Devr-i istîlâ durur yâdında, devlet sendedir!
Çünkü hürriyyet, hamâset sende, gayret sendedir,
Zindegî zillettir artık, bence izzet sendedir!*

*Ey ademle varlığın ser-haddi, iklim-i salâh!
Başlarında sermedî bir sâye, bir müşfik cenâh
Olmasan, bî-vâyeler nerden bulurlar inşirâh?
Zill-i memdûdunda var âsûde bir reng-i felâh.
Leyl-i dûrâ-dûruna olsun fedâ yüz bin sabâh!*

Cevherin toprak değil, pek başka bir ma'den senin.

MEZARLIK

Bu ürkütücü mezarlık alanına sade bakıp geçme,
Dur da bir süre kulak ver sessiz iniltisine!
Kalbi hiç benzer mi bak o heybetli yüzüne!
Kapılıp gidenler hayatın coşkun seline,
Gün gelir, yorgun düşer, can atarlar sinesine.

Ey mezarlık, ne âlemsin, ne yüksek yapıdasın!
Sende saklıdır en seçkin evladı insanlığın;
Senden medet umar feryadı yoksunluğun, ümitsizliğin.
Bir yığın göz nurusun, yahut yoğurulmuş mayan,
Milletin temiz ruhundan coşan göz yaşlarından.

Şanlı bir tarihsin, milletin geçmişi sendedir.
Varsa ibret sendedir, hikmet de elbet sendedir;
Yayılp yükselme devirleri hâtırındadır, bahtiyarlık sendedir!
Çünkü hürriyet, kahramanlık sende, gayret sendedir,
Yaşamak bence artık alçaklıkla bir, şeref ve itibar sendedir!

Ey varlıkla yokluğu ayıran sınır, iyilik ve barış iklimi!
Başlarında ebedi bir gölge, bir şefkatli kanat
Olmasan, kimsesizler nereden ferahlık bulurlar?
Uzayıp giden gölgende huzurlu bir mutluluk sezilmekte.
Bitmeyen gecene olsun feda yüz bin sabah!

Cevherin toprak değil, pek başka bir maden senin.

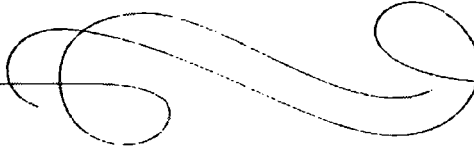
Âh bilmezler ki üstünden geçerlerken senin,
Bin dimağın lübbüdür her zerre hâkinden senin.
Öyle feyyâz, ey zemîn-i ma'rifet, mâyen senin:
Sâye-gâhından çıkarken rûh olur her ten senin!

Ey mezâristan, nihan ka'rında yüz binlerce mâh,
Fışkaran hâk-i remîminden bütün nûr-i nigâh!
Nâzeninler yâl ü bâlinden nişandır her kiyâh...
Serviler Mevlâ'ya yükselmiş birer berceste âh,
Hufreler Mevlâ'dan inmiş en emin bir hâb-gâh.

Ey şebistân, ey adem, ey perde perde kibriyâ.
Sendedir ümmîdler: Senden doğar fecr-i bekâ.
Her hacer-pâren okur bin şî'r-i lâhûtî-edâ;
Her neşîden rûhu eyler sermediyyet-âşînâ.
Ey semâvî hâk, benden bin selâm olsun sana.

* * *

Sıkınca rûhumu ba'zen metâlibiyle hayât,
Olur yegâne mesîrem mahalle-i emvât.
Muhît-i velvele-dârında zindegâninin,
Ferâğ-ı dâîmi yoktur hayât-ı sâninin.
Ne levs-i hurs ü mezellet zemîn-i pâkinde,
Ne hây ü hûy-i maîşet harîm-i hâkinde,
Bu kâinât-ı huzûrun fezâ-yı sâmitini
Görünce, ömr-i perîşânımın merâretini,
Velev bir ân için olsun atıp hayâlîmden,
Uzaklaşır giderim mâsivâyâ artık ben.
Şu mâsivâ denilen kayd-ı ukde ber-ukde
Kırılmadan olamaz rûh bir dem âsûde.

Ah bilmezler ki üstünden geçerlerken senin,
Bin beynin özüdür her zerre toprağından senin.
Ey marifet iklimi, öyle feyizli ki mayan senin:
Gölgeliğinden çıkarken ruh olur her beden senin!

Ey mezarlık, yüz binlerce ay yüzlü derinliklerinde gizlidir,
Çürümüş toprağından hep göz nuru varlıklar fışkırmaktadır!
Her ot nazlı güzellerin boyundan bosundan bir nişandır...
Serviler Mevla'ya âhenk içinde yükselmiş birer âhıdır.
Çukurlar da Mevla'dan inmiş en güvenli bir yataktır.

Ey karanlıklar ülkesi, ey yokluk âlemi, ey ululuğun perde perde
açıldığı yer,

Sendedir ümitler: Bekâ şafağı senden doğar.
Her parça taşın ilahi âhenkte bin şiir okur;
Her hikmetli şiirinde ruh ebedilikle tanışır.
Ey semavi toprak, benden bin selam olsun sana.

* * *

Hayatın istekleri bazan ruhumu sıkıtiğında,
Tek gezinti yerim ölüler mahallesi olur.
Çünkü diriler dünyasının gürültülü ortamında
İkinci hayatın o sürekli ihtiyaçtan uzak tutan huzurlu havası
yoktur.

Bu hayatın ne temiz ikliminde hırs ve alçaklık kirleri,
Ne de toprağında geçim kaygısının çırpınışları bulunur.
Bu huzur evreninin sessiz fezasını
Görünce, perişan ömrümün acılığını,
Bir an için bile olsa atıp hayalimden,
Uzaklaşır giderim mâsivâdan (1) artık ben.
Şu mâsivâ denilen düğüm düğüm bağ
Parçalanmadan kavuşamaz ruh bir an bile huzura.

(1) *Mâsivâ: Allah'tan başka bütün varlıklar. Dünya ile ilgili olan şeyler.*

Sadeleştirilmiş

*Fakat kırılmak için böyle bir zemîn ister...
Zemîn değil yalnız, kalb-i âhenin ister!*

*Geçen sabâh idi Eyyûb'a doğru çıkmıştım.
Aşıp da sûrunu şehrin atınca birkaç adım,
Ufuk değişti, önümden çekildi eski cihan;
Göründü karşıda fûshat-serâ-yı kabristan.
Fakat o bir koca deryâ-yı sermediyyet idi,
Ki her haziye-i sengîni mevc-i müncemidi!
Kenarda durmıyarak girdim en derin yerine,
Oturdum arkamı verdim de taşların birine.
Ridâ-yı samte bürünmüş bütün yesâr ü yemîn,
Huzûr içinde ağaçlar, sükûn içinde zemîn.
Bütün o yükselen emvâc, o bî-nihâye deniz,
Derin bir uykuya dalmıştı, her taraf sessiz.
Yavaş yavaş açılıp perde-i likâ-yı muhîr;
Harîm-i rûhumu doldurdu kibriyâ-yı muhîr.*

*Fakat bu beste-i lâhût nereden aksediyor,
Ki "Ellezî halâka'l-mevte ve'l-hayâte..." diyor?
Nedir samîm-i sükûnette böyle bir feryâd?
Neşîde Hâlik'in, ammâ kim eyliyor inşâd?
Zaman zaman ederek yükselen terâne hurûş,
Enîne başladı nâgâh kâinât-ı hamûş!
O serviler müteheyyc cemâ'at-i kübrâ
Kesildi... Her birisinden duyuldu aynı sadâ.
Mekâbir inledi, taşlar birer lisân oldu;
Kitâbeler de o taşlarla hem-zebân oldu.
Görünce zinde bütün mahşer-i heyûlâyı,
Mezâra rûh veren nefh-i pâk-i Mevlâyı,*

Fakat parçalanmak için böyle bir yer ister...
Yer değil yalnız, demirden bir yürek ister!

Geçen sabah idi Eyüp'e doğru çıkmıştım.
Şehrin surlarını aşip da bir kaç adım attığımda,
Ufuk değişti, önümden çekildi eski cihan;
Göründü karşıda gözalcı genişliğiyle kabristan.
Fakat o bir koca sonsuzluk denizi idi,
Ki taştan mezarları donmuş dalgalara denkti.
Kenarda durmayarak girdim en derin yerine,
Oturdum arkamı verdim de taşların birine.
Sessizlik örtüsüne bürünmüş sağım solum,
Huzur içinde ağaçlar, sükûn içinde zemin.
Bütün o yükselen dalgalar, o sonsuz deniz,
Derin bir uykuya dalmıştı, her taraf sessiz.
Ortamin yüzündeki perde yavaş yavaş açıldı;
Ruhumun derinlikleri ortamdaki yücelik ve ululukla doldu.

Fakat bu ilahi beste nereden aksediyor,
Ki "Ellezî halaka'l-mevte ve'l-hayâte" (1) diyor.
Sessizliğin derinliklerinde bu feryat nedir?
Bu tesirli söz Allah'ın, ama kim okuyor?
Yükselen nağmeler yer yer coşuyorken,
Birden o suskun evren inlemeye başladı.
Serviler ise heyecana gelmiş bir büyük cemaat
Kesildi... Her birinden aynı sedâ duyuldu.
Kabirler inledi, taşlar birer dil hâline geldi,
Kitâbeler de o taşlarla aynı dilden konuştu.
Bütün bu varlıklar mahşerini dirilmiş görünce,
Ben de Allah'ın can veren mukaddes üfleyişini,

(1) Mülk Sûresi 2. ayetinin bir kısmı. Ayetin meâli: "Hanginizin daha iyi iş işlediğini belirtmek için, ölümü ve dirimi yaratan O'dur. O, güçlüdür, başıslayandır."

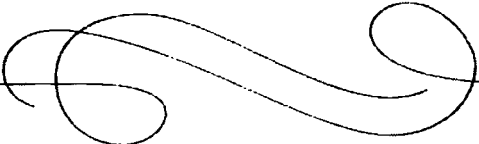
Sadeleştirilmiş

Hayâle daldım; o fûshat-serâ-yı dûrâ-dûr
Göründü dîde-i medhûşa bir cihân-ı nûşûr!
Kefen be-dûş-i bekâ bî-nihâye ecsâdın,
O, dehri hiçe sayan, kârbân-ı ecdâdın,
Akın akın geçerek pîşgâh-ı izzette,
-Muhît-i havf ü recâdan makâm-ı hayrette-
Kıyâm-ı aczini seyreyledim... Ne dehşetmiş
Sücûd-i hilkati görmek huzûr-i kudrette!

Bu herc ü merc-i kıyâmet-nümûna hâkim olan
Hatîb-i âlem-i ulvî nihâyet oldu iyan:
Gözüm, uzaktaki bir medfenin ayak ucuna
Çöküp ziyâret eden, bir çocukla bir kadına
İlişti. Sonra biraz yaklaşıncâ, iyiden iyi
Tezâhür eyledi: Baktım, çocuk "Tebâreke"yi
Kemâl-i vecd ile ezber tilâvet eylemede;
Yanında annesi gözyaşlarıyla dinlemede.
Zemîne ra'se verirken neşâid-i melekût,
Ne manzaraydı îlâhî o makber-i mebhût?
Çocuk hayâta, o makber de mevte bir levha.
Tezâd-ı kudreti gör: Bak şu levh-i zirûha!

* * *

Biraz geçince o sesler bütün hamûş oldu,
Deminki mahşer-i pür-cûş sâye-pûş oldu.
Çocuk kadınla beraber çekildi âlemine,
Gömüldü gitti mezarlık sükûn-i dâimine.

Hayal etmeye başladım; bu uzayıp giden göz alıcı genişlik,
Dehşete uğramış gözlerime kıyamet âlemi göründü.
Bekâ kefenini omzuna atmış sayısız cesedin,
O dünyayı hiçe sayan ecdad kervanının
Akın akın geçerek Allah'ın yüce huzurunda,
-Bir korku ve ümit havasında, şaşkınlık içinde-
Aciz bir halde dikildiklerini seyrettim... Ne dehşetmiş
Yaratılmışların secde edişini görmek Allah'ın huzurunda.

Bu kıyamete benzer kargaşalığın sebebi,
Yüce âleme ait sözleri okuyan kişi sonunda ortaya çıktı:
Gözüm, uzaktaki bir mezarın ayak ucuna
Çöküp ziyaret eden bir çocukla bir kadına
İlişti. Sonra biraz yaklaşıncı, iyiden iyi
Anlaşıldı. Baktım çocuk "Tebareke"yi
Kendinden tamamen geçmiş, ezberden okumakta;
Yanında annesi gözyaşlarıyla dinlemekte.
Melekût âleminin hikmet dolu âhenkli sözleri zemini titretirken,
İlâhî, o suskun mezar nasıl bir manzaraya büründü.
Çocuk hayatın tablosuydu, o mezar da ölümün;
Şu canlı tabloya bakıp da Allah'ın yarattığı zıtlıkları görmeliydi!

* * *

Biraz zaman geçince o sesler tamamen kesildi,
Deminki coşup kabaan mahşer gölgelendi.
Çocuk kadınla beraber çekildi âlemine,
Mezarlık da gömüldü gitti sürekli sessizliğine.

BAYRAM

Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır;
Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır!
Bayramda güler çehre-i ma'sûm-i sabâvet,
Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır
Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda;
Her dîdede bir rûh demâ-dem cevelândır.
Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd
Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır.
Ferdâ-yı sükûn-perveridir sâl-i cidâlin,
Nevmîd düşen kalbe ümîd-âver-i candır.
Heycâ-yı maîşetteki feryâd-ı mehîbin
Dünyâda biraz dindiği an varsa bu andır.
Subhunda bahârın şu sabâhat bulunur mu?
Bak çehre-i gabrâya: Nasıl şen, ne civandır!
Her sînede bir kalb-i meserret darabanda,
Her kalbde bir âlem-i eşvâk nihandır.
Raksân oluyor cünbüş-i dîşîyle anâsır,
Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır.
Eşbahu da cûşân ediyor feyz-i mübîni,
Yâ Rab bu nasıl rûh-i avâlim-sereyandır!
Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki:
Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır,
İydin bana dâim görünür levh-i kerîmi:
Mâzî-i tufûliyyetimin yâd-ı besîmi.

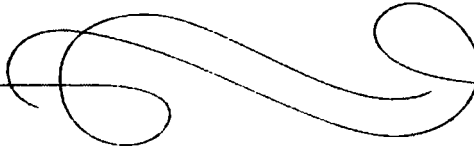
BAYRAM

Ufuklar hep gülmekte, dünya başka dünyadır;
Bayram ne kadar hoş, ne neş'eli bir zamandır!
Çocukluğun masum çehresi bayramda gülümser,
Umut, saf bir çocuk suretinde görünür.
Yalın bir ışık parıldar herkesin yüzünde;
Her dem bir ruh dolaşır bütün gözlerde.
Hayat acılarının iki kat büktüğü bedenler,
Onun bereketiyle huzur içinde dik yürürler.
Bayram günleri mücadeleli bir yılın sonunda gelen huzurlu
günlerdir,

mitsiz kalp bugünlerde yeni bir ümitle canlanır.
Geçim kavgasındaki korku feryadın,
Dünyada biraz dindiği an varsa bu andır.
Bahar sabahında bu güzellik bulunur mu?
Bak şu yeryüzüne, nasıl taptaze ve şendir!
Her göğüste bir sevinçli kalp çarpmakta,
Her kalpte bir ışıklı arzular dünyası gizlidir.
Her milletten insan bayram yapmanın neşesiyle eğlenmekte,
Sanki bütün yeryüzünün kalbi coşmuştur.
Apaçık bereketi bütün varlıkları coşturuyor,
Ya Rab bu nasıl bütün lemlere yayılan bir ruhtur?
Bayramda gelir hâtıra öyle hoş anılar ki;
Bin ömre değişilmez, o kadar değeri yüksektir.
Görünür bana daima bayramın cömert manzarası:
Çocukluk günlerimin glmseyan hatırası.

Birinci gün hava bir parça nâ-müsâiddi;
İkinci gün açılıp, sonra pek güzel gitti.
Dedim ki: "Fâtih'e çıksam yavaşça, bir yanda
Durup o âlemi seyreylesem de meydanda,
Ziyâret etsem ehîbbâyı sonradan... Hoş olur.
Bütün gün evde oturmak ne olsa pek boştur. "
Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben
Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden.

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zîrâ
Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ,
Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan
Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan,
Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar,
Büyük küçük bütün efrâd-ı belde, hepsi de var!
Adım başında kurulmuş beşik salıncaklar,
İçinde darbuka, deflerle zilli şakşaklar.
Biraz gidin: Kocaman bir çadır.. Önünde bütün,
Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için
Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?
"Caponya'dan gelen, insan suratlı bir canavar!"
Geçin: Sırayla çadırlar. Önünde her birinin
Diyor: "Kuzum, girecek varsa, durmasın girsin."
Bağırmadan sesi bitmiş ayaklı bir i'lân.
"Alın gözüm, buna derler..." sadâsı her yandan.
Alettirikçilerin keyfi pek yolunda hele:
Gelen yapışmada bir mutlaka o saplı tele.
Terâzilerden adam eksik olmuyor; birisi
İnince binmede artık onun da hemşerisi:

Birinci gün hava pek uygun değildi;
İkinci gün açılıp, sonra pek güzel gitti.
Dedim ki: “Fatih’e çıksam yavaşça, bir yanda
Durup o âlemi seyretsem de meydanda,
Ziyaret etsem dostları sonradan... Hoş olur.
Bütün gün evde oturmak ne olsa pek boştur.”
Bu gezme isteği gelince, artık ben
Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden.

Gelin de bayramı Fatih’te seyredin, zirâ
Hâtıra, hayale sığmaz o karmakarışık eğlence.
Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan
Tutun da ta dedemiz zamanından arta kalan.
Asırlar ölçüsü boy boy bastonlu nesile kadar,
Büyük küçük bütün bölge halkı, hepsi de var!
Adım başında kurulmuş beşik salıncaklar,
İçinde darbuka, deflerle zilli şakşaklar.
Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün,
Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için
Nöbetle bekliyorlar. Acaba içinde ne var?
“Caponya’dan gelen, insan suratlı bir canavar!”
Geçin: Sırayla çadırlar. Önünde her birinin
Diyor: “Kuzum girecek varsa, durmasın girsin.”
Bağırmadan sesi bitmiş ayaklı bir i’lân
“Alın gözüm, buna derler...” sadâsı her yandan.
Elektrikçilerin keyfi pek yolunda hele:
Gelen yapışmada bir mutlaka o saplı tele.
Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi
İnince binmede artık onun da hemşerisi:

*"Hak okka çünkü bu kantar.. Firenk icâdı gram
Değil! Diremleri dört yüz, hesapta şaşmaz adam."
-Muhallebim ne de kaymak!*

-Şifâlıdır ma'cun!

Simid mi istedin ağa?

-Yokmuş onluğum, dursun.

*O başta: Kuskunu kopmuş eyerli düldüller,
Bu başta: Paldımı düşmüş semerli bülbüller!
Baloncular, hacıyatmazcılar, fırıldaklar,
Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;
Sağında atlıkarınca, solunda tahtirevan;
Önünde bir sürü çekçek, tepende çifttekolan.
Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer..
Ferâğ-ı bâl ile birden geviş getirmedeler.
Koşan, gezen, oturan, mânîler düzüp çağıran,
Davullu zurnalı "dans!" eyleyen, coşup bağırان
Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe,
Çocukların tarafındaydı en çok eğlence.
Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle;
BİRER çiçek gibi nevvâr olan bebeklerle
Gelirdi safha-i mevvâc-ı ıyde başka hayat..
Bütün sürûr ü şetâretti gördüğüm harekât!
Onar parayla biraz sallanırdılar... Derken,
Dururdu "Yandı!" sadâstyle türküler birden.
-Ayol, demin daha yanmıştı â! Herif sen de..
-Peki kazım, azıcık fazla sallarım ben de.*

*"Deniz dalgasız olmaz
Gönül sevdasız olmaz,
Yâri güzel olanın*

"Hak okka çünkü bu kantar... Firenk icâdı gıram
Değil! Diremleri dört yüz, hesapta şaşmaz adam."
-Muhallebim ne de kaymak!

-Şifalıdır ma'cun!

Simit mi istedin ağa?

-Yokmuş onluğum, dursun.

O başta: Kuskunu (1) kopmuş eğerli düldüller,
Bu başta: Paldımı (2) düşmüş semerli bülbüller!
Baloncular, hacıyatmazcılar, fırıldaklar,
Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;
Sağında atlı karınca, solunda tahtirevan;
Önünde bir sürü çekçek, tepende çiftekolan.
Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer...
Gönül rahatlığıyla birden geviş getirmedeler.
Koşan, gezen, oturan, maniler düzüp çağıran,
Davullu zurnalı "dans" eyleyen, coşup bağırان
Bu neş'e evreninin içinde gezdikçe,
Çocukların tarafındaydı en çok eğlence.
Güzelce süslenerek annesinin nazik eliyle;
Birer çiçek gibi parıldayan bebeklerle
Gelirdi bayramın dalgalı yüzüne başka bir canlılık...
Bütün neşe ve sevinçti gördüğüm hareket.
Onar parayla biraz sallanırdılar... Derken,
Dururdu "Yandı!" sesiyle türküler birden.
-Ayol, demin daha yanmıştı ya! Herif sen de...
-Peki kızım, azıcık fazla sallarım ben de.

"Deniz dalgasız olmaz,
Gönül sevdasız olmaz,
Yarî güzel olanın

(1) *Kuskun*: Hayvanın kasıruğu altından geçirilerek eyere bağlanan kays.

(2) *Paldım*: Yük ve binek hayvanının semer veya eyerinin ileri kaymasını önlemek için arka ayaklarının kaba elleri üzerinden geçirilen kays.

*Başı belâsız olmaz!
Haydindi mini mini mâşallah
Kavuşuruz inşallah..."*

*Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı
Bir ihtiyar kadının koltuğunda, gür kaşlı,
Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor.
Gelen geçen, bu niçin ağlıyor? diyor, soruyor.
-Yetim ayol... Bana evlâd belâsıdır bu acı.
Çocuk değil mi? "Salıncak!" diyor...*

- Salıncakçı!

*Kuzum, biraz bu da binsin... Ne var sevâbına say...
Yetim sevindirenin ömrü çok olur...*

- Hay hay!

*Hemen o kız da salıncakçının mürüvvetine,
Katıldı ağlamayan kızların şetâretine.*

Başı belasız olmaz!
Haydindi mini mini mâşallah
Kavuşuruz inşallah...”

Fakat bu güler yüzlü tabloya karşı, pek yaşlı
Bir ihtiyar kadının koltuğunda, gür kaşlı,
Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor.
Gelen geçen, bu niçin ağlıyor? diyor, soruyor.
-Yetim ayol... Bana evlât belasıdır bu acı.
Çocuk değil mi? “Salıncak!” diyor...

-Salıncakçı!

Kuzum, biraz bu da binsin... Ne var sevabına say...
Yetim sevindirenin ömrü çok olur...

-Hay hay!

Hemen o kız da salıncakçının insanlığıyla,
Katıldı ağlamayan kızların neş'esine.

HASBİHÂL

*Ey bülbül-i ter-zebân-ı irfan,
Dem-beste nevâlarınla vicdan.
Hem-safvet-i rûh olan o âvâz
Oldukça harîm-i canda dem-sâz,
Pâmâlim olur bütün avâlim;
Lâhûta kadar çıkar hayâlîm.
Eşvâkıma dar gelir de eb'âd,
Eyler fikrîm fezâlar icâd!
Ey nûr-i mübîni Kibriyâ'nın,
Sînem olamaz mı âsümânın?
Gökler mi bütün karârgâhın?
Hiç yerlere uğramaz mı râhın?
Ey tâir-i nâz-ı sidre-pervâz,
Kalbimde olaydın âşîyan-sâz;
Bir başka terâne gûş ederdin,
Rûhum gibi sen de cûş ederdin.
Yâdımda duran neşâüdinden
Dâim cezebât içindeyim ben.
Verdikçe derûna vecd o âheng,
Dünyâ nazarımda teng olur teng!
Âzâdesi büsbütün kuyûdun,
Bir şîr-i semâ-zemin sürûdun!
Bir şîr-i revan ki: Cûy-i cârî
Feyziyle bahâr-ı ömre sârî.
Bir nağme ki: Rûhtur, ledündür;*

GÖRÜŞÜP DERTLEŞME

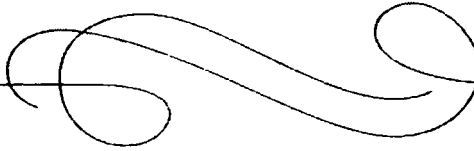
Ey hazırcevap irfan bülbülü,
Vidanın nağmelerinle sakinleşmekte.
Ruhunun saflığı kadar saf olan o sesler
Yüreğimin derinliklerinde bana yoldaş oldukça
Bütün âlemler kalır ayaklarımın altında;
Öte âleme yükselir hayalim.
Mesafeler arzu ve heveslerime dar gelir de,
Düşüncem fezalar eyler icad!
Ey apaçık nuru Allah'ın,
Sinem olamaz mı senin gökyüzün?
Gökler mi hep karârgâhın?
Hiç yerlere uğramaz mı yolun?
Ey naz içinde Sidre'ye (1) uçan bülbül,
Kalbimde yapsaydın yuvanı;
Orada bir başka nağme duyardın,
Sen de ruhum gibi coşardın.
Hatırimda kalan hikmetli nağmelerinden,
Sürekli kendimden geçmiş haldeyim ben.
Verdikçe vecd o âhenk gönlüme,
Dünyâ gözümde sıkıntılı bir yer olur.
Her türlü bağdan kurtulmuş büsbütün,
Gökyüzünü makam tutmuş bir şiiirdir nağmelerin.
Bu öylesine akıp giden bir şiir ki sanki bir akarsu;
Bereketi ömrün baharına yayılmakta.
Bir nağme ki ruha, İlâhî sırlara ait bilgi.

(1) Sidre: Tefsirlere göre Arş'ın sağ yanında bulunduğu bildirilen ilâhî bir ağaç veya makam (yer). Hadislerle göre altıncı kat göktedir. Sidre, İslâm'da insanoğlunun Allah'a yaklaşabileceği en son makam olarak kabul edilir.

Kur'an gibi râsihîn içindir.
Bir nâle ki: Şevk-sûz-i idrâk
Havlinde nidâ-yı "mâ-arafnâk!"
Ey şâir-i râzdân-ı mülhem,
Ben râzına olmasam da mahrem,
Hayrân-ı kemâlinim... Beyânın
Gûyâ ki hitâbıdır Hudâ'nın!

Ey subh-i ezel cebîn-i sâfi.
Envârının olmaz inkisâfi
Yeldâ-yı adem cihânı alsa,
Eşbâh bütün zalâma dalsa,
Hâlâ görünür o rûhü'l-ervâh
Bir cevî-i münîr içinde sebbâh!
Ey safha-i vechi âyet-i nûr
Cebhende meâl-i kevn mestûr;
Çeşminde ziyâ-yı sermediyyet
Sönmez ebedî sirâc-ı kudret.
Lâhût ile âşinâ nigâhın,
Ecrâm şühûd-i intibâhın!
Her dem lemeân eder o merdüm,
Mihrâkı da zâhirât-ı encüm!

Her subh gelir nesîm-i dîlcü
Dûşunda semûm-i nâz-ı gîsû.
Eyler yeniden hevâ-yı dîdâr
Bir nefha ile beni hevâ-dâr!
Sevdâ kesilir bütün süveydâ,
Gûyâ açılır nikâb-ı Leylâ
Kehvâre-i dilde nâim ümmîd

Tıpkı Kur'an gibi sırrına büyük âlimler erebilir.
Bu öyle bir feryat ki kavrama arzusunu yakıp tutuşturmakta,
"Mâ-arafnâk" (1) hitabındaki kuvvete ulaşmakta.
Ey ilhamıyla sırlara vakıf olan şair,
Ben sırrını anlayamasam bile,
Kemâlinin hayranıyım... söyleyişin,
Hitabını andırmakta Allah'ın.

Ey saf alnı ezel sabahına benzeyen,
Işığın güneş tutulmasına uğramaz.
Uzun yokluk gecesi dünyayı kaplasa da,
Bütün varlıklar karanlığa dalsa da,
O ruhlar ruhu yine de,
Bir aydınlık fezada kanatlanmış görünür.
Ey bir cephesinde nur ayeti okunan bülbül,
Yüzünde varoluşun anlamı gizli;
Gözündeki sürekli yanan ışık;
Allah'ın sonsuza dek sönmeyen ışığıdır.
Bakışın ilâhî âlemi yakından tanır,
Gökteki cisimler uyanıklığının, gözü açıklığının tanıklarındır.
Göz bebeğinin her an parıldar,
Odağında da parlak yıldızlar!

Sabah rüzgârı her gün gönül serinleten esintisiyle gelir,
Omuzlarında nazlı güzelin saçlarının kokusu.
Sevgilinin havası yeniden
Bir esintiyle ferahlatır beni.
Kalbim bütün sevda kesilir.
Sanki Leyla'nın örtüsü açılır.
Gönül beşiğinde uyuyan ümit,

(1) *Mâ-arafnâk*: "Bilmedik" anlamındaki bu sözle, "Nasıl bilmek gerekiyorsa, seni öylece ve hakkıyla bilmedik ya Rab" mealindeki hadis-i şerife telmihte bulunmaktadır.

Sadeleştirilmiş

*Eyler uyanıp figânı teşdîd.
Susturmak için o tıfl-ı zârı,
Kalkar ararım leyâl-i târ!*

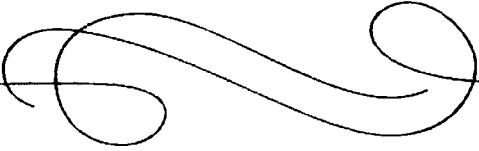
*Ey leyl, vekârının misâli,
Yâhud bana karşı infiâli!
Vaktâ ki eder revâk-ı deycûr
Altında yatan cihânı mahmur,
Etrâfta kalmayınca bir ferd,
Hem-râhum olur hayâl-i şeb-gerd,
Kalkar, gezerim garîb ü tenhâ;
Bir yer bulurum sükûnet-ârâ.
Fevkânde semâ-yı encüm-âlûd;
Pîşimde ridâ-yı leyl-i memdûd;
Yâdımda neşâid-i kemâlin;
Karşımda hayâl-i yâl ü bâlin;
Azâde kuyûd-i mâsivâdan,
Bigâile havftan, recâdan;
Bir bezm-i fütûh açar ki vicdan:
Lebrîz-i safâ-yı aşk olur can.
Tasvîr değil o zevki, hattâ
Mümkün olamaz tasavvur aslâ!
Yâ Rab o ne feyz-i cûş ber-cûş!
Yâ Rab o ne leyle-i ziyâ-pûş!
Yâ Rab o ne cîlve cîlve envâr!
Yâ Rab o ne lem'a lem'a dîdâr!
Yâ Rab o ne encümen, ne âlem!
Yâ Rab o ne mahfil-i muazzam!
Ey leyl, nehârın olmasaydı..*

Uyanıp feryadını artırır.
Susturmak için o ağlayan çocuğu,
Yerimden kalkıp ararım karanlık geceleri!

Ey sevgilinin ağır başlılığının
Ya da bana kurgınlığının temsilcisi olan gece
Ne zaman ki karanlık saltanatını kurup,
Altında yatan cihanı uykuya düşürdüğünde,
Ve etrafta kalmayınca bir kimse,
Geceleri dolaşan hayâl bana yoldaş olur;
Kalkar gezerim garip ve yalnız,
Bir yer bulurum sessiz ve ıssız.
Üstümde yıldızlarla donanmış gökyüzü,
Önümde gecenin uzayıp giden örtüsü;
Kemâlinin hikmetli şüirleri hâtırimda,
Endamının hayali karşımda;
Bu dünyanın bağlarından uzaklaşmış,
Korkmak ve yardım dilemek derdinden kurtulmuş
Vicdanımda bir ilâhî lûtf meclisi kurulur,
Öyle ki yüreğimi baştan sona aşkın neş'esi doldurur.
Anlatmak bir yana o zevki, hattâ
Tasavvur mümkün değildir aslâ!
Ya Rab o ne bereketli coşkudur!
Ya Rab o ne aydınlık bir gecedir!
Ya Rab o ne cilve cilve nurlar!
Ya Rab o ne parıl parıl bir güzellik!
Ya Rab o ne topluluk, ne âlem!
Ya Rab o ne muazzam heyet!
Ey gece, gündüzün olmasaydı...

*Ey neşve, humârın olmasaydı!
Bîdârın iken uyanmasaydım;
Dünya varmış inanmasaydım!*

*Ey yâr-i vefâ-güzîn-i cânım
Verdiyse melâl dâstânım,
Mu'tâdın olan inâyetinle
Susturma bu rûh-i zârı, dinle!
Hep velvele-i hayât dinse,
Düşmez bu zavallı rûh, ye'se.
Olmazsa zemin, zaman müsâid;
Feryâdına âsüman müsâid!
Gönder bana sen de neyse derdin...
Yâdında mı bir zaman ne derdin?
Müstakbeli almayıp hayâle!
Gel biz dalalım bu hasbihâle!
Edvâr-ı hayât perde perde...
Allâh bilir ne var ilerde.*

Ey başdöndürücü neş'e, sürüp gitseydin!
Bîdârın iken uyanmasaydım;
Dünya varmış inanmasaydım!

Ey vefalı sevgili, seçkin can dostum,
Keder verdiyse sana hikâyem,
Her zamanki yardımseverliğinle,
Susturma bu inleyen ruhu, dinle!
Hayatın bütün gürültüsü dinse,
Yine de bu zavallı ruh düşmez ümitsizliğe.
Çünkü olmazsa zemin, zaman müsait;
Feryadına gökyüzü müsait!
Gönder bana sen de neyse derdin...
Hatırlar mısın, bir zaman ne derdin?
Geleceği hiç almadan hayâle,
Gel dalalım biz bu sohbete.
Hayatın devirleri perde perde...
Allah bilir ne var ilerde.

SELMA

“Hemşîrezâdemdir. Dört yaşında öldü.”

*“Bütün gün işte boğuştum, içim sıkıldı. Yeter!
Yarın da aynı mezâhimle uğraşıp duracak
Değil miyim? Bana öyleyse, şimdilik ister,
Ferâğ içinde düşünmek, vücûdu yormıyarak.
Hayât, ceng-i maîşet; cihansa ma'rekedir;
Zaman zaman bu sükûnlar birer mütârekeedir. ”
Dedim, zemîne uzandım. Fakat huzur o ne zor!
Dakika sürmedi hattâ benim bu yaslanmam...
Bir eski komşu gelip: “Vâliden selâm ediyor,
Diyor ki: Hasta ağırlaştı, durmasın, akşâm
Hemen bizim eve gelsin” deyince davrandım,
O âşîyân-ı perîşâna doğru yollandım.*

*Sarıldı boynuma annem, girince ben içeri.
Diyordu ağlıyarak: -Görme, Âkîf'im çocuğu!
Senin değil, yedi kat ellerin yanar ciğeri,
Ölüm döşekleri üstünde görse yavrucuğu.
Şükür, bugün azıcık farklıdır, diyorduk dün..
O pembe pembe yanaklar kireç kesildi bugün!*

*Filân hekim, dediler. Geldi, baktı, anlamadı.
Hayır, filân daha bir anlayışlıdır, dediler.
Meğer yalan yere çıkmış o sersemin de adı!
Brak ki anlasalar var mı çâre hiç? Ne gezer!*

SELMA

“Kız kardeşimin çocuğudur. Dört yaşında öldü.”

“Bütün gün işte boğuştum, içim sıkıldı. Yeter!
Yarın da aynı sıkıntılarla uğraşıp duracak
Değil miyim? Bana öyleyse, şimdilik ister,
Rahatlık içinde düşünmek, vücudu yormayarak.
Hayat, geçim kavgası; dünya ise savaş alanıdır;
Zaman zaman bu dinlenmeler birer ateşkeştir”
Dedim, yere uzandım. Fakat huzur o ne zor!
Dakika sürmedi hattâ benim bu yaslanmam...
Bir eski komşu gelip: “Validen selam ediyor,
Diyor ki: Hasta ağırlaştı, durmasın, akşam
Hemen bizim eve gelsin” deyince davrandım,
O perişan yuvaya doğru yollandım.

Sarıldı boynuma annem, girince ben içeri.
Diyordu ağlayarak: -Görme Akif'im çocuğu!
Senin değil yedi kat ellerin yanar ciğeri,
Ölüm döşekleri üstünde görse yavrucuğu.
Şükür, bugün azıcık farklıdır, diyorduk dün...
O pembe pembe yanaklar kireç kesildi bugün!

Filan hekim, dediler. Geldi, baktı, anlamadı.
Hayır, filan daha bir anlayışlıdır, dediler.
Meğer yalan yere çıkmış o sersem de adı!
Bırak ki anlasalar var mı çare hiç? Ne gezer!

*Hekim ilâçları, oğlum, bütün tesellidir.
İlâç yiyip iyi olmak, o bir tecellidir.*

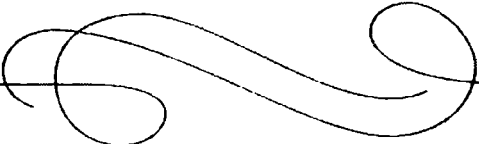
*Kesildi kardeşin artık yemekten, içmekten;
Lâkırdı dinlemiyor, kendini helâk ediyor.
O, hastadan daha şâyân-ı merhamet... Görsen...
Dedikçe "Anne, çocuktan ümîdi kes... Gidiyor!"
Telâş içinde kalıp büsbütün şaşırmadayım.
Eğer yetişmese imdâda yok mu komşu hanım...*

*-Görünmüyor, hani hemşîre nerededir? Gelsin.
Benim sözüm ne kadar olsa başkadır, belki
Biraz bulurdu teselli...*

*- Nasıl da söylersin!
Lâkırdı kâr edecek kim? Duyar mı hiç beriki?
Kolay bir iş mi? Senin anne olduğun var mı?
Çocuk o halde iken anne sözden anlar mı?*

*Bu hem kaçınıcı felâket? Beşinci! Yâ Rabbi,
Tamam beşinci seferdir ki kız ölüm görecek!
Bu son ümîdi de şâyed giderse dördü gibi,
Zavallı kendini vaktinden evvel öldürecek.
Çıkıp da gör hele bir kerre şimdi Selmâ'yı
Ne hâle koydu felek, git de bak, o sîmâyı!*

*Sabahleyin dili, baktım, biraz ağırlaşıyor..
Melil melil bakıyor şimdi bülbül evlâdım!
Ne zâlim illet imiş: Bir çocukla uğraşıyor..
O olmasaydı da ben keşke hasta olsaydım.
Şikâyet olmasın amma tahammülüm bitti...*

Hekim ilaçları, oğlum, bütün tesellidir.
İlaç içip iyi olmak, o bir tecellîdir.

Kesildi kardeşin artık yemekten, içmekten;
Söz dinlemiyor, kendini helâk ediyor.
O, hastadan daha acınmaya lâyık... Görsen...
Dedikçe "Anne, çocuktan ümidi kes... Gidiyor!"
Telaş içinde kalıp büsbütün şaşırmadayım.
Eğer yetişmese imdada yok mu komşu hanım...

-Görünmüyor, hani kızkardeşim nerededir? Gelsin.
Benim sözüm ne kadar olsa başkadır, belki
Biraz bulurdu teselli...

-Nasıl da söylersin!

Söz dinleyecek kim? Duyar mı hiç beriki?
Kolay bir iş mi? Senin anne olduğun var mı?
Çocuk o halde iken anne sözden anlar mı?

Bu hem kaçınıcı felaket? Beşinci? Ya Rabbi,
Tamam beşinci seferdir ki kız ölüm görecek!
Bu son ümidi de şayet giderse dördü gibi,
Zavallı kendini vaktinden evvel öldürecek.
Çıkıp da gör hele bir kere şimdi Selma'yı...
Ne hâle koydu felek, git de bak, o simayı!

Sabahleyin dili, baktım, biraz ağırlaşıyor...
Kederli kederli bakıyor şimdi bülbül evladım!
Ne zalim hastalıkımı: Bir çocukla uğraşıyor...
O olmasaydı da ben keşke hasta olsaydım.
Şikâyet olmasın ama tahammülüm bitti...

Günaha girmedeyim durmuşum da bak şimdi!

* * *

*Ne manzaraydı ki bir kuş kadar uçan o melek
Dururdu bî-hareket, kol kanad kımıldamıyor!
Gözünde nûr-i nazar titriyor, hemen sönecek...
Dudakta nâtıka donmuş; kulak söz anlamıyor!
Türâb rengine girmiş cebîn-i sîmîni;
Ölüm merâreti duydum, öpünce leblerini!*

*Başında annesi -mâtem tecessüm etmiş de
Kadın kıyâfeti almış gibi -durur mebhût;
Yanında komşu kadınlar hurûşa âmâde,
Eğerçi ortada dönmekte bir mehîb sükût.
Girince ben odadan hepsi kalktılar ayağa,
Kızıyla annesi muhlydılar fakat yatağa!*

*Dedim: Nedir bu senin yaptığın, düşünsene bir.
Bırak şu hastayı artık biraz da kendisine.
Ne çâre, hükm-i kader âkabet zuhûra gelir,
Cenâze şekline girmekte böyle fâide ne?
Senin bu yaptığın Allah'a karşı isyandır;
Asıl felâkete sabreleyenler insandır...*

*Şu yolda başlayan âvâre bir talâkatle,
Devâm edip gidiyordum ben ictihâdımda...
Ne oldu, hastaya bir şey mi oldu, anlamadım...
O beht içindeki kazdan kemâl-i şiddetle,
Şu sayha koptu ki hâlâ enîni yâdımda.
"Ne taş yüreklişiniz... Âh gitti evlâdım!..."*

Günaha girmedeyim durmuşum da bak şimdi!

* * *

Ne manzaraydı ki bir kuş kadar uçan o melek
Dururdu hareketsiz, kol kanat kımıldamıyor!
Gözünde bakışın ışığı titriyor, hemen sönecek...
Dudakta konuşma donmuş; kulak söz anlamıyor!
Toprak rengine girmiş gümüşten alnı;
Ölüm acılığı duydum, öpünce dudaklarını!

Başında annesi -matem cisimleşmiş de
Kadın kılığına girmiş gibi- durur şaşkın;
Yanında komşu kadınlar coşup ağlamaya hazır,
Gerçi ortada korkunç bir sessizlik görünmekteyse de.
Girince ben odadan hepsi kalktılar ayağa,
Kızıyla annesi mihliydılar fakat yatağa!

Dedim: Nedir bu senin yaptığın, düşünsene bir...
Bırak şu hastayı artık biraz da kendisine.
Ne çâre, kaderin hükmü sonunda gerçekleşir,
Cenaze şekline girmekte böyle fayda ne?
Senin bu yaptığın Allah'a karşı isyandır;
Asıl felakete sabreyleyenler insandır...

Şu yolda başlayan âvâre bir talâkatle,
Devam edip gidiyordum ben hükümlerime...
Ne oldu, hastaya bir şey mi oldu, anlamadım...
O şaşkınlık içinde duran kızıdan büyük bir şiddetle,
Şu feryat koptu ki hâlâ inleyişi hâtırimda:
"Ne taş yüreklişiniz... Ah gitti evlâdım!..."

Sadeleştirilmiş

MERHUM İBRÂHİM BEY

(İbrâhim Bey merhum ki tabâbet-i baytariye ulemâsındandır, hâk-i pâk-i Şark'ın yetiştirdiği nevâdir-i irfân ü fazîletin biridir. Merhûmu yakından tanıyanlar dört sene evvelki fecîa-i irtihâlinin millet için ne elîm bir zıyâ', hükûmet için ne azîm bir hacâlet olduğunu teslimde tereddüt etmezler. Şark'ın, Garb'ın bedâyi'-i ilm ü fennini toplayıp hâfızasına doldurmuş; mahfûzâtını muhâkemâtıyla, meşhûdâtıyla şâyân-ı hayret bir sûrette tevsî' etmiş; Şark'ın her tarafını defeât ile dolaşmış; Garb'ın en medenî memâlikini görmüş, gezmiş; elsine-i Şarkıyeyi edebiyâtıyla bilir; Fransız, Rus lisanlarını hakkıyla öğrenmiş olan bu büyük adam fitraten mahviyyete âşık, iştihâra düşman olmasaydı, emînîm ki, hükûmet-i sâbikanın o sâbıkalı ricâlî yüzünden gurebâ hastahânelerinde ölen öyle bir hakîm-i zû-fünûnu tanımak için kârûn-i kirâm benim gibi bir âcizin delâletine müftekr kalmazdı!)

Döner muhît-i nigâhımda yâl ü bâlindir;
Bütün hayâlîm o fevka'l-hayâl hâlidir.
Zalâm-ı hayrete düşmüş, batar çıkarken ümîd,
Önünde rehber olan meş'âlem hayâlindir.
Semâ-güzin olarak gittin ey İlâhî nûr,
Peyinde şimdi ufuktan geçen zılâlidir.
Bu kâinât senin hâtıranla hep lebrîz:
Zemîn, zaman banâ yâd-âver-i cemâlindir.
Bütün cihâtta akseylîyen hemâlindir.
Esîr, sanki bir âyîne-i celâlindir.
Nücûm-i lâmia-zâ bârikât-ı irfânın,
Leyâl, ihâta-i eşyâdaki kemâlindir.

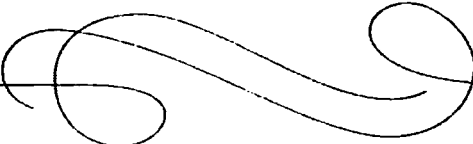
MERHUM İBRÂHİM BEY

İbrahim Bey merhum ki veterinerlik âlimlerindendir, Doğu'nun temiz toprağının yetiştirdiği seçkin bilgi ve erdem sahiplerinden biridir. Rahmetliyi yakından tanıyanlar dört sene önceki feci ölümünün millet için ne acı bir kayıp, hükümet için ne büyük bir utanç olduğunu kabulde tereddüt etmezler. Doğu'nun, Batı'nın ilim ve fende ki güzelliklerini toplayıp hafızasına doldurmuş; bilgilerini muhakemesiyle, gördükleriyle hayret edilecek bir şekilde genişletmiş; Doğu'nun her tarafını defalarca dolaşmış; Batı'nın en medeni ülkelerini görmüş, gezmiş; Doğu dillerini edebiyatlarıyla birlikte bilir; Fransız, Rus dillerini hakkıyla öğrenmiş olan bu büyük adam yaratılıştan alçakgönüllülüğe aşık, şöhrete düşman olmasaydı, eminim ki eski idarenin o sabıkalı yöneticileri yüzünden garipelerin yattığı hastanelerde ölen böyle derin bilgi sahibi bir âlimi tanımak için okuyucular benim gibi bir âcizin kılavuzluğuna muhtaç kalmazlardı.

Gözümün önünden gitmeyen biçimli endamındır,
Bütün hayâlim senin o olağanüstü hâlidir.
Şaşkınlığın karanlığına düşmüş, batıp çıkarken ümit,
Önümde kılavuz olan ışık senin hayâlidir.
Gökyüzünü isteyerek gittin ey ilâhî nur,
Ufuktan süzülüp geçen gölgelerin şimdi arkandadır.
Bu kâinat senin hatıranla dopdoludur:
Zemin, zaman bana senin yüzünü hatırlatır.
Bütün her tarafta benzerlerin yansımaktadır.
Esir sanki senin büyüklüğünün aynasıdır!
Şu parlayan yıldızlar ırfanının şimşekleri,
Geceler, eşyayı kavrayıştaki olgunluğundur.

Seher o nâsiyeden bir nişân-ı feyzâ-feyz
Şafakta dalgalanan renk reng-i âlindir.
Ulüvv-i kâ'bını tasvîr eder nigâhında
Semâ, olanca vuzuhiyle bir misâlidir.
Cibâl, heykel-i sâhib-vekâr-ı azmindir,
Suhûr, hiffete düşman olan hisâlidir.
Bulut yemîn-i leâl-i-nisâr-ı cûdudur,
Güneş müfekkire-i herdem-iştîâlidir.
Tulû', levha-i rengîn-i ibtisamındır,
Gurûb, safha-i gamkîn-i infîâlidir.
Havâda mevcelenir sânihat-ı kudsiyyen,
Riyâh, rûhumu pür-cûş eden mekâlidir.
Çemende cilveler eyler bahâr-ı dîdârın,
Sabâ nüvîd-i ümîd-âver-i visâlidir.
Şitâ, peyinde hurûşan kıyâmet-i kübrâ,
Rebî', hâtıra-i şî'r-i lâ-yezâlidir.
Hülâsa, nazra-i im'ânımın önünde cihan
Senin sahife-i zâtın, senin meâlindir.

Senin hayâl-i sabîhin -ki bir zaman ey yâr,
Edince leyle-i rûhumda bin emel bîdâr;
Kıyâs ederdim açılmış sabâh-ı istikbâl-
Bugün bulutların altında eylemekte karâr!
Garîb, şâm-ı garîban kadar hazîn oluyor,
Nigâh-ı rikkatimin karşısında fecr-i bahâr.
Bîrer bürehne kadîd-i mehîbi andırıyor
Hayât hulle-i sebzinde cilveger eşcâr.
Bütün bu sâha-i hadrâ, bu nev-demîde çemen
Yeşil bir örtünün altında bir amîk mezâr!

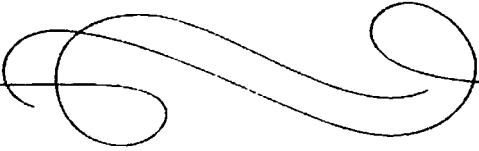

Sabah, o çehreden feyizli bir nişan,
Şafakta dalgalanan renk senin al rengindir.
Gözümde yücelik derecenı anlatmak ancak
Gökyüzüyle mümkündür o senin apaçık misalındır.
Dağlar, azminin ağırbaşı heykelidir.
Kayalarsa hafifliğe düşman ahlâkı temsil ederler.
Bulut inciler saçan cömertlik elindir,
Güneş sürekli parlayan düşünme gücündür.
Güneşin doğuşu, gülümseyişinin güzel tablosudur,
Batışı ise kırgın ve kederli zamanındır.
Havada kutsal fikirlerin dalgalanır,
Sular ruhumu coşturan sözlerindir.
Çemende oynasır yüzünün baharı,
Sabâh rüzgârı sana kavuşma ümidinin müjdeleri,
Kış, ardında coşan büyük kıyamettir,
Bahar, sonu gelmeyen şiirinin hatırasıdır.
Hülâsa, araştıran bakışımın önünde dünya
Senin zâtına ait bir sayfadır, senin anlamını taşır.

Senin güzel hayalin -ki bir zaman ey dost,
Geceye benzeyen ruhumda binlerce arzu uyandırdığı sırada;
Bana gelecek sabahının doğuşu gibi gelirdi-
Bugün artık bulutların altını mekân tutmaktadır!
İncelikleri gören gözlerime bahar sabahı
Garip, gariplerin akşamı kadar hazin gelmektedir!
Yeşil hayat elbisesini giymiş oynasın ağaçlarsa,
Örtüsünden soyulmuş heybetli iskeletler gibidir.
Bütün bu yeşil alan, bu yeni bitmiş çimen
Yeşil bir örtünün altında bir derin mezar!

Simâh-ı cânuma bin uhrevî sadâ geliyor
Neşîdeler okuyorken gusûn-i terde hezâr.
Temevvüc eyliyerek gözlerinde jale-i nûr
Şükûfe-zârda gûyâ ki ağılıyor ezhâr.
Senin sahîfe-i zâtın senin meâlin iken
Bütün cihân-ı bedâyî'de müncelî âsâr,
Samîm-i rûhumu pür-cûş ü bîkarâr ediyor
Bugün o sîne-i hilkâtte inleyen eş'âr!
Muhît şimdi şebistan-ı iğtirâbındır:
Bugün uyanmıyor artık o nâzenîn eshâr!
Sen ey semâları işrâk eden ziyâ-yı ezel,
Bu hâkdânı bıraktın peyinde zulmet-zâr!
Gerildi bir ebedî perde beynimizde, senin
Açıldı pîş-i celâlinde âlem-i dîdâr.
Cihan cihan dolaşırsın fezâ-yı lâhûtî,
Nasıl ki yâd-ı hazînin gezer diyar diyar!
Hayât varsa senin sermedî hayâtındır,
Azâb, yoksa, bu fânî hayât-ı velveledâr.
Sükûnu nerde bulur âh kalb-i mehcûrum?
Derûn-i sîne bin herc ü merc-i dâim var!

Demek, görünmiyeceksin ile'l-ebed bana sen,
Demek, uzaktasın ey yâr-ı mührîban benden!
Hayâta sen beni rabteylemiş iken, şimdi
Aceb nasıl yaşarım söyle, âh sensiz ben?
"Günün birinde gelirsin de eski âlemler
Devâm eder yine birlikte öyle şâtır, şen...
Bu gîrûdâr-ı maîşetten el çeker, ararız
Seninle sîne-i uzlette gizli bir me'men..."

Taze dallarda şarkılar söylüyorken bülbül,
Can kulağıma ahiret sesleri gelmektedir.
Dalgalanarak gözlerinde ışıklı çığ damlaları,
Çiçek bahçesinde sanki şarkı söylüyor çiçekler.
Bütün güzellikler cihanında parlayan eserler
Senin zâtına ait şeyler, senin anlamın iken,
Ruhumu derinden coşturup kararsız bırakıyor,
Bugün o yaratılışın kucığında inleyen şiirler.
Dünya şimdi senin batışınla karanlığa gömülmüştür,
Bugün doğmuyor artık o nazlı sabahlar!
Sen ey gökleri aydınlatan ezeli ışık,
Bu dünyayı bıraktın ardında kapkaranlık!
Seninle aramıza bir ebedî perde gerildi,
Açıldı senin büyüklüğünün önünde Allah'ın zât âlemi.
Hüzünlü hatıralarının diyar diyar karşıma çıkması gibi,
Cihan cihan dolaşırsın öteler âlemini!
Nasıl ki hüzünlü hatıran gezer diyar diyar!
Gerçek hayat ancak senin sonsuz hayatındır,
Şu geçici gürültülü hayat bir azaptan ibarettir.
Rahatı nerede bulur âh bu terk edilmiş kalbim?
Göğsümün derinliğinde binlerce bitmeyen kargaşa var!

Demek, görünmeyeceksin ebediyen bana sen,
Demek, uzaktasın ey sevgili dost benden!
Hayata sen beni bağlamış iken, şimdi
Acaba nasıl yaşarım söyle, âh sensiz ben?
"Günün birinde gelirsin de eski âlemler
Devam eder yine birlikte öyle neşeli, şen...
Bu geçim kavgasından el çeker, ararız
Seninle tenhaliğin kucığında gizli bir sığınak..."

Karışmayız şu cihânın nebûd ü bûduna hiç,
Nasıl ki bunca zamandır karışmadık zâten!
Uzakta aksede dursun o hây ü hûy-i mehîb...
Sûkân içinde biz ey dost, yek-revan, yek-ten,
Devâm eder gideriz her zamanki âhenge,
Döner muhîtimiz üstünde hep senin nağmen...
Beyân-ı ukde-güdâzınla mübhemât-ı şu'ûn
Yavaş yavaş açılıp bir vuzûh olur râşen.
Verâ-yı perde-i kudrette gizlenen râzın
Önünde feyz-i beyânın açar da bin revzen
İyân olur o zaman karşımızda âlem-i rûh
Düşüp gider gözümüzden bütün kuyûd-i beden!
Birer terâne-i ilhâm olan neşâidini
Kemâl-i vecd ile tekrâr dinlerim..." derken
Bugün emellerimin hepsi ser-nigûn oldu...
Meğerse olmayacakmış ne bir gelen, ne giden!
Meğer açılmıyacakmış müebbeden artık
O perde perde hakâik, o ukdeler, o dehen!
Yazık ki yükselerek matla'ında etti karar
O lem'a lem'a sünûhât... Hem de pek erken!
Niçin gurûb ediverdin sen ey sitâre-i şark,
Henüz kemâlini derk etmeden zavallı vatan?

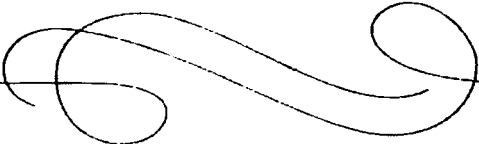
Şu son zamanda zıyâ'ın kadar zıyâ'-ı elîm
İsâbet etmedi âfâk-ı Şark'a, İbrâhîm!
Eğerçi milletin ümmîd-gâh-ı ikbâli
Olan beş on büyük âdem, beş on vücûd-i kerîm
Birer birer heder olmuştu senden evvelce...
Senin peyinde fakat kaldı bin ümîd-i akâm.

Karışmayız şu dünyanın varına yoğuna hiç,
Nasıl ki bunca zamandır karışmadık zaten!
Uzakta aksede dursun o korkunç kargaşa..
Sessizlik içinde biz ey dost, tek ruh, tek beden,
Devam eder gideriz her zamanki âhenge.
Döner çevremiz üstünde hep senin nağmen...
Düğümleri çözen sözlerinle olayların örtüleri
Yavaş yavaş sıyrılıp apaçık bir aydınlık görülür.
Kudret perdesinin ötesinde gizlenen sırrın
Önünde manâlı sözlerin bin pencere açar da,
Görünür o zaman ruh âlemi karşımızda,
Kaybolup gider gözümüzden bütün varlık bağları!
Birer ilham nağmesi olan şiirlerini
Tam bir vecd içinde tekrar dinlerim..." derken,
Bugün emellerimin hepsi yerle bir oldu...
Meğerse olmayacakmış ne bir gelen, ne giden!
Meğer açılmayacakmış sonsuza dek artık
O perde perde gerçekler, o düğümler, o ağzın!
Yazık ki yükselerek doğduğu yerde karar kıldı
O pırıl pırıl ilhamlar... Hem de pek erken!
Niçin batıverdirdin sen ey doğunun yıldızı,
Henüz kemâlini anlayamadan zavallı vatan?

Şu son zamanda kaybın kadar acı bir kayıp
İsabet etmedi Doğu'nun ufuklarına, İbrahim!
Gerçi milletin kendini yükselteceğini ümit ettiği
Beş on büyük adam, beş on yüce varlık
Birer birer kaybedilmişti senden evvelce
Fakat senin ardından binlerce ümit sonuçsuz kaldı.

Yarım asırda uyanmış çerâğ-ı feyze bakın:
Bir anda oldu sönüp perde-pûş-i hâk-i remûm!
Tasavvur edliyemezdiniz ki ansızın dursun
Felâh-ı ümmet için çarpınan o kalb-i râhîm!
Tahayyül edliyemezdiniz ki seyrden kalsın
Muhît-i şarkta cevân eden o fikr-i hakîm!
Ridâ-yı hâke büründün sen ey sirâc-ı edeb,
Fakat o lem'a ki yâdımdadır... Zevâli adîm!
Durup mezârın üstünde ağladıkça sehâb;
Gelip başında enîn eyledikçe rûh-i nesîm;
İnip melâik-i rahmet cihân-ı bâlâdan
Harîm-i kabrine ettikçe her zaman ta'zîm;
Bahâr vakti çiçeklerde yâd-ı enfâsın
Meşâm-ı câna duyurdukça bin lâtîf şemim;
Döner hayâlimin en muhterem harîminde
Senin o tayf-ı lâtîfin ey âşînâ-yı kadîm!
Musâb olan yalnız âilen midir? Heyhât,
Bıraktın arkada binlerce hânümânı yetîm!
Olurdu dest-i tesellî-medâr-ı lîtfunla
Sırışk içinde yüzen çehreler bir anda besîm;
Ederdi cûd-i merâhim-nümûd-i feyyâzın
Hazâin olsa bütün ehl-i fâkaya taksîm.
O bir cihân-ı fezâildi, mahvolup gitti...
Nedir? Niçindir Îlâhî bu inkılâb-ı azîm?

Ey yâd-ı güzîn-i ihtirâmı,
Rûhumda hayâtının devâmı;
Ey lem'a-i feyzinin tamâmı,
Subh-i ezelinin ihtîşâmı;

Yarım asırda uyanmış şu feyz meş'alesine bakın:
Bir anda sönüp çürümüş toprakla örtüldü.
Tasavvur edemezdim ki ansızın dursun,
Milletin kurtuluşu için çırpınan o merhametli yürek.
Hayal edemezdim ki temâşâdan geri kalsın,
Doğu ufuklarında dolaşan o hikmet dolu fikir!
Toprağın örtüsüne büründün ey edep ışığı,
Fakat o parıltı ki hatırımdadır... Asla sönmez!
Durup mezarının üstünde ağladıkça bulut;
Gelip başında inledikçe ruhu rüzgârın;
Rahmet melekleri yüce âlemden,
Mezarına inip senin büyüklüğünü andıkça;
Bahar vakti çiçeklerde nefeslerinin hatırası
Ruhuma bin güzel koku duyurdukça;
Döner hayalimin en derin yerlerinde
Senin o güzel güzel silüetin ey eski dost!
Acıya uğrayan yalnız ailen midir? Yazık,
Bıraktın arkanda binlerce ocağı yetim!
Senin lûtfunun teselli edici eliyle,
Göz yaşı içinde yüzen çehreler bir anda gülerdi;
Hazinelere sahip olsan, bunları merhametle dolu,
Çok bereketli cömertliğin yoksullara paylaştırırdı.
O bir erdemler dünyasıydı, yok olup gitti...
Nedir? Allah'ım bu büyük değişiklik ne içindir?

Ey çok değerli, seçkin hatırasıyla,
Ruhumda hayatını sürdüren;
Ey bereket dolu bütün parıltısında,
Ezel sabahının görkemini taşıyan;

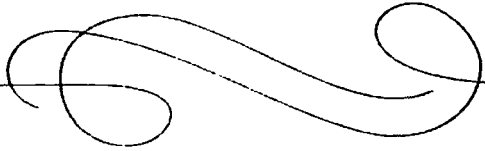
*Âmâline dar gelince nâsût
İkbâline sîne açtı lâhût.*

*Bakmaz da bu dâr-ı ibtilâya
Rûhun can atardı i'tilâya;
En sonra o nûr-i arş-pâye
Yükseldi civâr-ı Kibriyâ'ya...
Dem şimdi dem-i saâdetindir:
Ervâh, nedîm-i hazretindir.*

*Tevfik olarak yolunda hem-râh,
Aştın şu fezâ-yı târî nâgâh;
Tâ fecr-i bekâda oldun âgâh...
Hâlâ gidiyorsun, Allah Allah!
Pervâzına yok mudur tenâhî?
Ey tâîr-i gülşen-i İlâhî!*

*Her gül dibi medfen-i hayâlin,
Her gonca kitâbe-i kemâlin·
Her yerde nihân olan cemâlin,
Her yerde iyyân olan meâlin;
Bir yerde görünmüyorsun amma;
Her yerde bedâyi'in hüveydâ!*

*Ey sen ki harîm-i Hakk'a mahrem
Oldun da yabancın oldu âlem;
Yâd eyliyecek misin ki bilmem?
Dünyâ denilen bu sicn-i mâtem
Hâlâ bana dâr-ı imtîhandır...
Kurtulmadım işte an bu andır!*

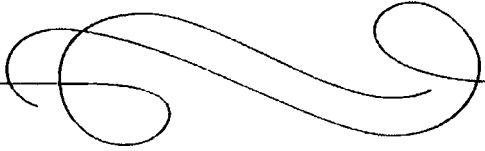
Dünya dar gelince isteklerine,
Öteler kucak açtı yüceliğine.

Bu imtihan yerine bakmaz da,
Ruhun can atardı yükselmeye;
En sonra o Arş'a dayanmış olan nur,
Yükseldi Allah katına...
Zaman şimdi mutluluğunun zamanıdır:
Ruhlar, saygı dolu sohbet arkadaşlarıdır.

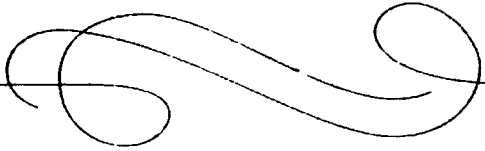
Allah'ın yardımı yolunda yoldaş olarak,
Şu karanlık fezaı bir anda geçtin;
Bekanın şafağına vardığında göründü gözlerine hakikat...
Hâlâ gidiyorsun, Allah Allah!
Ey Allah'ın gül bahçesine kanat açan dost,
Uçuşuna bir son olmayacak mı?

Her gülün dibinde hayalin gömülü,
Her gonca olgunluğunun kitâbesi;
Kaybolup giden yüzün her yerde,
Aşıkâr olan manâların her yerde;
Bir yerde görünmüyorsun ama,
Her yerde besbelli güzelliklerin!

Ey sen ki Allah'ın sırlarına ortak
Oldun da yabancılaştı sana âlem
Hatırlayacak mısın ki bilmem?
Dünya denilen bu matem dolu zindan
Benim için hâlâ bir imtihan yeridir...
Ve şu ana dek kurtulmamışımdır.

*Ey yâr-ı azîz-i gam-küsârım,
Mahvoldu Hudâ bilir karârım,
Sarsıldı olanca ıstıbârım;
Bî-zâr peyinde rûh-i zârım!
Gittin, beni kimsesiz bıraktın,
Yaktın beni hasretinle yaktın!*

**Ey dert ortağı sevgili dostum,
Mahv oldu, Allah bilir, kararım,
Sarsıldı olanca sabır ve tahammülüm;
Bitkindir ardından inleyen ruhum!
Gittin, beni kimsesiz bıraktın,
Yaktın beni hasretinle yaktın!**

AZİM

*Sa'dî, o bizim Şark'umuzın rûh-i kemâli,
Bir ders-i hakikat veriyor, işte meâlî:*

*"Vaktiyle beş on kâfile sahrâyâ düzüldük;
Gündüz yürüdük hep, gece bir menzile geldik.
Çok geçmedi, baktım, bir adam hâsir ü hâib
Koşmakta... Meğer eylemiş evlâdını gâib.
Bîçâre gidip haymelerin hepsine sormuş;
Bir taş bile görmüşse, hemen oğluna yormuş.
Avâre peder, nerde bulursun onu! derken...
Gördüm ki ciğer-pâresinin tutmuş elinden,
Lebrîz-i meserret geliyor bizlere doğru,
Taşmış da gözünden akıyor şimdi sürûru!
Yaklaştı şütiürbâna nihayet, dedi yekten:
"Evlâdımı buldum... Nasıl amma? Onu bilsen...
Karşımda ne görsem, o! dedim geçmedim aslâ.
Aldatsa da tahmînimi binlerce heyûlâ,
Azmimde fütûr eylemedim, ye'si bıraktım...
Mâdâm ki dünyâdadır elbet bulacaktım...
Kumlarda yüzüp, zulmetin a'mâkına daldım;
Hep rûh kesildim... Ne boğuldum, ne bunaldım.
Tevfik-i îlâhî edip en sonra inâyet,
Gördüm gözümün nûrunu karşımda nihâyet."*

İm'ân ile baksak oluyor işte nümâyan,

AZİM

Sa'dî (1), o bizim Doğu'muzun kemâle ermiş ruhu,
Bir hakikat dersi veriyor, işte anlarmı:

“Vaktiyle beş on kafil e çöle düzüldük;
Gündüz yürüdük hep, gece bir konak yerine geldik.
Çok geçmedi, baktım, bir adam şaşkın ve ümitsiz
Koşmakta... Meğer çocuğunu kaybetmiş.
Zavallı gidip çadırların hepsine sormuş;
Bir taş bile görmüşse, hemen oğluna yormuş.
Zavallı baba, nerden bulursun onu! derken...
Gördüm ki ciğer-pâresinin tutmuş elinden,
Sevinçle dolu geliyor bizlere doğru,
Taşmış da gözünden akıyor şimdi mutluluğu!
Yaklaştı deveciye nihayet, dedi birden:
“Çocuğumu buldum... Nasıl ama? Onu bilsen...
Karşımda ne görsem, o! dedim, geçmedim asla,
Tahminimi binlerce hayâl aldatsa da,
Azminde gevşeklik göstermedim, ümitsizliği bıraktım...
Mâdem ki dünyadadır elbet bulacaktım.
Kumlarda yüzüp, karanlığın derinliklerine daldım;
Hep ruh kesildim... Ne boğuldum, ne bunaldım.
Allah'ın yardımını gösterdi lütfunu en sonunda.
Gördüm gözümün nurunu karşımda nihâyet.”

Dikkatle baksak işte açıkça görülüyor.

(1) Sa'dî: 1213-1292 yılları arasında yaşamış, Bostan ve Gülistan adlı şâh eserleriyle tanınmış ve Mehmet Akif'in kendisinden çok etkilendiğini ifade ettiği İranlı şâir Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî.

*Sa'dî bize göstermede bir meslek-i irfan:
Bir gâye-i maksûda şitâb eyleyen âdem,
Tutmuşsa bidâyette eğer azmini muhkem,
Er geç bulacak sa'y ile dil-hâhını elbet.
Zîrâ bu şu'un-zâr-ı tecellide, hakikat,
Tevfik, taharrîye, taharrî ona âşık;
Azmin de emel lâzımıdır, gayr-ı müfârik.
Olsun da emel azm ü taharrîye mukârin;
Tevfik zuhûr eylesin sonra... Ne mümkün!
Ba'zen iki üç haybet olur rehzen-i ümmîd...
İnsan o zaman etmelidir azmini-teşdîd.
Ye'sin sonu yoktur, ona bir kerre düşersen
Hüsrâna düşersin; çıkamazsın ebediyyen!
Mahkûm olarak ye'se şu bîçâre peder de,
Evlâdını şâyed o karanlık gecelerde,
Vaz geçmiş olaydı aramaktan, ne bulurdu?
Elbet biri candan, biri cânandan olurdu.*

Sa'dî bize irfan dolu bir yol gösteriyor:
Varmak istediği bir hedefe doğru koşan adam,
Tutmuşsa başlangıçta eğer azmini sağlam,
Er geç bulacak çalışmayla gönlünün istediğini elbet.
Çünkü bu tecelliyeye ait olaylar dünyasında gerçekten
Allah'ın yardımı araştırmaya, araştırma da bu yardıma bağlıdır.
Amaç da azmin olmazsa olmaz şartıdır.
Amaç, azim ve araştırmayla birlikte bulunsun da,
Ne mümkün, Allah'ın yardımı ortaya çıkmasın sonra!
Bazen kimi yokluklar ümitsizliğe yol açar...
İnsan işte o zaman azmini artırmalıdır.
Ümitsizliğe sonu yoktur, ona bir kere düşersen,
Hüsrâna düşersin; kurtulamazsın bundan!
Kendini ümitsizliğe mahkûm ederek şu çaresiz baba da,
ocuğunu eğer o karanlık gecelerde,
Vaz geçmiş olsaydı aramaktan, ne bulurdu?
Elbet biri candan, biri canandan olurdu!

SEYFİ BABA

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

-Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

-Nesi varmış acaba?

-Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

-Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol...

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

-Daha a'lâ, kalınız:

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur ta belde.

*Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlıyarak,
"Gel!" diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.*

Saksâğanlar gibi sektikçe birinden birine,

Boğuyordum müteveffâyı bütûn âferine.

Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,

Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!

Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,

Çifte sandal, yüziyorduk, o yüzer, ben yüzerim!

Çok mu yüzdük, bilemem, toprağı bulduk neyse;

Fenerim başladı etrâfını tektük hisse.

SEYFİ BABA

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

-Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

-Nesi varmış acaba?

-Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

-Keşki ben evde olaydım... Üzüldüm, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol...

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Çünkü yol

Hem uzun, hem de bataktır...

-Daha iyi, kalınız:

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde.

Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak,

“Gel!” diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.

Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,

Boğuyordum ölmüşleri bütün âferine.

Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,

Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!

Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,

Çifte sandal yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!

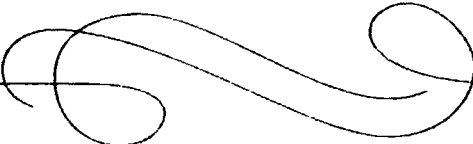
Çok mu yüzdük, bilemem, toprağı bulduk neyse;

Fenerim başladı etrafını tek tük hisse.

Vâkiâ ben de yorulduğum, o fakat pek yorgun...
Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:
Kâh olur, kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;
Kâh olur, mürde şua'âtı düşer bir mezara;
Kâh bir sakfı çökük hânenin altında koşar;
Kâh bir ma'bed-i fersûdenin üstünden aşar;

Vakt olur pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;
Sonra en korkulu eşhâsa çekinmez, sataşır;
Gecenin sütre-i yeldâsını çekmiş, üryan,
Sokulup bir saçığın altına gûyâ uyuyan
Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;
Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;
Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;
O kopan râbitanın, darmadağın yavruları;
Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler:
Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!
Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
Serserî, derbeder, âvâre, harâmî, kâtil...
Böyle kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
Bana göstermeli bir kerre... Niçin? Belli değil!
Ya o bîçâre de râhmet suyu nûş eyliyerek,
Hatm-i enfâs edivermez mi hemen "cız!" diyerek? `
O zaman sâmi'anun, lâmisenin sevkâyle
Yürüyen körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
Ne yalan söyliyeyim kalbime haşyet geldi.

Hele yâ Rabbi şükür, karşıdan üç tâne fener

Gerçi ben de yoruldum, o fakat pek yorgun...
Bakıyorum daha mahmurluğu üstünde onun:
Bazen kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;
Bazen ölgün ışıkları düşer bir mezara;
Bazen bir tavanı çökük evin altında koşar;
Bazen de bir harap mabedin üstünden aşar;

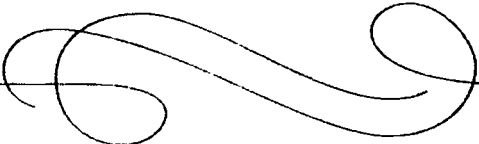
Bazen pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;
Sonra en korkulu kişilere çekinmez, sataşır;
Gecenin uzayıp giden örtüsünü çekmiş, çıplak.
Sokulup bir saçığın altında sanki uyuyan
Evsiz barksız binlerce yoksul insanlar;
Sesi dinmiş yuvalar, toprağa serilmiş evler;
Kocasından boşanan bir sürü zavallı kadın;
O kopan evlilik bağının yavruları, darmadağın;
Karanlığın, yer yer, içinde kabaran süprüntüler:
Evi sırında, sokaklarda gezen aileler!
Gece yol kesen, sabah olmaz mı bakarsın, dilenci!
Serseri, derbeder, başıboş, haydut, katil...
Böylece kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
Bana gösterecek bir kere... Niçin? Belli değil!
Ya o zavallı da yağmur suyunu içerek,
Son nefesini vermez mi hemen "cız!" diyerek?
O zaman işitme ve dokunma duyusunun sürüklemesiyle
Yürüten körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
Ne yalan söyliyeyim kalbime korku geldi.

Hele ya Rabbi şükür, karşıdan üç tane fener

Geçiyor... Sapmıyarak doğru yürürlerse eğer,
Giderim arkalarından... Yolu buldum zâten.
Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
İşte karşımda bizim yâr-ı kadîmin yurdu.
Bakalım var mı ıfık? Yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
Sarkatılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... İyi amma kapı zâten aralık...
Gâlibâ bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık,
Girerim ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lâstığı geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorcadı biraz turmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağıı duıdu fakîrin sesini:

- Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık, anlaşılan yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangal, eş eş de ısın.

Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım
Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
Hele son kibriti tuttum da yakandan yüzüne,
Sürme çekmiş gibi nûr indi mumun kör gözüne!
O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
Gördü bir sahne-i üryân-ı sefâlet ki nigâh,

Geçiyor... Sapmayarak doğru yürürlerse eğer,
Giderim arkalarından... Yolu buldum zaten.
Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
İşte karşımda bizim eski dostun yurdu.
Bakalım var mı ışık? Eğer yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... İyi ama kapı zaten aralık...
Galiba bir çıkan olmuş... Neme lazım, artık,
Girerim ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lastiği geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorçaydı biraz tırmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağım duydu fakirin sesini:

-Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evladım!
Haklısın, bende kabahat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık, anlaşılan yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.

Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım,
Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
Hele son kibriti tuttum da yakından yüzüne,
Sürme çekmiş gibi nur indi mumum kör gözüne!
O zaman yarı açılıp karanlığın perdesi, birdenbire,
Görüldü bir çıplak yoksulluk sahnesi ki göze,

Şâir olsam yine tasvîri olur bence muhâl:
O perîşanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!

Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.
-İhlamur verdi demin komşu... Bulaydık şunu, bir...
-Sen otur, ben ararım...

-Olsa içerdik, iyidir...

Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...
Ben de bir karnu geniş cezve geçirdim elime,
Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan,
Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.

-Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
-Mehmed Ağa'nun evi akmış. Onu aktarmak için
Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!
İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
Hadi aktarmıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?
Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!
Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;
Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.
Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmek tutacak? İşte saat belki de üç
Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.

Şair olsam yine tavsir etmek bence imkânsız:
Hayal o perişanlığı çünkü göz önüne getiremez!

Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.
-İhlamur verdi demin komşu... Bulaydık şunu bir...
-Sen otur, ben ararım...
-Olsa içerdik, iyidir...

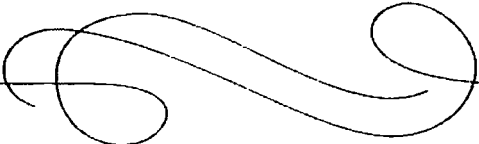
Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...
Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime,
Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan,
Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.

-Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
-Mehmet Ağa'nın evi akmış. Onu aktarmak için
Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!
İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
Hadi aktarmıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?
Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası, düşmanının maskarası!
Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;
Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.
Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmek tutacak? İşte saat belki de üç (1)
Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.

(1) Alanurka saate göre güneş battıktan üç saat sonra anlamındadır.

*Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
-Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!
Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.*

*İhtiyar terliyedursun gömülüp yorganına...
Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,
Başladım uyku teharîsine, lâkin ne gezer!
Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,
Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.
Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:
Ya hamîyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!*

Bazı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
-Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!
Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.

İhtiyar terleyedursun gömülüp yorganına...
Atarak ben de geniş bir keçe mangal yanına,
Başladım uyku aramaya, fakat ne gezer!
Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,
Ama önce şu yoksul insanı memnun edeyim.
Bir de baktım ki tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman birdenbire içimden şu sonsuz hasret koptu:
Ya hamiyet duygusundan mahrum yaratılsaydım ya da param
olsaydı!

İNSAN

*Ve tez'umu enneke cismun sagîrun,
Ve fike'n-tave'l-âlemu'l-ekber
İmam Ali*

*Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,
"Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat bilsen.
Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir:
Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir:
Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî,
Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî.
Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin;
Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bitenâhîsin!
Edîb-i kudretin beytû'l-kasîd-i şî'ri olmuşsun;
Hakîm-i fîtratın bir anlaşılmaz sırrı olmuşsun.
Esirindir- tabîat, dest-i teshîrindedir eşya;
Senin ahkâmının münkâdıdır, mahkûmudur dünya.
Bulutlardan sevâik sayd eder irfân-ı çâlâkin;
Yerin altında ma'denler bulur nakkâd-ı idrâkin.
Denizler bisterindir, dalgalar gehvâre-i nâzın;
Nedir dağlar, semâ-peymâ senin şehbâl-i pervâzın!
Havâ, bir refref-i seyyâl-i hükmündür ki bir demde,
Olur dem-sâz-ı âvâzın bütün aktâr-ı âlemde.
Dayanmaz pîş-i ikdâmında mâni'ler müzâhimler;
Kaçar, sen rezm-gâh-ı azme girdikçe muhâcimler.
Karanlıklarda gezsen, şeb-çerâğın fikr-i hikmettir,
Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyyettir;*

İNSAN

Ey insan, sen kendinin küçük bir cisim olduğunu sanırsın,
Oysa en büyük âlem senin içinde gizlidir.

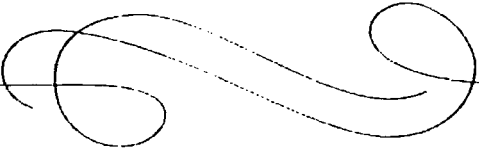
Hız.Ali

Haberdar olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,
“Aşağılık bir varlığım” dersin ey insan, fakat bilsen...
Senin mahiyetin hattâ meleklerden de yüksektir;
Alemler sende saklıdır, cihanlar sende toplanmıştır:
Yerlerden, göklerden taşarken Allah'ın bereketi;
Olur kalbin Allah'ın ışıık ışıık tecelli ettiği yer.
Cismın küçücüktür ama Allah'ın sanatının zirvesisin;
Bu itibarla sonu gelmez, bitmez tükenmez bir varlıksın!
Güzellikler yaratan Kudret'in şiirinin en güzel beyti olmuşsun;
Yarattığını en iyi bilen Allah'ın bir anlaşılmas sırrı olmuşsun.
Esirindir tabiat, hükmeden ellerindedir eşya;
Senin hükümlerine boyun eğmiştir, sana mahkûmdur dünya.
Bulutlardan yıldırımlar avlar enerjik irfanın;
Yerin altında madenler bulur eleyip ayıran kavrayışın.
Denizler döşegindir, dalgalar naz beşigin;
Dağlar bir şey mi, gökleri ölçmektedir açılan kanatların!
Hava, hükmünü ileten öyle bir vasıtaadır ki, bir anda
Sesine yoldaş olur âlemin her tarafında.
Duramaz gayretli çalışman önünde engeller, eziyetler;
Sen azmin savaş alanına girdiğinde kaçacak yer arar hücum
edenler.

Karanlıklarda gezsen, hikmetli düşüncen meş'al en olur,
Ki her parlayışı sonsuzluğun sönmeyen ışığıdır.

Sadeleştirilmiş

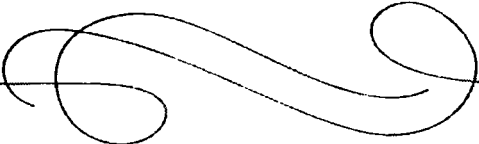
Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir,
Ki her hatvende eyler sâye-küster vâhalar zâhir.
Ne zindanlar olur hâil, ne menfâlar, ne makteller..
Yürürsün sedd-i râhın olsa hattâ âhenîn eller.
Yıkar bârû-yi istibdâdı bir âsûde tedbîrin;
Semâlardan inen te'yîdisin gûyâ ki takdîrin!
Taharrîden usanmazsın, teâliden teâlîye
Atıldıkça, atılsam şimdi, dersin, başka âtîye!
Senin en şanlı eyyâmında, en mes'ûd hâlinde
Bir istikbâl-i dûra-dûr vardır hep hayâlinde.
O istikbâledir şevkin, odur ma'sûk-i vicdânın,
O kudsî neşvenin şeydâ-yı bî-ârâmıdır cânın.
O şevkin dâim ilcâsıyla seyrin ıztırâdır;
Terakkî meyli artık fîtratında rûh-i sârîdir!
Bütün esrâr-ı hilkatten haberdâr olmak istersin,
Bu gaybistân-ı hîcâ-hîçten kurtulmak istersin!
Meâdın, mebdein, hâlin ki üç müdhiş muammâdır..
Durur edvâr-ı müstakbel gibi karşında hep hâzır.
Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın,
Hakîkatten velev bir şemme duymazsan oturmazsın.
Serâir perde-pûş-i zulmet olsun varsın isterse..
Düşürmez düştüğün yeldâ-yı hirman rûhunu ye'se:
Emel, meş'al-keşin, bir reh-nümâ hem-râhın olmuşken,
Tehâşî eylemezsin sîne-i deycûra girmekten.
Gelip bir gün tecellî etse mâhiyyât-ı masnûat,
Taharrîden geçer, bir dem karâr eyler misin? Heyhât!
Tutar mâhiyyet-i Sâni', o en heybelli mâhiyyet
Olur âteş-zen-i ârâmın, artık durma cevân et!
Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbî'sin..
Ne zîrâ hâle râzisin; ne müstakbelle kâni'sin!

Susuz çöllerde kalsan, kılavuzun çalışmanın verdiği ilhamdır,
Ki her adımında gölgelik vahalar gösterir.
Ne zindanlar olur engel, ne idam sehpaları, ne sürgünler...
Yürürsün yolunu kesse de hattâ demirden eller.
Basit bir tedbirinle diktatörlüğün burçlarını yerle bir edersin;
Ezeldeki hükmü sağlam kılmak için sanki göklerden indirilmişsin!
Araştırmaktan usanmazsın, bir yükseklikten başka yüksekliğe
Çıktıkça, atılsam şimdi dersin başka bir geleceğe.
Senin en şanlı günlerinde, en mutlu hâlinde,
Daha uzak bir gelecek vardır hep hayâlinde.
O gelecek içindir şevkin, vicdanındaki sevgili odor,
Ruhun o kutsal neş'enin durup dinlenmek bilmez âşıkıdır.
O şevkin zorlamasıyla sürekli seyran eylemen kaçınılmazdır;
İlerleme meyli artık yaratılışında varlığına yayılan bir ruh olmuştur.
Yaratılışın bütün sırlarını bilmek istersin,
Bu hiçlerden ibaret gayb âleminden kurtulmak istersin!
Sonun, başlangıcın, bugünün ki üç müthiş bilmecedir...
Durur karşında gelecek devirler gibi hep hazır.
Koşarsın bunları anlamak sevdasıyla durmazsın,
Hakikatın kokusunu az da olsa almadan oturmazsın.
Sırlar karanlık bir perdeyle örtülmüş olsun isterse....
Düşürmez uğradığın mahrumiyet gecesi ruhunu ümitsizliğe:
Emel meş'alen, bir kılavuz da yoldaşın olmuşken,
Çekinmezsin karanlıkların içine dalıp girmekten.
Bir gün gelip ortaya çıksa yaratılmışların mahiyeti,
Araştırmayı bırakır, bir an durur musun? Hayır!
Bu sefer de Yaratıcı'nın mahiyeti, o en heybetli mahiyet,
Huzurunu ateşe verecek ve sen durmadan koşacaksın artık!
Durmak yok senin için, sürekli bir ilerleyişe tâbisin...
Ne çünkü bugüne razısın, ne gelecekle yetinirsin!

Sadeleştirilmiş

*Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karşında;
Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da.
Meleklerden büyük, hem çok büyük tebcîle mazharsın:
Tekâlîfin emânet-gâhısın bir başka cevhersin!
Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan;
Ölümler, korkular savlet ederken hepsi bir yandan;
Şedâid iktihâm etmekte müdhiş bir mekânetle,
Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne sür'atle!
Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet,
Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse bir hükmet:
Nasıl olmak gerektir şimdi ef`âlin ki, hem-pâyen
Behâim olmasın, kadrin melâikten muazzezken?*

**Dururken böyle sonsuz bir ilerleme alanı karşısında;
Tutup da nasıl “Ben küçük bir varlığım” dersin ya!
Meleklerden büyük, hem çok büyük övgüyle şereflenmişsin!
Allah’ın büyük görevler yüklediği varlıksın, yüksek bir cevhersin!
Hayatın bin ağır yükü eksik olmazken sırtından;
Ölümler, korkular saldırırken hepsi bir yandan;
Büyük sıkıntılara göğüs görmekte inanılmaz bir dayanıklılıkla,
Yolundan kalmayıp sürekli gidersin... Hem ne süratle!
Senin yaratılışın yüce bir kopyası olduğun elbet,
Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse bir karar ver:
Nasıl olmak gerektir şimdi yapacağın şeyler ki, dengin
Hayvanlar olmasın, değer in meleklerden yüksekken?**

KÖR NEYZEN

*Elinde, nevha-i mâtem kadar acıklı sadâ
Veren, bir eski kamyş; koltuğunda bir yedici;
Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ,
Durup da merhameten dinleyen gelip gidici,
Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne,
Atardı beş para, onluk değilse bâri yine.*

*Kırk saziyla ederken zaman zaman feryâd,
Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle
Birer nevâ-yı beşâret, birer peyâm-ı vedâd;
Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle
Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona!
Bu ses, bu manzara gâyet hazin gelirdi bana.*

*Muhîti hep mütevâlî leyâl-i dûrâ-dûr..
Sabâh yok onun âfâk-ı târ-ı ömrü için!
Yüzünde hande-i ümmîdi andırır bir nûr
Görülüyor! O mükedder, elîm çehre bütün
Kesîf bir bulut altında perde-pûş-i melâl..
Geçen zamanı karanlık, karanlık istikbâl!*

*Nasıl hakikat-i yeldâ? Hayâtı git ona sor:
Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm!
Belâyı görmüyor amma bütün belâ görüyor,
Bu kâinat-ı sefâlette eyledikçe devam.*

NEY ÜFLEYEN KÖR

Elinde, matem iniltisi kadar acıklı bir ses
Veren bir eski karnış, koltuğunda bir yedici:
Şu kör dilenci, bakardım, başlayınca inlemeye,
Durup da merhameten dinleyen gelip gidici,
Önünde boynunu bükmüş zavallı çanağına,
Atardı beş para, onluk değılse bâri yine.

Kırık sazıyla ederken zaman zaman feryat,
Gelirdi kulağına onlukların çınlamasıyla
Birer müjdeli ses, birer dostluk haberi;
Birer ses ki; neyin yürek parçalayan iniltisine
Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona!
Bu ses, bu manzara gayet hüzünlü gelirdi bana.

Etrafında hep sürekli uzayıp giden geceler...
Sabah yok onun ömrünün karanlık ufukları için!
Yüzünde ümit gülümsemesini andırır bir ışık
Görülüyor! O kederli, acıklı çehre bütün
Yoğun bir bulut altında usanç perdesiyle örtülü...
Geçen zamanı karanlık, karanlık geleceğı!

Bu uzun gecenin gerçeğı nedir? Hayatı git ona sor:
Bulur bakışları dünyayı perde perde karanlık!
Belâyı görmüyor, ama bütün belâ görüyor,
Bu yoksulluk aleminde eyledikçe devam.

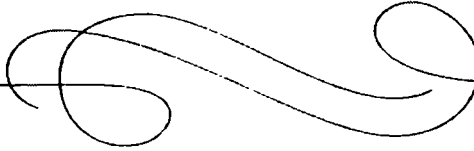
Arar bulunduğu yeldâ-yı bî-tenâhîde
Zavallı, bir çıkacak yol sabâh-ı ümmîde!

Görür şedâid-i eyyâma karşı düşunda,
Siper vazîfesini lîme lîme bir abacık.
Fakat o sût-re-i bîtâbı her hurûşunda,
Açar da dest-i inâdıyle rûzgâr; artık,
Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna
Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna!

Geçende çarşı içinden çıkınca baktım ki:
Çamurlu taşlara yaslanmış inliyor sâil.
Hasırdı şiltesi altında hem de pek eski,
Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil.
Duyulmuyordu uzaktan neyin de şimdi sesi,
Yakından ancak işittim o vâpesin nefesi!

O kendi kendine üfler mi yoksa inler mi?
Ne dinleyen, ne duyan var... Bakıp geçer herkes.
Mezardan akseden âvâzı kimse dinler mi?
Zavallı, ölmeğe bak, nâle-i tezallümü kes!
Fakat durun... Yine keşkûlde bir tanîn-i medîd
Duyuldu... Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd!

Şadırvanın, körü altında saklıyan, saçağı
Delinmemiş mi? Buluttan coşup gelen yağmur,
O sakbeden uzanıp bir sicim gibi aşağı,
Zavallı keşkûlü baktım yavaşça kamçılıyor,
Duyunca kör, bunu bir cûş-i merhamet sandı,
Uzandı keşkûle, heyhât, işte aldıandı:
Morarmış elleri boş çıktı, sâde ıslandı!

Arar yaşadığı bu sonsuz karanlık gecede
Zavallı, bir çıkacak yol ümit sabahına!

Hayatın sıkıntılarına karşı omuzlarında
Siper görevi yapar lime lime bir abacık.
Fakat o zayıf örtüyü esip coşmasında,
Açar da inatçı eliyle rüzgâr; artık,
Körün sakındığı çıplak bedeni meydana
Çıkar, göğüs gerer yağmur ve kar dalgalarına!

Geçende çarşı içinden çıkınca baktım ki:
Çamurlu taşlara yaslanmış inliyor dilenci.
Hasırdı, şiltesi altında hem de pek eski,
Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir perdesi.
Duyulmuyordu uzaktan neyin de şimdi sesi,
Yakından ancak işittim o tükenmiş nefesi!

O kendi kendine üfler mi yoksa inler mi?
Ne dinleyen ne duyan var... Bakıp geçer herkes.
Mezardan yankılanan sesi kimse dinler mi?
Zavallı, ölmeğe bak, inleyip sızlanmayı kes!
Fakat durun... Yine çanakta bir uzun çınlama
Duyuldu... Ah ne tatlıdır ümidin sevinci!

Şadırvanın, körü altında saklayan, saçığı
Delinmemiş mi? Buluttan coşup gelen yağmur,
O delikten uzanıp bir sicim gibi aşağı,
Zavallı çanağı baktım yavaşça kamçılıyor,
Duyunca kör, bunu bir merhamet coşması sandı,
Uzandı çanağa, yazık, işte aldandı:
Morarmış elleri boş çıktı, sadece ıslandı!

Sadeleştirilmiş

ACEM ŞAHI (*)

*Bu merdî ki mülk-i serâser zemîn
Neyerzed ki hûnî çeked ber zemîn
Sa'dî*

*Gürz-i girân-ı zulmünü ey kanlı nâsiye;
Eyyân-ı zer-cidârına as ziynetin diye!
Al kanlı bir kefenle donat hayme-gâhını,
Canlarla yak meşâil-i mâtem- penâhını!
Makberlerin hufeyre-i muzlim-dehanları,
Dendân-ı gayz u kahra şebîh üstühanları
Yâd eylesin mezâlimini tâ ebed senin,
Ey cephesi, kitâbesi bin kanlı medfenin!
Ey bir hayâle tuhfe kalan bin hakîkati,
Ey âhenîn eliyle kazıp kabr-i milleti,
Nâr-i hayât ufuklarını herc ü merc eden
Leylin şedîd zulmetini rûha mezc eden!
Envâr-ı mihr-i fıkri sen ey hâksâr eden
Meyyitlerin izâmı gibi târumâr eden!
Ey hâdimi serâçe-i mâtem-feşanların!
Rahş-ı akûr-i zulmüne pâmâl olanların*

(*) Bu manzûmeyi Midhat Cemal ile beraber yazmıştık. Bu birinci parça onun, aşağıda gelecek ikinci parça benimdir.

İRAN ŞAHI (*) (1)

**“Baştan başa bütün dünya
Bir damla kanın yere dökülmesine değmez.”
Sa’dî (2)**

Ey kanlı alın, ağır zulüm gürzünü
Köşkünün altın yaldızlı duvarına as süslesin diye!
Al kanlı bir kefenle donat otağını,
Can yakarak parlat matem sığınağı olan meş’alelerini!
Mezar çukurlarının karanlık ağızları,
Kin ve kahır dişlerine benzeyen kemikleri
Hatırlasın zulümlerini sonsuza dek senin,
Ey alındaki kara yazı binlerce kanlı mezara kitâbe olan zalim!
Ey bir hayale feda eden binlerce gerçeği,
Ey demirden eliyle kazıp milletin mezarını
Hayatın ışıklı ufuklarını darmadağınık eden,
Gecenin şiddetli karanlıklarını ruha karıştıran!
Sen ey fikir güneşinin ışıklarını yerle bir eden,
Ölülerin kemikleri gibi darmadağın eden
Ey matem saçılan evceğizlerin yıkıcısı!
Kudurmuş bir ata benzeyen zulmün altında çiğnenenlerin.

(*) Bu şiiri Mühâat Cemal ile beraber yazmıştık. Bu birinci parça onun, aşağıda gelecek ikinci parça benimdir.

(1) *Muhammet Ali Şah*: İran’da 1907-1909 yılları arasında tahtta bulunan ve zalimliğiyle tanınan Kaçar hânedârından bir hükümdar. 1906’da ilan edilen meşrutiyeti kaldırması ve millet meclisini topa tutmasıyla ünlüdür.

(2) *Sa’dî*: 1213-1292 yılları arasında yaşamış, Boştan ve Gülîstan adlı aheşereleriyle tanınmış ve Mehmet Akif’in kendisinden çok etkilendiğini ifade ettiği İranlı şair Şeyh Sa’dî-i Şîrâzî.

Gül-gonce-i mezârı mıdır tâc-ı devletin?
Tutmuşsa da avâlim-i eskârı şöhretin,
Zannetme ki hükûmetinin efseriyledir.
Sa'dî'lerin mezâr-ı çemen-ber-seriyledir..
Sa'dî'lerin mezârı, evet, bir avuç türâb...
Tahtınsa bir cihan ki senin âsüman-meâb!
Lâkin o kabre bence fedâ taht ü efserin...
Makber-güzîn olup da sükût eyliyenlerin
Feryâd-ı vâpesînine değmez bu velvelen...
Mudhik gelir nigâh-ı temâşâma hâilen!
Bin mülkü, milleti yok eden pençe-i felek,
Bir şahsı şüphesiz ebedî kılmamak gerek.
Mâzî ki işte makbereler mâverâsıdır,
Milletlerin haziye-i zair-cüdâsıdır
Atfeylesen nigâhını ka'r-ı zalâmına;
Milletlere gözün ilişir na's nâmuna!
Dârâ'ların o nâsiye-i târumârını,
Ecdâdının izâmını, çökmüş mezârını
Pîş-i nigâh-ı ibretine al da bir düşün...
Çoktur bu rütbe dağdağa bir kabza hâk için!
İklîmler alan o muazzam Napolyon'un
Bir hufredir kazandığı şey. İşte bak onun
En son serîri makbere-i mâtemisidir,
Akreplerin nedîmi, yılanlar enisidir!
Yer kalmamış sarây-ı muallâna bak utan:
Mâtem-sarâyılarla dolu sâha-i vatan!
Emr-i cihan-mutâi bu dünyâyı râm eden
Eslâfınun -bugün düşünürsek -değil iken
Toprak dolan dehenleri feryâda muktedir,
Hâlâ senin bu velvele-i nahvetin nedir?

Mezarı üstünde açılmış gül goncası mıdır devlet tacın?
Tutmuşsa da fikir âlemlerini şöhretin,
Zannetme ki sebep hükümet tâcını giymendir...
Bunun sebebi mezarında çimen bitmiş Sa'dî'lerdir.
Sa'dî'lerin mezarı, evet, bir avuç toprak...
Tahtınsa bir cihan ki sanki ona gökler sığacak!
Lâkin o mezara bence feda taht ve tâcın...
Mezara çekilip de sesini kesenlerin
Son feryatlarına değmez bu gürültülü saltanatın.
Komik gelir ibretli bakışlarıma bu trajedin!
Binlerce ülkeyi, milleti yok eden feleğin pençesi,
Bir kişiyi şüphesiz ebedi kılmamak gerek.
Geçmiş ki işte mezarların ötesidir,
Milletlerin ziyaretçisiz kalmış türbesidir,
Bakışlarını çevirsen karanlık çukuruna:
Milletlere gözün ilişir ceset namına!
Hükümdarların o darmadağın cephesini,
Atalarının kemiklerini, çökmüş mezarını
İbretle göz önüne al da bir düşün...
Çoktur bu kadar dağdağa bir tutam toprak için!
Ülkeler alan o büyük Napolyon'un
Bir çukurdur kazandığı şey. İşte bak onun
En son tahtı matemli mezarıdır,
Akreplerin sohbet arkadaşı, yılanlar dostudur!
Yer kalmamış yüce sarayına bak da utan:
Matem saraylarıyla dolu bütün vatan!
Buyruklarına bütün dünyayı boyun eğdiren
Atalarının -bugün düşünürsek- değil iken
Toprak dolan ağızları feryada muktedir,
Hâlâ senin bu böbürlenip durman nedir?

*Riyâset be-dest-i kesânî hatâst
Ki ez destîşan-i desthâ ber Hudâst
Sa'dî*

*Bu müdhiş velvelen Îrân'ı dâim inletir sanma.
"Muzaffersin!" diyen sesler bütün hâindir, aldanma.
Zafer-yâb olduğun kimdir? Düşün bir kerre, millet mi?
Adâlet isteyen bir kavmi vurmak gâlibiyyet mi?
Nasîbin yok mudur bir parça olsun âdemîyyetten?
Nasıl aldurmıyorsun yükselen feryâda milletten?
Emîn ol bunca mazlûmun yüreklerden kopan âhı,
Tependen indirir elbette bir gün lâ'netu'llâhu!
Sığınmış olduğun şevket-sarây-ı zulmü pek muhkem
Hayâl etmekteisin... Lâkin ne bârûlar, ne müstahkem
Penâh-ı bî-amanlar, heybet-i Kahrhâr-ı Mutlak'la,
Kökünden devrilip bir anda yeksân oldu toprakla!
O, bir çok memleket vîrân edip yaptırdığın eyvan
Harâb olmaz mı? Kabristâna dönmüşken bütün İran?
Evet, Îrân'ı kabristâna döndürdün, helâk ettin;
Kefen yaptın girîbân-ı ümîdi çâk çâk ettin!
"Bütün dünyâ için bir damla kan çoktur" diyorlar, sen,
Şu ma'sûm ümmetin seller akattın hûn-i pâkinden!
Yüzünden perde-i temkîni artık kaldırıp attın:
Ne mâhiyyet, nasıl fîrattasın, dünyâyâ anlattın!
Livâü'l-hamd-i hürriyyet iken İslâm için gâyet,
Nedir pââmâl-i istibdâdın olmak öyle bir râyet?
Kazak celbeyleyip tâ Rusya'dan sâdâtı çiğnettin;
Yezîd'in rûhu şâd olsun... Emînim çünkü şâd ettin!*

**“Zalimliğinden halkın Allah’a sığındığı kimselerin
Devletin başında kalmaları doğru değildir.**

Sa’dî

Bu dehşetli patırtın İran’ı sürekli inletir sanma.
“Muzaffersin!” diyen sesler bütün haindir, aldanma.
Yendiğin kimdir? Düşün bir kere, millet mi?
Adalet isteyen bir milleti vurmak galibiyet mi?
Nasibin yok mudur bir parça olsun insanlıktan?
Nasil aldırıyorsun yükselen feryada millettten?
Emin ol bunca mazlumun yüreklerden kopan âhı
Tependen indirir elbette bir gün Allah’ın lânetini!
Sığınmış olduğun büyük zulüm sarayını pek kuvvetli
Zannetmekte... Fakat ne kaleler, ne dayanıklı
Amansız sığınaklar, Mutlak Kahredici’nin heybetiyle,
Kökünden devrilip bir anda toprağa serildi!
O, bir çok memleket yıkıp yaptırdığın saray
Harap olmaz mı kabristana dönmüşken bütün İran?
Evet, İran’ı kabristana döndürdün, yok ettin;
Milletin ümit gömleğini parçaladın, kefen ettin!
“Bütün dünya için bir damla kan çoktur” diyorlar, sen,
Şu suçsuz ümmetin seller akıttın temiz kanından!
Yüzünden ağırbaşlılık perdesini artık kaldırıp attın!
Ne huy ve tabiatıta olduğunu dünyaya anlattın!
Peygamberin hürriyet sancağı İslâm için gaye iken,
Nedir zulmünün ayakları altında olması bu bayrağın?
Kazak getirtip tâ Rusya’dan Peygamber soyunu çiğnettin;
Yezid’in (1) ruhu şad olsun... Eminim çünkü şad ettin!

(1) Yezid: Emevi devletinin kurucusu Muaviye’nin oğlu ve Emevi devletinin ikinci halifesidir. Kerbela vak’ası onun zamanında olmuştur.

Sadeleştirilmiş

Şehâmet gösterip binlerce Beytullâh'ı basturdın;
Şecâat arz edip birçok ricâlullâhı asturdın!
Ne Allah'tan hayâ ettin, ne Peygamber'den âr ettin:
Devirdin kâ'be-i ulyâ-yı dîni, hâk-sâr ettin!
Hamâset-perverân-ı kavmi tuttun bir bir öldürdün,
Umûmen Şark'ı ağılattın, umûmen Garb'ı güldürdün..
Hayır, hiçbir gülen yok, sızlıyor Garb'ın da vicdânı,
Görüp ecsâd-ı mazlûmîne meşher hâk-i Îrân'ı!
O Sâ'dî'ler o Hâfız'lar, o Firdevsî, o Râzî'ler,
Gazâlî'ler, o Kutbüddin, o Sa'düddin, o Kâdîler.
Yetiştirmiş; o Örfî'nin, o birçok şems-i irfanın
Ziyâsından tenevvür eylemiş iklimi dünyânın,
Bugün makhûr-i nâdânîsidir bir furka haydûdun!
Nedir pinhân olan esrârı bilmem, bunda Ma'bûd'un.
Hayır, Ma'bûd'a ircâında yoktur bunların ma'nâ:
Yataklık eylemez cânîye -hâşâ- bir zaman Mevlâ.
Şehâmet-perverâ, Şâhâ! Zaman, bi-dâdı kaldırmaz;
Hatâ etmektesin şâyed diyorsan "Kimse aldırmaz."
Bu istibdâda artık bir nihâyet ver ki: İstikbâl
Karanlık derler amma işte pek meydanda: İzmihlâl!

Sözde kahramanlık edip binlerce camiye baskın yaptırdın;
Yiğitlik taslayıp birçok Hak erini astırdın!
Ne Allah'tan haya ettin, ne Peygamber'den utandın:
Dinin yüce kâbesini devirdin; yerle bir ettin!
Milletin kahramanlarını tuttu bir bir öldürdün,
Bütün Doğu'yu ağlattın, bütün Batı'yı güldürdün...
Hayır, hiçbir gülen yok, sızlıyor Batı'nın da vicdanı,
Mazlum cesetlerinin sergisi gibi görüp İran toprağını
O Sa'dî'ler, o Hâfız'lar (1) o Firdevsî (2), o Râzî'ler (3),
Gazâlî'ler (4), o Kutbüddin (5), o Sa'düddin (6), o Kâdî'ler (7)
Yetiştirmiş: o Örfî'nin (8), o bir çok irfan güneşinin
Işığından aydınlanmış bu bölgesi dünyanın,
Bugün bir bölük cahil eşkıyanın zulmü altındadır!
Nedir gizli olan sırrı bilmem, bunda Allah'ın.
Hayır, bunları Allah'a dayandırmakta yok mânâ:
Yataklık etmez canıye -haşa- bir an bile Mevlâ.
Ey yiğitlik iddiasında bulunan! Ey Şah! Çağımız zulmü kaldırmaz;
Hata etmekte sin eğer diyorsan "Kimse aldırmaz."
Bu baskıya artık bir son ver ki: Gelecek
Karanlık derler ama işte pek açık: Yıkımın olacak!

(1) Hâfız: 1325-1390 yılları arasında yaşamış İran şairi Hafız-ı Şîrâzî.

(2) Firdevsî: 934-1020 yılları arasında yaşamış ve Şehnâme adlı ünlü eserin sahibi olan İran şairi Firdevsî-i Tûsî.

(3) Râzî: 1149-1209 yılları arasında yaşamış, felsefe, ilahiyat ve tıbbî bilim üzerine eserleri ile tanınmış olan İslâm âlimi Fahrettin Râzî.

(4) Gazâlî: 1058-1111 yılları arasında yaşamış olan İslâm âlimi Muhammed Gazâlî.

(5) Kutbüddin: 1236-1311 tarihleri arasında yaşamış, tıp, astronomi, felsefe ve ilahiyat alanında eserler vermiş olan İslâm âlimi Kutbettin Şîrâzî.

(6) Sa'düddin: 1322-1394 tarihleri arasında yaşamış din ve tasavvuf âlimi Sadettin Taftazani.

(7) Kâdî: İranlı hukuk ve tefsir âlimi Kadî Beyzavî. Doğum tarihi bilinmemekte ve ölüm tarihi 1291 olarak tahmin edilmektedir.

(8) Örfî: 1555-1591 yılları arasında yaşamış meşhur İran şairi.

İSTİBDÂD

Kardeşim Midhat Cemâl'e

*Yıkıldın, gittin amma ey mülevves devr-i istibdâd,
Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz bir mülevves yad!
Diyor ecdâdımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd,
Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd,
Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd?"*

*Otuz milyon ahâlî, üç şakînin böyle mahkûmu
Olup çeksin hükûmet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu!
Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlûmu?
Siz, ey insanlık isti'dâdının dünyâda mahrûmu
Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zull-i mevhûmu!"*

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet
Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet;
Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet,
Otuz üç yıl devâm etsin, başından gitmesin nekbet...
Bu bir ibrettir ammâ olmıyaydık böyle biz ibret!*

*Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin;
Mefâhîr bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin;
Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefil ettin;
Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin;
Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i hûnî, sen rezîl ettin!*

BASKI

Kardeşim Midhat Cemal'e (1)

Yıkıldın gittin amma ey kirli baskı dönemi,
Milletin kalbinde silinmez bir kirli hatıra bıraktın!
Atalarımız mezarlarından diyor: "Ey sefil oğullar,
Niçin binlerce suçsuz öldürürken her gelen cellat,
Çıkmazdı kimseden, son bir ümitsiz çırpınıyla da olsa, bir feryat?

Otuz milyon halk üç eşkıyanın böyle mahkûmu
Olup çeksin hükümet etmek namına bir uğursuz yükü!
Utanmaz mıydınız bir, saysalar zulm edenle edileni?
Siz ey bu dünyanın insanlık yeteneğinden yoksun çocukları!
Göklerden de yüksek tuttunuz aslı esası yok bir gölgeyi!"

O birkaç çadır halkından dünya çapında bir devlet
Çıkarılmış, bir zaman dünyayı titretmiş olan millet;
Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet,
Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin felaket...
Bu bir ibrettir, ama biz olmamalıydık böyle bir ibret!

Gökte dalgalanırken bayraklarımız tuttun yere indirdin;
Çocuklarından övünülecek işler bekleyen babaları utandırdın;
Ne yüce millet idik, yazık ki sen geldin alçattın;
Bütün gelecek ümidini artık imkânsız kıldın;
Rezil olduk... Sen ey kanlı kâbus, sen rezil ettin!

(1) Midhat Cemal; 1885-1956 yılları arasında yaşamış şair ve yazar Midhat Cemal Kuntay. Akif'in yakın dostlarından. Akif hakkında yazılmış en iyi eserlerden birinin sahibidir.

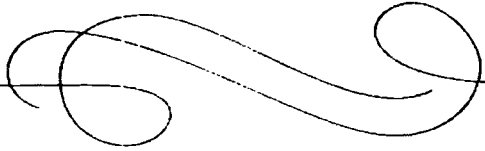
*Hamîyyet gamz eden bir pâk alın her kimde gördünse,
"Bu bir cânî!" dedin sürdün, ya mahkûm eyledin hapse.
Müvekkel eyleyip câsûsu her vicdâna, her hisse.
Düşürdün milletin en kahraman evlâdını ye'se...
Ne mel'unsun ki rahmetler okuttun rûh-i İblîs'e!*

*Değil kâbûsun artık, devr-i devlet intibâhındır.
Gel ey nâzende hürriyyet ki canlar ferş-i râhındır.
Emindir mevki'in: En pâk vicdanlar penâhındır.
Serâpâ mülk-i Osmânî müeyyed taht-gâhındır.
Serîr-ârâ-yı ikbâl ol ki: Bir millet sipâhındır.*

* * *

*Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz;
Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz!
Bahârı görmeyiz amma latîf olur derler.
Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer.
Demek, şu arsada ot bütse nev-bahâr olacak...
Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak?
Fusûlû dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız;
Kurak, çamur, iki mevsim tanır ayaklarımız!
Müneccimin, bereket versin, eski takvîmi
Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi?*

*Sıcak, ziyâde sıcak bir geceydi; baktım ki:
Oturmak evde ölümden beter, dedim: Belki,
Çıkar dışarda gezersem biraz nefeslenirim;
Epey de yorgunum amma gelince dinlenirim.
Bizim müşâmere meydânı Yayla tümseğidir;
Uzak çekerse de poyraz tutar, yazın iyidir.*

Haysiyet belirtisi gösteren bir temiz alın her kimde gördünse,
“Bu bir cani!” dedin sürdün, ya da mahkûm ettin hapse.
Vekilin kılıp casusları her vicdana, her hisse,
Düşürdün milletin en kahraman evlatlarını ümitsizliğe...
Ne lânetlisin ki rahmetler okuttun Şeytan’ın ruhuna!

Şimdi artık senin kâbusunun değil, uyanıklığın devridir.
Gel ey nazlı hürriyet ki canlar yolunun yaygısıdır.
Artık sana korku yoktur, çünkü en temiz vicdanlar sığınağıdır.
Bütün Osmanlı Ülkesi senin sağlam taht yerindir.
Yücelik tahtını süsle, işte bu millet askerindir.

* * *

-Bir gün önce-

Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz;
Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz!
Baharı görmeyiz amma güzel olur derler...
Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer.
Demek, şu arsada ot bitse ilkbahar olacak...
Ne var gidip Yakacık’larda (1) vakit geçirecek?
Mevsimleri dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız;
Kurak, çamur, iki mevsim tanır ayaklarımız!
Müneccimin, bereket versin, eski takvimi
Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi?

Sıcak, çok sıcak bir geceydi; baktım ki:
Oturmak evde ölümden beter, dedim: Belki,
Çıkar dışarda gezersem biraz nefeslenirim.
Epey de yorgunum amma gelince dinlenirim.
Bizim seyir alanı Yayla (2) tümseğidir;
Uzak çekerse de poyraz tutar, yazın iyidir.

(1) *Yakacık: İstanbul’un Kartal ilçesinde bir mesire yeri.*

(2) *Yayla: İstanbul’da Fatih’e yakın bir semt.*

Sadeleştirmiş

Giyip ayağını çıkarken sopam yetişt i hele...
Emîn olup gidemem, çünkü, vermesek el ele.
Odur cihanda benim, varsa yoksa, mu'temedim;
Vakûr, hâtır mer'î, vefâlı, çok denedim.
Bizim sokakları tahmîn için deyin ki: Kuyu!
Doğar şehirde güneş, yükselir minâre boyu,
İdâre kandili karşımda göz kıpar hâlâ;
Gurûb ikindiye bulmaz, leyâl hep yeldâ!
Nasılsa bedrin o akşam nigâh-ı sîmîni,
Tarassud etmek için sanki evlerin içini;
Dikildi safha-i minâda semt-i re'simize.
Tavansız evlere, yâ Rab, ne hoş bir âvîze!
Dur ey sirâc-ı ezel, gitme olduğun yerden:
Biraz şu sahne-i deycûru okşasın şu'len.
Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin
Yanan alınlar için bir hayât olur lemsin...
Açıktı pencereler; sağl sollu her evden
Gelirdi türlü sadâlar, acıklı, ba'zen şen.

-Bak anne, aydede bak bak!

-Aman da mâşallah

Değirmi tabla kadar var...

-Susundu Ayşe, günah.

-İlâhi teyze tuhafsin, neden günâh olacak?

-Günah dedim ya, bırak şimdi...

-Haydi sen de bunak!

-Bunak, munak deme billâhi çarparım elimi...

Aşifteler sizi... Âhir zaman tevekkeli mi!

Evin birinde nevâ-sâz bir güzel ûdî;

Giyip ayağımı çıkarken sopam yetiştii hele...
Emîn olup gidemem, çünkü, vermesek el ele.
Benim dünyada, varsa yoksa, odur güvendiğim;
Ağır başlı, hatırı sayılır, vefalı, çok denedim.
Bizim sokakları tahmin için deyin ki: Kuyu!
Doğar şehirde güneş, yükselir minare boyu,
İdare kandili karşımda hâlâ göz kırpar;
Güneşin batması ikindiye bulmaz, geceler hep uzundur!
Nasılsa ayın o akşam gümüşten bakışı,
Gözetlemek için sanki evlerin içini;
Dikilmişti göğün mavi yüzünde tam tepeye.
Tavansız evlere, ya Rab, ne hoş bir avize!
Dur ey ezeli ışık, gitme olduğun yerden:
Biraz şu karanlık sahneyi okşasın aydınlığın.
Yakıcı ışınları altında, gündüz, güneşin
Yanan alınlar için bir hayat olur dokunuşun...
Açıktı pencereler; sağlı sollu her evden
Gelirdi türlü sesler, acıklı, bazen şen.
-Bak anne, aydede bak bak!

-Aman da maşallah

Değirmi tabla kadar var...

-Susundu Ayşe, günah.

-İlahi teyze tuhafısın, neden günah olacak?

-Günah dedim ya, bırak şimdi...

-Haydi sen de bunak!

-Bunak, munak deme billahi çarparım elimi...

Aşıfteler sizi... Ahir zaman tevekkeli mi!

Evin birinde nağmeler düzen bir güzel udı;

Birinde cezbe-fezâ bir sadâ-yı dâvûdî,
Tilâvet etmede Kur'an; gelip geçenlerse
Ayakta irkiliyor incizâb edip o sese.
Duyulmasın mı biraz sonra başka bir acı ses?
Aceb ne var? diyerek koştu önceden herkes;
Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı,
Bucak bucak kaçıyor: Kaç bilir misin amanı!
Kısıldı karşıki evlerde mumların hepsi,
Kısıldı sanki bütün bir mahallenin nefesi!
Kesildi nağme-i Kur'an, kesildi nağme-i sâz;
Zaman zaman duyulan sâde bir- rakîk âvâz.
Niçin kaçıştı ahâli, ne var ki yâ Rabbi?
Yavaş yavaş sokulur, anlarım nedir sebebi.

Ne manzaraydı, İlâhî, o gördüğüm sahne!
Beş on herif yapışıp bir fakîrin ellerine,
Sürüklüyor; öteden bir kadın diyor:

-Bırakan!

Kocam ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın?
Zavallının büyük evlâdı öldü askerde;
İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde.
Acıklı, göğsü sakat koyverin, didiklemeyin;
Günahtır etmeyin, oğlum, ayıptır eylemeyin.
Efendi kim, o ne bilsin? Bilirse hem ne çıkar?
Kilercisiyle uzaktan biraz hısımlığı var.
Geçende komşuyu görmüş, demiş selâm söyle.
Demek alınmıyacak Tanrı'nın selâmı bile!
Köpek sürür gibi insan sürüklenir mi ayol?

Birinde cezbe veren bir ses, dâvudî,
Kur'an okumakta; gelip geçenlerse
Ayakta irkiliyor kapılarak o sese.
Duyulmasın mı biraz sonra başka bir acı ses?
Acaba ne var? diyerek koştu önceden herkes;
Fakat gidenler baktım ki kaldırıp tabanı,
Bucak bucak kaçıyor: Kaç bilir misin amanı!
Kısıldı karşıkı evlerde mumların hepsi,
Kısıldı sanki bütün bir mahallenin nefesi!
Kesildi Kur'an'ın nağmesi, sazın nağmesi;
Zaman zaman duyulan sade bir ince sestî.
Niçin kaçıştı halk, ne var ki ya Rabbi?
Yavaş yavaş sokulur, anlarım nedir sebebi.

Ne manzaraydı, İlâhî, o gördüğüm sahne!
Beş on herif yapışıp bir fakirin ellerine,
Sürüklüyor; öteden bir kadın diyor:

-Bırakın!

Kocam ne yaptı? Nedir suçu günahsız adamın?
Zavallının büyük evladı öldü askerde;
İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde.
Acıklı, göğsü sakat koyverin, didiklemeyin;
Günahdır etmeyin, oğlum, ayıptır eylemeyin.
Efendi (1) kim, o ne bilsin? Bilirse hem ne çıkar?
Kilercisiyle uzaktan biraz hısımlığı var.
Geçende komşuyu görmüş, demiş selam söyle.
Demek alınmıyacak Tanrı'nın selamı bile!
Köpek sürür gibi insan sürüklenir mi ayol?

(1) *Efendi: II. Abdülhamit'ten sonra tahta çıkacak olan veliahd Mehmet Reşat Efendi.*

-Kadın, çekil döverim ha! Sokulma, haydi defol!
-Herif bırak, diyorum. . . Durdu işte bak nefesi.
-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım şu pisi!
Demez miyim size ben her zaman ki "dağdağasız"
Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız?
-Kadın, paşam, ne yaparsın?

Paşam mı? Nerde paşa?

*Şu korkuluk gibi dimdik duran herif mi? Paşa!
Tasavvur et: İki arşın kazık kadar bir boy!
Getir de üstüne kalpaklı bir kemik kafa koy.
Ocak süpürgesi şeklinde bir sakal yaparak,
"Senin bu işte yüzün, al!" deyip o yüzüne tak.
Ocak süpürgesi, lâkin süpürmüyor, yıkıyor;
Nedense bittiği yerden cenâzeler çıkıyor!
Budak delikleri tarzında aç da çifte oyuk,
Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok.
Bilir misin çalı altında gizli inler olur:
Yılan sabah çıkar, akşam usulcacık sokulur;
Bıyık o kırdaki yetişmiş diken yemişli çalı;
Ağız da in gibi aslâ görünmüyor, kapalı.,
Bu şekl-i mûhişi mümkünse bir düşün şöyle,
Paşam dedikleri u'cûbe işte aynıyle!
Belinde seyfi "sadâkat", elinde bir kamçı,
Ferik nişanları altında gördüğüm umacı,
Ziyâ-yı bedr-i münîrin içinde, yâ Rabbi,
Dururdu sîne-i imâna girmiş, ukde gibi!
Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge,
Cebîn-i pâkine leylin ne pâydâr leke!*

-Kadın, çekil döverim ha! Sokulma, haydi defol!
-Herif bırak, diyorum... Durdu işte bak nefesi.
-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım şu pisi!
Demez miyim size ben her zaman ki “dağdağasız”
Yapın? Eşek gibi siz hiç laf anlamaz mısınız?
-Kadın, paşam, ne yaparsın?

-Paşam mı? Nerde paşa?

Şu korkuluk gibi dimdik duran herif mi paşa?
Düşün ki: İki arşın kazık kadar bir boy!
Getir de üstüne kalpaklı bir kemik kafa koy.
Ocak süpürgesi şeklinde bir sakal yaparak,
“Senin bu işte yüzün, al!” deyip o yüzsüze tak.
Ocak süpürgesi, fakat süpürmüyor, yıkıyor;
Nedense bittiği yerden cenazeler çıkıyor!
Budak delikleri tarzında aç da çifte oyuk,
Büyükçe bakla kadar alnın az altına sok.
Bilir misin çalı altında gizli inler olur:
Yılan sabah çıkar, akşam usulcacık sokulur;
Bıyık o kırdan yetişmiş diken yemişli çalı;
Ağız da in gibi aslâ görünmüyor, kapalı.
Bu korkunç şekli mümkünse bir düşün şöyle,
Paşam dedikleri garip yaratık işte aynıyle!
Belinde “bağlılık” kılıcı, elinde bir kamçı,
General nişanları altında gördüğüm umacı,
Aynı parlak ışığı içinde, ya Rabbi.
Dururdu imanın göğsüne girmiş düğüm gibi!
Gök, yer bütün nur içindeyken o pis gölge,
Temiz alnında gecenin ne silinmez leke!

-Kuzum, nasıl paşasın, görmüyor musun? Kocamı
Sürükleyip duruyorlar...

-Defol kadın, adamı

Vurunca öldürürüm ha! Benim şakam yoktur.

-Çekil hanım, paşa lâf dinlemez; vurur mu, vurur.
Bilir misin onu! Şevket-meâb Efendimiz'in
Birinci bendesidir...

-Hay yetişmesin pampin!

-“Sürün!” demiş, ona Şevketli'nin irâdesi var.

-Sürüm sürüm sürünün tez zamanda alçaklar!

Ya sen, zebâni kıyâfetli, gulyabâni paşa,

İlâhi yumru başın bir geleydi sivri taşa!

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne!

Kazık boyundan utan... Tû! Herif, senin yüzüne!

Sakin mahallede erkek bırakmayın, götürün.

Sayıyla vermediler, öyle, posta posta sürün!

Bakin şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi!

Torunlarım ya herif, aç kalıp dilensin mi?

Mahallemizde de çit yok, ne oldu komşulara?

Susup da kurtulacak sanki hepsi aklısıra.

Ayol, yarın da sizin hânümânınız sönecek...

Ne var sıçan gibi evlerde şimdiden sinecek?

Yazık sizin gibi erkeklerin kıyâfetine...

-Yetişti yaygaran artık... Çekil kadın evine!

Atın şu kaltağı gitsin, tıkn hemen içeri.

- Paşam, bayıldı kadın.

-Anlamam o hileleri.

Demek ki bekleyelim gelsin âlemin keyfi...

-Kuzum, nasıl paşasın, görmüyor musun? Kocamı
Sürükleyip duruyorlar...

-Defol kadın, adamı

Vurunca öldürürüm ha! Benim şakam yoktur.

-Çekil hanım, paşa laf dinlemez; vurur mu vurur.
Bilir misin onu! Şevketli Efendimiz'in
Birinci kuludur...

-Hay yetişmesin pampin!

-”Sürün!” demiş, ona Şevketli'nin fermanı var.

-Sürüm sürüm sürünün tez zamanda alçaklar!

Ya sen, zebani kıyafetli, gulyabani paşa,

İlahi yumru başın bir geleydi sivri taş!

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne!

Kazık boyundan utan... Tû! Herif, senin yüzüne!

Sakin mahallede erkek bırakmayın, götürün.

Sayıyla vermediler, öyle, posta posta sürün!

Bakin şu hayduda, durmuş yakın diyor evimi!

Torunlarım ya herif, aç kalıp dilensin mi?

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara?

Susup da kurtulacak sanki hepsi aklısıra.

Ayol, yarın da sizin ocağınız sönecek...

Ne var sıçan gibi evlerde şimdiden sinecek?

Yazık sizin gibi erkeklerin kıyafetine...

-Yetişti yaygaran artık... Çekil kadın evine!

Atın şu kaltağı gitsin, tıkın hemen içeri.

Paşam, bayıldı kadın.

-Anlamam o hileleri.

Demek ki bekleyelim gelsin âlemin keyfi...

Saat üç oldu, geciktik, omuzlayın herifi.

Refik-i ömrü giderken cenâze hâlinde,
Serildi, kaldı kadın âşiyân-ı lûlinde,
Benim de bitti nihâyet tahammülüm, tâbım;
Boşandı seyl-i dümû'um, boşandı a'sâbım.
Utandım ağlıyarak, ağladım utanmıyarak!
Diyordu sanki o biçâre karşıdan:

-Alçak

Demin gerekti hamîyyet! Hem ağlamak ne demek?
Figân ederse kadın, susturur koşup erkek.

Eve döndüm, bütün o fâcialar
Geldi karşımda durdu subha kadar.
Döndü dîdemde bin hayâl-i elîm!
Öttü beynimde bin figân-ı yetîm.
Ağlasın inlesin de bir mazlûm,
Olayım seyre sâde ben mahkûm!
Yalnız ben miyim fakat câni?
Kim çıkıp "Yapmayın!" demişti, hani?
Sustu herkes duyunca feryâdı,
Kimsecikler yerinden oynamadı.
Sesi hattâ kısıldı Kur'ân'ın
Sustu gûyâ sadâsı Mevlâ'nın!
Sus! O susmaz: Nidâ-yı tehdîdi,
Dinle bak nerden in'ikâs etti:
Arnavutluk'ta gürleyen toplar
Geliyor işte pâyitahta kadar!

Saat üç oldu, geciktik, omuzlayın herifi.

Hayat arkadaşı giderken cenaze hâlinde,
Serildi, kaldı kadın suskun yuvasında,
Benim de bitti sonunda tahammülüm, gücüm,
Boşandı gözyaşı selim, boşandı sinirlerim.
Utandım ağlayarak, ağladım utanmıyarak!
Diyordu sanki o zavallı karşıdan:

-Alçak

Demin gerekliydi haysiyetli davranış! Hem ağlamak ne demek?
Ağlayıp çırpınırsa kadın, susturur koşup erkek.

Eve döndüm, bütün o trajediler
Geldi karşımda durdu sabaha kadar.
Binlerce acıklı hayal döndü gözümde,
Binlerce yetimin feryadı öttü beynimde!
Ağlasın inlesin de bir mazlum,
Ben sadece seyretmeye mahkûm olayım!
Yalnız ben miyim fakat canı?
Kim çıkıp “Yapmayın!” demişti, hani?
Sustu herkes duyunca feryadı,
Kimsecikler yerinden oynamadı.
Sesi kısıldı hatta Kur’an’ın,
Sustu sanki sesi Mevla’nın!
Sus! O susmaz: Tehdit eden sesi,
Dinle bak nereden yankılandı:
Arnavutluk’ta gürleyen toplar (1)
Geliyor işte İstanbul’a kadar!

(1) II. Meşrutiyet’in ilanı dolayısıyla atılan toplar.

Sadeleştirilmiş

HÜRRİYET

-İki gün sonra-

Beyaz entârisiyle kar gibi kız,
Sanki Cennet'ten inme zâde-i hûr
Ya seher-pâredir ki perrandır
Dûş-i nâzında bir sehâbe-i nûr.
Kuşanıp bir nitâk-ı hürriyyet
Geziliyor hâk-dânı dûrâ-dûr!
Hâle-dâr eyleyince bedri şafak
Bu kadar dil-nişîn olur ancak.

Ya şu oğlan, şu tostopaç afacan
Ki fezâlar gelir sürûruna dar;
Taşıyor sanki sığmıyor kabına...
Kendisinden büyük de bayrağı var!
Geçti mâzî denen o devr-i melâl,
Haydi feth et: Senindir istikbâl.

Koşuyor el ele vermiş iki kardeş; birinin
Yaşı beş yoksa da, var altı kadar diğerinin.
Bakıyor arkalarından dayanıp değneğine
Hayli düşkün bir adam:

-Kız o ne? Düştün mü yine!

Sana bin kerre dedim koşma, yavaş git, yaramaz!
Haydi kalk ağlama... Söz dinlesen olmaz mı biraz?
Silkiver üstünü, Ahmed, bakiver ağlamasın.

HÜRRİYET

-İki gün sonra-

Beyaz entârisiyle kar gibi kız,
Sanki Cennet'ten inme huri kızı;
Seherin bir parçası gibi uçmakta
Işıktan bir bulut nazlı omuzlarında.
Kuşanıp hürriyet kuşağını
Geziyor durmaksızın dünyayı!
Ayı hâleleyince şafak
Bu kadar gönül alıcı olur ancak.

Ya şu oğlan, şu tostopaç afacan
Ki gökler sevincine gelir dar;
Taşıyor sanki sığmıyor kabına...
Kendisinden büyük de bayrağı var!
Geçti mazi denen o sıkıntılı devir,
Haydi feth et: Gelecek senindir!

Koşuyor el ele vermiş iki kardeş; birinin
Yaşı beş yoksa da, var altı kadar diğerinin.
Bakıyor arkalarından dayanıp değneğine
Hayli düşkün bir adam:

-Kız o ne? Düştün mü yine!

Sana bin kere dedim koşma, yavaş git, yaramaz!
Haydi kalk ağlama... Söz dinlesen olmaz mı biraz?
Silkiver üstünü, Ahmet, bakıver ağlamasın.

-Ağlamam ağababa...

-Artık yetişir, oynamayın.

Söktü baktım ki hemen bir alay eftâl öteden,
O nasıl mevkib-i şadî, o ne âlem, görsen!
Her çocuk bir kocaman bayrak edinmiş, geliyor;
“ Yaşasın!” sesleri eflâke kadar yükseliyor.
Görerek yapma değil hem, ne tabî’î etvâr!
Şu yumurcakilara bak: Sanki ezelden ahrâr!
-Bağırın haydi çocuklar...

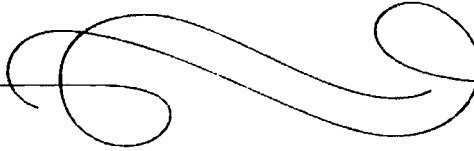
-Yaşasın hürriyyet!

Derken alkış geliyor; sonra da nevbet nevbet,
Ya Vatan Şarkısı, yahut ona benzer bir şey
Okunup her köşe çın çın ötüyor... Hey gidi hey!
Bir mezarlık gibi dalgın yatıyorken daha dün,
Şu sokaklarda bugün dalgalanan rûhu görün!
-Biz de gitsek azıcık, ağababa, olmaz mı?

-Gidin.

Çok koşup terlemeyin ha! Amanın dikkat edin.

İki kardeş dalarak lücce-i etfâle hemen,
İki dürdâne-i ismet gibi yüzmekte iken;
Bakarak arkalarından bu güzel yavruların,
Döndü birdenbire sîmâsı, duran ihtiyarın.
Ne için ağladı? Bilmem. Şunu duydum yalnız:
-Ah bir kerre gelip görse Yemen’den babanız!

-Ağlamam ağababa...

-Artık yetişir, oynamayın.

Söktü baktım ki hemen bir alay çocuk öteden,
O nasıl sevinç alayı, o ne âlem, görsen!
Her çocuk bir kocaman bayrak edinmiş, geliyor;
“ Yaşasın!” sesleri göklere kadar yükseliyor.
Görerek yapma değil hem, ne tabii tavırlar!
Şu yumurcıklara bak: Senki ezelden hürriyetçiler!
-Bağırın haydi çocuklar...

-Yaşasın hürriyet!

Derken alkış geliyor, sonra da nöbet nöbet,
Ya Vatan Şarkısı, yahut ona benzer bir şey
Okunup her köşe çın çın ötüyor... Hey gidi hey!
Bir mezarlık gibi dalgın yatıyorken daha dün,
Şu sokaklarda bugün dalgalanan ruhu görün!
-Biz de gitsek azıcık, ağababa, olmaz mı?

-Gidin.

Çok koşup terlemeyin ha! Amanın dikkat edin.

İki kardeş dalarak çocuk deryasına hemen,
İki iffet incisi gibi yüzmekte iken;
Bakarak arkalarından bu güzel yavruların,
Değişti birdenbire yüzü, duran ihtiyarın.
Ne için ağladı? Bilmem. Şunu duydum yalnız:
-Ah bir kere gelip görse Yemen’den babanız!

KOCAKARI İLE ÖMER

Üstâd-ı necîbim Ali Ekrem Bey'e

Yok ya Abbâs'ı bilmeyen, kimdi?..
O sahâbîyi dinleyin, şimdi:

“Bir karanlık geceydi pek de ayaz...”
İbni Hattâb'ı görmek üzre biraz,
Çıktım evden ki yollar ıpsız.
Yolcu bir benmişim meğer yalnız!
Aradan geçmemişti çok da zaman,
Az ilerden yavaşça oldu iyan,
Zulmetin sînesinde ukde gibi,
Ansızın bir müheykel a'râbî!
Bembeyaz bir ridâ içinde garîb,
Geliyor muttasıl mehîb mehîb.
Ben sokuldum, o geldi, yaklaştık;
Durmadan karşıdan selâmlaştık.
Düşünürken selâm alan sesini,
O heyûlâ uzandı tuttu beni:
Bir de baktım, Ömer değil mi imiş?

KOÇAKARI İLE ÖMER

Soylu üstadım Ali Ekrem Bey'e (1)

Yok ya Abbas'ı (2) bilmeyen, kimdi?..
O sahâbîyi dinleysin şimdi:

Bir karanlık geceydi pek de ayaz...
İbni Hattâb'ı görmek üze biraz,
Çıktım evden ki yollar ıpissız.
Yolcu bir benmişim meğer yalnız!
Aradan çok da zaman geçmemişti,
Az ilerden yavaşça belirdi,
Ansızın heykel yapılı bir Arap ki,
Karanlığın içinde bir koca yığın sanki!
Bembeyaz bir hırka içinde garib,
Geliyor hep heybetli heybetli.
Ben sokuldum, o geldi, yaklaştık;
Durmadan karşıdan selamlaştık.
Düşünürken selam alan sesini,
O karaltı uzandı tuttu beni:
Bir de baktım, Ömer değil mi imiş?

(1) 1867-1937 yılları arasında yaşamış olan Servet-i Fünun şairlerinden Ali Ekrem Bolayır. Namık Kemal'in oğludur. Aktif, çok başarılı olduğu manzum hikaye alanında Ali Ekrem'den çok yararlandığını çeşitli vesilelerle ifade etmiştir.

(2) Abbas: Hz. Muhammed (s.a.v.)'in amcası

- Yâ Ömer! Böyle geç zaman, bu ne iş?
- Şu mahallâtı devre çıkmıştım...
Gel beraber, benimle, üç beş adım.

* * *

Ne sadâ var, ne bir yürür bîdâr;
Uhrevî bir sükûn içinde civâr.
Ömer olmuş gezer, sıyânet-i Hak...
Şu yatan beldenin huzûruna bak!
O semâlar kadar yücelmiş alın,
Çakarak sînesinden âfâkın,
Bir zaman sönmeyen nigâhıyla,
Necm-i sâhirde sanki bir hâle!
Duruyor her evin önünde Ömer,
Dinliyor bî-haber içerdeki.
Geçmedik en harâb bir yapıyı,
Yokladık sağlı sollu her kapıyı.
Geldik artık Medîne hâricine;
Bir çadır gördü, durdu kaldı yine.

* * *

Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın.
"Açız! Açız!" diye feryâd eden çocuklarının,

-Ya Ömer! Böyle geç vakit, bu ne iş?
-Şu mahalleleri dolaşmaya çıkmıştım...
Gel beraber benimle üç beş adım.

* * *

Ne ses ne de gezip dolaşan uyanık birisi var;
Bir ahiret sessizliği içinde her yer.
Ömer Allah'ın koruyucu gücü gibi dolaşmakta...
Bak şu şehre ki huzur içinde yatmakta!
O gökler kadar yücelmiş alın,
Çakarak sinesinden ufukların,
Bir an bile sönmeyen bakışıyla,
Uyanık bir yıldız ve etrafında bir nur yığını!
Duruyor her evin önünde Ömer,
Dinliyor, habersiz içerdekiler.
Geçmedik en harap bir yapıyı,
Yokladık sağlı sollu her kapıyı.
Geldik artık Medine'nin dışına;
Bir çadır gördü, durdu kaldı yine.

* * *

Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın,
"Açız! Açız!" diye bağıran çocuklarının,

Karıştırıp duruyorken pişen nevâlesini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarda çırpınan sesini:
-Durunda yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek!
Çocukların yeniden başlamıştı nâleleri...
Selamı verdi Ömer, daldı âkâbet içeri.
Selamı aldı kadın pek beşûş bir yüzle.
-Bu yavrular niçin, ey teyze, ağlıyor, söyle?
-Bu gün ikinci gün, aç kaldılar...

-O halde, neden

Biraz yemek komuyorsun?

-Yemek mi? Çömleği sen,

Tirit mi zannediyorsun? İçinde sâde su var;
Çakıl taşıyla beraber bütün zaman kaynar!
Ne çare! Belki susarlar, dedim. Ayıplamayın.
-Peki senin kocan, oğlun, ya kardeşin, ya dayın...
Tek erkeğin de mi yok?

-Hepsi öldü... Kimsem yok.

-Senin midir bu küçükler?

-Torunlarım.

-Ne de çok!

Adam emîre gidip söylemez mi hâlini?

-Ah!

Emîre öyle mi? Kahretsin an-karîb Allah!

Yakında râyet-i ikbâli ser-nigûn olsun...

Ömer, belâsını dünyâda isterim bulsun!

-Ne yaptı, teyze, Ömer, böyle inkisâr edecek?

-Ya ben yetim avuturken emîr uyur mu gerek?

Karıştırıp duruyorken pişen yemeklerini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarda çırpınan sesini:
-Durundu yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek!
Çocukların yeniden başlamıştı inleyişleri...
Selam verdi Ömer, daldı sonunda içeri.
Selam aldı kadın pek asık bir yüzle.
-Bu yavrular niçin, ey teyze, ağlıyor, söyle?
-Bu gün ikinci gün, aç kaldılar...

-O halde, neden

Biraz yemek komuyorsun?

-Yemek mi? Çömleği sen,

Tirit mi zannediyorsun? İçinde sadece su var;

Çakıl taşıyla beraber bütün zaman kaynar!

Ne çare! Belki susarlar, dedim. Ayıplamayın.

-Peki senin kocan, oğlun, ya kardeşin, ya dayın...

Tek erkeğin de mi yok?

-Hepsi öldü... Kimsem yok.

-Senin midir bu küçükler?

-Torunlarım.

-Ne de çok!

Adam halifeye gidip söylemez mi halini?

-Ah!

Halifeye öyle mi? Kahretsin en kısa zamanda Allah!

İkbal bayrağı çok yakın zamanda yerlerde sürünsün...

Ömer, belasını dünyada isterim bulsun!

-Ne yaptı, teyze, Ömer, böyle beddua edecek?

-Ya ben yetim avuturken halife uyur mu gerek?

Raiyyetiz, ona bizler vedîatı'llâhuz;
Gelip de bir aramak yok mu?

-Haklısın, yalnız,

Zalvallının işi pek çok, zaman bulup gelemiz;
Gidip de söylememişsen ne haldesin bilemez,
-Niçin hilâfeti vaktiyle eylemişti kabûl?
Sonunda böyle çürük özü kim sayar makbûl?
Zavallının işi çokmuş!... Nedir, muhârebe mi?
İşitme sen de civârında inleyen elemi,
Medîne halkını üryan bırak, Mısır'da dolaş...
Gaza! Gaza! diye git, soy cihânı, gel paylaş!

Çocukların bu sefer yükselince feryâdı,
Kadın, tehevvrü artık cünûna vardırđı;
- Şu nevhalar ki çıkar tâ bulutların içine,
Ömer! Savâik-i tel'in olur, iner tepene!
Yefîmin âhını yağmur duâsı zannetme:
O sayha ra'd-ı kazâdır ki gönderir ademe!
"Açız! Açız! Bize bir lokma olsun ekmek ver..."
"Susundu yavrularım, işte oldu, şimdi pişer!"
Gidip de söylüyeyim hâ?... Dilencilik yapamam!
Ömer de kim? Benim ondan kerîm adamdı babam,
Ölür de yüz suyu dökmem sizin Halîfenize!..
Ömer vuruldu bu son sözle...

- Haklısın, teyze!

Avut çocukları, ben şimdicek gider gelirim.

* * *

Halîfe önde, bitik, suçlu, münfa'il, nâdim;
Ben arkasında, perişan, çadırdan ayrıldık.

Orjinali

Onun idaresindeyiz, ona bizler Allah'ın emanetiyiz;
Gelip de bir aramak yok mu?

-Haklısın, yalnız,

Zavallının işi pek çok, zaman bulup gelemes;
Gidip de söylememişsen ne haldesin bilemez.

-Niçin halifeliği vaktiyle kabul etmişti?

Bundan sonra böyle bir çürük mazereti kim kabul eder?

Zavallının işi çokmuş!.. Nedir, savaş mı?

İşitme sen de etrafında inleyen elemi,

Medine halkını çıplak bırak, Mısır'da dolaş...

Gazâ! Gazâ! diye git, soy dünyayı, gel paylaş!

Çocukların bu sefer yükselince feryadı,

Kadının öfkesi artık çılgın bir hâl aldı:

-Şu feryatlar ki çıkar tâ bulutların içine;

Ömer! Lânet yıldırımları olur, iner tepene!

Yetimin âhını yağmur duası zannetme:

O çığlık kaderin bir yıldırım gibi gürlemesidir ki gönderir yokluğa!

"Açız! Açız! Bize bir lokma olsun ekmek ver..."

"Susundu yavrularım, işte oldu, şimdi pişer!"

Gidip de söyleyeyim ha? Dilencilik yapamam!

Ömer de kim? Benim ondan daha cömertti babam.

Ölür de yüz suyu dökmem sizin halifenize!..

Ömer vuruldu bu son sözle...

-Haklısın teyze!

Avut çocukları, ben şimdicek gider gelirim.

* * *

Halife önde, bitik, suçlu, kırılmış, pişman;

Ben arkasında, perişan, çadırdan ayrıldık.

Sabâha karşı biraz başlamıştı aydınlık.
Köyün köpekleri ejder misâli saldırıyor,
Bırakmıyor bizi yoldan, fakat kim aldırıyor!
Medîne'nin dalarak müinhanî sokaklarına;
Dönüp dönüp hele geldik zahîre anbarına.
Halife girdi açıp, ben de girdim emriyle.
Arandı her yeri, bir mum yakıp ale'l-acele.
- Şu tek çuval unu gördün ya! Haydi yükle bana;
Bu testi yağ doludur, elverir o yük de sana.
Çuval Halife'de, yağ bende, çıktık anbardan;
Kilitleyip geri döndük deminki yollardan.
Mesâfe, baktım, uzun; yük yaman; Ömer yaralı;
Dedim ki:

- Ben götürüydim... Verir misin çuvalı?
- Hayır, yorulsa değil, ölse yardım etme sakın:
Vebâli kendine âiddir İbni Hattâb'ın.
Kadın ne söyledi, Abbas, işitmedin mi demin?
Yarın huzûr-i İlâhîde, kimseler, Ömer'in
Şerîk-i haybeti olmaz, bugünlük olsa bile;
Evet, hilâfeti yüklenmiyeydi vaktiyle.
Kenâr-ı Dicle'de bir kurt aşırса bir koyunu,
Gelir de adl-i İlâhî sorar Ömer'den onu!
Bir ihtiyar karı bî-kes kalır, Ömer mes'ûl!
Yetimin, girye-i hüsrân alır, Ömer mes'ûl!
Bir âşiyân-ı sefâlet bakılmayıp göçse:
Ömer kalır yine altında, hiç değil kimse!
Zemîne gadr ile bir damla kan dökünce biri:
O damla bir koca girdâb olur boğar Ömer'i!
Ömer duyulmada her kalbin inkişârından;
Ömer koğulmada her mâtemin civârından!

Sabaha karşı biraz başlamıştı aydınlık.
Köyün köpekleri ejderha gibi saldırıyor,
Bırakmıyor bizi yoldan, fakat kim aldırıyor!
Medine'nin dalarak eğri büğrü sokaklarına;
Dönüp dönüp hele geldik yiyecek ambarına.
Halife girdi açıp, ben de girdim emriyle,
Arandı her yeri, bir mum yakıp aceleyle.
-Şu tek çuval unu gördün ya! Haydi yükle bana;
Bu testi yağ doludur, elverir o yük de sana.
Çuval halifede, yağ bende, çıktık ambardan;
Kilitleyip geri döndük deminki yollardan.
Mesafe, baktım, uzun; yük yaman, Ömer yaralı;
Dedim ki:

-Ben götüreydim... Verir misin çuvalı?
-Hayır, yorulsa değil, ölse yardım etme sakın:
Vebali kendine aittir İbni Hattâb'ın.
Kadın ne söyledi, Abbas, işitmedin mi demin?
Yarın Allah'ın huzurunda, kimseler, Ömer'in
Zararına ortak olmaz, bugünlük olsa bile;
Evet, halifelîği yüklenmeyeydi vaktiyle.
Dicle kenarında bir kurt aşırса bir koyunu,
Gelir de Allah'ın adaleti sorar Ömer'den onu!
Bir ihtiyar kadın kimsesiz kalır, Ömer sorumlu!
Yetim acıların gözyaşında boğulur, Ömer sorumlu!
Yoksulların yuvaları ilgisizlikten yıkılsa:
Ömer kalır yine altında, hiç değil kimse!
Yeryüzünde zulümle bir damla kan dökünce biri:
O damla bir koca girdap olur boğar Ömer'i
Kırılan, beddua eden her kalpte Ömer'in adı duyulmakta;
Mateme bürünmüş her yerden Ömer kovulmakta!

Ömer halîfe iken başka kim çıkar mes'ûl?
Ömer ne yapsın, İlâhî, beşer zalûm ü cehûl!
Ömer'den isteniyor beklenen Muhammed'den...
Ömer! Ömer! Nasıl aldın bu bârı sırtına sen?

- Sen almasan acaba kim gelip de senden iyi,
İdâre eyliyecek düştüğün bu ma'rekeyi?
Evet, adâleti "mutlak" hayâl edersen eğer,
Ömer değil ya ne olsan bırak ki hepsi heder!
Beşer, adâleti "mutlak" tahayyül eylerse,
Görür ümîdini mahkûm her zaman ye'se.
Sen ey Ömer, ne meleksin, ne bir emîr-i zalûm...
Fakat elinde ne var? Futraten beşer mazlûm!
Görür bürûc-i semânın bütün sitâreleri,
Zalâm içinde, yük altında inleyen Ömer'i!
Huzûr-i Hakk'a çıkarken bu unlu cebhenle,
Değil zemîni, getir şâhid âsümânı bile!
- Uzak mı yol? Daha çok var mı?

- Ancak üç beş adım.

Mecâli kalmamış artık zavallının... Baktım:
Olanca azmini cebr eyleyip, nefes nefese;
Yavaş yavaş yürüyor. Geldi bin belâ ne ise!
Sokuldu haymeye, indirdi arkasından unu:
- Bırak da testiye yerleştirin kenâra şunu.
Hemen çakılları çömlekten indirip attı,
Uzandı testiye, yağ koydu, sonra un kattı.
Oturmak istedi, lâkin belâya bak ki: Ocak,
Hemen sönüp gidecek...

Ömer halife iken başka kim sorumlu tutulur?
Ömer ne yapsın, Allah'ım, insan çok zalim ve cahildir!
Ömer'den isteniyor beklenen Muhammed'den...
Ömer! Ömer! Nasıl aldın bu yükü sırtına sen?

-Sen almasan acaba kim gelip de senden iyi,
İdare edecek içine düştüğün bu mücadeleyi?
Evet, adaleti "mutlak adalet" gibi düşünürsen eğer,
Ömer değil ya ne olsan bırak ki hepsi boşa gider!
İnsan, adaleti "mutlak" olarak düşünürse,
Ümidini mahkûm görür her zaman ümitsizliğe.
Sen ey Ömer, ne melek, ne bir zalim halifesin...
Fakat elinde ne var? Mazlum yaratılmıştır insan!
Görür gökyüzündeki burçların bütün yıldızları,
Karanlık içinde, yük altında inleyen Ömer'i!
Allah'ın huzuruna çıkarken bu una bulanmış yüzünle,
Değil yeryüzünü, şahit tut gökyüzünü bile!
-Uzak mı yol? Daha çok var mı?

-Ancak üç beş adım.

Gücü kalmamış artık zavallının... Baktım:
Olanca azmini zorlayıp, nefes nefese;
Yavaş yavaş yürüyor. Geldi bin bela ne ise!
Sokuldu çadıra, indirdi arkasından unu:
-Bırak da testiye yerleştirin kenara şunu.
Hemen çakılları çömlekten indirip attı;
Uzandı testiye, yağ koydu, sonra un kattı.
Oturmak istedi, fakat belaya bak ki: Ocak,
Hemen sönüp gidecek...

- Teyze, yok mu hiç yakacak?

Kadın getirdi beş on parça yaş diken Ömer'e;
Ömer de yakmak için büsbütün serildi yere.
Ocak tüter, Ömer üfler zefir-i hârîyle;
Zemîni lihye-i beyzâ-yı târumârîyle,
Sücûd tavr-ı huşû'unda, muttasıl süpürür;
İçinde rûhu yanar, cebhesinde ter köpürür!
Döner muhît-i nigâhunda tûde tûde duman;
Bulut geçer gibi necmin hyât-ı nûrundan!

Ocak tutuştu, yemek pişti;

- Var mı teyze kabın?

Getir de indirelim...

- Var büyükçe bir kap, alın.

Yemek sıcaktı, fakat kim durup da bekliyecek!
Ömer çocuklara bir bir yedirdi üfliyerek!
Kesildi haymede mâtem, uyandı rûh-i sürûr;
Çocuklar oynasıyorlar, kadın ferîh ü fahûr.
Ömer bu âlemi gördükçe gasy içindeydi...
Dedim:

- Sabâh oluyor kalkalım...

- Evet, haydi!

Yarın Emâret'e gel teyze, öğleyin beni bul;
Emûr'e söyleriz, elbette hayr olur me'mul.

Yüzü gülmüştü teyzenin, baktık,
Biz de çıktık vedâ edip artık.
Hiç görünmeksizin gelip geçene,
Doğru indik Halife'nin evine.
"Şimdi nerdeyse gün doğar, kalıver."
Diye, koyvermiyordu, çünkü, Ömer.

-Teyze, yok mu hiç yakacak?
Kadın getirdi beş on parça yaş diken Ömer'e;
Ömer de yakmak için büsbütün serildi yere.
Ocak tüter, Ömer üfler ateşli nefesiyle;
Yeri, darmadağınık beyaz sakalıyla,
Huşû içinde secde eder gibi devamlı süpürür;
İçinde ruhu yanar, yüzünde ter köpürür!
Bakışlarının çevresinde yığın yığın duman döner;
Sanki yıldızın nur iplikleri önünden bulut geçiyor gibidir!

Ocak tutuştu, yemek pişti;

-Var mı teyze kabın?

Getir de indirelim...

-Var büyükçe bir kap, alın.

Yemek sıcaktı, fakat kim durup da bekleyecek!
Ömer çocuklara bir bir yedirdi üfleyerek!
Kesildi çadırdaki matem, başladı canlı bir sevinç;
Çocuklar oynuyorlar, kadında da bir neş'e ve sevinç.
Ömer bu âlemi gördükçe kendinden geçmekteydi...
Dedim:

-Sabah oluyor kalkalım...

-Evet, haydi!

Yarın halifelik dairesine gel teyze, öğleyin beni bul;
Halifeye söyleriz, elbette bir hayır umulur

* * *

Yüzü gülmüştü teyzenin baktık,
Biz de çıktık veda edip artık.
Hiç görünmeksizin gelip geçene,
Doğru indik Halife'nin evine.
"Şimdi nerdeyse gün doğar, kalıver"
Diye, koyvermiyordu, çünkü, Ömer.

*Etti az sonra subh-i velvedâr
Uyuyan şehri kâmilên bîdâr
Öğle geçmişti, çıktı geldi kadın.
- Gâlibâ, teyze, uykusuz kaldın!
İşte bağlanmak üzredir nafakan,
Alacaksın her ay gelip buradan.
Şimdi affeyledin, değil mi beni?
- Böyle göster fakat adâletini.*

Az sonra sabahın gürültüsü
Uyuyan şehri tamamen uyandırdı.
Öğle geçmişti, çıktı geldi kadın.
-Galiba, teyze, uykusuz kaldın!
İşte bağlanmak üzredir nafakan,
Alacaksın her ay gelip buradan.
Şimdi affeyledin değil mi beni?
-Böyle göster fakat adaletini.

EZANLAR

**“İhtilaf-ı metâli’ sebebiyle küre üzerinde
ezansız zaman yoktur”**

*Zaman geçmez ki yüz binlerce kalbin vecd-i sekrânı,
Zeminden yükselip, göklerde vahdetzâr-ı Yezdân-ı
Ararken, dehşet-âkîn etmesin bir sayha vicdânı.
Ne lâhûtî sadâ “Allâhu ekber!” sarstıyor cânı...
Bu bir gülbank-i Hak’tır, çok mudur inletse ekvâmı?*

*Bu lâhûtî sadâ çıktıkça cûşa-cûş olup yerden,
İner esrâr-ı kudret kibriyâ tavrıyla göklerden.
Bütün âheng-i hilkat yâd ederken Hakk’ı ezberden,
Vicâhî feyz alır artık o nûru’n-nûr-i ezherden:
Hüveydâ şimdi cânandır seherden, şâm-ı esmerden!*

*Seher vaktinde mevcûdât, nûşîn hâb içindeyken,
Bu rûhânî nevâ âfâkı mevcâ-mevc edip birden;
Muhîtin kalb-i hâmûşunda başlar bir hazin şîven.
Bakarsın her taraf zulmet, fakat bir zulmet-i rûşen!
Semâ bîdâr, her yıldız Cemâlu’llâh’a bir revzen.*

*Maîşet kayd-ı can-fersâsının mahkûmu, bizârı,
Bütün biçâreler gündüz bu yâd-ı merhametkânı,
Duyar sermest olur görmüş kadar ferdâ-yı Didâr’ı!
O neşveyle, yorulmak şöyle dursun, en ağır bârı,
Sürükler görmeden, göstermeden yılgınlık âsârı.*

EZANLAR

“Güneşin her yerde farklı zamanda doğması sebebiyle yeryüzünde ezansız zaman yoktur.”

Zaman geçmez ki yüz binlerce kalbin sarhoş eden vecdi,
Yerden yükselip, göklerde Allah'ın vahdet bahçesini
Ararken, bir haykırış dehşetle doldurmasın vicdanı.
Ne ilâhî bir ses “Allahu ekber!” sarsıyor canı...
Bu bir Hakk'a yakarıştır, çok mudur inletse dünyaları?

Bu ilâhî ses coşup yükselince yerden,
İner Allah'ın sırları bütün ululuğuyla göklerden.
Yaratılışın bütün âhengi okurken Hakk'ı ezberden,
Yüzyüze feyz alır artık o parlak nurlar nurundan:
Şimdi seherde ve gece karanlığında cânandır görünen!

Seher vaktinde varlıklar, tatlı bir uykudayken,
Bu rûhânî ses ufukları dalgalandırıp birden;
Havanın suskun gönlünde başlar hüzünlü bir inleme.
Bakarsın her yan karanlık, fakat parlak bir karanlık!
Gök uyanık, her yıldız Allah'ın cemaline bir pencere.

Ruhu yıpratın geçinme kaydına mahkûm ve bıkkın
Bütün zavallılar, gündüz, bu merhamet dolu sözleri
Duyar ve kendinden geçer sanki görmüş gibi ahirette Allah'ı!
O neşeyle, yorulmak şöyle dursun, en ağır yükü
Sürükler görmeden, göstermeden yılğınlık belirtisi.

Güneş mağrib-güzîn olmuş semâ esmer, ufuk gülgûn;
Zaman durgun, zemin muğber, cihan dembeste, can mahzûn;
Gariblik rû-nümâ yer yer, sükûnet dembedem efzûn...
Bakarsın bir de gülbank-i Îlâhiden dolup gerdûn,
O tenhayî-i sevdâvî olur Allâh ile meskûn!

İnip vaktâ ki leylin dest-i istîlâsı gabrâya,
Serer dünyâyâ zulmetten adem şeklinde bir sâye;
Nazar medhûş, müstağrak giderken zir ü bâlâya.
Döner, "Allâhu ekber" cûşu yükseldikçe Mevlâ'ya,
O muzlim sîne-i hilkat tecellîzâr-ı Sînâ'ya!

Senin, dem geçmiyor, yâdınla leb-rîz olmadan eb'âd!
Ne müdhiş saltanat yâ Rab, nasıl âsûde istibdâd!
O istibdâda hürmettir ezanlar, subhalar, evrâd...
Hayır, sen rûh-i rahmetsin, bu sesler senden ister dâd,
Verir miydin, eğer dâd etmesen, feryâda isti'dâd?

* * *

Gunûde rûh-i tabîat samûm-i zulmette...
Sitâreler bile bâlâ-yı sermediyyette,
Yavaş yavaş uyumak istiyor yumup gözünü;
Seher semâların altında, açmıyor yüzünü.
Fîrâş-ı leylde dinmiş bütün enîn-i hayat,
Ridâ-bedûş-i sükûnet önümde hep safahat.
Görüp muhîtimi dalgın hamûş bir vecde,
O hâli ben de temâşâyâ daldım âsûde.
Nigâhı mest ediyorken bu levha-i mahmûr,
Ufukta yükselerek bir sadâ-yı dûrâ-dûr,
Yayıldı rûy-i zemînin o anda her yerine,
Sokuldu leyl-i ketûmun bütün serâirine.

Güneş batmaya dönmüş, gökyüzü kararmış, ufuk gül renkli;
Zaman durgun, zemin kırgın, dünya susmuş, can hüznü;
Bir yalnızlık hissi duyulur yer yer, sessizlik gitgide artar...
Tam bu anda dünyayı ezan sesleri kaplar
Ve o sevda duygusu taşıyan tenhalık Allah'ın varlığıyla dolar.

Gecenin istilâ eden eli yeryüzüne inip,
Dünyanın üstüne yokluk hissi veren karanlıktan bir gölge serdiğinde,
Gözler korkulu ve esrara dalmış bir halde bir göğe bir yere
bakıyorken,

“Allahu Ekber” haykırışı yükselince Mevla'ya,
Varlığın o karanlık sinesi Sinâ'daki (1) tecelli makamına döner.

Mesafeler her an seni anan sözlerle cınlamaktadır!
Ya Rab, bu ne müthiş hükümdarlıktır, varlıkları nasıl rahatlıkla böyle
hükümün altına almaktasın!
Ezanlar, tesbihler, zikirler hep o hakimiyete duyulan saygıdır.
Fakat sen aslında merhamet ruhusun, bu sesler senden ister adalet!
Yoksa feryada hiç imkân verir miydin, etmeyecek olsan adalet!

* * *

Tabiatın ruhu uyumakta karanlığın kalbinde...
Yıldızlar bile sonsuz bir yükseklikte
Yavaş yavaş uyamak istiyor yumup gözünü,
Sabah göklerin altında henüz açmıyor yüzünü.
Hayatın bütün iniltisi gecenin yatağında susmuş,
Varlığın bütün cepheleri sessizliğin örtüsüyle örtülmüş.
Çevremi sakın bir vecde dalmış gördüm.
O hali ben de huzur içinde seyre daldım.
Bu mahmur tablo gözleri mest ediyorken,
Uzaktan uzağa bir ses ufukta yükselerek,
Yayıldı yeryüzünün o anda her yerine,
Sokuldu sır vermeyen gecenin bütün gizliliklerine.

(1) Burada Allah'ın Sina'da Hazret-i Musa'ya tecelli edişine telmih vardır. Hazret-i Musa kendi peygamberliğini kabul edenlerle Mısır'dan çıkıp giderken Sina Çölü'ndeki Tur Dağı'nda Allah ile konuşmuştur.

Sadeleştirilmiştir

Cihân-ı nâimi kaldırdı, bî-karâr etti,
Zalâm içinde ne âlemler âşikâr etti!
O yükselen sesi tekrîre başlayıp eb'âd,
Duyuldu sine-i şebden medîd bir feryâd.
Semâya çıktı o feryâd, âh-ı ümmet olup!
Semâdan indi o feryâd, rûh-i rahmet olup!
Uzaktan andırıyorken, demin, heyûlâyı;
Semâ'hâne-i leylin birer küçük nâyı
Gibiymiş şimdi hayâlimde her menâr-ı mehîb...
O taş yürekte bu sûzişli nağmeler ne garîb!
O nây-pârelerin sonra hepsi hem-dem olup,
Uyandı rûh-i sükûnette bir azîm âşûb.
Coşunca âlem-i câmidde sayha-i tehlîl,
Minâreler bana gelmişti sûr-i İsrâfîl:
Muhîte çekmiş iken dest-i şeb, ridâ-yı memât;
Uyandı karşiki evlerde lem'a lem'a hayât.
Uyandı sonra avâlim, uyandı rûh-i sabâh;
Uyandı hâb-ı ademden birer birer eşbâh;
Uyandı bende de bir şeb-çerağ-ı zulmet-sûz,
Ki tâ ebed olacak feyz-i Hak'la sine-firûz.
Tasavvur eylemem artık zevâl o meş'al için...
Meğer ki nûr-i İlâhî ufûl edip gitsin

Uyuyan dünyayı kaldırdı, hareketsizliğe son verdi,
Karanlıklar içinden ne âlemler ortaya çıkardı!
Uzaklıklar bu yükselen sesi tekrarlayıp yeniden,
Uzun bir feryat duyuldu gecenin kalbinden,
Göğe çıktı o feryat, ümmetin âhı olup!
Gökten indi o feryat, rahmetin ruhu olup!
Heybetli minareler demin uzakta
Dikilmiş karaltıları andırıyorken
Şimdi hayalimde gece semahanesinin küçük neylerine benzedi.
O taş yürekte bu dokunaklı nağmeler ne kadar garipti!
Sonra o neylerin hepsi birbirine yoldaş oldu,
Sessizliğin ruhunda büyük bir kargaşa koptu.
Cansız görünen âlemde coşunca tehlil (1) sesleri,
Minareler sanki İsrail'in Sûru (2) idi:
Gecenin eli çevreye çekmişken ölüm örtüsü;
Uyandı karşiki evlerde hayat parıltıları.
Uyandı sonra âlemler, uyandı sabahın ruhu;
Uyandı yokluk uykusundan birer birer bedenler;
Uyandı bende de karanlığı yakan bir gece çerağı,
Ki sonsuza dek Hakk'ın bereketiyle aydınlatacak yüreğimi.
O meş'alenin söneceğini artık tasavvur bile etmem.
Meğer ki İlâhi nur batıp gitsin.

8 Ekim 1908

(1) *Tehlil*: "Lâilâhe illallâh" (Allah'tan başka ilah yoktur) sözünü tekrarlamak.

(2) *Sûr*: Kıyamet gününde ölümlerin dirilerek mahşer yerinde toplanması için dört büyük melekten biri olan İsrail'in üfleyeceği boru.

CÂNAN YURDU

*Eyvâh ıssız diyâr-ı dilber..
Her hatvesi bir mezâr-ı muğber!
Uçmuş da bakındığım terâne,
Kalmış sessiz bir âşiyâne.
Yer yer medfun durur emeller..
Gûyâ ki kıyâm-ı haşri bekler!
Yâ Rab! Niye böyle bir yağın hâk
Olmuş yatıyor o buk'a-i pâk
Yâ Rab, ne için o lem'a nâbûd?
Yâ Rab, ne için bu sâye memdûd
Yâ Rab, ne demek harîm-i cânan
Üstünde bu perde perde hicran?*

*Lâkin görünen kimin hayâli?
Cânan gibi tıpkı yâl ü bâli..
Gîsû-yi siyâh-ı târumârı,
Altında cebîn-i lem'a-dârı,
Zulmetler içinde subh-i mahmûr;
Yâ gözbebeğinde nazra-i nûr;
Yâ ebr-i bahâr içinde cevval
Bâran şeklinde dürr-i seyyâl;
Yâ sînede her zaman coşan yâd,
Yâ kayd-ı bedende rûh-i âzâd.*

*Ey tayf-ı nîgeh-fırîbi yârın
Olmaz mı bir ân için karârın?*

CÂNAN YURDU

Eyvah, sevgilinin yurdu ıssız kalmış...
Ayak bastığı her yer kırgın bir mezar olmuş!
İçindeki âhenk uçmuş da,
Ses seda kalmamış yuvada.
Yer yer gömülü durur emeller...
Sanki kıyamet gününü beklerler!
Ya Rab! Niye böyle bir yığın toprak
Olmuş yatıyor o temiz sâha?
Ya Rab! Niçin o parıltı ortada yok?
Ya Rab! Niçin uzayıp gitmekte bu gölge?
Ya Rab! Sevgilinin yuvası üzerine
Gerilmiş bu kat kat ayrılık perdesinin anlamı ne?

Fakat görünen kimin hayalidir?
Endamı tıpkı sevgilim gibidir?
Dağınık siyah saçları
Altında parıldayan alnı,
Mahmur bir sabah gibidir karanlıklar içinde.
Ya da nurlu bir bakıştır gözbebeğinde
Yahut da hareketli bahar bulutundan düşen,
Bir inci tanesidir yağmur şeklinde.
Yine o, yüreğimde her an coşan bir hatırayı,
Ya da beden bağında hür olan ruhu andırmakta.

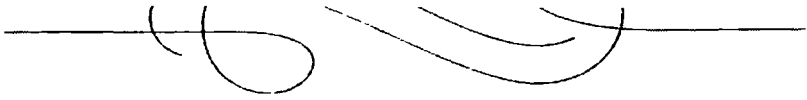
Ey sevgilinin gözleri aldatan hayali.
Bir an için bile olsa karar kılmaz mısınız?

Heyhât, serâb-ı şavka döndün...
Karşımda parıldamanla söndün!
Kimden sorayım ki nerde dîlber?
Makber gibi samt içinde her yer.
Cânan! Cânan!.. Dedim, arandım...
"Bir aks-i nidâ" dedikçe, yandım!
Yâ Rab, neye hem sağır, hem ebkem,
Dağlar, dereler, bütün şu âlem?
Ey sevdiğimin sevimli yurdu,
Hâlin, bana şimdi pek dokundu!
Aç sîneni; yâd-ı nûkhetinden
Bir şemmeye kâilim bugün ben.
Bir vakt o şemîm-i nâz-perver
Tâ subha kadar yanımda bekler,
- Ümmîde verip bekâ sabûhu-
Sermest-i safâ ederdi rûhu.
Heyhât o nesîm-i sâf şimdi
Nâzan, nâzan semâya gitti.
Ey lâne-i târumâr söyle,
Cânan sana artık inmiyor mu?
Ey mâtem-i pâyidâr söyle,
Sâhandaki nevha dinmiyor mu?
Ey ebr-i semâ-güzîn-i seyyâr,
Yâdında mıdır o nazlı refîâr?
Ey darbe-i bâda karşı, ra'sân,
İnşâd-ı enîn eden nihâlân!
Bir şi'r-i revân olup da cânan
Geçmez mi bu gölgeden hırâmân?
Ey dîlber-i mihriban, zuhûr et!

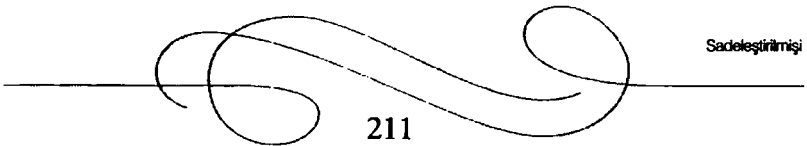
Yazık, bir sevgi serabına döndün...
Karşımda parıldamanla söndün!
Kimden sorayım ki nerde dilber?
Mezar gibi sessizlik içinde her yer.
Sevgili! Sevgili! dedim, arandım...
“Ünleyişime bir yankı” dedikçe, yandım!
Rabbim, niye hem sağır hem dilsiz,
Dağlar, dereler, bütün şu âlem?
Ey sevdiğimin sevimli yurdu,
Hâlin bana şimdi pek dokundu!
Aç göğsünü, sendeki kokunun eserinden
Bir parçaya bile razıyım bugün ben.
Bir zaman o nazlı güzeli hatırlatan koku
Tâ sabaha kadar yanımda bekler,
-Ümitlerime beka şarabı sunup-
Safasından sarhoş ederdi ruhu.
Yazık o saf bahar rüzgârı şimdi
Nazlı nazlı göklere gitti.
Ey dağılmış yuva söyle,
Sevgili sana artık inmiyor mu?
Ey sonsuz matem söyle,
Çevrendeki feryat dinmiyor mu?
Ey gökyüzünde seyredip giden bulut,
Hatırında mıdır onun nazlı yürüyüşü?

Ey rüzgârın darbesi karşısında inleyip,
Titreyerek şiir okuyan fidanlar!
Akıp giden bir şiir olup sevgili,
Salınarak bu gölgelerden geçmez mi?
Ey şefkatli sevgili ne olur bir görün!

*Ömrüm gibi ansızın mürûr et!
Yâ kalb-i fezâyâ bir hutûr et:
Afâkımı lem'a lem'a nûr et.
Bin nevha-i cân içimde pür-cûş,
Geldim bu garîb yurda, medhûş.
Feryâdımı yok mu eyliyen gûş?"~
Yâ Rab, bu nasıl cihân-ı hâmuş:
Bir "yok!" diyecek sadâ da yokmuş!..*

Ömrün gibi geçip git ansızın!
Yahut da fezanın derinliklerinde kendini bir göster de,
Ufuklarımı parıl parıl aydınlat.
Yürekten kopan binlerce matemli feryat içimde coşarak,
Dehşete düşmüş bir halde geldim bu ıssız yurda.
Feryadıma yok mu bir kulak verecek?
Ya Rab, bu nasıl suskun bir dünya?
“Yok!” diyecek bir ses bile yokmuş!

BİR MERSİYE

(Henüz on dokuz, yirmi yaşlarında iken bu cihan-ı zulmete vedâ ederek, âlem-i nûrânûr-i didâra yükselen yâr-i canım Hilmi hakkında)

Nihâyet oldu nazardan nihân o nûr-i mübîn,
Peyinde kaldı ufuklarda bir hayâl-i defîn!
Zevâl, o emr-i tabî'î kemâle derpeydir:
Fezâda yükselen encüm olur ufûle karîn;
Fakat bu necm-i emel sanki berk-ı hâtif idi,
Ki birden etti gurûbuyle ufku leyl-âkîn.
Tenezzül etmedi nâsûta, döndü lâhûta;
Kemîne pâye-i iclâli oldu illiyîn.
Hayâli yâd-ı hazînimde, râhu bâlâ-gerd,
Vücûdu bister-i makberde iğtirâb-güzîn...
Tehallül eyledi gûyâ o nûr-i yekpâre,
Nigâh-ı bârika-bîn oldu bir de hârîka -bîn!
Bir âsümân-ı celâlin muhîti, oldukça,
Nazarda Arş ile yeksân olursa çok mu zemîn?
Kitâbe, seng-i mezârında hep kitâb-ı ledün;
Sirâc, fevk-ı serinde ziyâ-yı nûr-i yakîn.
Sütûnu merkadinin Hakk'a yükselen tehlîl;
Revâkı meşhedinin nâzilât-ı arş-ı berîn.
Zemîn-i hâkine ferrâş, dest-i nâz-ı nesîm;
Fezâ-yı kabrine sâkî sehâb-ı nesr-âyîn.
Nücûm, türbesinin türbedâr-ı bidârî;
Bahâr, lâhdine pûşîde sût-re-i rengîn.

BİR AĞIT

(Henüz on dokuz yirmi yaşlarında iken bu karanlık dünyaya veda ederek Allah'ın nurlu âlemine yükselen can dostum Hilmi hakkında)

Sonunda o apaçık nur gözden kayboldu.
Arkasında ufuklara gömülmüş bir hayal kaldı!
Kemâlin sonunda bir yok oluşa dönmesi tabîi bir şeydir:
Fezada yükselen yıldızlar da sonunda batarlar.
Fakat bu emel yıldızı sanki göz kamaştıran şimşekti,
Ki batmasıyla birden ufku karanlığa boğdu.
Tenezzül etmedi dünyaya, döndü ilâhî âleme;
Yükseklığının en alt basamağı Cennet'in en güzel yeri oldu.
Hayâlî hüznü hâtıralarımdadır, ruhu yücelerde,
Vücudu mezarın döşegine inip yatmayı tercih etti.
Sanki bütün bir nur kendi parçalarına ayrıldı,
Sanki o, şimşekler seyreden ve harikalar gören bir bakış oldu.
Bir ululuk ve yücelik semasını kucaklamışken yeryüzü,
Göğün yüceleriyle yer birleşip karışmış göründü desek çok
mudur?

Mezar taşının kitâbesi hep ilâhî bilgiler kitabından,
Baş ucundaki kandil ise kuşkusuz görünen nurun parıltısıdır.
Hakk'a yükselen tehlil (1) kabrinin direği,
Yüce gökten inen şeyler türbesinin kemeri.
Rüzgârın nazlı eli kabrinin toprağını süpürmekte,
İnciler yağdıran bulut kabrinin fezasında sakilik etmekte.
Yıldızlar, türbesinin uyanık bekçileri,
Bahar ise lâhdini örten güzel bir örtü.

(1) *Tehlil*: "Lâ ilâhe illallah" (Allah'tan başka ilâh yoktur) sözünü tekrarlamak.

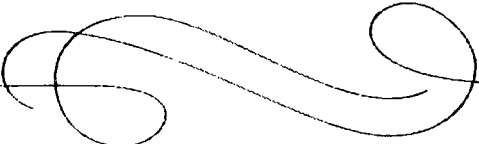
Açılmadan kuruyan gonce-i izân için
Seherde nevha-i bülbül terâne-i Yâsîn!
Havâda mevcusedir şehper-i melâikenin,
Eden riyâh değildir bu servilikte enîn.
Leyâl o tayf-i lâûfîn harîm-i ismetidir;
Şafak ki hâtıra-i iğtirâbıdır, ne hazîn!
Bütün mekân, nazarımda o rûha nûzhet-gâh,
Eğerci yükselerek oldu lâmekânda mekân.

Ey aslına iltihâk eden nûr,
Sensin bana her tarafta manzûr;
Olsan da zilâl içinde mestûr,
Bir an değilim o lem'adan dûr:
Rûhumda ebed-karâr şu'len.

Mevvâc sabâhatin seherde
Berk urmada nâsiyen kamerde;
Şeb sahn-ı harem-serâna- perde.
Matvî evrak-i verd-i terde
Bir şemme kitâb-ı nûkhetinden!

Nağmendir eden riyâhu tehzîz,
Senden bu nevâ-yı şûriş-engîz!
Tayfın beni eyliyor seher-hîz...
Ey hâturastyle rûh lebrîz,
İndimde bu kâinât hep sen!

Ey lem'a-i şu'le-i îlâhî,
Ey subh-i ebed karârgâhî.
Hiç bulmaya tâbişin tenâhî...
Envârına gelmesin tebâhî...
Bir böyle bekânı isterim ben.

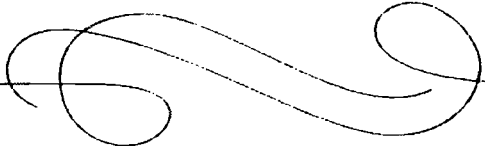
Bir gonca gibi açılmadan solan ve kuruyan yanağına
Yasin okur seher vakti, bülbülün nağmesi!
Bu servilikte inleyen rüzgâr değil,
Üstünde uçuşan meleklerin kanat sesidir.
Geceler o güzel hayalin kendine has iffet evidir;
Şafak ki o güneşin batışını hatırlatır, ne hazin!
Gerçi o ruh yükselip mekânın ötesinde kıldı karar,
Ancak yine de gözümde bütün mekân onun gezinti yeridir.

Ey dönüp aslına karışan nur,
Bana her tarafta sen görünürsün;
Gölgelerle örtülmüş de olsan,
O parıltıdan uzak değilim bir an:
Ruhumda sonsuza dek durur ışığın.

Dalgalanır güzelliğin seherde,
Alnının ışığı parlamakta ayda;
Gece, kendine has sarayının önündeki perde perde.
Taze gül yapraklarına sarınmış olan koku
Senden gelmiş bir kokudur yine.

Rüzgârları harekete geçiren senin nağmendir,
Bu fırtınalar koparan ses sendendir!
Beni seherde uyanık tutan hayalindir...
Ey hatırasıyla ruhumu dolduran,
Gözümde bu kâinat hep senden ibarettir!

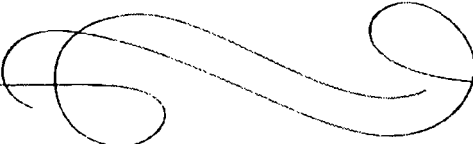
Ey ilâhi ışığın parıltısı.
Ey sonsuz sabahın karargahı varlık,
Parıltın hiç bitmesin...
Nurların eksilmesin...
Senin için böyle bir beka isterim ben.

Sönmez yanan ihtimâli yoktur,
Sönmek sözünün meâli yoktur...
Yok, nâre demem zevâli yoktur,
Nûrun fakat öyle hâli yoktur.
Olmaz ona hiç adem nişîmen.

Ey hâtırasıyle kaldığım yâr,
Artık aramızda bir cihan var!
Sen gökte safâ-güzîn-i dîdâr,
Ben yerde azâb içinde bîzâr!
Gûşumda bütün terâne şîven!

Şîven demi nây-i nağme-kârın,
Şîven cereyânı cûybârın,
Şîven sesi bâd-ı bî-karârın,
Şîven bana âh yâdigârın...
Sen gökleri hande-zâr ederken!

Yanıp parlayan nurun sönme ihtimali yoktur,
Sönme sözünün burada bir anlamı yoktur...
Demiyorum ki ateşin sönme ihtimali yoktur,
Ancak nurun böyle bir hâli yoktur.
O hiç bir zaman yoklukta karar kılmaz.

Ey hatırasıyla kaldığım yâr,
Artık aramızda bir cihan var!
Sen gökte ilâhi güzelliği seyretmenin safasında,
Bense yerde bıktırıcı ayrılığın azabında.
Bütün nağmelerin kulağıma bir feryat gibi gelmesi bundan.

Nağmelere dem tutan neyin sesi feryat!
Akan derelerin şırıltısı feryat!
Kararsız kalmış rüzgârın sesi feryat!
Gökler tebessümlerinle bezenirken,
Bana yadigâr kalan şey feryat!

DİRVAS

Derler ki: Ümeyye'den Hişâm'ın
Devrinde, yakınlarında Şâm'ın
Üç yıl ekin olmamış kuraktan.
Can kaydına düşmüş artık urban.
Her hayme mezâr olup kapanmış:
Altında beş on kadîd uzanmış!
Bakmış ki meşâyah-i kabâil:
Sıyrılmıyacak bu derd-i hâil;
Bir karyede toplanıp, demişler:
Durdukça helâkimiz mukarrer.
Mâdem ki şüyûhuyuz bu halkın,
Kalkın gidelim Hişâm'a, kalkın.
Bir duysa Halîfe'miz bu hâli;
Var merhamet etmek ihtimâli.
Hiç ak sakalıyle bir alay pîr,
Eyler de Emîr'e hâli tasvîr,
Görmez mi o, halkı rahme, şâyan
Sultansa da taş değil ya: İnsan!

Teklîfi kabûl eder bütün nâs;
Derler, yalnız: "Bulunsa Dirvâs.
Sinnen daha pek çocuktur amma
Olmaz o kadar talâkat aslâ."

Vaktâ ki girer şüyûh Şâm'a
Derhâl haber gider Hişâm'a:

DİRVAS

Derler ki: Ümeyye'den Hişam'ın (1)
Devrinde, yakınlarında Şam'ın,
Üç yıl kuraklıktan ekin olmamış.
Çöldeki bedeviler artık can derdine düşmüş.
Her çadır mezar olup kapanmış:
Altında beş on iskelet uzanmış!
Bakmış ki kabile önderleri,
Geçistiremeyecekler bu korkunç derdi;
Bir köyde toplanıp, demişler:
Böyle durdukça yok oluşumuz kesindir.
Madem ki önderleriyiz bu halkın,
Kalkın gidelim Hişam'a, kalkın.
Bir duysa halifemiz bu hali;
Var merhamet etmek ihtimali.
Bir alay ihtiyar, ak sakalıyla,
Bu hali Emir'e anlatır da,
O hiç acımaz olur mu halka?
Sultansa o da insan, taş değil ya?

Teklifi kabul eden bütün halk;
Derler, yalnız: "Bulunsa Dirvas.
Yaşça daha pek çocuktur ama
Ondaki rahat konuşma bulunmaz kimsede asla."

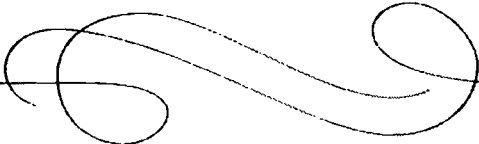
Önderler çıkıp gelince Şam'a,
Derhal haber gider Hişam'a:

(1) Ümeyye: 661-750 tarihleri arasında Emevi devletini yöneten hanedan. Hişam bin Abdülmelik bu hanedanın onuncu halifesidir. Hilafete 724 tarihinde gelmiş, 743 yılında vefat etmiştir.

Derler ki, beş on kabîle geldi.
Der: Gelsinler sarâya şimdi.
Birlikte çocuk dalar huzûra,
Evvelce duâ eder de sonra,
Hiç pervâsız girer kelâma...
Lâkin bu tuhaf gelir Hişâm'a;
Der: Sus a çocuk, büyük dururken,
Söz sâdır olur mu hiç küçükten?
Dirvâs o zaman kelâmı tekrâr
Teshîr ile der: "Nedir bu âzâr!
Mikyâsı mıdır zekâvetinsin?
Dirvâs'ı çocuk mu zannedersin?
Bir dinle de sonra gör çocuk mu?
İnsâf nedir o sizde yok mu?
Ben söyleyeyim de bir efendin,
Susturmak elindedir efendim."

Dirvâs bakar Melik'te ses yok·
Mecliste değil ki ses, nefes yok;
Mu'tâdı olan talâkatıyla
Başlar söze eski şiddetiyle:

"Üç yıl mütemâdiyen kuraklar,
Emsâli görülmemiş sıcaklar,
Sâmânımızı kuruttu gitti;
Mezrûâtın umûmu bitti.
Binlerle çadır kapandı kaldı,
Çöl, mahşer-i mevt şekli aldı!
Şehrîleri besliyen kabâil
Köy köy geziyor zelîl ü sâil.

Derler ki, beş on kabile geldi.
Der: Gelsinler saraya şimdi.
Birlikte çocuk dalar huzura,
Evvelce dua eder de sonra,
Hiç sakınmaksızın başlar konuşmaya...
Ancak bu tuhaf gelir Hişam'a;
Der: Sus a çocuk, büyük dururken,
Hiç söz çıkar mı küçükten?
Dirvas o zaman sözü tekrar
Alıp der: "Nedir bu azar!
Yaşı aklın ölçüsü mü sayarsın?
Dirvas'ı çocuk mu zannedersin?
Bir dinle de sonra gör çocuk mu?
İnsaf nedir o sizde yok mu?
Ben söyleyeyim de bir efendim,
Susturmak elindedir efendim."

Dirvas bakar hükümdarda ses yok;
Mecliste değil ki ses, nefes yok;
Her zamanki rahat konuşma yeteneğiyle
Başlar söze eski şiddetiyle;

"Üç yıl devam eden kuraklar,
Benzeri görülmemiş sıcaklar,
Servetimizi kuruttu gitti;
Ekinlerimizin tamamı bitti.
Binlerce çadır kapandı kaldı.
Çöl ölüm mahşeri şeklini aldı!
Şehirlileri besleyen kabileler
Düşkün vaziyette köy köy gezip dileniyor!"

Hâtemlere cûd eden o urban,
Nan-pâreye can verir bugün can!
Çıplakları giydiren de üryan,
Gömleksizdir zükûr ü nisvan!
Açlık ecelin zahîri oldu:
Baştan başa çöl cesedle doldu.
Her kûşede bin acıklı feryâd...
Yok bir yerden sadâ-yı imdâd.
Şubbân bütün ihtiyâra döndü!
Pîrân görse, mezâra döndü!
Yok vâlidelerde sût ki: Tutsun,
Evlâdını emzirip uyutsun.
Zannım, bize münfâil ki Mevlâ:
Bir bâdiye halkı yandı, hâlâ
Bir damla su inmiyor semâdan,
Şebnem bile düşmüyor duâdan!
Binlerce duâyâ bir icâbet
Göstermedi bârgâh-ı rahmet.
Artık sana ilticâyâ geldik,
Reddetmez isen ricâyâ geldik:

Görmekteyiz ey Emîr-i âdil,
-İnkârı bunun değil ya kâbil-
Yok sendeki ihtîşâma pâyân;
Bizlerse alay alay sefilân!,
Bir yanda demek ki fazla var çok;
Hayfâ ki öbür tarafta hiç yok.
Öyleyse biraz tevâzûn ister.
Evvel beni dinle, sonra hak ver:

Hâtem'lere (1) cömertlik dersi veren o bedevîler,
Bugün bir parça ekmeğe can verirler!
Çıplakları giydirenler çıplak kaldı,
Erkekler ve kadınların gömleği bile kalmadı!
Açlık ecelin yardımcısı oldu,
Baştan başa çöl cesetle doldu.
Bin acıklı feryat her köşede...
Yok bir yerden bir yardım sesi de.
Gençler bütün ihtiyara döndü!
Yaşlıları görsen, mezâra döndü!
Yok analarda süt ki: Tutsun,
Çocuğunu emzirip uyutsun.
Sanırım bize dargın ki Mevla:
Bir çöl ahalisi yandı, hâlâ
Gökten bir damlacık su inmiyor,
Dualarımıza bir çiğ damlası bile düşmüyor!
Binlerce dua kabul olmadı,
Allah katından rahmet gelmedi.
Artık sana sığınmaya geldik,
Reddetmez isen ricaya geldik:

Görmekteyiz ey adaletli halife,
-İnkârı bunun mümkün değil-
Yok sendeki zenginliğe sınır;
Bizlerse alay alay sefiller!
Bir yanda demek ki fazla var çok;
Yazık ki öbür tarafta hiç yok.
Öyleyse biraz eşitlik ister.
Önce beni dinle, sonra hak ver:

(1) *Hâtem: VI. yüzyılın sonu ile VII. yüzyılın başları arasında yaşamış Arap şairi. Şiirlerinde iyilik ve cömertlik temasını sıkça işlediği için bu yönüyle meşhur olmuş ve İslâmî edebiyatta cömertlik timsali olarak anılmıştır. Hâtem aynı zamanda mecazi olarak "çok cömert adam" anlamına gelir.*

Nerden buldun bu ihtişamı?
Halkın mı, senin mi, Hâlik'in mı?
Allâh'ın ise eğer bu servet.
Bizler de onun kuluyken, elbet
Bir pay talebinde hakkımız var...
İnsâf olamaz bu hakka inkâr.
Halkınsa şu bî-nihâyet emvâl;
Ver, etme hukûk-i gayrı pâmâl.
Yok; böyle de olmayıp da kendi
Mâlin ise - çünkü fazla - şimdi,
Bî-vâyelere tasadduk eyle...
Dördüncüsü varsa haydi söyle!"
Mebhût ederek bu söz Hişâm'ı,
Huzzâra demiş: "Görün kelâmı!
Yok bende cevâb-ı redde kudret...
Hayret, bu civan-dehâya hayret!
İcâb ediyor ki şimdi insâf:
Mes'ûlü hemen olunsun is'âf. "

Nereden buldun bu zenginliği?
Halkın mı, Allah'ın mı, senin mi?
Allah'ın ise eğer bu servet,
Bizler de onun kuluyken elbet
Bir pay istemeye vardır hakkımız...
İnsaf bu hakkı inkâra elvermez.
Şu sonsuz mal ve mülk eğer halkın ise,
Ver, başkalarının hakkını çiğneme.
Yok, böyle de olmayıp da kendi
Malın ise -çünkü fazla- şimdi,
Dağıt ihtiyaç sahiplerine...
Dördüncüsü varsa haydi söyle!"
Cevaptan âciz bırakarak bu söz Hişam'ı,
Oradakilere demiş: "Sözün tesirine bakın!
Buna karşılık vermeye yok bende kudret!
Hayret, bu genç dehaya hayret!
Şimdi insafın gereği yapilsın:
İstenen şeyler hemen verilsin!"

MAHALLE KAHVAVESİ

Kardeşim Hüseyin Avni'ye

"Mahalle kahvesi!" Osmanlılar bilir ne demek?
Tasavvur etme sakın "Görmedim nedir?" diyecek.
Dilenci şekline girmiş bu "sinsi cânîler
Bu, gündüzün bile yol vermeyen, harâmûler
Adımda bir, dikilir, azminin, gelir, önüne...
Zavallı yolcunun artık kıyar bütün gününe!
Evet, dilenci sanır seyr eden kıyâfetini;
Fakat bir onluğa âgûş açan sefâletini
Görüp de rikkate şâyân, biraz sokulsa, hemen
Vurur şikârını tâ kalbinin samîminden.
Mahalle kahvesi hâlâ niçin kapanmamalı?
Kapansın elverir artık bu perde pek kanlı!
Hayır, bu perde, bu Şark'ın bakılmıyan yarası;
Bu, çehresindeki levsiyle yurda yüz karası
Hayâtımızda gediktir "gedikli" nâmıyle,
Açık durur koca bir kavmin ihtimâmıyle!
Sakın firengiye benzetmeyin fecâ'atini:
Bu karha milletin emmekte rûh-i gayretini.
Mahalle kahvesi Şark'ın harîm-i kâtilidir.
Tamam o eski batakhâneler mukâbilidir.
Zavallı ümmet-i merhûme ölmeden gömülür;
Söner bu hufrede idrâki, sonra kendi ölür..
Muhît-i levsine dolmuş ki öyle manzaralar:

MAHALLE KAHVESİ

Kardeşim Hüseyin Avni'ye (1)

“Mahalle kahvesi!” Osmanlılar bilir ne demek?
Tasavvur etme sakın “Görmedim nedir?” diyecek.
Dilenci şekline girmiş bu sinsi caniler,
Bu, gündüzün bile yol vermeyen, haydutlar,
Adımda bir dikilir, azminin gelir önüne...
Zavallı yolcunun artık kıyar bütün gününe!
Evet, dilenci sanır seyreden kıyafetini;
Fakat bir onluğa kucak açan sefilliğini
Acımaya layık görüp de biraz sokulsa, hemen,
Vurur avını tâ kalbinin en derin yerinden!
Mahalle kahvesi hâlâ niçin kapanmamalı?
Kapsansın elverir artık bu perde pek kanlı!
Hayır, bu perde, bu Doğu'nun bakılmayan yarası;
Bu, çehresindeki pisliliğiyle yurda yüz karası;
Hayatımızda gediktir “gedikli” (2) adıyla;
Açık durur koca bir milletin özenmesiyle!
Sakın firengiye benzetmeyin bu feci durumu,
Bu yara milletin emmekte gayret ruhunu.
Mahalle kahvesi Doğu'yu öldüren bir unsurdur;
Eski batakhanelerin tam bir benzeridir.
Acımaya lâayık zavallı ümmet ölmeden gömölür;
Söner bu çukurda anlayışı, sonra kendi ölür...
Pis ortamında öyle manzaralar görünür ki:

(1) *Hüseyin Avni Ulas*: (1887-1948) Akif'in yakın dostlarından. Akif'le birlikte millî mücadeleye katılmış ve Birinci Büyük Millet Meclisi'nde muhalefet grubunda yer almıştır. 1946'dan sonraki çok partili dönemde ilk muhalif partilerden olan Millî Kalkınma Partisi'nin kurucularındandır.

(2) *Gedikli*: *Gedik*, Osmanlı Devleti'nde ticaret ve sanayide belli kişilere verilen imtiyaz veya tekel hakkı demek olup bu hakka elinde bulunduranlara “gedikli” denirdi. Bu usûl sonradan devletin ticaret ve sanayinde gerilemeye sebep olmuştur. Burada şair, kahvehanelerin sosyal hayatımızdaki tahribât ile gedik usûlünün zararları arasında bir benzerlik bulmaktadır.

Girince nûr-i nazar simsiyâh olur da çıkar!
Yatar zemîn-i sefilinde en kesîf eşbâh,
Yüzer havâ-yı sakîlinde en habîs ervâh.
Dehân-ı lâ'nete benzer yarıklaıyla tavan,
Kusar içinde neler varsa hâtûrâtından!
O hâtûrâtı sakın sanmayın: Meâlîdir;
Bütün rezâil-i târîhimizle mâlîdir.
Neden mefâhir-i eslâfa kahr edip, yalnız,
Mülevvesâtına mâzîmizin sarılmadayız?
Kış uykusunda mı geçmişti ömrü ecdâdın?
Hayır, o nesl-i necîbin, o şanlı evlâdın
Damarlarında şehâmet yüzerdi kan yerine;
Yüreklerinde ölüm şevki vardı can yerine.
Fakat biz onlara âîd ne varsa elde, yazık,
Birer birer yıkarak kahvehâneler yaptık!
Bütün heyâkil-i san'at yetiştiren Şark'ın,
Zemîn-i feyzi nasıl şûre-zâra döndü bakın!
Ne hastahânesi kalmış zavallı eslâfın,
Ne bir imâreti, bitmiş elinde ahlâfın.
Kanalların izi yok, köprüler harâb olmuş;
Sebillerin başı boş, çeşmeler serâb olmuş!
O kahraman babalardan doğan bu nesl-i cebîn
Ne gîrûdâr-ı mâişet bilir, ne kedd-i yemîn.
Azâb içinde kalır sa'yi görse rû'yâda.
Niçin yorulmalı zâten "ölümlü dünyâ"da?
Vücut emânet-i Hak, doğru, hem de cennetlik.
Bu kahveler gibi Cennet de müslimîne gedik!

"Hayât-ı âile" isminde bir ma'îşet var;

Bakışların ışığı buraya yöneldiğinde kapkara olup çıkar.
Yatar sefil zemininde ağırlaşmış bedenler,
Yüzer ağır havasında en kötü ruhlar.
Lanetli ağızlara benzer yarıklarıyla tavan,
Kusar içinde neler varsa hatıralarından!
O hatıralar sanmayın ki yüksek manâlar taşır;
Bunlarda hep tarihimizin kötü tarafları vardır.
Neden eskilerin övünülecek taraflarını yok sayıp yalnız,
Geçmişimizin çirkinliklerine sarılmadayız?
Kış uykusunda mı geçmişti ömrü atalarımızın?
Hayır o soylu neslin, o şanlı evladın,
Damarlarında zekâ ve yiğitlik akardı kan yerine;
Yüreklerinde ölüm şevki vardı can yerine.
Fakat biz onlara ait ne varsa elde, yazık,
Birer birer yıkarak kahvehaneler yaptık!
Bütün sanat âbideleri yetiştiren Doğu'nun,
Bereketli toprağı nasıl kuraklaştı bakın!
Ne hastahanesi kalmış zavallı eski neslin,
Ne bir hayır kurumu, bitmiş elinde yeni neslin.
Kanalların izi yok, köprüler harap olmuş;
Sebillerin başıboş, çeşmeler serâb olmuş!
O kahraman babalardan doğan bu yüreksiz nesil
Ne geçim kavgasını bilir ne de el emeğinden anlar.
Ona işkence gelir, çalışmayı görse rüyada!
Niçin yorulmalı zaten "ölümlü dünya"da?
Vücut Allah'ın emaneti, doğru, hem de cennetliktir.
Bu kahveler gibi Cennet de müslümanların imtiyazıdır.

"Aile hayatı" diye bir hayat tarzı var;

*Sa'âdet ancak odur... Dense hangimiz anlar ?
Hayât-ı âile dünyâda en safâlı hayat,
Fakat o âlemi bizler tanır mıyız? Heyhat!
Sabahleyin dolaşıp bir kazanca hizmetle;
Evinde akşam otursan kemâl-i izzetle;
Karın, çocukların, annen, baban, kimin varsa,
Dolaşsalar; seni kat kat bu hâleler sarsa,
Sarây-ı cenneti yurdunda görsen olmaz mı?
İçinde his taşıyan kalb için bu zevk az mı?
Karın nedîme-i rûhun; çocukların rûhun
Anan, baban birer âgûş-i ilticâ-yı masûn.
Sıkıldın öyle mi! Lâkin, biraz alıhsan eğer
Fezâ kadar sana vâsi' gelir bu dar çember.
Ne var şu kahvede bilmem ki sığmıyorsun eve?
Gelin de bir bakalım... Buyrun işte bir kahve:*

* * *

*Çamurlu bir kapı, üstünde bir değirmi delik;
Önünde tahta mı, toprak mı? Sorma, pis bir eşik.
Şu gördüğüm yer için her söylesem câiz;
Ahırla farkı: O yemliklidir, bu yemliksiz!
Zemîni yüz sene evvel döşenme malta imiş..
"İmiş"le söylüyorum. Çünkü anlamak uzun iş
O bir karış kirin altında hângi mâden var?
Tavan açık kuka renginde; sağlı sollu duvar,
Maun cilâsına batmış tütünle nargileden;
Duman ocak gibi çıkmakta çünkü her lûleden.
Dikilmiş ortaya boynundan üstü az koyu al,
Vücûdu kapkara, leylek bacaklı bir mangal.
Şu var ki bilmeyen insan görürse birden eğer,*

Mutluluk ancak odur... Dense hangimiz anlar?
Aile hayatı dünyada en huzurlu hayat,
Fakat o âlemi bizler tanır mıyız? Yazık!
Sabahleyin dolaşp bir kazanca hizmetle;
Evinde akşam otursan büyük bir hürmetle;
Karın, çocukların, annen, baban, kimin varsa,
Etrafında bulunsalar; seni kat kat bu hâleler sarsa;
Cennet köşkünü yuvanda görsen olmaz mı?
İçinde duygu taşıyan kalp için bu zevk az mı?
Karın ruh yoldaşın, çocukların ruhun,
Anan, baban korunmak için sığındığın kucagın.
Sıkıldın öyle mi? Fakat biraz alışsan eğer,
Feza kadar geniş gelir sana bu dar çember.
Ne var şu kahvede bilmem ki sığmıyorsun eve?
Gelin de bir bakalım... Buyrun işte kahve!

* * *

Çamurlu bir kapı, üstünde bir değirmi delik;
Önünde tahta mı, toprak mı? Sorma, pis bir eşik.
Şu gördüğüm yer için her ne söylesem caiz;
Ahırla farkı: O yemliklidir, bu yemliksiz!
Zemîni yüz sene önce döşenme malta taşı imiş...
“İmiş”le söylüyorum. Çünkü anlamak uzun iş,
O bir karış kirin altında hangi maden var?
Tavan açık kuka renginde; sağlı sollu duvar,
Maun cilasına batmış tütünle nargileden;
Duman ocak gibi çıkmakta çünkü her lüleden.
Dikilmiş ortaya boynundan üstü az koyu al,
Vücudu kapkara, leylek bacaklı bir mangal.
Şu var ki bilmeyen insan görürse birden eğer.

Sadeleştirilmiş

*"Balıkçılın kara saçtan yapılma heykeli!" der.
Kenarda, peykelerin alt başında bir kirli
Tomar sürükleniyor, bir yatak ki besbelli:
Çekilmiş üstüne yağmurluğumsu bir pırtı,
Zavallının, güveden, lîme lîme hep sırtı.
Kurur bu örtünün üstünde yağlı bir mendil;
Ki "bir tependen inersem!" diyen hasır zenbil;
Onun hizâsına gelmez mi, bir döner şöyle,
Sicimle kulpuna ilmikli çifte mestiyle!
Duvar da eski ocaklar kadar geniş bir oyuk,
İçinde camlı dolap var ya, raflarında ne yok!
Birinci katta sülük beslenen büyük kavanoz;
Onun yanında kan almak için beş on boynuz.
İkinci katta bütün kerpetenler, usturalar..
Demek ki kahveci hem diş tabîbi, hem perukâr!
İnanmadınsa değildir tereddüdün sırası;
Uzun lâkırdıya hâcet ne? İşte mosturası;
Çekerken etli kemiklerle ayrılıp çeneden,
Sonunda bir ipe, boy boy, onar onar, dizilen,
Şu kazma dişleri sen mahya belledinse, değil;
Birer mezâra işâret düşün ki her kandil!
Üçüncü katta durur sâde havlu bohçaları.
Sağında cam dolabın hücre hücre bitpazarı.
Duvar da türlü resimler: Alındı Çamlıbeli, ·
Kaçırmış Ayvaz'ı ağlar Köroğlu rahmetli!
Arab Üzengi'ye çalmış Şah İsmail gürzü;
Ağaça bağlı duran kıza işte şimdi gözü.
Fıraklıdır Kerem'in "Of?" der demez yanışı,
Fakat şu "Ah mine'l-aşk"a kim durur karşı?*

“Balıkçılın kara saçtan yapılma heykeli!” der.
Kenarda, peykelerin alt başında bir kirli
Tomar sürükleniyor, bir yatak ki besbelli:
Çekilmiş üstüne yağmurluğumsu bir pırtı,
Zavallının, güveden, lime lime hep sırtı.
Kurur bu örtünün üstünde yağlı bir mendil;
Ki “bir tependen inersem!” diyen hasır zenbil;
Onun hizasına gelmez mi, bir döner şöyle;
Sicimle kulpuna ilmekli çifte mestiyile!
Duvar da eski ocaklar kadar geniş bir oyuk,
İçinde camlı dolap var ya, raflarında ne yok!
Birinci katta sülük beslenen büyük kavanoz;
Onun yanında kan almak için beş on boynuz.
İkinci katta bütün kerpetenler, usturalar...
Demek ki kahveci hem diş doktoru, hem berber!
İnanmadınsa değıldir tereddüdün sırası;
Uzun söze ne gerek var? İşte örnekleri:
Çekerken etli kemiklerle ayrılıp çeneden,
Sonunda bir ipe, boy boy, onar onar, dizilen,
Şu kazma dişleri sen mahya belledinse, değıl;
Birer mezara işaret düşün ki her kandil!
Üçüncü katta durur sadece havlu bohçaları.
Sağında cam dolabın hücre hücre bitpazarı.
Duvar da türlü resimler: Alın işte Çamlıbeli (1),
Kaçırılmış Ayvaz’ı (2) ağlar Koroğlu rahmetli!
Arap Üzenğı’ye (3) çalmış Şah İsmail (4) gürzü;
Ağaçta bağı duran kııda işte şimdi gözü.
Acıklıdır Kerem’in “Of!” der demez yanışı,
Fakat şu “Ah mine’l-aşk”a (5) kim durur karşı?

(1) Çamlıbel: Doğusunda Koroğlu Dağı bulunan, bugün Tokat’ın Artova ilçesine bağı bir bucak. Koroğlu hikayesine göre, Koroğlu burada bir kale yaptırmış ve adamlarıyla birlikte yerleşmiştir.

(2) Ayvaz: Koroğlu hikayesinin kahramanlarından. Hikayenin bazı varyantlarında Ayvaz, Koroğlu’nun hususi işlerine bakan yaveri olarak görülürken, diğ er bazı varyantlarda manevi evladı ve veliahdı olarak görülmektedir.

(3) Arap Üzenğı: Şah İsmail ile Gülizar adlı halk hikayesinin kahramanlarından. Hikâyede erkek kalığına girmiş kız olarak görülmektedir.

(4) Şah İsmail: Şah İsmail ile Gülizar adlı halk hikayesinin erkek kahramanı ve hikâyeye göre Kande har padişahının oğludur.

(5) Ah mine’l-aşk: Üzerinde “Ah bu aşkın clinden!” anlamına gelen bu sözün yuzulı olduğı levha kastedilmektedir.

Gelince Ezrakabânû denen acûze kadın
Külüngü düşmüş elinden zavallı Ferhâd'ın!
Görür de böyle Rüfât'yi: Elde kamçı yılan,
Beyaz bir arslana binmiş; durur mu hiç dede can?
Bakındı bak Hacı Bektâş'a: Deh demiş duvara!
Resim bitince gelir şüphesiz ki beyte sıra.
Birer birer oku mümkünse, sonra ma'nâ ver..
Hayır, hülâsası kâfî, yekânı ömre sürer:
Bedâhaten kusulan herze-pâreler ki düşün,
Epey zaman daha lâzımdı herze olmak için!

Oturmadan içi yağ bağlamış bodur masanın,
Yayılmış üstüne birçok kâğıt ki, oynayanın,
Elinde yağlı meşin zanneder görünce adam.
Ya tavlanın kırı? Kâbil değildir, anlatamam.
Harîta-vâri açılmış en orta yerde dama;
Beyaz mı taşları, yâhud siyah mı, hiç sorma!
Hutûtu: Gâyri muayyen hudûdu memleketin:
Nazarda haylice idman gerek ki fark etsin!,
Deliklerindeki pislik lebâleb olsa, yine,
Bakınca bunlara gâyet temiz kalır domine.
Delikli çekmece var ha! Demirbaş eşyadan;
Yanında bir de kulaksız tekir.. Unutma aman!

-Asıldı bey koza!

-Besbelli, bak sırttı aval;

- Bacak elinde mi?

- Kır, Hamdi sen de dağlıtı al.

-Ulan! Kapakta imiş dağlı... Hay köpek oğlu köpek!

Gelince Ezrakâbânı (1) denen acûze kadın,
Kazması düşmüş elinden zavallı Ferhad'ın (2)!
Görür de böyle Rûfâî'yi: Elde kamçı yılan,
Beyaz bir arslana binmiş; durur mu hiç dede can?
Bakın, bakın Hacı Bektaş'a (3): Deh demiş duvara!
Resim bitince gelir şüphesiz ki beyte sıra.
Birer birer oku mümkünse, sonra anlam ver...
Hayır, hepsini açıklamak bir ömür sürer, özetini vermek yeter:
Bunlar birdenbire kusulmuş saçma sapan lakırdılardır ki, düşün,
Epey zaman daha gerekir bir lakırdı olmak için!

Otmaktan içi yağ bağlamış bodur masanın,
Yayılmış üstüne bir çok kağıt ki, oynayanın,
Elinde yağlı meşin zanneder görünce adam.
Ya tavlânın kiri? Mümkün değildir, anlatamam.
Harita gibi açılmış en orta yerde dama;
Beyaz mı taşları, yahut siyah mı, hiç sorma!
Çizgileri, belirsiz sınırlarına benzer memleketin:
Gözün epeyce uğraşması gerek ki fark etsin!
Deliklerindeki pislik tepeleme olsa bile yine de,
Bakınca bunlara gayet temiz kalır domine.
Delikli çekmece var ha! Demirbaş eşyadan;
Yanında bir de kulaksız tekir... Unutma aman!

-Asıldı bey koza!

-Besbelli, bak sırtıttı aval;

-Bacak elinde mi?

-Kır, Hamdi sen de dağlıyı (4) al.

-Ulan kapakta imiş dağlı... Hay köpoğlu köpek!

(1) *Ezrakâbânı*: Ferhat ile Şirin adlı halk hikayesindeki arabozucu yaşlı kadın.

(2) *Ferhad*: Ferhat ile Şirin adlı halk hikayesindeki erkek kahramanı. Hikâyeye göre Şirin'e kavuşabilmesi için kazma ile dağ delerek su çıkarması gerekmektedir.

(3) *Hacı Bektaş*: 1210-1271 yılları arasında yaşamış olan, Bektaşîlik tarikatının kurucusu Hacı Bektaş-ı Veli. Şair burada Hacı Bektaş-ı Veli'ye ait bir menkıbeyi, bir hikâyeyi anlatan bir tabloyu kaste etmektedir. Hacı Bektaş Velayetnamesi'nde anlatıldığına göre; Akşehir'de yaşayan Seyyid Mahmud-ı Hayrani adındaki bir tarikat şeyhi bir arslana binip, yılanı da eline kamçı gibi alarak Hacı Bektaş'ı ziyaret eder. Bunu haber alan Hacı Bektaş, duvar büyüklüğünde bir kayaya binerek Seyyid Mahmud'u karşılamaya çıkar. Bu kerameti karşısında yaptığını anlatan Seyyid Mahmud, Hacı Bektaş'tan özür diler.

(4) *Dağlı*: İskambil oyunundaki kâğıtlardan papaz.

-Köpek oğlu kendine benzer, uzun kulaklı eşek!
-Sekizli, onlu, ne çektinse ver de oryayı tut.
-Halim, ne uğraşıyorsun bu çıkmaz işte: Kaput!

- Cihâr ü yek mi o taş?
-Hiç sıkılma öldü dü-şes!
-Elimde yok mu diyor? Çek babam!
-Aman şes-beş!
- Hemen de buldu be? Gelsin hesaplayıp durma!
- Bi parti yendi ya akşam, dikiz gelin kuruma!
- Dü-beşle bağlıyorum.
-Yağma yok!
-Elindeki ne?

-Se-yek.

-Aman durun öyleyse: Penc ü yek domine!

-Mızıkçı dendi mi, sensin diyor, bakın ağalar:
Kırk mı söyleyin Allâh için şu cânım zar?
-Kırık!

-Değil!

-Alimallah kırık!

-Değil billâh

-Yeminsiz oynıyamazlar ki, ah çocuklar ah!
-Karışmasan işin olmaz değil mi? Sen de bunak!
-Gelirsem öğretim şimdi...

-Ay şu pampine bak!

Gelip de öğretecekmiş... Mezarıcı Mahmud'a git!
Bir üflesen gidecek ha... Tirit mi sâde tirit!
-Zemâne piçleri! Gördün ya, hepsi besmelesiz...
Ne saygı var, ne hayâ var. Eğer bizim işimiz,

-Köpoğlu kendine benzer, uzun kulaklı eşek!
-Sekizli, onlu, ne çektinse ver de oryayı (1) tut.
-Halim, ne uğraşıyorsun bu çıkmaz işte: Kaput! (2)

-Cihar ü yek mi o taş?
-Hiç sıkılma öldü dü-şes!
-Elimde yok mu diyor? Çek babam!
-Aman şes-beş!
-Hemen de buldu be! Gelsin hesaplayıp durma!
-Bi parti yendi ya akşam, dikiz gelin kuruma!
-Dü-beşle başlıyorum.
-Yağma yok!
-Elindeki ne?

Se-yek.

-Aman durun öyleyse: Penc ü yek domine!

-Mızıkçı dendi mi, sensin diyor, bakın ağalar:
Kırık mı söyleyin Allah için şu cânım zar?
-Kırık!

-Değil!

-Alimallah kırık!

-Değil billah!

-Yeminsiz oynayamazlar ki, ah çocuklar ah!
-Karışmasan işin olmaz değil mi? Sen de bunak!
-Gelirsem öğretirim şimdi...

-Ay şu pampine bak!

Gelip de öğretecekmiş... Mezarıcı Mahmud'a git!

Bir üflesen gidecek ha... Tirit mi sade tirit!

-Zemâne piçleri! Gördün ya, hepsi besmelesiz...

Ne saygı var, ne hayâ var. Eğer bizim işimiz,

(1) Orya: İskambil oyununda karo.

(2) Kaput: İskambil oyununda rakip oyuncuya hiç el vermeden oyunu kazanmak.

*Bu kaltabanlara kalmışsa vay benim başıma!
-Herif belâya sokarsın dırıldanıp durma!
-Mezarcı Mahmud'a git ha? Bakın it oğluna bir!
Küfürbaz alçak, edepsiz, Bu söylenir mi Bekir?
-Yolunca terbiye verdin ya âferin Hasan Ağa?.
-Bıraksalar beni, çoktan marizlemiştim ya!
Mezarcı Mahmud'a ha? Vay babassının canına.
Bunun yaşında iken biz büyüklerin yanına,
Okur da öyle girer, hem ayakta beklerdik;
Otur, demezseler elpençe sâde dinlerdik;
Hayır, bu böyle değildir demek, ne haddimize!
Evet, desek bile derlerdi: Sus behey geveze
-Otuz yaşında idim belki; annesiz, dışarı
Kolay kolay çıkamazdım: Döverdi çünkü karı!
Bugün, onaltıyı doldurmamış yumurcaklar,
Odun yemez iyi bil ha! Geberse karşı koyar.
Geçende dövmek için yoklayım dedim Kerim'i...
Bırak! Eşek değilim ben, deyip dikilmez mi?
Dayak eşekler içinmiş, adam dövülmezmiş..
Ya biz, sözüm ona, merkeb miyiz Bekir, bu ne iş?
Döverdiler bizi her gün de karşı koymazdık...
Ben öyle terbiye oldum... Kolay mı insanlık?
-Dokundurur mu, ne mümkün, eloğlu hiç adama?
O müslümanları sen şimdi, hey kuzum arama!*

*Gürültüsüz oyun isterseniz gelin damaya:
Zavallı, açmaza düşmüş... Bakın hesaplamaya!
Oyuncunun biri dalgın, elinde taş duruyor;
Rakibi halbuki lâ-yenkâtı' bıyık buruyor.*

Bu kaltabanlara kalmışsa vay benim başıma!
-Herif belaya sokarsın dırıldanıp durma!
-Mezarcı Mahmud'a git ha? Bakın it oğluna bir!
Küfürbaz, alçak, edepsiz... Bu söylenir mi Bekir?
-Yolunca terbiye verdin ya âferin Hasan Ağa.
-Bıraksalar beni, çoktan marizlemiştim ya!..
-Mezarcı Mahmud'a ha? Vay babassının canına!
Bunun yaşında iken biz büyüklerin yanına,
Okur da öyle girer, hem ayakta beklerdik;
Hayır, bu böyle değildir demek, ne haddimize!
Evet, desek bile derlerdi: Sus behey gezele!
-Otuz yaşında idim belki; annesiz dışarı
Kolay kolay çıkamazdım: Döverdi çünkü karı!
Bugün, on altıyı doldurmamış yumurcaklar,
Odun yemez iyi bil ha! Geberse karşı koyar.
Geçende dövmek için yoklayım dedim Kerim'i...
Bırak! Eşek değilim ben, deyip dikilmez mi?
Dayak eşekler içinmiş, adam dövülmezmiş...
-Ya biz, sözüm ona, merkep miyiz Bekir, bu ne iş?
Döverdiler bizi her gün de karşı koymazdık...
Ben öyle terbiye oldum... Kolay mı insanlık?
-Dokundurur mu, ne mümkün, eloğlu hiç adama?
O Müslümanları sen şimdi, hey kuzum arama!

Gürültüsüz oyun isterseniz gelin damaya:
Zavallı, açmaza düşmüş... Bakın hesaplamaya!
Oyuncunun biri dalgın, elinde taş duruyor;
Rakibi halbuki durmadan bıyık buruyor.

Seyirciler mütefekkir, güzîde bir tabaka;
Düşünmelerdeki şiveyse büsbütün başka:
Kiminde el, filân aslâ karışmıyorken işe,
Kiminde durmadan işler benân-ı endîşe.
Al işte: "Beyne burundan gerek, demiş de, hulûl"
Taharriyât-ı amîkayla muttasıl meşgûl!
Mühendis olmalı mutlak şu ak sakallı adam:
Zemîne dâire şeklindeki yaydı bir balgam;
Abanmış olduğu bir yamrı yumruk değnekle,
Mümâslar çekerek soktu belki yüz şekle!

Ayak teriyle cilâlanma tahta peykelere,
Külâhlı, fesli dizilmiş yığın yığın çehre:
Nasîb-i fikr ü zekâdan birinde yok gölge;
Duyulmamış bu beyinlerde his denen meleke!
-Aman canım, şu bizim komşu amma uğraşıcı!
-Ne belledin ya efendim? Onun bir ismi Hacı!
-Çocuğu, ha mektebe verdim, ha vermedimdi diye,
Sokak sokak geziyor..

-Koymuyor mu medreseye?
-Koyar mı hiç? Arabî şimdi kim okur artık?
-Evet, gâvurcaya düştük de sanki iş yaptık!
-Binâ'ya üç sene gittimdi hey zamanlar hey
İlim de kalmadı...

-Zâten ne kaldı? Hiç bir şey.
- Mahalle mektebi lâzımdır eski yolda bize;
Sülüüs, nesih bitiyor yoksa hepsi. Keyfinize!
-On üç yaşında idim aldığım zaman ketebe.
Geçende, sen ne bilirsin? demez mi bir zübbe?

Seyirciler bir düşünür gibi fikre dalmış seçkin bir tabaka;
Düşünmelerindeki şiveyse ise büsbütün başka:
Kiminde el filan asla işe karışmıyorken işe,
Düşünen parmaklar durmadan işler kiminde.
Al işte: Demiş “Beyne burundan girmek gerekli”;
Derin araştırmalarla uğraşiyor sürekli!
Mühendis olmalı mutlak şu ak sakallı adam:
Yere daire şeklinde yaydı bir balgam;
Abanmış olduğu bir yamrı yumru değnekle,
Orasından burasından çekerek soktu belki yüz şekle!

Ayak teriyle cılananma tahta peykelere,
Külahlı, fesli dizilmiş yığın yığın çehre:
Fikir ve zekâdan nasibin gölgesi yok birinde;
Duyulmamış bu beyinlerde his denen meleke!
-Aman canım, şu bizim komşu amma uğraşıcı!
-Ne belledin ya efendim? Onun bir ismi Hacı!
-Çocuğu, ha modern okula verdim, ha vermedimdi diye,
Sokak sokak geziyor...

-Koymuyor mu medreseye?
-Koyar mı hiç? Arapça şimdi kim okur artık?
-Evet, gâvurcaya düştük de sanki iş yaptık!
-Binâya (1) üç sene gittimdi hey zamanlar hey!
İlim de kalmadı...

-Zaten ne kaldı? Hiç bir şey.
Mahalle mektebi lazımdır eski yolda bize;
Sülüs (2), nesih (3) bitiyor yoksa hepsi... Keyfinize!
-On üç yaşında idim aldığım zaman ketebe (4);
Geçende, sen ne bilirsin demez mi bir züppe?

(1) *Binâ*: Eskiden medreselerde okutulan, fiillerin anlam bakımından çeşitliliğini konu alan dil bilgisi kitabı.

(2) *Sülüs*: Arap harfleriyle yazılan bir tür kalın ve süslü yazı.

(3) *Nesih*: Eskiden daha çok kitaplarda kullanılan bir yazı çeşidi.

(4) *Ketebe almak*: Eskiden hat (yazı) hocasının, öğrencisine güzel yazı yazmasını öğreldiğine dair verdiği belge.

*Dedim, oğlan seni gel ben bir imtihân edeyim,
Otur da yap bakalım şöyle bir kıyak temminim.
-Nasıl, becerdi mi?*

*-Kâbil mi! Rabbi yessir'i ben,
Tamam beş ayda değiştimdi kalfamız sağ iken.
-Nedir elindeki yâhuu?*

-Cerîde.

-At şu pisi.

-Neden?

*-Yalan yazıyor, oğlum, onların hepisi.
-Ya doğru yazsa asarlar... Ne oldu Volkan'cı,
Unuttunuz mu?*

*-Bırak, boşboğazlık etme Hacı?
Şu karşıdan gözeten fesli, zannım ağzıkara...
-Hayır, demem o değil...*

*-Durma sen belânı ara!
-Canım lâtife yapar, bilmiyor musun Ömer'i?
-Biraz rahatsızım Ahmed, yakın benim feneri!*

*Duyuldu bir iri ses, arkasından istiğfâr...
Meğer geçirti imiş.*

*-Peki şifâlı şey şu hıyar:
Cacık yedin mi, ne hikmet, hazır hemen tefûh...
-Evet şifâlı yemiştir...*

*-Yemiş mi? Lâ-teşbih.
-Günâha girme. Tefâsîrde öyle yazmışlar...
Dayım demişti ki: Gördüm, hıyar hadiste de var.
-Hasan ,bizim yeni dâmad ne oldu anlamadık,
Görünmüyor?*

*-Karı koyvermiyor: Herif, kılıbık.
-Evinde çan çan eden erkeğin de aklına şaş...*

Dedim, ulan seni gel ben bir imtihan edeyim,
Otur da yap bakalım şöyle bir kıyak temmim. (1)
-Nasil, becerdi mi?

-Mümkün mü! Rabbi yessir'i ben,
Tamam beş ayda değiştimdi kalfamız sağ iken.
-Nedir elindeki yahu?

-Gazete.

-At şu pisi.

-Neden?

-Yalan yazıyor, oğlum, onların hepsi.
-Ya doğru yazsa asarlar... Ne oldu Volkancı (2),
Unuttunuz mu?

-Bırak, boşboğazlık etme Hacı?
Şu karşdan gözeten fesli, sanırım ağzıkara... (3)
-Hayır, demem o değil...

-Durma sen belanı ara!

-Canım latife yapar, bilmiyor musun Ömer'i?
-Biraz rahatsızım Ahmet, yakın benim feneri!

Duyuldu bir iri ses, arkasından istiğfar...
Meğer geçirti imiş.

-Pek şifalı şey şu hıyar:

Cacık yedin mi, ne hikmet, hazır hemen geçirti...
-Evet şifalı yemiştir...

-Yemiş mi? Bu yanlış bir benzetme.

-Günaha girme. Tefsirlerde öyle yazmışlar...
Dayım demişti ki: Gördüm, hıyar hadiste de var.
-Hasan, bizim yeni damat ne oldu anlamadık,
Görünmüyor?

-Karı koyvermiyor: Herif kılıbık.

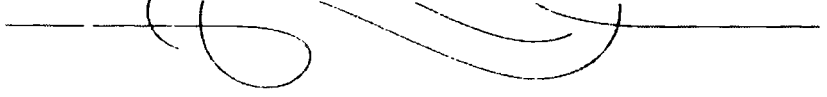
Evinde çan çan eden erkeğin de aklına şaş...

(1) Temmim yapmak: "Rabbi yessir" diye başlayan duayı okumak.

(2) Volkancı: 11 Aralık 1908-20 Nisan 1909 tarihleri arasında çıkan Volkan gazetesinin sahibi Derviş Vahdeti. Gazetede yazıları dolayısıyla kuşkurculuk yaptığı ve eski takvime göre 31 Mart 1909'da (13 Nisan 1909) meydana geldiği için tarihlerde 31 Mart Olayı olarak bilinen olaya sebep olduğu gerekçesiyle 19 Mayıs 1909'da idam edilmiştir.

(3) Ağzıkara: Sivil polis.

Sadeleştirilmiş

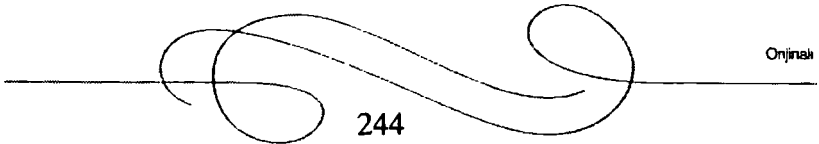

*Lâf anlamaz dişi mahlûku, durma sen uğraş.
-Kim uğraşır a babam, bunca yıllık ehlim iken,
Adam hesâbına koymam bizim köroğlunu ben.*

.....

.....

*Tavanın pervazı altındaki toprak yuvadan,
Bakıyor bunlara, yan yan, iki çift ince nazar:
“ Ya sizin bir yuvanız yok mu?” diyor anlaşılan,
Dişi erkek çalışan yavrulu krlangıçlar...*

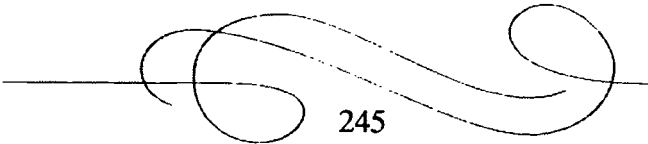

Laf anlamaz dişi mahlûku, durma sen uğraş.
-Kim uğraşır a babam, bunca yıllık karım iken,
Adam hesabına koymam bizim köroğlunu ben.

.....

Tavanın pervazı altındaki toprak yuvadan,
Bakıyor bunlara iki çift göz, yan yan:
Anlaşılan: “Ya sizin bir yuvarınız yok mu?” diyorlar.
Dişi erkek çalışan yavrulu kırlangıçlar...

KÖSE İMAM

-Kardeşim Ali Şevki Efendi Hoca'ya-

*İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam
Tanurum ben, ki hayâtında tanıtırmıştı babam.
"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem;
Görmedim, üç senedir, bâri gidip bir görsem..."
Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini.
Koca insan; ne şetâretle kabul etti beni.
-Gel ayol gel, Hoca-zâdem, bizi ihyâ ettin...
Ne kerâmetçe tesâdüf; seni andıktı demin.
Kahveler, nargileler, enfîyeler, şerbetler,
Rûhu lebrîz-i safâ eyliyecek sohbetler
Hepsi mebzûlidi mecliste. Ne a'lâ; derken,
Kapı şiddetle çalınmaz mı?*

-Bakan kim? Zaten

*Ev değil, han gibi bir şey; gece gündüz işler..
Gönderin kahveye, Asum, gelen erkekse eğer.
-Ahmed'in annesi gelmiş...*

-Nasıl Ahmed, oğlum?

- Hani bizdeydi bugün...

- Ha! Küçük Ahmed... Ma'lum.

Bize âid değil öyleyse... Haber ver içeri.

*-Gir dedim istemiyor; sen bana gönder pederi,
Diye ısrâr ediyor.*

KÖSE İMAM

-Kardeşim Ali Şevki Efendi Hoca'ya

İlmi az, görgüsü çok, yaratılışı yüksek bir imam
Tanırım ben, ki sağlığında tanıtmıştı babam.
"Kim bilir şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem;
Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..."
Diyerek, dün gece güç hal ile buldum evini.
Koca insan; nasıl sevinçle kabul etti beni:
-Gel ayol gel, Hocazadem, bizi ihya ettin...
Ne kerâmete gibi tesadüf; seni andıktı demin.
Kahveler, nargileler, enfiyeler, şerbetler,
Ruhu neşeyle dolduracak sohbetler,
Hepsi boldu mecliste. Ne güzel; derken,
Kapı şiddetle çalınmaz mı?

-Bakın kim? Zaten

Ev değil, han gibi bir şey; gece gündüz işler...
Gönderin kahveye, Asım, gelen erkekse eğer.
-Ahmet'in annesi gelmiş...

-Nasıl Ahmet, oğlum?

-Hani bizdeydi bugün...

-Ha! Küçük Ahmet... Mâlûm.

Bize ait değil öyleyse... Haber ver içeri.

-Gir dedim istemiyor; sen bana gönder babanı,
Diye ısrar ediyor.

(1). Ali Şevki Efendi: M. Akif'in babasının talebelerinden ve Akif'in yakın dostu Bosnalı Ali Şevki Hoca. Şair, Asım'da canlandığı Köse İmam kişiliğinde de, ilhamını daha ziyade Ali Şevki Efendi'den almıştır.

-Girsene, hemşire hanım!
-Varmayın üstüme!
-Nen var a kuzum; anlıyalım?
-Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti;
Karşı koysa idim eğer mutlak işim bitmişti.
Ağladım, merhamet et, yapma dedim.. Kim dinler.
Boşamakmış beni düünden beri efkârı meğer.
Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına,
Koca berhâneyi silsin de, süpürsün de sana,
Yine sen bilmeyerek zâlim onun kaymetini,
Dene biçârede kalkıp kolunun kuvvetini!
-Dur kızım; ağlama sen, şimdi haber gönderirim;
Karı dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm!
Çağırın bekçiyi...

-İhsan Bey'i bildin ya, Memiş?
Hadi git şimdi getir...
-Kahvede yok,
-Evde imiş;
Şimdi gelsin...

-Gelemem, kendisi gelsin, dedi.
- Ya!
Ben gidersem iyi kaçmaz. Hadi git söyle ona:
Şimdi gelsin...

-Ne kibarlık bu beyim? Bir da'vet,
Yetmiyor, öyle mi?
- Yorgundum efendim de...

-Girsene, hemşire hanım!

-Varmayın üstüme!

-Nen var a kuzum; anlayalım?

-Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti;

Karşı koysaydım eğer mutlak işim bitmişti...

Ağladım, merhamet et, yapma dedim... Kim dinler.

Boşamakmış beni dünden beri düşüncesi meğer.

Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına,

Koca evi silsin de, süpürsün de sana,

Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini,

Dene zavallıda kalkıp kolunun kuvvetini!

-Dur kızım; ağlama sen, şimdi haber gönderirim;

Karı dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm!

Çağırın bekçiyi...

-İhsan Bey'i bildin ya, Memiş?

Hadi git şimdi getir...

-Kahvede yok,

-Evde imiş;

Şimdi gelsin...

-Gelemem, kendisi gelsin, dedi.

-Ya!

Ben gidersem iyi kaçmaz. Hadi git söyle ona:

Şimdi gelsin...

-Ne kibarlık bu beyim? Bir davet,

Yetmiyor öyle mi?

-Yorgundum efendim de...

-Evet

*Haber aldık... O fakat sizce büyük bir şey mi?
On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'imi
Bilirim ben ne tosunur?*

-Hoca, bak, ben kızarım!

*Size haltetme düşer... Dövmüş isem, kendi karım.
Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: "Dövme."
Bu tecâvüz sayılır doğrusu haysiyyetime...*

*-Hangi haysiyyetin, oğlum? O da varmış desene!
Beyimin şimdiki haysiyyet-i mevhûmesine
Diyecek yok... Yalnız râhat ararlarsa eğer,
Böyle külfetli kuyûd altına hiç girmeseler!*

*-Sen imam, saçmalyorsun... Yetişir artık dur.
Beni ısrâr ile da'vetteki maksad bu mudur?*

-Haremın geldi demin ağlıyarak, sızlıyarak...

-Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse, bırak!

*-Döveceksin, ne boşarsın? Boşadın, dövmek ne?
Hem günah, hem de ayıp...*

-Bakma onun sen sözüne,

Ne domuzdur onu bilsen!

-Nesi var, hırsız mı?

Yoksa yüz­süz mü?

-Değil hiçbiri... Lâkin canımı

Sıktı akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye.

*Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye
Kalmadan başladı şirretliğe... Kızmaz mı kafam?*

-Kustuğun herzeyi yutsun diye, hey sersem adam!

Döviyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını...

Haklı bir kerre ya! İnsan boşamaz haksızını.

-Evet,
Haber aldık... O fakat sizce büyük bir şey mi?
On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'imi
Bilirim ben ne tosundur?

-Hocam, bak, ben kızarım!
Size haltetme düşer... Dövmüş isem, kendi karım.
Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: "Dövme."
Bu tecavüz sayılır doğrusu haysiyetime...
-Hangi haysiyetin, oğlum? O da varmış desene!
Beyimin bu şimdiki aslı esaslı olmayan haysiyetine
Diyecek yok... Yalnız rahat ararlarsa eğer,
Böyle külfetli şartlar altına hiç girmeseler!
-Sen imam, saçmalıyorsun... Yetişir artık dur.
Beni ısrarla davetteki maksat bu mudur?
-Karın geldi demin ağlayarak, sızlayarak...
-Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse, bırak!
-Döveceksin, ne boşarsın? Boşadın, dövmek ne?
Hem günah, hem de ayıp...

-Bakma sen onun sözüne,
Ne domuzdur onu bilsen!

-Nesi var, hırsız mı?
Yoksa yüz­süz mü?

-Değil hiç biri... Fakat canımı
Sıktı akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye.
Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye
Kalmadan başladı şirretliğe... Kızmaz mı kafam?
-Kustuğun saçmalığı yutsun diye, hey sersem adam!
Dövüyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını...
Haklı bir kere ya! İnsan boşamaz haksızını...

-Boşamaz? Amma da yaptın! Ya şerîat ne için
Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin?
İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette?
Boşamışsam canım ister boşarım elbette.
İşte meydanda kitap! Hem alırsız, hem boşarız!
- Dara geldin mi, şerîat! Sus ulan iz'ansız!
Ne zaman câmi'e girdin? Hani tek bir hayrın?
Bir kızılbaşla senin var mıdır ayrın, gayrın!
Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak,
Bana gelmiş de şerîatçı kesilmiş... Avanak!
Hangi bir seyyie yok defter-i a'mâlinde?
Seni dünyâda gören var mı ayık halinde?
Müslümanlık'ta şerîat bunu emretmiş imiş:
Hem alur, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş!
Karı tatlıki için bak ne diyor Peygamber:
"Bir talâk oldu mu dünyâda semâlar titrer!"
İki evlense ne varmış... Bu yenir herze midir?
Vâkıâ ba'zen olur, dörde kadar evlenilir..
Bu kimin harcı, a sersem, hele bir kerre düşün!
Tek kadın çok sana emsâl olan erkekler için.
Hani servet? Hani sıhhat? Ne ararsan mefkûd;
Tamtakır bir kese var ortada, bir sıska vücûd!
Sen duâ et ki "şerîat" demiyor evde karın!
Yoksa, boynunda bugün zorca gezerdin yuların!
Karı iş görmiyecek; varsa piçin bakmıyacak,
Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmıyacak,
Bunların hepsini yapmak sana âid "şer'an!"
Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir süt anan!
Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da,

-Boşamaz? Amma da yaptın! Ya şeriat ne için
Bize evlenmeyi ta dörde kadar emr etsin?
İki alsam ne çıkar hürriyetin (1) sayesinde?
Boşamıssam canım ister boşarım elbette.
İşte meydanda kitap! Hem alırsız, hem boşarız!
-Dara geldin mi, şeriat! Sus ulan beyinsiz!
Ne zaman camiye girdin? Hani tek bir hayrın?
Bir kızılbaşla (2) senin var mıdır ayrın, gayrın!
Ağzı meyhaneye rahmet okuturken, hele bak,
Bana gelmiş de şeriatçi kesilmiş... Avanak!
Hangi bir günah yok amel defterinde?
Seni dünyada gören var mı ayık halinde?
Müslümanlıkta şeriat bunu emretmiş imiş:
Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar basit bir iş!
Karı boşamak konusunda bak ne diyor Peygamber:
“Bir boşanma oldu mu dünyada, gökler titrer!”
İki evlense ne varmış... Bu yenir herze midir?
Gerçi bazen de olur, dörde kadar evlenilir...
Bu kimin harcı, a sersem, hele bir kere düşün!
Tek kadın çok bile senin gibi erkekler için.
Hani servet? Hani sağlık? Ne ararsan yok;
Tamtakır bir kese var ortada, bir sıska vücut!
Sen dua et ki evde “şeriatı uygula” demiyor karın!
Yoksa, boynunda bugün zorca gezerdin yuların!
Kadın iş görmeyecek; varsa piçin bakmayacak!
Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmayacak.
Bunların hepsini yapmak sana ait “şer'an!”
Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir süt anan!
Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da,

(1). *Hürriyet: II. Meşrutiyet'in ilânıyla gelen hürriyet havasına telmih edilmektedir.*

(2). *Kızılbaş: Şii mezhebinin bir kolundan olanlara verilen ad.*

*Hak ne verdüyse yiyip hoş geçinin bir arada.
Al götür haydi!...*

*Kızım, gel... Hele bak, gel diyorum!
Haturım yok mu? İnatlık iyi olmaz yavrum.
Söyledim yapmıyacak bir daha... Mahcûb olmuş..
Böyle şeyler olağandır...*

-Ne desem hepsi de boş!

Bu benim alnuma bir kerre yazılmış...

-Öyle!

Gazi gösterece Asum! Gidiniz devletle.

** * **

*-Gittiler neyse... Duâ et ki ucuz kurtuldun;
Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun!
Dinledin, gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz!
Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.
Şu bizim halkı uyandırmadadır varsa felâh;
Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah!
Hele biçâre şeriatle nasıl oynanıyor!
Müslümanlık bu mu yâhû? diye insan yanıyor.
Gölgesinden bile korkup bağırın bir ödle,
Otuz üç yıl bizi korkuttu "şeriat!" diyerek.
Vahdeti muhlisiniz, elde asâ çıktı herif,
Bir alay zâbiti kestirdi. Sebep: "şer'-i şerîf!"
Karı dövmüş, boşanmış... "Emr-i İllâhî" ne denir!
Bunların hepsi emîn ol ki cehâlettendir.
Bana sor memleketin hâlini ben söylüyeyim:
Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim.
Gel nikâh kıy, demesinler, diye ba'zen kaçırım..
Düğün olmaz mı, gelirler de bütün komşularım:*

Allah ne veriyse yiyip hoş geçinin bir arada.
Al götür haydi!..

Kızım, gel... Hele bak, gel diyorum!
Hatırım yok mu? İnatlık iyi olmaz yavrum...
Söyledim yapmayacak bir daha... Mahcup olmuş...
Böyle şeyler olağandır...

-Ne desem hepsi de boş!

Bu benim alnıma bir kere yazılmış...

-Öyle!

Işığı tutsana Asım! Gidiniz devletle.

* * *

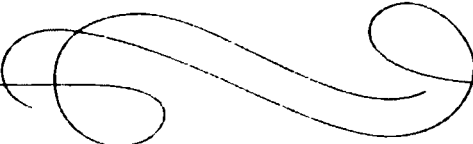
-Gittiler neyse... Dua et ki ucuz kurtuldun;
Bazı davalar olur, kış gecesinden de uzun!
Dinledin, gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz!
Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.
Kurtuluş varsa, şu bizim halkı uyandırmadadır,
Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah!
Hele zavallı şeriatle nasıl oynanıyor!
Müslümanlık bu mu yahu? diye insan yanıyor.
Gölgesinden bile korkup bağırان bir ödle (1),
Otuz üç yıl bizi korkuttu "şeriat" diyerek.
Vahdeti (2) diye ihlâslı bir adam elde asa çıkıp
Bir alay askeri kestirdi. Sebep: "Yüce Şeriat!"
Karı dövmüş boşamış... "Allah'ın emri" ne denir!
Bunların hepsi emin ol ki cehalettedir.
Bana sor memleketin halini ben söyleyeyim:
Bir imam çünkü bilir evleri... Ha bir de hekim.
Gel nikâh kıy demesinler diye bazen kaçarım...
Düğün olmaz mı, gelir de bütün komşularım:

(1) Burada Sultan II. Abdülhamit kastedilmektedir.

(2) Vahdeti: Kışkırtıcı yazılarıyla 31 Mart Olayı'na sebep olduğu ileri sürülen Volkan gazetesi (11 Aralık 1908-20 Nisan 1909) sahibi ve başyazarı.

Yine kondun hoca! derler, onu bilmezler ki,
Daha memnûn olacaktım o düğünsüz belki.
Zerde karşımda durur kanlı yemek tavrıyla;
Öksüz ağlar sanırım çalgıyı duydum mu, hele!
Bu neden? Çünkü nikâhın sonu ergeç boşamak;
Yahud akşamki gelenler gibi hurgür yaşamak!
Düğün olsaydı ne a'lâ idi tek bir perde;
Ayrılık faslı da var sonra bunun, mahkemede;
Ne kadınlar; ne sefâlet doğuranlar, görürüz;
İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz!
Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar!
İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar
Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan;
Yoksa, insanlığı bilmem nasıl anlar insan?

Sözü bir parça uzattımsa da, oğlum, affet...
Hasbihâl etmek için başka adam yok ki... Evet,
Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde;
"Mürteci!" damgası var şimdi bütün ellerde.
Bir fenâlık görerek, yapma, desen alnına ta,
İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra!
İşte gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette"
Diyerek, başlamak üzreydi hemen tehdîde!,
Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsisler:
Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer!
Onların bir çoğu ahrâr-ı izâm oldu bugün;
Mürteci', nah kafa, bizler... Kerem et; hâli düşün!
Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm!
Başlasın terbiyeniz, âilelerden oğlum.
Sâde hürriyyeti i'lân ile bir şey çıkmaz;
Fıkr-i hürriyyeti hazm ettiriniz halka biraz.

Yine kondun hoca! derler, onu bilmezler ki,
Daha memnun olacaktım o düğünsüz belki.
Zerde karşımda durur kanlı yemek tavrıyla;
Öksüz ağlar sanırım çalgıyı duydum mu hele!
Bu neden? Çünkü nikahın sonu er geç boşanmak,
Yahut akşamki gelenler gibi hırgür yaşamak!
Düğün olsaydı ne iyi idi tek bir perde;
Ayrılık kısmı da var bunun sonra mahkemede;
Ne kadınlar, ne sefalet doğuranlar, görürüz;
İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz!
Uç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar!
İhtiyarlar, kadınlar, bir de küçükler; bunlar
Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan;
Yoksa, insanlığı bilmem nasıl anlar insan?

Sözü bir parça uzattımsa da oğlum, affet...
Dertleşmek için başka adam yok ki... Evet,
Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde;
“Gerici!” damgası var şimdi bütün ellerde.
Bir fenalık görerek, yapma, desen alınına ta,
İniyor celi yazıyla Hamîdî tuğra!
İşte gördün ya, herif “hürriyet sayesinde”
Diyerek, başlamak üzereydi hemen tehdide!
Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler:
Hani “padişah sayesinde” deyip her şeyi yer!
Onların bir çoğu büyük hürriyetçi oldu bugün;
Gerici, nah kafa, bizler... Lütfedip bir hali düşün!
Bu cahillikle ilerlenmez; asra bakın: İlim asrıdır!
Oğlum, eğitiminiz ailelerden başlamalıdır.
Sadece hürriyeti ilan etmekle bir şey çıkmaz;
Hürriyet fikrini hazm ettiriniz halka biraz.

NAZIM PARÇALARI

Ressam hakkı!

*Bir zaman vardı ya târîh-i mukaddes modası...
Yeni yaptırdığı köşkün büyücek bir odası,
Mutlakâ eski tesâvîr ile ziynetlensin,
Diye, ressam aratır hayli zaman bir zengin.
Biri peydâ olarak, ben yaparım, der, kolunu
Sıvayıp akşama varmaz, sekiz arşın salonu
Sıvar amma ne sıvar! Sâhibi der:*

-Usta bu ne?

*Kıpkızıl bir boya çektin odanın her yerine!
-Bu resim, askeri basmakta iken Fir'avn'ın,
Bahr-i Ahmer yarılıp geçmesidir Mûsâ'nun.
-Hani Mûsâ be adam?*

-Çıkmuş efendim karaya.

-Fir'avun nerde?

-Boğulmuş.

-Ya bu kan rengi boya?

*-Bahr-i Ahmer a efendim, yeşil olmaz ya bu da!
-Çok güzel levha imiş! Doğrusu şenlendi oda!*

NAZIM PARÇALARI

RESSAM HAKLI!

Bir zaman vardı ya kutsal tarih modası...
Yeni yaptırdığı köşkün büyücek bir odası,
Mutlaka eski tasvirler ile süslensin
Diye, ressam aratır hayli zaman bir zengin.
Biri ortaya çıkarak, ben yaparım, der, kolunu
Sıvayıp akşama varmaz, sekiz arşın salonu
Sıvar amma ne sıvar! Sahibi der:

-Usta bu ne?

Kıpkızıl bir boya çektin odanın her yerine!
-Bu resim, askeri baskın yapacakken Fir'avn'ın,
Kızıl Deniz yarılıp geçmesidir Musa'nın.
-Hani Musa be adam?

-Çıkmış efendim karaya.

-Firavun nerde?

-Boğulmuş.

-Ya bu kan rengi boya?

-Kızıl Deniz a efendim, yeşil olmaz ya bu da!

-Çok güzel tablo imiş! Doğrusu şenlendi oda!

BİR MEZAR TAŞINA YAZILMIŞ İDİ:

*Şu fânî zindegânıyla hayât-ı câvidânînin
Telâkî-gâhıdır makber denen son menzil-i ârâm.
Hayat ölmekle bitmiş olsa bir şey anlaşılmazdı,
Evet, bir ömr-i sâni var: Değil hilkat abes mâdâm.
Sen ey gâfil beşer, âlemde bir te'mîn-i istikbâl
Edeydim, der çekersin ihtiyârî bir yığın âlâm.
Eğer üç günlük istikbâl için ferdâyı anmazsan,
Hederdir, korkarım, dünyâda imrâr ettiğin eyyâm.
Hakîkî bahtiyâr ancak o âdemdir ki, dünyâdan
Giderken mâmelek nâmıyla terk eyler büyük bir nâm.
İlâhî! Doğru bir meslek nasıl bulsunlar insanlar,
Hakâik hep dururken perde-pûş-i zulmet-i evhâm?*

BİR RESMİN ARKASINA YAZILMIŞ İDİ:

*Kiminin yâd-ı ihtirâmı kalır,
Kendi gittikte cânîşîni olur;
Kiminin bir yığın meberrâtı
Toplanır, heykel-i metîni olur;
Kiminin de olanca hâtırası,
Böyle bir sâye-i hazîni olur!*

BİR MEZAR TAŞINA YAZILMIŞTI

Şu geçici hayat ile ebedi hayatın,
Buluştuğu mekandır mezar denen son dinlenme yeri.
Hayat ölmekle bitmiş olsa bir şey anlaşılmazdı,
Evet, bir ikinci ömür var: Mademki yaratılış boşuna değil.
Sen ey gafil insanoğlu, dünyada bir gelecek sağlamalıyım deyip
Çekersin gönüllü olarak bir yığın acıyı.
Eğer üç günlük gelecek için öteyi düşünmezsen,
Boşa gider, korkarım, dünyada geçirdiğin günler.
Gerçek mutluluğa eren ancak o adamdır ki, dünyadan
Giderken miras olarak büyük bir ad bırakır.
Allah'ım doğru bir hareket tarzı nasıl bulsun insanlar,
Vehimlerin karanlık perdesiyle örtülmüşken hakikatler?

BİR RESMİN ARKASINA YAZILMIŞTI

Kiminin saygıyla anılan hatırası kalır,
Kendisi gittiğinde adını devam ettirir.
Kiminin bir yığın iyiliği,
Toplanıp onu yaşatan sağlam bir anıt olur;
Kiminin de bıraktığı yegâne hatıra,
Böyle bir hüznü dolu gölge olur!

ŞAİR HUZÛRUNDA MÛNEKKİD:

*Düzer yâve-gû bir herif bir gazel:
Müeddâ perîşan, edâ mübtezel.
Tabî'î o gâyetle parlak bulur;
Okur, dinletir, söyletir, gaşy olur.
Biraz sonra bastırmak ister, fakat,
Sakın olmasın der ufak bir sakat,
Büyük, muktedir bir mûnekkid arar,
Nihâyet zarîfin birinden sorar.
Gözetmez bu âdem de hâtır, huzûr,
Bulur lâfz u ma'nâda bir çok kusûr.
Herif şimdi tenkîde hiddetlenir,
Rezîlâne artık neler söylenir!
Biraz dinleyip sonra, bak, der zarîf:
Sizin nesriniz nazmunuzdan lâtîf!*

BU DA BİR MEZAR TAŞI İÇİN YAZILMIŞ İDİ:

*Yâ Rab ne hatîbdır ki makber:
İnsanlara en derin meâlî,
Bir vahy-i bülend kudretiyle,
Telkîn ediyor lisân-ı hâlî!*

ŞAİR KARŞISINDA TENKİTÇİ

Saçma söyleyen bir herif bir gazel düzer:
Anlam dağınık, söyleyiş bayatlamış, eski söyleyiş.

Tabii o gayetle parlak bulur;
Okur, dinletir, söyletir, kendinden geçer.
Biraz sonra bastırmak ister fakat,
Sakın olmasın der ufak bir sakat,
Büyük, kudretli bir tenkitçi arar,
Sonunda nüktedan birinden sorar.
Hatır gönül gözetmez bu adam da,
Bulur bir çok kusur söz ve anlamda.
Herif şimdi tenkide öfkelenir,
Rezilce artık neler söylenir!
Biraz dinleyip sonra, bak, der nüktedan:
Sizin nesriniz daha güzel nazmınızdan!

BU DA BİR MEZAR TAŞI İÇİN YAZILMIŞTI

Ya Rab, ne hatiptir ki mezar:
İnsanlara hal diliyle,
Yüce vahiylerle has bir kudretle
Aşılamakta en derin manayı!

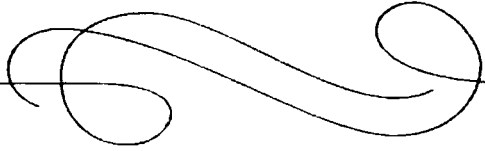
Ondan da alınmıyorsa ibret,
Yok bir daha almak ihtimâli!
Binlerce vücûd-i nâzenînin
Bir servi hayâl-i yâl ü bâli,
Binlerce ser-i semâ-güzînin
Bir kabza türâb olur zevâlî.
Her seng-i mezâr bin hayâtın
Fânilere karşı infiâli.
Görsün de bu inkulâbı insan,
Dehrin nedir anlasın kemâlî!
Zâir bu hakâikın önünde
Hâlâ mı bırakmadın hayâlî?

GÜL, BÜLBÜL

Konduğu her gusn-i ter minberidir bülbülün,
Zemzeme addettiğin hutbesi, faslû'l-hitâb.
Reng-i hakâkat nedir, fark eden ebsâr için,
Goncada matvî duran her varak ümmü'l-kitâb.

TERCÜMEDİR

Kendi feryâdımdır ancak ses veren feryâdıma...
Kimseler yok, âşinâdan büsbütün hâlî diyâr.
"Nerde yârânım?" diyorken ben bülend âvâz ile
"Nerde yârânım?" diyor vâdî, beyâbân, kâhsâr.

Ondan da alınmıyorsa ibret,
Yok bir daha almak ihtimali!
Binlerce nazlı bedenin
Endamının bir servidir hayali,
Binlerce göğe yükselen başın,
Bir avuç toprak olur sonu.
Her mezar taşı bin hayatın
Ölümlülere karşı kırgınlığı.
Görsün de bu dönüşümü insan,
Dünyanın nedir anlasın sonu!
Ziyaretçi, bu hakikatlerin önünde
Hâlâ mı bırakmadın hayali?

GÜL, BÜLBÜL

Konduğu her taze dal minberidir bülbülün,
Ahenkli sesler sandığın hutbesi, ve söz kesimi nağmesi.
Hakikatin rengi nedir, ayırt eden gözler için,
Goncada dürülmüş duran her yaprak ümmü'l-kitâb. (1)

TERCÜMEDİR

Kendi feryadımdır ancak ses veren feryadıma...
Kimseler yok, tanıdıkların hepsi bu diyardan gitmiş.
“Nerde dostlarım?” diyorken ben yüksek sesle,
“Nerde dostlarım?” diyor vadi, çöl ve dağ.

(1). Ümmü'l-kitâb: Levh-i mahfuz veya Kur'an'daki Fatiha Sâresi anlamlarını taşımaktadır.

TERCÜMEDİR

*Nühüfte kalb-i ketûmunda leyl-i deycûrun,
Seninle biz iki âvâre-ser idik gûyâ:
Ki tâ ebed kalacak muhteşî nazarlardan,
Meğer ki onları etsin lisân-ı subh ifşâ!*

HÜSRÂN-I MÜBÎN

*Başlattığı gün mektebe, duydum ki, diyordu,
Rahmetli babam: “Âdem olur oğlum ilerde.”
Annemse, oturmuş, paşalıklar kuruyordu...
Âdemliği geçtik! Paşalık olsun, o nerde?
Âmâli tezâd üzre giderken ebeveynin,
Hep böyle harâb olmada etfâl ara yerde!*

TERCÜMEDİR

Seninle biz kapkaranlık gecenin sır saklayan kalbinde gizli,
Gözlerden sonsuza dek uzak kalacak
Ve ancak sabahın dilinin açığa vurabildiği,
Bütün varlık bağlarından sıyrılmış iki hür insan idik sanki!

APAÇIK BİR ZARAR

Başlattığı gün mektebe, duydum ki, diyordu,
Rahmetli babam: “Adam olur oğlum ilerde.”
Annemse, oturmuş, paşalıklar kuruyordu...
Adamlığı geçtik! Paşalık olsun, o nerde?
İdealleri birbirine zıt şekilde giderken ana babanın,
Hep böyle harap olmada çocuklar ara yerde!

ÂHİRET YOLU

*Sokakta sâde bir "âmîn!" sadâsıdır gidiyor:
Mahalle halkı birikmiş, imam duâ ediyor.
Basık bir ev; kapının iç yanında bir tâbût,
Başında çınlayan âvâzı dinliyor, mebhût;
Denildi: "Fâtîha!"; âmîni kestiler; bu sefer,
Göğüsler inledi, derken, açık duran eller,
Hazîn alınları bir kerre okşayıp indi;
Deminki zemzemeler bir zaman için dindi.
Duyuldu sonra imâmın nidâ-yı mağmûmu,
Diyordu:*

*- Söyleyin Allâh için şu merhûmu,
Nasıl bilirsiniz ey müslümanlar?*

- İyi biliriz!

*-Yarın huzûr-i Îlâhîde toplanıp hepiniz,
Bu yolda hüsn-i şehâdet edersiniz ya?*

- Evet!

- İmâm efendi, helâllük da iste, merhamet et...*
- Helâl edin hadi öyleyse şimdi hakkınızı.*
- Helâl edin hadi bekletmeyin adamcağızı!*

*Cemâatin yüreğinden kopup "helâl olsun!"
Nidâ-yı saffeti, birden cenâze, ah-ı derûn,
Misâli uğradı evden; fezâda yükseldi
İçerde başladı bir cûş-i nevhadır şimdi;
Baş örtüsüyle kadınlar gözüktü pencereden:*

AHİRET YOLU

Sokakta sâde bir “âmin!” sesidir gidiyor:
Mahalle halkı birikmiş, imam dua ediyor.
Basık bir ev; kapının iç yanında bir tabut,
Başında çınlayan sesi dinliyor, şaşkın ve suskun;
Denildi “Fâtîha!”, âmini kestiler; bu sefer,
Göğüsler inledi, derken, açık duran eller,
Hüzünlü alınları bir kez okşayıp indi;
Deminki çağıldayan sesler bir zaman için dindi.
Duyuldu sonra imamın keder veren seslenişi,
Diyordu:

-Söyleyin Allah için şu rahmetliyi,
Nasıl bilirsiniz ey Müslümanlar?

-İyi biliriz!

-Yarın Allah'ın huzurunda toplanıp hepiniz,
Bu yolda iyi şehadet edersiniz ya?

-Evet!

-İmam efendi, hellallık da iste, merhamet et...

-Helâl edin hadi öyleyse şimdi hakkınızı.

-Helâl edin hadi bekletmeyin adamcağızı!

Cemaatin yüreğinden kopunca “helâl olsun” diye
Saflık dolu bir ünleyiş, birden cenaze, içten gelen âh
Gibi çıktı evden; gökyüzünde yükseldi.
İçerde başladı coşan bir ağıt şimdi;
Baş örtüsüyle kadınlar gözükte pencereden:

-Biraktın öyle mi, en sonra kardeşim, bizi sen!
-Yıkıldı dostlar evim, barkım... Ah gitti kocam!..
-Dayım melek gibi insandı; ben nasıl yanmam!
-Tamam otuz senedir komşuyuz da bir kerre,
Kızıp da "ey!" demiş insan değildi, hemşire!
-Zavallı Remziye! Boynun büküldü evlâdım...
-Babam ne oldu?

-Baban... Öldü.

-Etme Ayşe Hanım,

Bu söylenir mi ya? Hicrân olur zavallı kıza...
-Ayol, şu öksüzü bir parçacık avutsanıza...
Açın da cumbayı etrâfa baksın ağlamasın...

Göründü cumbada baktım ki tombalak, sarışın,
Sevimli bir küçücek kız... Beşinde ancak var.
Donuk yanakları üstünde parlayan yaşlar,
Zavallının eriyen rûh-i bî-günâhı idi.
Benim o mersiye yâdımda ağlıyor ebedî.

Sefîne-pâre ki sırtında mevc-i bî-hissin,
Yüzer... Önünde ademden nişâne bir engin,
Çeker durur onu sâhil-cüdâ açıklarına;
Bakar mı bir taşın üstünde durmuş ağlıyana?
Cenâze dûş-i cemâatte çalkalandıkça,
O tahta-pâreye benzerdi, düşmüş emvâca.
Nasıl duyar ki uzaklarda inleyen kadını?
Nasıl görür ki yetimin hurûş eden yaşını?
Bu hây ü hây-i kıyâmet-nümûn içinde söner,
Samîm-i hilkatî sûzân eden enîn-i beşer.

Değilmiş öyle geniş nâlenin hudûdu meğer:

-Bıraktın öyle mi en sonra kardeşim bizi sen!
-Yıkıldı dostlar evim barkım... Ah gitti kocam!..
-Dayım melek gibi insandı; ben nasıl yanmam!
-Tamam otuz senedir komşuyuz da bir kere
Kızıp da “ey!” demiş insan değildi, kardeşim!
-Zavallı Remziye! Boynun büküldü evladım...
-Babam ne oldu?
-Baban... Öldü.

-Etme Ayşe Hanım,
Bu söylenir mi ya? Unutulmaz bir acı olur sonra zavallı kıza...
-Ayol şu öksüzü bir parçacık avutsanıza...
Açın da cumbayı etrafa baksın ağlamasın...
Göründü cumbada baktım ki tombalak, sarışın,
Sevimli bir küçücek kız... Beşinde ancak var.
Donuk yanakları üstünde parlayan yaşlar,
Zavallının eriyen günahsız ruhu idi.
Benim o ağıt hâtırimda ağlıyor ebedi.

Bir küçük gemi ki sırtında hissiz dalganın,
Yüzer, önünde yokluğa işaret eden bir engin,
Çeker durur onu sahili olmayan açıklarına;
Bakar mı bir taşın üstünde durmuş ağlayana?
Cenaze cemaatin omzunda çalkalandıkça,
Benzerdi dalgalara düşmüş tahta parçasına.
Nasıl duyar ki uzaklarda inleyen kadını?
Nasıl görür ki yetimin çağlayan göz yaşını?
Bu kıyamete benzeyen kargaşa içinde söner,
İnsanoğlunun yaratılışın kalbini yakan feryatları.

Feryadın sınırı o kadar geniş değilmiş meğer:

Sokak bitip dönülürken kesildi mâtemler.
O tahta-pâre-i câmid, o iğbirâr-ı samût,
Güzer-gehindeki eşbâhı bir mehib sükût
İçinde haşr ederek, dalgalarla seyrediyor;
Zemîne bakmıyor artık, semâ deyip gidiyor.

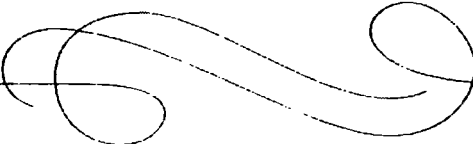
Bu mahmulin neye sık sık değişsin efrâdı?
Suâli fikre büyük bir hakikat anlattı:
Evet bekâ ezcek cism-i zâr-ı fânîyi,
Vücûd çekmiyecek ömr-i câvidânîyi,
Bu bâr-ı müdhîşin altında titreyip dizler,
Dayanmıyor üç adımdan ziyâde dûş-i beşer!
Ağır ağır gidiyorken cenâze kâfilesi,
Nihâyet oldu musallâ birinci merhalesi.
Çıkanca üstüne son minberin hatîb-i memât,
Açıldı dîde-i im'âna perde perde hayât.

* * *

Senin en son serîrindir şu bî-pervâ uzanmış taş;
Ki nermin hâb-gâhından çıkar, bir gün vurursun baş!
Elinden yok halâs imkânı, mâdâme'l-hayât uğraş...
O, mutlak, sedd-i râhındır, aşılmaz.. Muktedirsen aş!'

Musallâ: Müncemid bir mevcidir eşk-i yetîmânın;
Musallâ: Ahıdır, berceste, mâtem-zâr-ı dünyânın;
Musallâ: Minber-i tebliğidir dünyâda, ukbânın;
Musallâ-: Ders-i ibrettir durur pîşinde, ırfânın.

Bu minberden iner nâsûta en müdhîş hakikatler,
Bu yerden yükselir lâhûta en hâlis kanâ'atler.
Civârından geçer zulmette bî-pâyan hayâletler:

Sokak bitip dönülürken kesildi matemler.
O cansız tahta parçası, o sessiz kırgınlık,
Yolu üstündeki varlıkları heybetli bir sessizlik
Etrafında toplayarak, dalgalarla seyrediyor;
Yeryüzüne bakmıyor artık, gökyüzü deyip gidiyor.

Bu tabutu yüklenip giden kişiler neden sık sık değişirler?
Sorusu fikre büyük bir gerçeği anlattı:
Evet bekâ ezecek bu inleyen ölümlü cismi,
Vücut, yükünü kaldıramayacak sonsuza dek yaşamanın.
Bu dehşetli yükün altında dizler titriyor,
İnsanoğlunun omzu buna üç adımdan fazla dayanmıyor!
Ağır ağır gidiyorken cenaze kafiləsi,
Sonunda musalla taşı oldu birinci basamağı.
Bu son minberin üstüne ölüm hatibi çıkınca,
Dikkatli gözler önünde açıldı hayat perde perde.

* * *

Senin en son tahtındır şu pervasız uzanmış taş,
Ki yumuşak yatağından çıkar, bir gün ona vurursun baş!
Elinde yok kurtuluş imkânı, hayatın boyunca uğraş...
O, mutlaka yolunu kesecektir, aşılmaz... Gücün yeterse aş!

Musalla: Yetim göz yaşlarının taşlaşmış bir dalgasıdır;
Musalla: Dünya denen matem evinin benzersiz bir âhıdır;
Musalla: Dünyada ahiretin tebliğ edildiği minberdir;
Musalla: İrfan sahipleri önünde duran bir ibret dersidir.

Bu minberden iner dünya âlemine en müthiş hakikatler,
Bu yerden yükselir ilâhî âleme en temiz kanaatler.
Etrafından geçer karanlıkta sayısız hayaletler:

Sadeleştirilmiş

Kefen-ber-dûş geçmişler, kalan üryan sefâletler!

*Babam, kardeşlerim, evlâdım, annem... Belki bunlardan
Muazzez bildiğim kıymetli birçok yâr-ı can el'ân
Bu taştan atfeder zanneylerim dünyâya son im'ân...
Benim rûhum bu heykelden duyar hâmûş bin efgân!*

*Serîr-i saltanatlar devrilir, alt üst olur dünyâ;
Müşeyyed bürc ü bârûlar düşer bir bir, bu taş hâlâ,
Zamânın dest-i tahrîbiyle, durmuş, eyler istihzâ;
Bütün mevcûda hâkim bir adem timsâlidir gûyâ.*

*Namaz kılındı; duâ bitti. Kârban, yoluna
Düzüldü taht-ı memâtın girip birer koluna.
Yarım sâat henüz olmuştu. Yolcular durdu;
Demek ki; komşusu dünyânın âhiret yurdu.
Cenâze indi omuzdan yavaş yavaş, sonra,
Sokuldu servilerin ortasında bir çukura,
Atıldı üstüne üç beş kürek kemikli çamur
Kabardı toprağın altında bir an, bir ur!
Evet, çiban, ki yatan duymuyorsa dehşetini,
Dönün de arkadakinden sorun fecâ'atini.
Sûkûn içinde uyurken şu bir yığın toprak
İlel'ebed o küçük rûh çırpınıp duracak!...*

Kefenleri omzunda geçmişler, çıplak kalan sefaletler!

Babam, kardeşlerim, evladım, annem... Belki bunlardan
Daha çok sevdiğim kıymetli bir çok can dostu şu an,
Dünyaya son kez dikkat ve ibretle bakar sanırım bu taştan...
Benim ruhum duyar sessiz bin çığlık bu taştan!

Saltanatların tahtı devrilir, alt üst olur dünya;
Sağlam surlar ve kaleler düşer bir bir, bu taş hâlâ,
Durmuş alay eder zamanın yıkıp harab eden eliyle;
Bütün varlığa hükmeden bir yokluk sembolüdür güyâ.

Namaz kılındı, dua bitti, kervan yoluna
Düzüldü, ölüm tahtının girip birer koluna.
Yarım saat henüz olmuştu. Yolcular durdu;
Demek ki; komşusu dünyanın, ahiret yurdu.
Cenaze indi omuzdan yavaş yavaş, sonra,
Sokuldu servilerin ortasında bir çukura.
Atıldı üstüne üç beş kürek kemikli çamur,
Kabardı toprağın altında bir çıban, bir ur!
Evet, çıban, ki yatan duymuyorsa dehşetini,
Dönün de arkada kalandan sorun iç yakan acısını;
Sessizlik içinde uyurken şu bir yığın toprak,
Sonsuza dek o küçük ruh çırpınıp duracak!...

İSTİĞRÂK

Tasavvur et ki muzlim bir şeb-i ecrâm-nâpeydâ:
Yatar heybetli âgûşunda dûrâdûr bir feyfâ;
Düşen gümrâh için yol bulma yok emvâc-ı zulmetten;
Gidilmez... Her adım attıkça bir girdâb olur rehzen;
O rîkistâna batmış, çalkanan seyyâh-ı âvâre
Nasil müştâk ise bir nûra, bir necm-i rehâkâre,
Sana ey lem'a-i ümmîd ben de öyle müştâkım;
Görün bir kerre zîrâ pek karanlık oldu âfâkım!

Geçir pîş-i hayâlinden ki cûşâcûş bir umman:
Nişandır yükselen her mevc-i tûfan-hîzi bir dağdan;
Ölüm var, kurtuluş yok, sâhil-i imdâd uzaklarda;
Demâdem rûh titrer korkudan donmuş dudaklarda.
O coşkun unsurun savletleriyle uğraşan kimse,
Nasil eyler tehâlûk bir kenâr-ı tesliyet görse
Muhât-ı lücce-i ye's olduğum bir böyle hâlimde
Senin tayfın da aynıyle o sâhildir hayâlimde.

Düşün âvâre bir mâder ki: Evlâdından olsun dûr;
Tahayyül eyle yâhud bir yetîm-i hânüman-mehcûr;
O bedbahtın nasıl evlâdı hiç gitmezse yâdından;
Nasil çıkmazsa mâder, öksüzün bir dem fuâdından;
Benim yâdım da, ey ârâm-ı can, yâd-ı güzînidir.
Ne yapsam çünkü manzûrum, senin feyz -i mübînindir:

Çemen emvâc-ı nûrundur, fidanlar yâl ü bâlindir:
Sulardan akseden sûret cemâl-i lâyezâlidir.

İSTİĞRÂK

Heybetli kucağında uzayıp giden bir çölün yattığı
Karanlık, yıldızları doğmamış bir geceyi gözünde canlandır:
Bu çöle düşüp yolunu şaşırmış kişinin yolunu bulması imkânsızdır
Karanlık dalgalarından, çünkü her adımda bir girdap yolunu
keser.

O kum deryasına batmış, çalkalanan avare gezgin
Nasıl arzu ederse bir nuru, bir yol gösterici yıldızı,
Seni ey ümit parıltısı, ben de öylesine arzu etmekteyim;
Görün bir kere, çünkü pek karardı ufuklarım!

Coşkun bir okyanusu hayal et zihninde
Yükselip tufanlar koparan her dalgası bir dağı andırır;
Ölüm var, kurtuluş yok, yardıma yetişecek sahil uzaklarda;
Ruh sürekli titrer korkudan donmuş dudaklarda.
O coşkun suların hücumlarıyla uğraşan kimse,
Nasıl heyecanla atılır tutunacak bir kıyı görse,
Ümitsizlik dalgalarıyla kuşatıldığım böyle bir halimde,
Senin hayalin de tıpkı o sahildir hayalimde.

Zavallı bir anne düşün ki: Uzak kalmış yavrusundan;
Veya bir yetim hayal et, ayrı düşmüş yuvasından;
O talihsizin nasıl hiç çıkmazsa yavrusu aklından;
Öksüzün nasıl çıkmazsa annesi bir an bile kalbinden;
Ey ruhu dinlendiren varlık, yüksek hatıran işte böyle hep
aklımdadır.

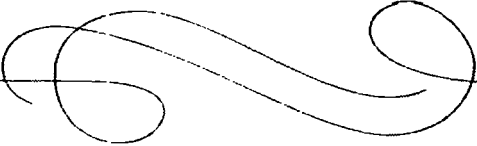
Çünkü ne yapsam gördüğüm senin apaçık feyzindir.
Çimenler nurunun dalgaları, fidanlar endamındır;
Sularda yankılanan ise hiç son bulmayacak güzelliğindir.

Hırâm-ı nâzenînindir o raksan mevceler cûda;
Mutarrâ nükhettindir gizlenen ezhâr-ı hoş-bûda.
Leyâlin sînesinde hâbe dalmış nâzenîn eshâr;
Eder gîsûna yaslanmış cebîn-i pâkini ihtâr.
Nigâhından saçılmış lem'alardır pîş-i hayrette
Yüzen ecrâm-ı nûrânûr bahr-i sermediyyette.
Zemin lebrîz-i âsârın; semâ pâ mâl-i envârın:
Avâlim hep merâyâ-yı nazar pîrâ-yı dîdârın.

* * *

Çekilmek istemiş de subh-dem bir cây-ı tenhâya,
Oturmuş sâhil-i deryâya, dalmıştım temâşâya.
Henüz âfâk açılmıştı: Semâ mahmûr idi hâtâtâ
Nümâyân olmamıştı hâb-gâhundan güneş hâlâ.
Derin bir samte müstağrak, leb-i deryâda hiç ses yok...
Sabâ durgun, sular durgun, bütün esyâda durgunluk!
O fers-i nûlgûn üstünde, tıfl-ı nâzenin-vârî,
Uyurken dâye-i bîdar-ı subhun tıfl-ı envâr;
Güneş, pîşinde dağlar perde-dâr olmuş, harîmından
Görünmüş, sonra şehrahında yükselmişti tedricen.
Teâlî eyleyince bir zaman bâlâ-yı kudrette,
Ziyâlar mevc mevc oldu o pehnâ-yı rûkûdette.
Bu cûşîşler o dağın havz-ı simîni uyandırdı;
Sabâ enfâs-ı sevdâ-perveriyle dalgalandırdı.
Açıklardan gelen emvâc-ı peyderpeyle, sâhilden
Demâdem oldu vecd-efzâ, hazin bir nağme, bir şîven.
Kulak verdim o âhenge: Meğer âheng-i şî'rinmiş!
O cûşîş-zâr olan kulzûm senin ummân-ı fikrinmiş,
Güneş: Rûhun imiş; bir huzme şeklinde inen nûru:
O menba'dan hurûşan sânihanmış doğrudan doğru.
Tecellî etti artık, anladım: Sensin bütün dünyâ..
Bu senlikte fakat ey yâr-ı gaib, ben neyim âyâ?

Original

Nazlı salınışıdır, o oynak dalgalar, ırmakta;
Taze kokundur gizlenen, hoş kokulu çiçeklerde.
Gecelerin koynunda uykuya dalmış nazlı şehirler,
Saçlarına yaslanmış temiz alnını hatırlatır.
Sonsuzluk denizinde yüzen nurlu yıldızlar
Hayranlık dolu bakışından saçılmış parıltılardır.
Yeryüzü senin eserlerinle dolu; gök nurlarının altındadır;
Alemler hep bakışları süsleyen yüzünün aynasıdır.

* * *

Sabah vakti تنها bir yere çekilmek istemiştım,
Deniz kenarına oturmuş, seyre dalmıştım.
Ufuklar henüz açılmıştı: Gök uykulu idi hattâ,
Güneş yattığı yerden kalkıp görünmemişti hâlâ.
Derin bir sessizliğe dalmış, sahilde hiç çıt yok...
Rüzgâr durgun, sular durgun, bütün eşyada durgunluk.
Masmavi yatağı üstünde nazlı bir çocuk gibi,
Uyurken uyanık sabah dadısının nur çocuğu;
Güneş, dağların önünde perde çektiği hareminden
Görünmüş, sonra yavaşça yükselmişti yörüngesinde.
Bir süre yükselince Kudret'in yücelerinde,
Işıklar dalga dalga oldu o durgun genişlikte.
Bu dalgalanış o dalgın gümüşten havuzu uyandırdı;
Sabâ rüzgârı sevdalı nefesleriyle onu dalgalandırdı.
Açıklardan gelen art arda dalgalarla sahilten
Bir nağme, hüznünlü bir nağme git gide vecdimi artırdı.
Kulak verdim o âhenge: Meğer şiirinin âhengiymiş!
O coşmakta olan deniz, senin fikir okyanusunmuş.
Güneş ruhun imiş; bir demet şeklinde inen nuru:
O kaynaktan fışkıran fikirlerinmiş doğrudan doğru.
Ortaya çıktı artık, anladım: Bu dünya sensin...
Bu senlikte fakat ey görünmez sevgili, acaba ben neyim?

Sadeleştirilmiş

ÂMİN ALAYI

"Gözüm ki kana boyandı, şarâbı neyliyeyim?
Şarâbı neyliyeyim?
Ciğer ki odlara yandı, kebâbı neyliyeyim?
Kebâbı neyliyeyim?
Ne yâre yaradı cismim, ne bana, bilmem hiç!
İlâhî ben bu bir avuç tûrâbı neyliyeyim?
Tûrâbı neyliyeyim?
Amin! Amin!"

En önde, rahlesi âgûş-i ihtirâmında
Ağır ağır yürüyen bir dokuz yaşında melek;
Beş on adım geriden, pîş-i ihtîşâmında,
Şafak ziyâları hattâ ufûl edip gidecek
Kadar lâtîf, iki ma'sûmu bir açık payton
Vakâr u nâz ile çekmekte; arkasında bunun,
Küçük adımlı yaman bir tabur ki hayli uzun

O rûhtan daha sâfî olan yüreklerden,
Zaman zaman bir ilâhî terâne yükseliyor;
Bu cûş-i saffetin aksiyle ta meleklerden
Zemîne doğru bir "amîn!" sadâsıdır geliyor.
Muhîti her birinin bir sabâh-ı nûrânûr,
Bütün bu kâfile efrâdı, pür-sürûd-i sürûr,
Yarp önünde duran halka muttasıl gidiyor!

AMİN ALAYI

“Gözüm ki kana boyandı, şarabı neyleyeyim?
Şarabı neyleyeyim?
Ciğer ki ateşlere yandı, kebabı neyleyeyim?
Kebabı neyleyeyim?
Ne yâre yaradı cismim, ne bana, bilmem hiç!
Allah’ım ben bu bir avuç toprağı neyleyeyim?
Toprağı neyleyeyim
Amîn! Amîn!” (1)

En önde, saygıyla rahlesini kucağına almış,
Ağır ağır yürüyen bir dokuz yaşında melek;
Beş on adım geriden, ihtişamı önünde
Şafağın ışıkları neredeyse sönüp gidecek
Kadar güzel iki çocuğu, bir açık payton
Naz içinde ve olgunlukla götürmekte; arkasında bunun,
Küçük adımlı yaman bir tabur ki hayli uzun!

O ruhtan daha saf olan yüreklerden,
Zaman zaman bir ilâhî nağme yükseliyor;
Bu temiz coşkunun yankısıyla tâ meleklerden,
Yeryüzüne doğru bir “âmîn!” sesidir geliyor.
Her biri çevresine bir sabah aydınlığı saçarak,
Bütün kafiye fertleri, sevinç şarkıları söyleyerek,
Yarıp önünde duran halkı sürekli ilerliyor!

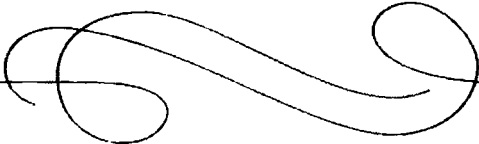
(1) Hasan Basri Çantay’ın yazdığına göre şair Safvet’e ait olan bu şiiri Mehmet Akif çok sever ve sık okurmuş. Şiirin yukarıda eksik olan son iki mısraı şöyledir: “O günde biçâre Safvet/Hesâbı neyleyeyim?” (Hasan Basri Çantay, Akifnâme, İstanbul 1966, s. 130.)

*Bu bir ketîbe-i ma'sûmedir ki, ey millet:
Selâma durmalısın şanlı rehğüzârında;
Bu bir cenâh ki: Afîde bir ufak hareket
Yapıp cihanları oynatmak iktidârında!
Gelir de sâye-i imdâd-ı Hak'ta bir gün, bu,
Girer diyâr-ı meâlîye doğrûdan doğru.
Bu ancak işte, eğer varsa, şanlı bir ordu!*

*Evet, ilerlemek isterse kârbân-ı şebâb,
Yolunda durmaya gelmez. O çünkü durmıyarak,
Sabâh-ı sermed-i âtîye eylemekte şitâb;
O çünkü isteyemez hâle katlanıp durmak!
Onun kudûmü için nâzenîn-i istikbâl,
Açar da sîne, o olmaz mu per-güşâ-yi visâl?
Durur mu artık onun karşısında, mâzî, hâl?*

*Fakat o zemzemeler uçtu hep dudaklardan...
Sürûd-i neşve bu âlemde pek süreksizdir!
Ağır ağır geçiyorken alay sokaklardan,
Gelir de caddenin ağzında muhlânır, dikilir,
Mehîb-manzara bir anlı şanlı gerdûne;
İçinde pudralı üç kanlı çehre! Neyse yine,
Yol açtı bir iri ses mevkibin geçip önüne:*

*- Siz ey heyâkîl-i bî-râhu devr-i mâzînin,
Dikilmeyin yoluna kârbân-ı âtînin;
Nedir tarîkını kesmekte böyle isti'câl?
Durun, ilerlesin Allâh için, şu istikbâl.*

Bu bir masumlar kafilesidir ki ey millet:
Selâma durmalısın şanlı yolu üzerinde;
Bu öyle bir kol ki: Gelecekte bir küçük hareket
Yapıp dünyaları yerinden oynatacak kuvvette!
Allah'ın yardımını sayesinde bir gün gelir de bu,
Girer yüksek bir diyara doğrudan doğru.
Bu ancak işte, eğer varsa, şanlı bir ordu!

Evet, gençlik kervanı ilerlemek isterse,
Yolunda durmaya gelmez. O çünkü durmayarak,
Geleceğin ebedi sabahına koşmakta;
O çünkü isteyemez bugüne katlanıp durmak!
Naz dolu gelecek güzeli, onun gelişine kucağını açmışken,
Gençlik kanatlarını açmaz mı kavuşmak için?
Durur mu artık onun karşısında mâzî, hâl?

Fakat o ilâhiler uçtu hep dudaklardan...
Sevinç şarkıları bu âlemde pek süreksizdir!
Ağır ağır geçiyorken alay sokaklardan,
Gelir de caddenin ağzında mıhlanır, dikilir,
Heybetli görünüşüyle bir anlı şanlı araba;
İçinde pudralı üç kanlı çehre! Neyse yine,
Yol açtı bir iri ses, alayın geçip önüne:

Siz ey ruhsuz heykelleri geçmiş devrin,
Gelecek kervanının yoluna dikilmeyin;
Nedir yolunu kesmekte böyle acele etmek?
Durun, ilerlesin Allah için şu gelecek.

HASBİHÂL

**“Mâ medâ fâte; ve'l-müemmelü gaybun,
Felekes'e-sâatü'lleti ente fihâ.”**

Büyük bir şâirin düstûr-i hikmettir şu ihtâr;
Velev duymuş da olsan yolsuz olmaz şimdi tekrâr:
“Geçen geçmiştir artık; ân-ı müstakbelse mübhemdir;
Hayâtından nasîbin: Bir şu geçmek isteyen demdir. ”
Evet, mâzîye ric'at eylemek bir kerre imkânsız;
Ümidin sonra istikbâl için sağlam mı? Pek cansız!
Bu günlük iş bugün lâzım yapılmak, yoksa ferdâya
Bırakmışsan... O ferdâlar olur peyveste ukbâya!
Benim on beş yıl evvelden kalan işler durur hâlâ;
Yarın bir başlayıp yapsam demiştin, bak, demin hattâ!
Müsevvifler için dünyâda mahvolmak tabî'idir (*)
Bu bir kânûn-i fîtrattır- ki yok te'vîlî: Kat'idir.
Sakin ey nûr-i dîdem, geçmesin beyhûde eyyâmın;
Çalış hâlin müsâidken... Bilinmez çünkü encâmın.
Diyorlar: “Ömrü insânın yetişmez kesb-i irfâna...”
Bu söz lâkin değildir her nazardan pek hakîmâne.
Muhakkaktır ya insanlar için bir gâye-i âmâl;

(*) "Heleke'l-müsevvifün..." Hâdis-i Şerif

GÖRÜŞÜP DERTLEŞME

*“Geçen zaman uçup gitti; gelecek ise belli değil.
Sen ancak içinde bulunduğun hâlin sahibisin.”*

Büyük bir şairin hikmetli bir kanuna işaretler şu uyarısı,
Önceden duymuş olsan bile yersiz olmaz şimdi tekrarı:
“Geçen geçmiştir artık; gelecek zamansa belirsizdir;
Hayatından nasibin: Bir şu geçmek isteyen zamandır.”
Evet, geçmişe geri dönmek bir kere imkânsız;
Peki gelecek için ümidin sağlam mı? Pek cansız!
Bugünlük iş bugün yapılmak gerek, yoksa yarına
Bırakmışsan... O yarınlar bağlanır artık öte dünyaya!
Benim on beş yıl önceden kalan işlerim durur hâlâ;
Yarın bir başlayıp yapsam demiştim, bak, demin hattâ!
İşi yarına bırakanlar için dünyada mahvolmak tabiidir (*)
Bu bir yaratılış kanunudur ki yok başka yorumu. Kesindir.
Sakin ey gözümün nuru, geçmesin boşa günlerin;
Çalış durumun uygunken... Bilinmez, çünkü sonun.
Diyorlar: “İrfan tahsiline insan ömrü yetmez...”
Fakat öyle her yönden hikmetli değildir bu söz.
Muhakkak her insanın bir ideali vardır ya;

(*) “Bugünün işini yarına bırakanlar helâk olur.” Hadis-i Şerif

Edenler ömrünün sâ'âtini hakkıyla isti'mâl
Zaferyâb olmasın isterse varsın asl-ı maksûda
Düşer bin maksad idrâk eyleyip bir zıll-i memdûda.
Evet, her türlü ma'nâsıyla irfan durdurur azmi...
Fakat, insanlığın ma'nâsı olsun öğrenilmez mi?
Cibillîdir taharrî-i hakîkat hırsı âdemde,
Onun mahsûlûdür meşhûd olan âsâr âlemde.
Atâlet fîtratın ahkâmına mâdem ki isyandır;
Çalışsın, durmasın her kim ki da'vâsında insandır.
Zuhûr etmekle her ma'lûma karşı bir alay meçhûl?
Neden olsun o ma'lûmâtı idrâk eyleyen medhûl?
Evet, ma'lûm olanlar olmayan şeylerle bir nisbet
Edilmiş olsa, gâyet az çıkar evvelkiler elbet;
Fakat câhille âlim büsbütün nisbet kabûl etmez:
O bir kördür, bu lâkin doğru yoldan hiç udûl etmez.
Diyor Kur'an: "Bilenler, bilmiyenler bir değil... Heyhât
Nasıl yeksân olur zulmetle nûr, ahyâ ile emvât!"
Bu hikmetler bedîhidir-senin indinde elbette:
Fakat, çok sevdiğimdendir ki, tekrâr eyledim işte.

Sadedden gâlibâ ayrılmışım... Söz neydi ihtâr et;
Dalarsam nûr-i dîdem, böyle ba'zen, durma bîdâr et.
Usandın sen de gerçek hikmetimden, hasbihâlinden;
Beş on söz kaldı lâkin dinle nazm-ı bî-meâlinden:
Diyorlar: "İ'tirâf-ı cehl iken tahsîlin encâmı,
Nedir beyhûde it'âb eylemek şehbâl-i ikdâmı?"
Evet, lâkin varıp ser-hadd-i ma'lûmâta bir insan
O gâyetten demek lâzım ki: Yok irfân için imkân!"
Hakîkî i'tirâf altında parlar zilli irfânın;
Budur insanlığın ma'nâsı, en son zevki vicdânın.

Ömür saatini kullananlar hakkıyla,
Asıl maksatlarına isterse ulaşmasınlar,
Binlerce maksada erişip sonunda bir ferahlatıcı gölgeliğe varırlar.
Evet, her türlü ma'nâsiyle irfan durdurur azmi...
Fakat insanlığın anlamı olsun öğrenilmez mi?
Gerçeği arama tutkusu insanda yaratılıştandır,
Dünyada görülen eserler bu tutkunun ürünüdür.
Mademki tembellik yaratılış kanunlarına isyan etmektir;
Öyleyse insanlık iddiasında bulunan durmayıp çalışmalıdır.
Her biline karşı bir yığın bilinmez ortaya çıkıyor diye,
Bilinenleri anlayıp öğrenen niçin ayıplansın?
Evet, bilinenler bilinmeyenlerle bir kıyaslansa,
Gayet az çıkar öncekiler elbet;
Fakat cahille âlim hiç bir şekilde kıyaslanmaz:
Biri kördür, fakat biri doğru yoldan hiç sapmaz.
Diyor Kur'an: "Bir değildir bilenlerle bilmeyenler...
Nasıl bir olur karanlıkla aydınlık, dirilerle ölüler!"
Bu hikmetler sence de bilinmektedir elbette:
Fakat çok sevdiğimdendir ki, tekrar ettim işte.

Konudan sanırım ayrılmışım... Söz neydi hatırlat; (1)
Dalarsam gözümün nuru, böyle bazen, durma uyar.
Usandın sen de gerçekten fikirlerimden, derdimi dökmenden;
Lâkin dinle, beş on söz kaldı anlamsız manzumemden:
Diyorlar: "Tahsilin sonunda insanoğlu itiraf eder cehaletini,
Öyleyse boş yere gayret kanatlarını yormanın nedir anlamı?"
Evet, fakat bilginin son sınırına varıp insan,
O noktada demesi gerekir ki: "Yok irfan için imkân!"
Hakiki itiraf altında parlar gölgesi irfanın;
Budur insanlığın anlamı ve en son zevki vicdanın.

(1) Şairin burada konudan ayrıldım demesinin sebebi, şiirin Sırat-ı Müstakim dergisindeki ilk neşrinde bu mısradan önce sekiz mısralık bir kıtanın bulunması ve bu mısralarda esas konudan biraz uzaklaşmasıdır.

BEBEK
yâhud
HAKK-I KARÂR

*Bizim Cemîle Ferîde'yle bir sabah gelerek,
"Unutma beybaba, akşam birer hotozlu bebek,
Getir, kuzum..." dediler. Ben de kızların keyfi
Kırılmasın diye reddetmedim şu teklifi.
Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli, iki
Edâlı yosma getirdim. Aman o akşamki,
Sevinme hâlini bir görmeliydi yavruların!
Durup oturmadılar hiç, dedim: "Yatın da yarın,
Bütün gün oynayınız..." Nerde! Kim yatar? O gece,
-Yemekte sızmaya me'lûf olan - Ferîde'me
Kabûl olunmıyacak söz olursa, yatmaktı.
Yatar mı hiç? O nasıl hisli bir yumurcaktı.
Ferîde'nin yaşı beş yok; Cemîle'ninki yedi;
Şu var ki, abla hanım pek hanım tavırlı idi.
Büyük kız oynadı bir parça, sonradan yattı;
Küçük sabâha kadar hep bebeğini hoplattı.
Ne ninniden alıyormuş, ne öyle hoppaladan...
"İşıl işıl bakıyor â! bebek değil, afacan!"
Sabaha karşı tükenmiş mecâli yavrucuğun:
Mışıl mışıl uyuyor... Değmeyin aman uyusun.*

*Benim bulunmadığım bir zamanda kız uyanır;
Bebeği uyutmak için evde üç saat kapanır*

**BEBEK
yâhut
HAKK-I KARAR (1)**

Bizim Cemile Feride'yle bir sabah gelerek,
"Unutma beybaba, akşam birer hotozlu bebek,
Getir, kuzum..." dediler. Ben de kızların keyfi
Kırılmasın diye reddetmedim şu teklifi.
Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli iki
Edalı yosma getirdim. Aman o akşamki
Sevinme halini bir görmeliydi yavruların!
Durup oturmadılar hiç, dedim: "Yatın da yarın,
Bütün gün oynayınız..." Nerde! Kim yatar? O gece,
-Yemekte uyuyup kalmayı âdet eden- Feride'mce,
Kabul olunmayacak söz olursa, yatmaktı.
Yatar mı hiç? O nasıl hisli bir yumurcaktı.
Feride'nin yaşı beş yok; Cemile'ninki yedi;
Şu var ki, abla hanım pek hanım tavırlı idi.
Büyük kız oynadı bir parça, sonradan yattı;
Küçük sabaha kadar hep bebeğini hoplattı.
Ne ninniden alıyormuş, ne öyle hoppeladan...
"Işıl ışıl bakıyor â! bebek değil, afacan!"
Sabaha karşı tükenmiş mecali yavrucuğun:
Mışıl mışıl uyuyor... Değmeyin aman uyusun.

Benim bulunmadığım bir zamanda kız uyanır;
Bebeği uyutmak için evde üç saat kapanır.

(1) Hakk-ı karar: Günümüz Türkçesi'nde "kazandırıcı zaman aşımı" olarak karşılanan bir hukuk terimidir. Bir kimsenin başkasının malını uzun süre kullanması sonucunda o malın kullananın mülkiyetine geçmesi anlamına gelmektedir.

*-Aman da pek yaramaz, uyku sıçramış başına.
Bakan beşik de getirdim, bakan yatar mı şuna?
Yatar mısın seni maymun? Kapar mısın gözünü?
Acık da dinlesen olmaz mı annenin sözünü?
Kapandı işte gözün... Oh, şimdi artık yat!
Bebek ne yaptı bilinmez ki, sonradan, pat pat,
Dayak sadâları akseylemiş öbür odaya,
Güzel güzel uyumuş olsa kız da dövmez ya.*

** * **

*Gelince akşama, baktım, Feride pek düşkün.
Durur mu, ablası? Ben sormadan atıldı:*

-Bugün

*Ne yaptı, beybaba, bilsen... Zavalıcık bebeğe?
-Ne yaptı?*

-Dövdü bir âlâ, sonunda kırdı.

- Niye?

*-Bilir miyim, ona sor... Kız, getir bebeğini hadi!
Feride kaçtı yanından, getirmek istemedi.
Çiçek çıkarmışa dönmüş, getirdiler ki, yüzü;
Birer kafes gibi kalmış o kuş bakışlı gözü.
Başında saçtan eser yok, ayak topal, kollar
Omuzdan oynamıyor, kim bilir, ne illeti var?
O kanlı canlı bebek şimdi işte bir kötürüm..
- Bu ölmüş artık ayol, göm, götür de, hem ne ölüm.*

** * **

*Feride kaldı bebezsiz, Cemîle'ninki fakat
Güzel güzel duruyor olmuyor ne kör, ne sakat.
Günün birinde berâberce oynuyorlarken,
Alıp Feride hazin bir niyâz tavrı hemen
- Bebeğini ver, acıcık oynayım, kuzum abla...*

-Aman da pek yaramaz, uyku sıçramış başına.
Bakin beşik de getirdim, bakın yatar mı şuna?
Yatar mısın seni maymun? Kapat mısın gözünü;
Acık da dinlesen olmaz mı annenin sözünü?
Kapandı işte gözün... Oh, şimdi artık, yat!
Bebek ne yaptı bilinmez ki, sonradan, pat pat,
Dayak sesleri aksetmiş öbür odaya.
Güzel güzel uyumuş olsa kız da dövmez ya.

* * *

Gelince akşama, baktım, Feride pek düşkün.
Durur mu ablası? Ben sormadan atıldı:

-Bugün

Ne yaptı, beybaba, bilsen... Zavalıcık bebeğe?
-Ne yaptı?

-Dövdü bir güzel, sonunda kırdı.

-Niye?

-Bilir miyim, ona sor... Kız, getir bebeğini hadi!
Feride kaçtı yanımdan, getirmek istemedi.
Çiçek çıkarmışa dönmüş, getirdiler ki, yüzü;
Birer kafes gibi kalmış o kuş bakışlı gözü.
Başında saçtan eser yok, ayak topal, kollar
Omuzdan oynamıyor, kim bilir ne illeti var...
O kanlı canlı bebek şimdi işte bir kötürüm...
-Bu ölmüş artık ayol, göm, götür de, hem de ölüm!

* * *

Feride kaldı bebedsiz, Cemile'ninki fakat,
Güzel güzel duruyor; olmuyor ne kör ne sakat.
Günün birinde beraberce oynuyorlarken,
Bürünüp Feride hüznü bir yalvarış tavrına hemen,
-Bebeğini ver, acıcık oynayım, kuzum abla...

Demez mi? Kız ne diyor?.. Galibâ:

-Înâyet ola!

Verir miyim sana ben hiç bebeğmi, yağma mı var?

-Hasislik etme kızım, ver!

- Alırsa sonra kırar.

-Nasıl kırar a canım? Etme oynasın, veriver!

-Olur mu beybaba?

- Elbet olur.

- Kırarsa eğer?

- Yarın sabah sana ben başka bir bebek alırım.

Bizim müdâhâleden sonra, "Oyna al bakalım!.."

Deyip Feride'ye kerhen uzattı kız bebeği.

Feride'nin yüzü gülmüştü, baktım, iyden iyi.

Sevindi, oynadı, lâkin bu müsteâr sürûr

Süreksiz oldu...

- Ver artık!

- Acık, daha, ne olur!..

- Bakındı beybaba?

- Kız, ver de sonradan yine al,

Mal olmaz insana, âdet değil, emânet mal.

Tekerrür etti birazdan şu yolda aynı niyâz:

-Bebeğni ver yine olmaz mı? Oynayım.

-Olmaz!...

Ben iltimâsı dirîğ etmedim ikinci sefer.

-Çok oldu beybaba, ya! Sonra her zaman ister!

-Demin de aldı, hemen verdi, içlenir, yapma!

Sen ablasın ne kadar olsa...

-Başka vermem ama,

Çabuk verirsen eğer al da oyna kız, haydi..

Feride'nin bu sefer keyfi pek yolundaydı.

Epeyce dandinîler yaptı, hayli hoplattı;

Bebek kolunda, hasırlarda bir zaman yattı.

Demez mi? Kız ne diyor?.. Galiba:

-İnayet ola!

Verir miyim sana ben hiç bebeğimi, yağma mı var?

-Cimrilik etme kızım ver!

-Alırsa sonra kırar.

-Nasıl kırar a canım? Etme oynasın, veriver!

-Olur mu beybaba?

-Elbet olur.

-Kırırsa eğer?

-Yarın sabah sana ben başka bir bebek alırım.

Bizim müdahaleden sonra, "Oyna al bakalım..."

Deyip Feride'ye istemeyerek uzattı kız bebeği.

Feride'nin yüzü gülmüştü, baktım, iyiden iyi.

Sevindi, oynadı, fakat bu emanet sevinç

Süreksiz oldu...

-Ver artık!

-Acık daha, ne olur!..

Baksana beybaba?

-Kız, ver de sonra yine al,

Mal olmaz insana, âdet değil, emanet mal.

Tekrarlandı birazdan şu yolda aynı yalvarma:

-Bebeğini ver yine olmaz mı? Oynayım.

-Olmaz!...

Ben arka çıkmayı esirgemedim ikinci sefer.

-Çok oldu beybaba, ya! Sonra her zaman ister!

-Demin de aldı, hemen verdi, içlenir, yapma!

Sen ablasın ne kadar olsa...

-Başka vermem ama,

Çabuk verirsen eğer al da oyna kız, haydi...

Feride'nin bu sefer keyfi pek yolundaydı...

Epeyce dandiniler yaptı, hayli hoplattı;

Bebek kolunda, hasırlarda bir zaman yattı.

*Fakat ne çâre! Gelip çatı vakt-i istirdâd,
Kızın nazarları beyhûde etti istimdâd.
Cemîle istedi ısrâr edip emânetini,
Çocuk da verdi, fakat görmeliydi, hiddetini!
Büyük kızın eziyordu gurûr-i ma sûmu,
Bebek elinde gezerken, şu tıfl-ı mahrûmu.
Ağır gelir ona elbette karşıdan bakmak.
Sokuldu bak yine, hiç şüphe yok ki: Yalvaracak,
"Bebeğni ver" diye, lâkin ben eylemem ibrâm.
Hayır, değil bu edâ, bir edâ-yı istirhâm:
"Bebeğmi ver!" demesin mi üçüncüsünde kıza.
Meğer hukuk da bilirmiş bakın şu saygısıza!..*

Fakat ne çâre! Geri verme vakti gelip çattı,
Kızın bakışları boş yere yardım aradı.
Cemile istedi ısrar edip emanetini,
Çocuk da verdi, fakat görmeliydi hiddetini!
Büyük kızın eziyordu masum gururu,
Bebek elinde gezerken, şu mahrum çocuğu.
Ağır gelir ona elbette karşıdan bakmak.
Sokuldu bak yine, hiç şüphe yok ki: Yalvaracak,
“Bebeğini ver” diye, fakat ben artık zorlamam.
Hayır, değil bu eda, bir yalvarma edası:
“Bebeğimi ver!” demesin mi üçüncüsünde kıza?
Meğer hukuk da bilirmiş bakın şu saygısız!...

YEMİŞÇİ İHTİYAR

*Sinîn-i ömr-i şedâid-güzîni olmalıdır,
Cebîn-i pâkine pîrin bu çîn-i ye'si veren.
Elinde tartısı, dâşunda mülk-i seyyârî;
Yürür... Önünde mezar, arkasında bin şîven!
Zaman olur ki, uzaklarda bir serâb-ı muzî
Nümâyîşîyle, gözünden geçer hayâl-i vatan;
Sönük nigâhını bidâr ederdi belki ümid,
Hayâle olsa müsâid bu mesy-i tâb-efgen.
Çeker şu bârı hayâtınca hep hayâtı için;
Bilinse âh şu bâr-ı hayâtı çekme neden?.*

İ'TİRÂF

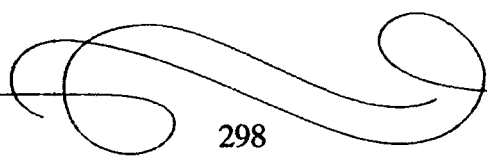
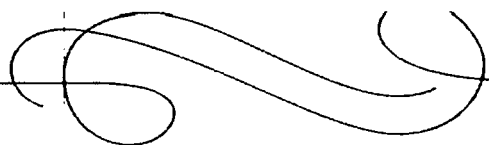
*Safahât'ımda, evet, şi'r arayan hiç bulamaz;
Yalnız, bir yeri hakkında "Hazîn işte bu!" der.
Küfe? Yok. Kahve? Hayır. Hasta? Değil. Hangisi ya?
Üçbuçuk nazma gömülmüş koca bir ömr-i heder!*

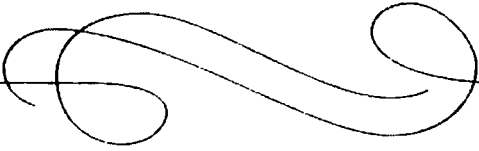
YEMİŞÇİ İHTİYAR

Ömrünün zahmetle geçen yılları olmalıdır,
İhtiyarın temiz alnına ümitsizlik kırışıklarını çizen.
Elinde tartısı, omzunda seyyar malı;
Yürür... Önünde mezar, arkasında bin matem!
Zaman olur ki, uzaklarda bir parlak serap
Görünüşüyle gözünden geçer vatan hayâli;
Bu takat kırıcı yaşayış elverseydi hayale,
Ümit belki can verirdi sönük bakışlarına.
Çeker şu yükü hayatınca hep hayatı için;
Bilinse âh şu hayat yükünü çekmek niçin?

İTİRAF

Safahat'ımda; evet, şiir arayan hiç bulamaz;
Yalnız, bir yeri hakkında "Hazin işte bu!" der.
Küfe? Yok. Kahve? Hayır. Hasta? Değil. Hangisi ya?
Üç buçuk manzumeye gömülüp ziyan olup koca bir ömür!

SAFAHAT

İkinci Kitap

Süleymâniye Kürsüsünde

SÜLEYMANİYE KÜRSÜSÜNDE

Kardeşim Fatin Hoca'ya

*Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse,
Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se,
Ne Halic'in o yosun çehrelî miskin suları;
Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı!
Herkesin hissi bir olmaz. Meselâ karşıdaki
Sâhilin, başbaşa vermiş, düşünen pis eski,
Ağlamış yüzlü, sakil evleri durdukça, sizin
İçinizden acı şeyler geçecek hep... Lâkin,
Bak benim öyle değil. Siz de biraz şâir olun:
Meselâ, geçtiğiniz yalpa yapan tahta yolun,
Cedd-i merhûmu aceb sal mı demekten ne çıkar? (*)
Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar!
Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında...
Varsın olsun, o da bir şey mi? Bizim Şark'ın da
Böyle daldırma olur... Hem açınız âsârı,
Köprünün nerde görülmüş, hani, tahte'l-bahrî?
Anladım: Ben ne kadar şi're özensem de, demek,
Seni, ey sevgili kârî', bu telâkkî, pek pek,
Azıcık güldürecek... Yoksa öbur yanda, hazin,
Bin hakikat sırtırken kıyısından denizin,
Diyeceksin ki: "Hayâlin yeri yoktur... Boşuna!"
Ya şu timsâl-i İlâhî de mi gitmez hoşuna?*

(*) Dini, Felsefî Musahabeler, s.121

SÜLEYMANİYE KÜRSÜSÜNDE

Kardeşim Fatin Hoca'ya (1)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse,
Beni düşürmedi bir kerecik olsun ümitsizliğe,
Ne Haliç'in o yosun çehreli miskin suları;
Ne onun yaratılışa küsmüş gibi durgun kenarı!
Herkesin hissi bir olmaz. Mesela karşıdaki
Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,
Ağlamış yüzlü, çirkin evleri durdukça, sizin
İçinizden acı şeyler geçecek hep... Lakin,
Bak benim öyle değil. Siz de biraz şair olun:
Mesela, geçtiğiniz yalpa yapan tahta yolun,
Rahmetli babası acaba sal mı demekten ne çıkar? (*)
Geliniz farzedelim ki biz bunu: Yüzen bulvar!
Köprüler asma imiş Avrupa ufuklarında...
Varsın olsun, o da bir şey mi? Bizim Doğu'nun da,
Böyle daldırma olur... Hem açınız kitapları,
Köprünün nerde görülmüş, hani, deniz altında olanı?
Anladım: Ben ne kadar şiire özensem de, demek,
Seni, ey sevgili okuyucu, bu anlayış, pek pek,
Azıcık güldürecek... Yoksa öbür yanda, hazin
Binlerce gerçek sırtırken kıyısından denizin,
Diyeceksiniz ki: "Hayalin yeri yoktur... Boşuna!"
Ya şu ilâhî sembol de mi gitmez hoşuna?

(1) *Fatin Gökmen*: 1877-1955 yılları arasında yaşamış astronomi âlimi ve İstanbul Rasathanesi'nin kurucusu, M. Akif'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmesine aracılık etmiştir.

(*) *Dinî, Felsefî Musahabeler*, s. 121. (Akif'in dostlarından olan Ferit Kam'ın eseridir. İstanbul'da 1911 yılında basılmıştır. Ferit Kam, burada dünyanın en eski köprüsünden söz etmektedir. Şair Galata Köprüsü'nün eskiliği dolayısıyla bu ikisi arasında esprili bir ilişki kurmaktadır.)

Sadeleştirilmiş

Öyle ta'zîb-i nigâh eyleme bedbin olarak,
Bırak etrâfı da, karşında duran ma'bede bak: (*)
Başka bir sâhile gehvâre-i emvâcından,
Böyle şeh-dâne çıkarmış mı yakınlarda zaman?
Ne seher-pâre-i san'at ki ezelden mahmûr..
Leb-i deryâdan uçan bir ebedî hande-i nûr!
Sanki ummân-ı bekânın ezeli bir mevci
Yükselirken göğë, donmuş da kesilmiş inci!
Bu güher-pârenin eb'âd-ı semâvîsinde,
Yorulan didelerin hâneden insin de,
Levse dalsın yeniden? Etme, yazıktır, olmaz;
Garba tevcîh ediver, gel onu sen şimdi biraz:
Dur da Ma'bûd'una yükselmek için ilme basan (**)
Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ iman!
Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye,
O, bekâdan daha câzib kesilen, âbediye,
Bir nazar, zevk-i bedi'inin yeter tatmîn...
Durma öyleyse, urûc et o ziyâ âlemine.
O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek?
O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmiyecek.
Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen i'lâ.
Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ,
Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi.
Yerin altında sinen zelzeleler fıskırsın;
Yerin üstünde ne bulduysa devirsin, kırsın;
Hakkı son sadme-i kahrıyla bitirsin isyan;

(*) Yeni Câmi

(**) Süleymâniye Câmiî'nin temellerinden bir kısmını da medreseler teşkil eder.

Öyle bakışlarına eziyet etme karamsar olarak,
Bırak etrafı da, karşında duran mâbede bak: (*)
Başka bir sahile dalgalar beşiği içinden,
Böyle büyük bir inci çıkarmış mı yakınlarda zaman?
Sanatın şafağında doğmuş öyle bir eser ki, ezelden mahmur...
Nurun deniz kıyısından uçan ebedî bir gülümsemesi.
Sanki bekâ okyanusunun ezeli bir dalgası
Göge yükselirken, donmuş da kesilmiş inci!
Bu mücevher parçasının gökyüzü gibi sonsuz uzaklıklarında
Yorulan gözlerin toprağa neden insin de,
Pisliğe dalsın yeniden? Etme, yazıktır, olmaz;
Batıya döndür gözlerini sen şimdi biraz:
Dur da Yaratıcısına yükselmek için ilme basan (**)
Mâbedin hâlini gör, işte baştan başa iman!
Yüce dağlar gibi, ufuklara yayarken gölge,
O, bekâdan daha çekici kesilen âbideye,
Bir göz atmak estetik zevkini tatmine yeter...
Öyleyse durma, yüksel o ışık âlemine.
O ışık âlemi bilmez ki karanlık ne demek?
O semavî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek.
Onu yükselten sonsuza dek yükseltmiş.
Pislik dünyalara tufan gibi yayılsa,
Bu, göklerde yüzen zirvenin temiz eteği,
Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi.
Yerin altında sinen zelzeleler fışkırsın;
Yerin üstünde ne bulduysa devirsin, kırsın;
Hakkı son yıkıcı darbesiyle isyan bitirsin;

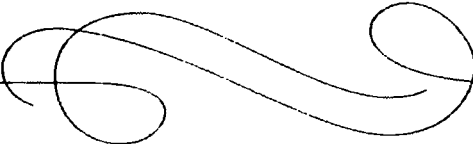
(*) Yeni Cami

(**) Süleymaniye Cami'inin temellerinden bir kısmını da medreseler teşkil eder.

Edebin şimdiki ma'nâsına densin "hezeyan";
Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyyât,
Ne yüreklerde şehâmet, ne şehâmette hayât;
Yine kürsî-i mehîbinde Süleymânîyye,
Kalacak, doğruluğun yerdeki tek yurdu diye.

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler;
En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner;
Beşerîyyet yeni bir din tanıyıp ilhâdî,
Beşerin hâfızasından silinir Hakk'ın adı;
Gömülür hufre-i târîhe meâlî... Lâkin
Yine tek bir taşı düşmez şu Hudâ lânesinin;
Yine insanlığa nâ-mahrem olan bigâne,
Bu harîmin ebedîyyen, giremez sînesine;
Yine yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr,
Kalbe merbût birer dil gibi eyler ikrâr;
Yine mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:
Leş değildir ki atılsın o umûmi kabre!

Şimdi ey sevgili kârî', azıcık vaktin eğer,
Varsa -memnun olacaksın - beni ta'kîb ediver.
Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun,
Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun.
Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,
San'atın rûhunu seyyâl bulut şeklinde.
"Gördüğüm var..." deme! Gel bir de berâber görelim.
Nereden? Haydi şadurvan kapısından girelim:

Edeb için şimdi bir “saçma söz” denilsin,
Kalmasın, kısacası, altüst olarak duygular,
Ne yüreklerde yiğitlik, ne yiğitlikte hayat;
Yine görkemli kürsüsünde Süleymaniye,
Kalacak, doğruluğun yerdeki tek yurdu diye.

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, mabedler;
En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner;
İnsanoğlu yeni bir din gibi görüp dinsizliği,
İnsanın hafızasından silinir Hakk’ın adı;
Gömülür tarihin çukuruna yücelikler... Lakin
Yine tek taşı düşmez bu Allah yuvasının;
Yine insanlıktan mahrum kalmış kayıtsızlar
Bu kutsal yerin koynuna sonsuza dek giremez;
Yine hatırasındaki Mevla’yı şu dört tane minare,
Kalbe bağlı birer dil gibi tasdik ve kabul eder.
Yine geçmişe gömülmez bu azametli çehre:
Leş değildir ki atılsın o umumi mezara!

Şimdi ey sevgili okuyucu, azıcık vaktin eğer,
Varsa -memnun olacaksın- beni takip ediver.
Gireriz koynuna, düşsek bile şayet yorgun,
Karşıdan baktığımız o nur dolu âbidenin.
Göreceksin: O kutsal yapının ebedi gölgesinde,
Sanatın ruhunu akıp giden bulut şeklinde.
“Gördüğüm var...” deme! Gel bir de beraber görelim.
Nereden? Haydi şadırvan kapısından girelim:

*Bir musanna' kemer" üstünde kurulnuş Tevhîd;
Daha üstünde bir âyet ki: Hudâ'dan te'yîd,
Emr-i mevkût-i salâtın bize kat'iyetine.
Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine,
Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn:
Mütenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn.
Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere
Ki dayanmış biri sağdan biri soldan kemere.
İstalaktitle donanmış o hazin sîneleri,
Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri,
Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat,
Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhiş san'at!
Sankim evlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,
Açıvermiş bize göstermek için her yerini.
Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri:
Aynı eb'âd ile tesbît edilen kubbeleri.
Avlunun sâha-i üryânuna bin sâye-i nûr
Döşeyen bunca kemerlerle sütunlarda, vakûr
Bir tenâzur yoruyor görmek için irkileni.
Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni,
-Mutlakâ medhali göstermek için olmalı ki-
Bir siyâk üzre atılmış, sıralanmış öteki
Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' duruyor.
Aynı heybetli kanatlar göze tekrar vuruyor.
Aşar aşmaz eşîğinden bu musanna bâbın
Şu yarım kubbe - ki pîrâyesidir mihrâbın-
Çarpıyor çeşm-i temâşâyâ, asıl kubbe değil.
Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kâbil.
Yoksa ihmâl edilir şey mi tenâzur burada?*

Sanatkârane bir kemer, üstüne yazılmış Tevhid; (1)
Daha üstünde bir ayet ki: Doğulamakta Allah'ın
Kesin bir emri olduğunu bize beş vakit namazın.
Şöyle bir baktı mı insan, kapının görünüşüne,
Evvela her iki yandan yüzünü göstermekte:
İki bağımsız sütun gibi simetrik iki mihrab.
Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere,
Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere.
İstalaktitle (2) donanmış o hüzünlü sineleri,
Okşayıp bakışlarının ışığı, geçti mi artık ileri,
Geliyor kısmen açılmış iki görkemli kanat,
Ki kıvrıntı ve girintileri ne müthiş sanat!
Sanki Mevla bir düşünüre has kocaman bir beyni,
Bize göstermek için açır vermiş her yerini.
Görüyor şimdi bakışlar uzandı mı derhal içeri:
Aynı uzaklıklarda yerleştirilmiş kubbeleri.
Avlunun çıplak sahasına bin ışık gölgesi
Döşeyen bu kadar kemer ve sütunlardaki
Vakûr simetriyi seyretmek yoruyor irkilip kalan kimseleri.
Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni,
-Mutlaka girişi göstermek için olmalı ki-
Aynı düzende dizilmiş, sıralanmış öteki
Kubbelerden daha yüksek, daha geniş duruyor.
Aynı heybetli kanatlar göze tekrar vuruyor.
Aşar aşmaz eşiginden bu sanatkârane kapının,
Şu yarım kubbe -ki mihrabın süsüdür-
Çarpıyor seyreden göze, asıl kubbe değil.
Buna eş lazım, evet, olmamak mümkün değil.
Hiç simetri ihmal edilebilir mi burada?

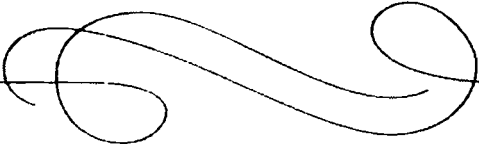
(1) *Tevhid: Lâ ilâhe illallâh (Allah'tan başka ilah yoktur) cümlesi.*

(2) *İstalaktit: İslâm mimarisinde düşey bir yüzeyden, üstündeki dışa taşan bir yüzeye geçmek, gerekirse ona bindirmelik görevi yapmak için kullanılan üç boyutlu, geometri yapım ve bezeme unsuru.*

İşte tam ondaki eb'âda nazîr eb'âda
Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, hele bak.!
"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak,
Mutlaka birleşecektir" diye beş hatve kadar
Atıverdin mi, görür kubbeyi hayretle nazar...
Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere.
Ama pek doğru değil... Karşiki dört yekpâre
Gıranittir taşıyan başları üstünde onu.
Kahramanlar ki asırlar bükemez bir kolunu!

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok;
Müstatil olması îcâb edecek! Öyle mi? Yok!
Şu, sütunlar ana dîvârına bağlanmak için,
Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin
Konarak sırtına şâhin gibi durmakta olan,
Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydân.
Nerden îcâb ediyor sonra bu âvâre zehab?
O kadar ince tutulmuş ki tenâzurda hesab:
Hâricen kubbenin üstünden inen hatt-ı mümâs,
Ediyor her iki cânibde tamâmîyle temâs,
Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere.

Artık ey sevgili kâri', gel otur orta yere
Cebhe dîvârına bak, camlara bak, nûnbera bak;
Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak.
İşte her cebhede, her yerde demâdem gönünen,
Lâkin esrâra bürünmüş gibi mübhem görünen,
Seni bîtâb-ı telâkkî bırakan âyâtın,

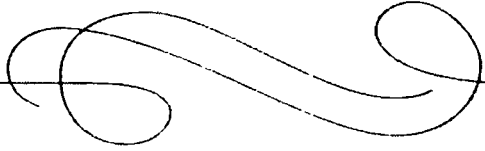
İşte tam onun genişliğine eş genişliğe,
Başucunda duran diğeri de sahip, hele bak!
“Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak,
Mutlaka birleşecektir” diye beş adım kadar
Atıverdiniz mi, göz hayretle kubbeyi görür...
Ki dayanmış sanacaksınız o yarım kubbelere.
Ama pek doğru değil... Karşıkı dört yekpare
Granittir taşıyan başları üstünde onu.
Kahramanlar ki yüzyıllar bükemez bir kolunu!

Mabedin şimdiki tarife bakarsak, az çok,
Dikdörtgen olması gerekecek! Öyle mi? Yok!
Şu, sütunların ana duvarına bağlanmak için,
Ara yerlerden atılmış bir çok kemerin
Sırtına konarak şahin gibi durmakta olan,
Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan.
Nereden çıkıyor sonra bu gereksiz yanlış?
Simetri hesabı o kadar ince tutulmuş ki:
Dışarıdan kubbenin üstünden teğet geçen çizgiler,
İki yanındaki sanatlı yarım kubbelere,
Her iki yönde tamamiyle temas etmekte.

Artık ey sevgili okuyucu, gel otur orta yere,
Cephe duvarına bak, camlara bak, minbere bak;
Sonra mihrab ile mahfillere, kürsülere bak.
İşte her tarafta, her yerde sürekli görünen,
Fakat sırlara bürünmüş gibi kapalı görünen,
Seni düşünmekten yorgun bırakan ayetlerin,

Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyyâtın,
Dalgalsın da denizler gibi kalbinde celâl;
Görmesin dîdelerin reng-i sivâ, reng-i zılâl!
Vecde gel; vahdete dal, âlem-i kesretten uzak...
Yalnız Sâni'i gör; san'atı, masnû'u bırak!
Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım,
Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım.

Ma'bedin cebhe cidârındaki loş pencereler,
Güneşin sırtına bir ince tül atmış, esmer,
Mütemâdi sağıyor dâhile bir gölgeli nûr.
O inen perde-i seyyâl arasından manzûr,
Koca bir mahşer-i îman ki ezelden medhûş...
Sîneler vecd ile pür-cûş, dudaklar hâmûş!
Diz çöküp mermerin üstünde yalın kat hasıra,
Bekliyor hepsi münâcâtı: Onun şimdi sıra.
Esiyor cevâ-i mehibinde bu vahdet-zârın,
Ebedî nefha-i rahmet ki, o binlerce yığın,
Gölge şeklindeki eşbâha teayyün veriyor:
Tepeden turnağa zerrât-ı vücûd ürperiyor.
İnliyor nâle-i gayret der ü divârından,
Dâr duydukça gelen sayhayı deyyârından.
Rûhlar yanmada bî-tâb-ı tecellî kalarak,
Dîdeler nâ-mütenâhî, ebedî müstağrak.
Akabet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;
Yeniden coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd.
Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar,
Varacak sanki yarıp boşluğu Mevlâ'ya kadar!
Şimdi üç bin. kişinin sine-i ma'sûmundan,
Kopan "âmîn" sadâsıyla icâbet-lerzan!

Ve duyguların perişan ilhamları altında,
Allah'ın azameti kalbinde denizler gibi dalgalansın,
Gözlerin Allah'ın dışında başka bir renk, bir gölge görmesin.
Kendinden geç; birliğe dal, varlık âleminde uzak...
Yalnız Yaratıcı'yı gör; sanatı, sanat eserini bırak!
Ben de bir yer bularak şöylece تنها dalayım,
Varlığımdan sıyrılarak seyre dalıp kendimden geçeyim.

Mâbedin cephe duvarındaki loş pencereler,
Güneşin sırtına ince, siyah bir tül atmış da
İçeriye sürekli gölgeli bir nur sağlıyor.
Su gibi akıp inen o perde arasından görünmekte,
Koca bir imanlılar mahşeri ki ta ezelden hayranlık içinde.
Kalpler kendinden geçerek coşmuş, dudaklar susmuş!
Diz çöküp mermerin üstünde yalınkat hasıra,
Bekliyor hepsi Allah'a yakarmayı: Onun şimdi sıra.
Esiyor heybetli boşluğunda bu birlik mekânının
Ebedî rahmet soluğu ki, o binlerce yığın
Ve gölge halindeki varlıklara bir şekil veriyor;
Vücudun zerrelere tepeden tırnağa ürperiyor.
Cemaatten gelen sesleri duydukça mâbedin,
Kapı ve duvarlarından gayret dolu inleyişler aksediyor.
Ruhlar tecelliden yorgun düşerek yanmakta.
Gözler bitmeyen sonsuz bir vecde dalmakta.
Sonunda, mahfilde hüznü bir feryat başladı;
Mâbedin aklı baştan alan uzaklıkları yeniden inleyişlerle coştı.
Bir de baktım ki. O her saftan uzanmış kollar,
Varacak sanki yarıp boşluğu Mevla'ya kadar!
Şimdi üç bin kişinin günahsız ve temiz kalbinden,
Titrek bir "âmîn" çıktı, duanın kabulünü isteyen!

Sonra, bir okşanarak titreyen ellerle cibâh;
Döndü kürsîye o âvâre cemâ'at nâgâh.

Kimdi kürsîdeki? Bir bilmediğim pîr amma,
Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîma.
Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destârı,
O mehûb alnı, pek mûnis olan didârı,
Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi,
Ne şehâmet, ne melâhat veriyor, yâ Rabbi!
Hele gözler iki mihrak-ı semâvidir ki:
Bir şuâtıyle alevlendiriyor idrâki.
Ah o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun,
Bağlı her târ-ı fûsunkârına bin ruh-i zebun!

-Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız;
Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız!
Dînin ahkâmını zâten fukahanz söyley,
Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,
Bana siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim;
Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim.
Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar,
Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var!
Beni yormuştu bu yıllarca süren yolculuğun,
Daha başlangıcı... Lâkin, gebereydim yorgun,
O zaman belki devâm edilemezdim yoluma;
Yoksa âram edemezdim. Bana zirâ "Durma,
Yürü, azminde devâm et..." diye vermezdi aman,
Bir sadâ benliğimin fışkırp a'mâkından.
O sadâ işte benim gayret-i dîniyemdir,

Alınlarına sürdükten sonra titreyen ellerini;
O perişan cemaat hemen kürsüye yöneldi.

Kimdi kürsüdeki? Bir bilmediğim ihtiyar ama,
Hiç de yabancı değil kalbe o sevimli sîma.
Bembeyaz temiz sakalıyla beyaz sarığı,
O heybetli alnını, o pek cana yakın olan yüzünü
Ayı saran hâle gibi her taraftan kuşatıp
Ne yiğitlik, ne güzellik veriyor yâ Rabbi!
Hele gözler göklerin odaklaştığı iki noktadır ki:
Bir kıvılcımıyla ateşliyor kavrama yeteneğini.
Ah o gözlerden inen nur huzmelerinin
Büyüleyici her teline kuvvetten düşmüş bin ruh bağı!

-Beni kürsüde görüp va'zedecek sanmayınız;
Âlimler sınıfından değilim, şeklime aldanmayınız!
Dinin hükümlerini zaten din âlimleriniz söyler,
Dine ait sorunuz varsa onlar size anlatırlar.
Bana siz İslâm âlemini sorun, söyleyeyim;
Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim.
Uzak Doğu'dan alın, Uzak Batı'ya kadar,
Müslüman yurdunu baştan başa kaç dolaşmışlığım var!
Beni yormuştu bu yıllarca süren yolculuğun
Daha başlangıcı... Lâkin gebereydim yorgun,
O zaman belki devam edemezdim yoluma:
Yoksa bir yerde eğlenemezdim. Bana çünkü "Durma,
Yürü, azminde devam et..." diye vermezdi aman,
Fışkıran bir ses benliğimin derinliklerinden.
O ses -ki işte bendeki din gayretidir-,

Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir;
Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde.
Ne cihan kaygusu derman bu devâsız derde,
Ne de can, sonra filân duygusu engel, heyhat!
Can, cihan hepsi de boş, "gâye" dedir varsa hayat.

Bir zamanlâr yine İstanbul'a gelmiştim ben.
Hâle baktıkça fakat, ümmetin âtisinden,
Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar.
Geçmeseydim edeceklerdi ya zâten icbar!
Sığmıyor en büyük endâzeye işler artık;
Saltanat nâmına; din nâmına bin maskaralık...
Ne felâket, ne rezâletti o devrin hâli!
Başta bir kukla, bütün milletin istikbâli
İki üç kuklacının keyfine mahkûm olmuş:
Bir siyâset ki didiklerdi, emînim, Karakuş!
Nerde bir maskara sivrilse, hayâsızlara pîr,
Haydi Mâbeyn-i Hümâyûn'a!... Ya bâlâ, ya vezîr!
Ümmetin hâline baktım ki: Yürekler yarası!
Ne bir ekmek yedirir iş; ne de ekmek parası.
Kışla yok, dâire yok, medrese yok, mektep yok;
Ne kılıç var, ne kalem... Her ne sorarsan, hep yok!
Kalmamış terbiye askerde. Nasıl kalsın ki?
Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki,
Daha mektepte iken tayy-ı merâtible ferîk!
Bir müşîrlik mi var? Allâhû veliyyü'tt-tevfîk!
Hele ilmiyye bayağıdan da aşağı bir turşu!
Bâb-ı Fetvâ denilen dâire ümmî koğuşu.

Coştuğu zaman, içim sanki yanardağ kesilir;
Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde.
Ne dünya kaygısı derman bu çaresiz derde,
Ne de can kaygısı veya başka bir duygu engeldir,
Can, cihan hepsi de boş, hayat varsa “gaye” dedir!

Bir zamanlar yine İstanbul’a gelmiştim ben.
Duruma baktıkça fakat, ümmetin geleceğinden
Pek derin ümitsizliğe düşüp Rusya’ya geçtim tekrar.
Geçmeseydim de zaten mecbur edeceklerdi ya!
Ölçüyü, kuralı tamamen bozup bitirdik artık;
Saltanat adına, din adına bin maskaralık...
Ne felâket, ne rezâletti o devrin hâli!
Başta bir kukla, bütün milletin geleceği
İki üç kuklacının keyfine mahkûm olmuş:
Bir siyaset ki didiklerdi, eminim, Karakuş! (1)
Nerde hayasızlara baş olacak bir maskara sivrilse,
Haydi Mabeyn-i Hümayun’a! (2) Ya vezirliğe ya yüksek bir göreve
Ümmetin haline baktım ki: Yüreklere yarası!
Ne bir ekmek yedirir iş var; ne de ekmek parası.
Kışla yok, dâire yok, medrese yok, mektep yok;
Ne kılıç var ne kalem... Her ne sorarsan, hep yok!
Kalmamış terbiye askerde. Nasıl kalsın ki?
Birin in ömrü teğmenlikte geçerken öteki,
Daha mektepte iken general olur, atlayıp rütbeleri!
Bir mereşallik mi var? Allahu veliyyü’t-tevfik! (3)
Hele âlimler sınıfı bayağından da aşağı bir turşu!
Bâb-ı Fetvâ (4) denilen daire cahiller koğuşu.

(1). *Karakuş*: Önceleri köle iken efendisi tarafından azat edildikten sonra devlet kademelerinde yüksek rütbelere çıkan ve kendisine gelen davalarda kanun ve manık dışı hükümler vermesiyle tanınmış olan Bahaeddin bin Abdullah (öl. 1201). İslâmî edebiyatta şeriat ve kanunları daima yanlış yorumlayan ve uygulayan kadî timsali olarak yer alır.

(2). *Mabeyn-i Hümayun*: Sarayda padişahın sekreterlik dairesi.

(3). *Allahu veliyyü’t-tevfik*: “Allah yardımını yoldaş kılsın” anlamında dua.

(4). *Bâb-ı Fetvâ*: Osmanlı Devleti’nde şeyhülislamın başında bulunduğu devlet dairesi. Diğer bir adı *Meşihat*’tır.

Anne karnından icâzetlidir, ecdâda çeker;
Yürüsün, bir de sarık, al sana kâdiasker!
Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî;
Ne Hudâ korkusu bilmiş, ne utanmış ebedî,
Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi...
Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi!
Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim,
Diye etrâfa bakındımsa da, endişelerim
İnkılâb eyledi bir nâmütenâhî ye'se
Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse.
Ekseriyyet kafasız; varsa biraz beyni olan:
"Bu hükûmet şu ahâlîye biçilmiş kaftan!
Kime dert anlatacağsın? Hadi anlat şimdi...
Ben mi kaldım, neme lâzım!" diyerek yan çizdi.
Hüsn-i zanneylediğim bir iki fâzıl hocanın,
İstedim fikrini açmak; dedim: "Artık uyanın!
Memleket mahvoluyor, din de berâber gidiyor;
Size Kur'an, bakınız sâde uzaktan mı diyor?"
- Memleket mahvolacak, olmayacak... Baştakiler,
Düşünürler ona mevcûd ise bir çâre eğer.
Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak?
Bede'e'd-dînu garîben.. sözü elbet çıkacak."
Dediler. Yokluyayım şimdi avâmın da biraz,
Nedir efkân, dedim. Hey gidi vurdum duymaz!
Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in.
İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin!
Yürüyor, altı çürük toprağa gelmiş, seyyar
Bir mezarlık gibi: Her nâsiye bir seng-i mezar!

Anne karnında diploma almıştır, babasına çeker;
Yürüsün, bir de sarık, al sana kazasker! (1)
Hükümet üyeleri neydi ya? Jurnalci, arabozucu, âdî;
Ne Allah korkusu bilmiş, ne de ebediyen utanmış,
Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi...
Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi!
Belki üç beş kişi olsun bulur, aydınlatırım
Diye etrafa bakındımsa da, düşüncelerim
Dönüşüverdi sonu gelmez bir ümitsizliğe,
Doğruluktan yana görünüp kimi söylettimse.
Çoğunluk kafasız; varsa biraz beyni olan:
"Bu hükümet şu halka biçilmiş kaftan!
Kime dert anlatacaksın? Hadi anlat şimdi...
Ben mi kaldım, neme lazım!" diyerek yan çizdi.
Hakkında iyi düşünce beslediğim bir iki faziletli hocanın,
İstedim fikrini açmak; dedim: "Artık uyanın!
Memleket mahvoluyor, din de beraber gidiyor;
Size Kur'an bakınız sade uzaktan mı diyor?"
-Memleket mahvolacak, olmayacak... Baştakiler,
Düşünürler ona var ise bir çare eğer.
Gelelim dine: Ne mümkün çalışıp kurtarmak?
Ba'ded-dînu garîben.. (2) sözü elbet çıkacak."
Dediler. Yoklayayım şimdi halkın da biraz,
Nedir düşüncesi, dedim. Hey gidi vurdumduymaz!
Öyle dalgın ki, ancak Sûr'unu İsrail'in (3)
İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin!
Yürüyor, altı çürük toprağa gelmiş, seyyar
Bir mezarlık gibi: Her alın bir mezar taşı!

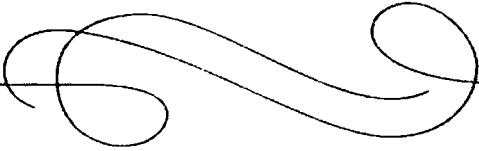
(1). *Kazasker*: Osmanlı Devleti'nde ilmiye sıfının yüksek derecesinde bulunan devlet görevlisi.

(2). *Ba'de'd-dînu garîben*: "Bu din garip gelmiştir, garip gidecektir" mealindeki hadis-i şerif.

(3). *Sûr*: Kıyamet gününde ölümlerin dirilerek mahşer yerinde toplanması için dört büyük melekten biri olan İsrail'in üfleyeceği boru.

*Duymamış kaygı denen duyguyu-viddânında.
Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında,
"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim;
Serseri kevne gelelden beri sersem gezerim!"
Eskiden kalma bu söz, sanki o cansız beyinin,
Doğmadan rahmet-i Mevlâ'ya göçüp gittiğinin,
Dest-i kudretle yazılmış ezeli hâtırası!
"Geliyor rûhun için Fâtîha çekmek sırası;
Yazık ey millet-i merhûme!" dedikten sonra;
Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura.*

*O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik...
Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik?
Düşünen her kafanın mutlak ezilmekti sonu!
Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu?
Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen;
Yâhud işkenceler altında ecelsiz gömülen:
Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak,
İki üç yüz kulaç altında zeminin, çıplak,
Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar,
Size milyonla desem, fazlası yok, eksigi var!
Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü:
Göz yıllar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü.
Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle,
Fıkr-i hürriyyet ölü. Hey gidi şaşkın hazele!
Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:
Ekilen gövdelerin hepsi yarın fişkiracak!
Hangi ma'sûmun olur hûnu bu dünyâda heder?
Yoksa kânûn-i İlâhîyi de yırtar mı beşer?*

Duymamış kaygı denen duyguyu vicdanında.
Her birinin acı içindeki yüzünde şunlar okunmakta:
“Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim;
Dünyaya serseri geleliden beri sersem gezerim!”
Eskiden kalma bu söz sanki o cansız beynin,
Doğmadan Allah’ın rahmetine göçüp gittiğinin,
Kudret eliyle yazılmış ezeli hatırası!
“Geliyor ruhun için Fâtiha çekmek sırası;
Yazık ey acınası millet!” dedikten sonra;
Atladım Rusya’ya gitmekte olan bir vapura.

O zaman Rusya’da yaman bir baskı hâkimdi...
Zulmü sevdirmek için başka bir yol var mı ki?
Düşünen her kafanın mutlak ezilmekte sonu!
Medeni Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu?
Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen;
Yahut işkenceler altında ecelsiz gömülen:
Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var ne durak,
İki üç yüz kulaç altında yerin, çıplak,
Aç, susuz çalıştırılan kanları donmuş canlar,
Size milyonla desem, fazlası yok, eksigi var!
Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü:
Göz yılar önce, fakat sonra kanıksar ölümü.
Kafa kesmekle, beyin ezmekle, sanıyorlar
Hürriyet fikri ölür. Hey gidi şaşkın alçaklar!
Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:
Ekilen gövdelerin hepsi yarın fıskırarak!
Hangi günahsızın kanı bu dünyada yerde kalır?
Yoksa insan Allah’ın kanununu da mı yırtar?

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sis ettim;
Beş on öksüz bularak basmacılık öğrettim.
Kalemim çokça pürüzlüydü, fakat çâresi ne?
Sonra, bilmem kimin üslûbu avâmın nesine!
Dilimin döndüğü şîveyle bütün gün yazdım,
Okuyanlar o kadar çoktu ki, hiç ummazdım.
Usta, âsârını verdikçe çocuklar bastı;
Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı.
Göğsü îmanlı beş on tane fedâî gelerek
Dediler: "Sen ne basarsan, onu tevzî edecek
Vâsitan işte biziz; korkulacak şey yoktur...
Para lâzımsa da bildir ki verenler bulunur. "
Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za.
Zâten en başlıca yol halkı budur ikâza.
Medeniyetteki insanlar için matbûât,
Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhât,
Sizde hiç böyle değil, belki tamâmen aksi:
En fenâ bir cereyan gösteriyor en iyisi.
Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada;
Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada.
Parasızlığı bidâyette işin korkulusu;
Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu...
Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler;
Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer,
Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur;
Rusların halbuki nisbetleri gâyet dündür.
Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak...
Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak!

Evvela gizlice bir matbaa kurdum;
Beş on öksüz bularak baskı işini öğrettim.
Kalemim çokça pürüzlüydü, fakat çaresi ne?
Sonra, bilmem kimin üslubu halkın nesine!
Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;
Okuyanlar o kadar çoktu ki, hiç ummazdım.
Usta, eserlerini verdikçe çocuklar bastı;
Altı ay geçti, bizim matbaanın çıktı adı.
Göğsü imanlı beş on tane fedai gelerek,
Dediler: "Sen ne basarsan, onu dağıtacak
Vasitan işte biziz; korkulacak şey yoktur...
Para lazımsa da bildir ki verenler bulunur."
Bir gazeteyle hemen vaaza başlayıverdim.
Zaten halkı uyandırmak için başlıca yol budur.
Medeniyetteki insanlar için gazetecilik,
Şimdi kürsülerin en yükseği, fakat, yazık,
Sizde hiç böyle değil, belki tamamen tersi:
En kötü bir yolu gösteriyor en iyisi.
Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada;
Biz de ancak bunu artırıyorduk arada.
Parasızlığı başlangıçta işin korkulusu;
Zenginler altını verdi etekler dolusu...
Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler;
Okuyup yazmayı yaymaya çalıştık yer yer.
Tatar'ın bugün yüzde altmışı hakkıyla okur;
Halbuki Ruslar'ın okuma yüzdesi gayet düşüktür.
Zenginler, zannederim, sizde de az çok olacak...
Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak!

*Fukarânız kılıyor, aklına geldikçe namaz;
Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa biraz.
Şöyle dursun bu temennîye kulak vermeleri,
Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri!*

*Sonra zenginlerimiz: "Haydi gidin, fen getirin."
Diye, her isteyenin şahsına bilmem kaç bin
Ruble tahsis ile sevkeylediler Avrupa'ya;
Pek fedâkâr idi hemşehrilerim doğrusu ya.
Bu giden kâfileden birçoğu cidden tahsil
Ederek döndü. Fakat geldi ki üç beş de sefil,
Hepsinin nâmını telvîse bihakkan yetti...
Gönderenler ne peşîmân oluyorlar şimdi!
Hiç unutmam ki, cömerdin biri, hem zengin adam,
Beni yüzdürdü nihâyette şu sözlerle: "İmam,
Günde on kere gelip istediniz, hep verdim.
Yine vermezsem eğer millet için, nâ-merdim.
Yalınız, ehline gitsin bu emekler... Olur a,
İş bizim Avrupa yârânuna benzer sonra!
Hâli islâh edecekler, diyerek kaç senedir,
Bekleyip durduğumuz zübbelerin tavrı nedir?
Geldi bir tânesi akşam, hezeyanlar kustu!
Dövüyordum, bereket versin, edebsiz sustu.
Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş: Mutlak,
Dîni kökten kazımak, sonra, evet Ruslaşmak!
O zaman iş bitecekmış... O zaman kızlarımız
Şu tutundukları gâyet kaba, pek mâ'nâsız
Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden,
Analık ilmini tahsil edecekmış... Zâten,*

Fakirleriniz kılıyor aklına geldikçe namaz;
Zenginlerimizde de, hiç yoksa, zekât olsa biraz.
Şöyle dursun bu dileğe kulak vermeleri,
Sadrazam paşanız fitre alır, sunsa biri!

Sonra zenginlerimiz: “Haydi gidin, ilim getirin
Diye, her isteyen şahsına bilmem kaç bin
Ruble (1) tahsis ederek gönderdiler Avrupa’ya;
Pek fedakâr idi hemşehrilerim doğrusu ya.
Bu giden kafileden bir çoğu cidden tahsil
Ederek döndü. Fakat geldi ki üç beş de sefil,
Hepsinin adını kirlletmeye gerçekten yetti...
Gönderenler de pişman oluyorlar şimdi!
Hiç unutmam ki, cömertin biri, hem zengin adam.
Beni ter içinde yüzdürdü sonunda şu sözlerle: “İmam,
Günde on kere gelip istediniz hep verdim.
Yine vermezsem eğer millet için, nâmerdim.
Yalnız, yerine gitsin bu emekler... Olur a,
İş bizim Avrupa hayranlarına benzer sonra!
Durumu düzelterekler diyerek kaç senedir,
Bekleyip durduğumuz züppelerin tavrı nedir?
Geldi bir tanesi akşam, saçmalıklar kustu!
Dövüyordum, bereket versin, edepsiz sustu.
Bir kurtuluş yolu varmış... O da neymiş: Mutlak,
Dini kökten kazımak, sonra, evet, Ruslaşmak!
O zaman iş bitecekmiş, o zaman kızlarımız,
Şu tutundukları gayet kaba, pek anlamsız
Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden,
Analık ilmini öğreneceklermiş... Zaten,

(1). Ruble: Rusya'nın para birimi.

Müslümanlar o sebepten bu sefâlette imiş:
Ki kadın "sosyete" bilmezmiş, esârette imiş!
Din için, millet için iş görecek alçağa bak:
Dîni pââmâl edecek, milleti Ruslaştıracak!
Bunu Moskof da yapar, şimdi rızâ gösterelim,
Başka bir ma'rifetin varsa haber ver görelim!
Al okut, Avrupa tahsîli desinler, gönder,
Servetinden bölerek nâ-mütenâhî para ver;
Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin!
Hem nasıl karga? Değil öyle senin bellediğin!
Sâde bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslardan...
Onu ikmâl ediverdik mi, bizimdir meydan!
Kızımın iffeti batmakta rezîlin gözüne...
Acırım tükürüğe billâhi, tükürsem yüzüne!
Demiş olsaydı eğer: "Kızlara mektep lâzım...
Şu kadar vermelisin" Kahrolayım kaçmazdım.
Elverir sardığımız bunları halkın başına...
Ben mezârımda huzûr istiyorum, anladın a!
Biraz insâfa gelin, öyle ya artık ne demek?
Zengin olduk diye, lâ'net satın almak mı gerek?"

İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken,
Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden,
Dediler: "Şimdi hükûmet basacak matba'anı...
Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanü!"
Bir işâretle çocuklar çekilip tâ geriye,
Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe.
Onların nevbeti geçmiş, sıra gelmişti bana:
Yolu tuttum yalnız doğruca Türkistan'a.

Müslümanlar o sebepten bu sefalette imiş:
Ki kadın "sosyete bilmezmiş" esarette imiş!
Din için, millet için iş görecek alçağa bak:
Dini ayaklar altına alacak, milleti Ruslaştıracak!
Bunu Moskof da yapar, şimdi rıza gösterelim;
Başka bir marifetin varsa haber ver görelim!
Al okut, Avrupa öğrenimi desinler, gönder,
Servetinden bölerek hesapsız para ver;
Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin!
Hem nasıl karga? Değil öyle senin bellediğin!
Sadece bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslar'dan...
Onu tamamlıverdik mi, bizimdir meydan!
Kızımın namusu batmakta rezilin gözüne...
Acırım tükürğe billahi, tükürsem yüzüne!
Demiş olsaydı eğer: "Kızlara okul lazım...
Şu kadar vermelisin" Kahrolayım kaçmazdım.
Elverir sardığımız bunları halkın başına...
Ben mezarımda huzur istiyorum, anladın a!
Biraz insafa gelin, öyle ya artık ne demek?
Zengin olduk diye lânet satın almak mı gerek?"

İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken,
Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden,
Dediler: "Şimdi hükümet basacak matbaanı...
Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!"
Bir işaretle çocuklar çekilip ta geriye,
Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe.
Onların nöbeti geçmiş, sıra gelmişti bana:
Yolu tuttum yalnız doğruca Türkistan'a.

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkent'i;
Geçtiğimiz yerleri ta'dâda mahal yok şimdi.
Uzanıp sonra Buhârâ'ya, Semerkand'e kadar;
Eski dünyâda bakındım ki ne âlemler var?
Sormayın gördüğüm âlemleri, hiç söylemeyim:
Yâdı temkînimi sarsan da kan ağlar yüreğim.
O Buhârâ, o mübârek, o muazzam toprak;
Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak!
İbn-i Sînâ'ları yüzlerce doğurmuş iklim,
Tek çocuk vermiyor âgûşuna ilmin, ne akım!
O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile;
Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle:
Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek,
Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek!
Bu havâlide cehâlet ne kadar çoksa, nifâk,
Daha salgın, daha dehşetli... Umûmen ahlâk,
-Pek bozuk" az gelecek -nâmütenâhî düşkün!
Öyle murdârını görmekte ki insan fuhşün;
Bırakın söylenemez: Mevki'imiz camii'dir;
Başka yer olsa da tafsile hayâ mâni'dir.
Ya ta'assubları? Hiç sorma, nasıl maskaraca?
O, uzun hurkasının yenleri yerlerde, hoca,
Hem bakarsın eşi yok dîne teaddisinde,
Hem ne söylersen olur dîni hemen rencide!
Milletin hayrî için her ne düşünsen: Bid'at:
Şer'i tagyîr ile terzîl ise -hâşâ- sünnet!
Ne Hudâ'dan sıkılırlar, ne de Peygamber'den.
Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden,
Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün!

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkent'i;
Geçtiğim yerleri saymaya gerek yok şimdi.
Uzanıp sonra Buhara'ya, Semerkant'a kadar;
Eski dünyada bakındım ki ne âlemler var?
Sormayın gördüğüm âlemleri, hiç söylemeyim:
Hatırası metanetimi sarsar da kan ağlar yüreğim.
O Buhara, o mübarek, o azametli toprak;
Aşağılanmanın kucağında kendinden geçmiş uyuyor!
Yüzlerce İbni Sina (1) doğurmuş olan o diyar,
Tek çocuk vermiyor kucağına ilmin, ne kadar kısır!
Dünyanın rasathanesi olan Semerkant bile;
O geçmişine rağmen öyle dalmış hurafelere;
Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek,
Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek!
Bu bölgede cehalet ne kadar çoksa, bölücülük
Daha salgın, daha dehşetli... Bütünüyle ahlâk
-"Pek bozuk" az gelecek -sonsuz derecede düşkün!
Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun;
Bırakın söylenemez: Bulunduğumuz yer camidir;
Başka yer olsa da anlatmaya utanma duygusu engel olur.
Ya taassupları? Hiç sorma, nasıl maskaraca!
O, uzun hırkasının yenleri yerlerde olan hoca,
Hem bakarsın dine saldırmakta eşi benzeri yoktur,
Hem söylediğin her söz hemen dinine dokunur.
Milletin hayrı için her ne düşünsen: Bid'at: (2)
Şeriatı bozarak rezil etmek ise -hâşâ- sünnet!
Ne Allah'tan sıkılırlar, ne de Peygamber'den.
Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden,
Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün!

(1). *İbni Sina*: 980-1037 tarihleri arasında yaşamış olan tanınmış İslâm filozofu.

(2). *Bid'at*: Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra ortaya çıkan, şer'î bir delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranış.

Sayırsız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün...
Okunandan ne haber? On para etmez fenler,
Ne bu dünyâda soran var, ne de ukbâda geçer!
Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen: Şâir.
Yalnız, şi'rine mevzû iki şeyden biridir:
Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı...
Nefs-i emmâre hizâsında henüz duyguları!
Sonra tenkîde giriş: Hepsi tasavvufî dolu:
Var mı sâfiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu?
İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ;
Hâfız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ!
"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" (*)
Urefâ mesleği; a'lâ, hem ucuz, hem de şeker!
Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret
Başlamış... Bir gün olup parlıyacaktır elbet.
O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek,
Bu filizler gibi binlerle fidan besliyecek!

Çin'de, Mançurya'da din bir görenek, başka değil.
Müslüman unsuru gâyet geri, gâyet câhil.
Acabâ meyl-i teâlî ne demek onlarca?
"Böyle gördük dedemizden!" sesi milyonlarca
Kafadan aynı tehevvürle, bakarsın, çıkıyor!
Arş-ı âmâlî bu ses tâ temelinden yıkıyor.
Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!
Hep musâb âlem-i İslâm o devâsız derde.

(*) "Mebâs der pey âzâr ü herçi hâhî kün
Ki der şeriat-i mâ gayr ez in günâhi nîst."

Sayırsız medrese var gerçi Buhara'da bugün...
Okunandan ne haber? On para etmez fenler,
Ne bu dünyada soran var, ne de ahirette geçer!
Edipler doğrusu pek çok, kimi görsen: Şair.
Yalnız şiirinin konusu iki şeyden biridir:
Koca millet! Edebiyatı ya oğlan, ya kadındır...
Nefs-i emmare (1) çizgisinde henüz duyguları!
Sonra tenkide giriş: Hepsi tasavvufu dolu:
Var mı tasavvufun bilmem ki her şeyi mübah gören bir kolu?
İçilir, Allah'tan korkmadan türlü iğrençlikler yapılır;
Hafız'ın (2) Divan'ı ortada fetva kitabıdır!
"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer" (*)
Arifler yolu; güzel, hem ucuz, hem de şeker!
Şu kadar var ki gençliğinde ufak bir gayret
Başlamış... Bir gün olup parlayacaktır elbet.
O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek,
Bu filizler gibi binlerce fidan besleyecek!

Çin'de, Mançurya'da din bir görenek, başka değil.
Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil.
Acaba ilerleme isteği ne demek onlarca?
"Böyle gördük dedemizden!" sesi milyonlarca
Kafadan aynı hiddetle, bakarsın, çıkıyor!
İdealler tahtını bu ses ta temelinden yıkıyor.
Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın? Nerde!
Hep uğramıştır İslâm âlemi o çaresiz derde.

(1). *Nefs-i emmare*: İnsanı kötülüğe sürükleyen şehvet.

(2). *Hafız*: 1325-1390 yılları arasında yaşamış rindâne şiirleriyle ünlü İran şairi.

(*). "*Kimseyi incitme de ne istersen yap. Çünkü bizim kanunumuzda bundan başka bir suç yoktur.*"

Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir müslümanı;
Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatanı;
Dinleyin her birinin rûhunu: Mutlak gelecek,
"Böyle gördük dedemizden!" sesi titrek, titrek!
"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd;
Acabâ sâha-i tatbîki neden nâ-mahdûd?
Çünkü biz bilmiyoruz dîni. Evet, bilseydik,
Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik.
"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlâlî
Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâlî,
İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?
Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'an'ın:
Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânım:
Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına;
Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!
Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince;
Öyle Kur'an okuyorlar ki: Sanırsın Çince!
Bütün âdetleri âyîn-i mecûsiye karîb;
Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb.
Yalınız, hepsi de hürmetle anar nâmunuzı.
Hiç unutmam, sarılıp hurkama bir Çinli kızı,
Ne diyor anlamadım, söyledi birçok şeyler;
Sonra me'yûs olarak ağladı... Bîçâre meğer,
Bana Sultân'ı sorarmış da, "nasıldır?" dermiş;
Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş!

Getirin Uzak Batı'daki bir müslümanı;
Bir de Çin Seddi'nin altında uzanmış yatanı;
Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek,
"Böyle gördük dedemizden!" sesi titrek titrek!
"Böyle gördük dedemizden!" sözü dince reddedilmiştir;
Buna rağmen acaba neden uygulama alanı sınırsızdır?
Çünkü biz bilmiyoruz dini. Evet, bilseydik,
Mümkün değil, gösteremezdik bu kadar sersemlik.
"Böyle gördük dedemizden!" diye diye
Çöküp giden bir sürü milletin durumu,
İbret olmaz bize her gün okuruz ezber de!
Yoksa bir maksat aranmaz mı bu ayetlerde?
Anlaşılan, yalnız söz tarafı önemli Kur'ân'ın;
Çünkü kimsenin umurunda değil anlamı o kitabın:
Ya açar Kur'an-ı Kerim'in bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!
Bu bölgedekiler pek yaya kalmış dince;
Öyle Kur'an okuyorlar ki: Sanırsın Çince!
Bütün âdetleri mecusî âyinine benzemektedir;
Bir şahadet getirirler, o da oldukça gariptir.
Yalnız, hepsi de saygıyla anar adınızı.
Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı,
Ne diyor anlamadım, söyledi birçok şeyler;
Sonra üzülerek ağladı... Zavallı meğer,
Bana Sultan'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş;
Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş!

Sorunuz, şimdi, Japonlar da nasıl millettir?
Onu tasvîre zafer-yâb olamam, hayrettir!
Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübînin orada,
Rûh-i feyyâzı yayılmış, yalnız şekli Buda.
Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!
O küçük boylu, büyük milletin efrâdı bugün,
Müslümanlık'taki erkânı siyânette ferîd;
Müslüman denmek için eksîği ancak tevhîd.
Doğruluk, ahde vefâ, va'de sadâkat, şefkat;
Âcizin hakkını i'lâya samîmî gayret;
En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken;
Yine ifrât ile vermek, veren eller darken;
Kimsenin ırzına, nâmûsuna yan bakmıyarak,
Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak;
"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat;
Yeri gelsin, gülerek, oynıyarak terk-i hayat;
İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmîyerek,
Nef'-i şahsîyi umûmun kine kurbân etmek;
Daha bunlar gibi çok nâdire gördüm orada...
Âdemin en temiz ahfâdına mâlik bir ada.
Medenîyyet girebilmiş yalnız fenniyle...
O da sahiplerinin lâhik olan izniyle.
Dikilip sâhile binlerce bâsiret, im'ân;
Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan!
Garb'ın esyâsı, eğer kıymeti hâizse yürür;
Moda şeklinde gelen seyyie gümrikte çürür!
Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız;
Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız.
Yâ o mahviyyeti insan göremez bir yerde...

Sorunuz şimdi, Japonlar da nasıl millettir?
Onu anlatmaya güç yetiremem, hayrettir!
Şu kadar söyleyeyim: İslâm dininin orada,
Feyizli ruhu yayılmış, yalnız şekli Buda.
Siz gidin İslâm'ın saflığını, Japonlar'da görün!
O küçük boylu, büyük milletin fertleri bugün,
Müslümanlığın esaslarını korumakta tektir;
Müslüman denmek için eksiği ancak kelime-i şahadettir.
Doğruluk, anlaşmaya uymak, sözünde durmak, şefkat;
Güçsüzün hakkını üstün tutmaya en içten gayret;
Çoğa güç varken, en azıyla yetinmek;
Veren eller darken, yine de bol miktarda vermek;
Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak,
Yedi kat ellerin evladını kardeş tanımak;
“Öleceksin!” denilen noktada yiğitçe direnmek;
Yeri gelsin, gülerек, oynayarak hayatı feda etmek;
Şahsi hırslara meydan vermeyerek,
Şahsi çıkarları toplumunkilere feda etmek;
Daha bunlar gibi az rastlanır çok meziyetler gördüm orada...
Âdem'in en temiz çocuklarına sahip bir ada.
Medeniyetin girebilmiş sadece teknolojisi...
O da ülke sahiplerinden gelecek izne tâbi.
Dikilip sahile binlerce uzak görüşlü dikkatli göz;
Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan!
Batı'nın malları eğer kıymetliyse geçer;
Bir moda olarak gelen zararlı şeyler gümrükte çürür!
Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız;
Herkesin sandığı açıkta, bilinmez hırsız.
Ya o alçakgönüllülüğü insan göremez bir yerde...

“Togo”nun umduğunuz tavrı mı vardır? Nerde!
“Gidelim!” der, götürür; sonra gelip tâ yanuma;
Çay boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanum.
Müslümanlık, sanırım parlıyacaktı orada;
Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada.
Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler,
Ulemâ vahy-i İlâhîyi mi bilmem, bekler?

Hind’i baştan başa gezmekti murâdım, lâkin,
Nerde olsam, beni ta ’kîbi yüzünden polisin,
Tâkatım bitti de vazgeçmede muztar kaldım;
Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım!
Besliyormuş, bereket versin, o iklim-i kadim,
“Rahmetullâh”a muâdil daha yüzlerce hakîm.
Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur’an’ı bilir
Ulemâ var ki: Huzûrunda bugün Garp eğilir.
Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de:
Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere’de;
Sonra dindaşlarının rûhu olur, kalbi olur,
Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur.
Öyle maymun gibi taklide özenmek bilmez;
Hiss-i milliyeti sağlamdır onun, eksilmez.
Garb’ın almışsa herif, ilmini almış yalnız,
Bakıyorsun: Eli san’atlı, fakat, tırnaksız!
Fuşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok;
Şer’-i ma’sûma olan hürmeti bizlerden çok.
Böyle evlâd okutan milletin istikbâli,
Haklıdır almaya âgûşuna istikbali.

“Togo”nun (1) umduğunuz tavrı mı vardır? Nerde!
“Gidelim!” der, götürür; sonra gelip ta yanıma;
Çay doldururdu ben içtikçe hemen fincanıma.
Müslümanlık, sanırım parlayacaktır orada;
Sadece Osmanlılar'ın gayreti lazım arada.
Misyonerler, gece gündüz dolaşmaktalar,
Bilmem ki âlimlerimiz Allah'tan vahiy gelsin diye mi bekler?

Hind'i baştan başa gezmekti istediğim, lâkin,
Nerde olsam, beni izlemesi yüzünden polisin,
Gücüm tükendi de vazgeçmek zorunda kaldım;
Kaldım ama yine her topluluğa az çok daldım!
Besliyormuş, bereket versin, o eski ülke,
Rahmetullah'a (2) denk daha yüzlerce bilge.
Dinlerin ruhunu görür, Kur'an'ın hikmetini bilir
Âlimler var ki: Önünde bugün Batı eğilir.
Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de:
Bunların çoğu öğrenim görür İngiltere'de;
Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur,
Çünkü yolundan, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur.
Öyle maymun gibi taklide özenmek bilmez;
Milliyet duygusu sağlamdır onun, eksilmez.
Batı'nın almışsa adam, ilmini almış yalnız,
Bakıyorsun: Eli sanatlı, fakat tırnaksız!
Fuhşu yok, içkisi yok, gayreti yüksek gözü tok;
İslâm'ın suçtan uzak tutan hükümlerine saygısı bizlerden çok.
Çocuklarını, böyle okutan bir millet gelecekte,
Bağımsızlığı kucaklamayı hak edecektir elbette.

(1). Togo: (1847-1934) Savaş taraftan Japon amirali Heyhaciro Togo.

(2). Rahmetullah: İzhari'l-Hak adlı eseriyle misyonerlere cevap veren Hindistanlı bilgin.

Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak...
Uzak olmuş ne çıkar? Var ya bir âtî ona bak!

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyîe gelen
Mîzebânın ne hazin çıktı şu ses kalbinden:
"Ah biz hayra yarar unsur-i îman değiliz...
Hind'in İslâm'ını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz.
Onların rûh-i şehâmetle coşan kanları var;
Bizde yok öyle samîmî asabiyyet, o damar.
Bu ağır zillete ukbâya kadar mahkûmuz...
Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz!
Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir.
Onu bir kerre işitse... Bu sa'âdet yetişir. "

Beni ağılattı herif. Lâkin onun genç oğlu,
Dedi: "Yok, öyle değil; sine-i millette dolu,
Galeyân emrine âmâde, hamîyyetli yürek;
Şu kadar var ki henüz kendini göstermiyecek.
Geçiyor şimdi esâretle deyip eyyâmı,
Müslümanlar gibi mâzisi büyük bir kavmi,
Ebedî zillete mahkûm edemem doğrusu ben.
Daha bîçâre miyiz yoksa Mecûsilerden?
Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat,
Söndürür meyl-i meâlîyi nihâyet... Heyhat!
Göz yumulmakla kör olmaz; külün altında ateş,
Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş!
Şunu öğretti ki İngiltere tahsîli bana:
Milletin, memleketin böyle sefil olmasına

Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak...
Uzak olmuş ne çıkar, var ya bir gelecek ona bak!

Haydarabad'a giderken, beni uğurlamaya gelen
Ev sahibinin ne hüznü çıktı şu ses kalbinden:
"Ah biz hayra yarar imanlı kimseler değiliz...
Hind'in İslâm'ını pek Türk'le kıyaslamayınız
Onların kahramanlık ruhuyla coşan kanları var;
Bizde yok öyle samimi din ve vatan gayreti, o damar.
Bu ezici aşağılanmaya ahirete kadar mahkûmuz...
Hissetmiyor çektiği acıları çünkü çoğumuz!
Tek ümidimiz Osmanlıların göstereceği büyüklüktür.
Onu bir kere duysak... Bu mutluluk yetişir."

Beni ağlattı adam. Fakat onun genç oğlu,
Dedi: "Yok öyle değil; milletin içinde dolu,
Coşup kabarmaya hazır, vatan gayretiyle dolu yürek;
Şu kadar var ki şimdilik kendini göstermeyecek.
Geçiyor şimdi esaretle deyip günleri,
Müslümanlar gibi tarihi büyük bir milleti,
Sonsuza dek aşağılanmaya mahkûm edemem doğrusu ben.
Daha zavallı mıyız yoksa Mecusilerden? (1)
Diyeceksin ki: Yüzyıllarca sefil bir halde yaşamak,
Yüksek ve derin şeylere olan hevesi sonunda söndürür..."

Ne kadar yazık!

Göz yumulmakla kör olmaz; külün altında ateş,
Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş!
Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana:
Milletin, memleketin böyle sefil olmasına

(1). Mecusi: Zerdüşt dinine mensup olup ateşe tapan kimseler.

Sadeleştirilmiş

*Bir sebep varsa, havâssın geriden bakmasıdır...
Yoksa Şark'ın bu zekî unsuru her feyzi alır.
Müslümanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek,
Sonra, vicdanları bir nefhada tehyic edecek,
Dîn-i fitrîdeki bir milleti irşâda ne var?
Daha yüksek mi aceb Şark'ı ezen fitratlar,
Kâbiliyetçe? Hayır, ben buna aslâ kanmam.
Adam ister yalınız etmeye bîr kavmi adam!
Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de,
O zaman bak ne koşanlar göreceksiniz sürüde!
Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşılayarak;
Hangi bir müslümanın göğsüne tuttumsa kulak;
Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi,
En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi.
Sîneler gayzını fâş etmeye dursun varsın;
Vakti gelsin, o zaman var mı yürek, anlarsın!"*

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan,
"Verdi kanûn-i esâsîyi nihâyet Sultan!"
Diye birdenbire çalkandı. İnan, kabil mi?
Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi,
Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkîl etsin?
Ansızın başladı beynimde ümîdin, ye'sin,
Doğduğumdan beri hiç görmediğim bir harbi...
O ne müdhiş helecanlardı, aman yâ Rabbi?
Verdi kanun-i esâsî... Bu, çıkar rû'yâ mı?
Yok canım öyle değil: Milletin istirhâmı,
Şekl-i tehdîd alıvermiş, o da muhtar kalmış...
Hangi millet acaba? Hem ne işitsen yanlış.*

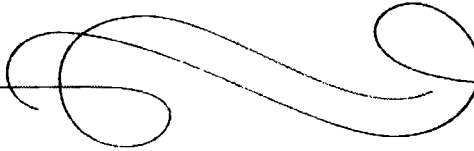
Bir sebep varsa, aydınların geriden bakmasıdır...
Yoksa Doğu'nun bu zeki milleti her feyzi alır.
Müslümanlık gibi mahiyetî cidden yüksek,
Sonra vicdanları bir üflemeyle heyecana getirecek,
Yaratılışa en uygun bir milleti aydınlatmanın nesi zor?
Doğuyu ezenler acaba yaratılışca daha mı yüksek
Kabiliyete sahiptir? Hayır, ben buna aslâ kanmam.
Adam ister yalnız etmeye bir milleti adam!
Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de,
O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde!
Önce beynine bir temiz fikir aşılıyarak;
Hangi bir müslümanın göğsüne tuttumsa kulak;
Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz kalbi,
En temiz duyguyla vurmakta çocuk kalbi gibi.
Kalpler öfkesini belli etmemeye varsın devam etsin;
Vakti gelsin, o zaman var mı yürek, anlarsın!"

Haydarabad'a yetiştim ki, bütün Hindistan,
"Sultan sonunda Kanun-ı Esasi'yi (1) kabul etti!"
Diye birdenbire çalkandı. İnan, mümkün mü?
Hiç o binlerce hatıra kemirirken içimi.
Bir cılız "belki!" nasıl hepsini kovup uzaklaştırsın?
Ansızın başladı beynimde ümidin, ümitsizliğin,
Doğduğumdan beri hiç görmediğim bir savaşı...
O ne korkulu kalp çarpıntılarıydı, aman ya Rabbi?
Kanun-ı Esasi'yi kabul etti... Bu gerçekleşir rüya mı?
Yok canım öyle değildir: Milletın ricaları,
Tehdit şeklini alıvermiş ve o da mecbur kalmıştır...
Hangi millet acaba? Her ne işitsen yanlış.

(1) *Kanun-ı Esasi: Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte II. Abdülhamid tarafından kabul edilen ve padişahın yetkilerini de belirleyen anayasa.*

*Cûşa geldikçe fakat aynı terâneyle cihan,
Görür oldum dönen işler Yedu'llâh'ı nihan.
Bu ne şâhın işi, yâ Rab, ne sipâhın kâr...
Bu senin kudretinin havsala-çâk esrân!
Yurdumun gülmeyen evlâdını artık güldür..
Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür.
Azıcık rûhuma, a'sâbıma geldikte sükûn,
Döndü vaz'iyeti birden bire, baktım, yolumun:
Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize,
Boyladım sâhili, sâhilden açıldım denize.*

*Gemi enginde iken bende de engindi hayâl;
Kevser içmiş sofunun hâline benzer bir hâl!
Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,
Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb;
Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum;
En büyük hasmum olan ye'si nihâyet boğdum.
Bahr-i Umman'da henüz çalkanıyormuş tekne...
Attı hülyâ beni tâ Marmara sâhillerine!
Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bakarak,
Şu sizin kapkara İstanbul'u, kardan daha ak.
Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi;
Gülüyor: İşvesinin câzibeler müncezibi.
Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhât!
Bu ne müdhiş azamet, oh ne müdhiş dârât!
Sayısız mektep açılmış: Kadın, erkek okuyor;
İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor.
Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr;
Âdetâ matba'alar bir uyumaz hizmetkâr.*

Fakat aynı sözler cihanı harekete getirip coşturunca,
Dönen işlerde Allah'ın gizli elini görür oldum.
Bu ne padişahın işi, ya Rab, ne ordunun işidir...
Bu senin kudretinin anlayışı parçalayan sırrıdır!
Yurdumun gülmeyen evlatlarını artık güldür...
Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür.
Azıcık ruhuma, sinirlerime sükûnet gelince,
Döndü vaziyeti, birdenbire, baktım, yolumun:
Bir gün önce yetişip dalmak için koynunuza,
Boyladım sahili, sahilden açıldım denize.

Gemi enginde iken bende de engindi hayal;
Kevser içmiş sofunun hâline benzer bir hâl!
Ömrü mahrumluk içinde cehennemde geçen bir evsiz barksıza,
Verseler cenneti şaşkına dönüp nasıl acıları sona ererse,
Ben de ruhumdaki karanlıkları artık kovdum;
En büyük düşmanım olan ümitsizliği sonunda boğdum.
Okyanusta henüz çalkanıyormuş tekne...
Attı hülyâ beni ta Marmara sahillerine!
Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bakarak,
Şu sizin kapkara İstanbul'u, kardan daha ak.
Parlıyor alnı uzaktan ayın ondördü gibi;
Gülüyor: İşvesi bütün çekicilikleri kendinde topluyor.
Ne gezer şimdi o horlanma, o sefillik? Nerde onlar!

Bu ne ürkütücü büyüklük, oh, o ne ürkütücü ihtişamdır!
Sayısız okul açılmış: Kadın erkek okuyor;
İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor.
Gece gündüz basıyor millete faydalı eserler;
Adeta matbaalar bir uyumaz hizmetkâr.

Mülkü başta başa i'mâr edecek şirketler:
Halkın irşâdına hâdim yeni cem'iyetler,
Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşüyor;
Gemiler sâhile boydan boya servet taşıyor...

Hasır üstünde bu rü'yaları görmekte iken,
İki mel'un gözün altında ayıldım birden:
Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır..
Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır!
Hele Osmanlıların nâmu anıldıkça biter;
Ne eyer kabil olur sırtına vurmak, ne semer!
Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: "İmam,
Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam!
Çıkıyor vâris-i meşrû'u da bizden başka..."
Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzırca şaka!
Yine lâhavle deyip geçmede kaldım muztar;
Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var..
İşte hülyâlarımın canlı yerindeyken, of,
Nüksedip karşıma çıkmaz mı o illet Moskof!
Gözlerim çoktan açık olmasa, derdim: Kâbûs..
İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs?
Ayak üstünde dikilmiş, gözümün tâ içine
Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle yine!

-Çelebim, gel bakalım, gel... Dikilip durma, çay iç...
Hasta canlandı, ne dersin? Bunu ummazdım a hiç...
Kahraman milletti gördüm ya: Biraz silkindi,
Leş yiyen kargaların sesleri birden dindi!
Eski sevdâları, kâbilse, unutsun Ruslar...

Ülkeyi baştan başa imâr edecek şirketler;
Halkın aydınlanmasına hizmet edecek yeni dernekler,
Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşüyor;
Gemiler sahile boydan boya servet taşıyor...

Hasır üstünde bu rüyaları görmekte iken,
İki uğursuz gözün altında ayıldım birden:
Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır...
Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır!
Hele Osmanlıların adı anıldıkça biter;
Ne eyer vurmak mümkün olur sırtına, ne semer!
Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: "İmam,
Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam!
Çıkıyor meşru mirasçısı da bizden başka..."
Beni kaç kereler ağlattı bu hınzırca şaka!
Yine lâhavle deyip geçmek zorunda kaldım:
Çünkü alt üst olacak bunca tasavvurlar...
İşte hülyâlarımın canlı yerindeyken, of,
Depreşip karşıma çıkmaz mı o illet Moskof!
Gözlerim çoktan açık olmasa, derdim: Kâbus...
İyi ama nereden çıktı bu kurnaz casus?
Ayak üstünde dikilmiş gözümün ta içine
Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle yine!

-Çelebim, gel bakalım, gel... Dikilip durma, çay iç...
Hasta canlandı, ne dersin? Bunu ummazdın a hiç...
Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi.
Leş yiyen kargaların sesleri birden dindi!
Eski sevdaları, mümkünse, unutsun Ruslar...

-Ne dedin? Anlamadım! Hey gidi hülyâcı Tatar!
Kahraman milleti gördün.. dediğin Türkler mi?
Sana söylersem eğer, şimdi, düşündüklerimi,
Ebediyyen bu hayâlâta vedâ eylersin.
-Ya senin votkacılardan mı hayır beklersin?
-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat!
Olamaz böyle sefil ümmet için hakk-ı hayat.
Duyulan nağme-i hürriyyet onun son nefesi!
Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi,
Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfânında;
Asya'nın belki o kumluk Arabistân'ında,
Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen...

Anlıyordum ki: Herif çatlıyacak ye'sinden.
İntikamın olamaz böyle müsâid sırası,
Diye; nerdeyse bulup hasmumun artık yarası,
Başladımdeşmeye. Lâkin bu cedel başlıyalı,
Dinliyormuş bizi şâhin gibi bir Afganlı.
Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhâni, fakat,
Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat.
Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak,
Rusu gırtlaklayıvermez mi? Aman, etme, bırak!
Demeden şaşkanı yağmur gibi ıslattı hacı!
Ne tuhaftır ki: Zuhûr etmedi bir da'vâcı.
Etse zâten ne çıkar? Hak zıdırındır; yalnız;
Dövülen mahkemelerden kovulur, çünkü cılız!

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar
Na'radan çalkantıyor! Öyle ya... Hürriyyet var!

-Ne dedin? Anlamadım! Hey gidi hülyâcı Tatar!
Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi?
Sana söylersem eğer, şimdi, düşündüklerimi,
Sonsuza kadar bu hayallere veda edersin.
-Ya senin votkacılarıdan mı hayır beklersin?
-Hasta canlandı, o iş bitti diyorsun; nerede!
Hayat hakkı tanınamaz böyle sefil bir ümmete.
Duyulan hürriyet nağmesi onun son nefesi!
Gerçekte bu barbar çetesi, emin ol ki,
Medeni Avrupa'nın irfanı eteğinde sürdüremez hayatını.
Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında,
Leş halindeki bir devleti gömmeye bir yer bulunur...

Anlıyorum ki: Herif çatlayacak üzüntüsünden.
İntikamın böyle uygun sırası olamaz diyerek,
Artık düşmanımın yarası neredeyse bularak,
Başladımdeşmeye. Fakat bu tartışma başlayalı,
Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı.
Gerçi Rusça konuşmuştuk, fakat kabadayı yine,
Seslerin tonuna çoktandır dikkat edermiş.
Çay semaverinin hepsini birden yıkarak,
Rusu gırtlaklayıvermez mi? Aman, etme, bırak!
Demeden şaşkınlı yağmur gibi ıslattı hacı!
Ne tuhaftır ki: Ortaya çıkmadı bir davacı.
Çıksa zaten ne olur? Hak zıdırındır yalnız:
Dövülen mahkemelerden kovulur, çünkü cılız!

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı pazar
Nâradan çalkanıyor! Öyle ya... Hürriyet var!

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş... Doğru:
Vardı aklından o gün her kimi gördümse zoru.
Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığının;
Kafalar tütsülü hülyâ ile, gözler kızgın.
Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden,
Yıkavermiş de turmarhâneyi çıkmış birden!
Zurnalar şehrin ahâlisini takmış peşine;
Yedisinden tutarak tâ dayanun yetmişine!
Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli;
En ağır başlısının bir zili eksik, belli!
Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük.
Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük!
Kim ne söylerse, hemen el vurup alkışlanacak...
-Yaşasın!

-Kim yaşasın?

-Ömrü olan.

-Şak! Şak! Şak!

Ne devâirde hükûmet, ne ahâlîde bir iş!
Ne sanâyi', ne maârif. ne alış var, ne veriş.
Çamlıbel sanki şehir: Zabuta yok, râbita yok;
Aksa kan sel gibi, bir dindirecek vâsuta yok.
"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı"
Diye mekteblilerin mektebi tekmi! kapalı!
İlmi tazyîk ile ta'lîm, o da bir istibdâd...
Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd!
Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan...
Sahnedən sahneye koşmakta bütün şâkirdan.
Kör çiban neşterin altında nasıl patlarsa,
Hep ağızlar deşilip, kimde ne cevher varsa,

Coşku geldi mi, mantık savuşurmuş... Doğru:
Vardı aklından o gün her kimi gördümse zoru.
Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığının;
Kafalar tütsülü hülyâ ile, gözler kızgın.
Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden,
Yıkıvermiş de tımarhaneyi çıkmış birden!
Zurnalar şehrin halkını takmış peşine;
Yedisinden tutarak ta dayanın yetmişine!
Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli;
En ağır başlısının bir zili eksik, belli!
Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük,
Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük!
Kim ne söylerse, hemen el vurup alkışlanacak...
-Yaşasın!

-Kim yaşasın?

-Ömrü olan.

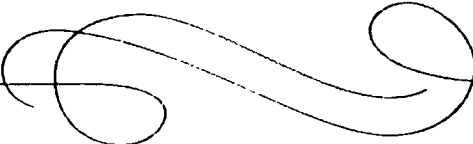
-Şak! Şak! Şak!

Ne devlet dairelerinde memur var, ne halkta bir iş!
Ne sanayi, ne eğitim, ne alış var, ne veriş.
Çamlıbel (1) sanki şehir: Asayiş yok, râbta yok;
Aksa kan sel gibi, bir dindirecek vasıta yok.
“Hürriyet zevkini onlar daha çok anlamalı”
Diye mekteplilerin mektebi hep kapalı!
İlmi zorla öğretmek, o da bir baskıdır...
Hadi öyleyse, çocuklar sonsuza kadar özgür!
Nutka gelmiş bir yandan öte dursun hocalar...
Sahneden sahneye koşmakta bütün öğrenciler.
Kör çıban neşterin altında nasıl patlarsa,
Hep ağızlardeşilip, kimde ne cevher varsa,

(1) Çamlıbel: Köroğlu hikâyesinin geçtiği kanun düzeni ve asayişin olmadığı Bolu civarında bir yer.

Saıyor ortaya, ister temiz, ister kirl;,
Kalmıyor kimseceğ;in muzmeri artık gizli.
Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine,
Üdebânuz ana avrat sövüyor birbirine!
Türlü adlarla çıkan nâ-mütenâhî gazete,
Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete.
İt yetiştirmek için toprağı gâyet münbit
Bularak, fuhş ediyor salma gezen bir sürü it!
Yürüyor dîne beş on maskara, alkaşlanıyor,
Nesl-i hâzır bunu hürriyet-i vicdan sanıyor!
Kadın, erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya...
Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım, Asya!
Hakk'a tefvîz ile üç tâne yetişmiş kızını;
Taşyanlar bile varmış buradan baldızını,
Analık ilmi için Paris'e, yüksünmiyerek...
Yük ağır, ecri de nisbetle azîm olsa gerek!

Şüphesiz yıktı o hülyâları meşhûdâtım...
Ama ben kendimi bir müddet için aldattım:
Galeyandır... Galeyan geldi mi kalmaz mantık...
Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık...
İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler
Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne gezer!
Vatanın tâkati yoktur yeniden ihmâle:
Dolu dizgin gidiyor baksana izmihlâlê!
Ey cemâat, uyanın, elverir artık uyku!
Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu?
Düşmeden penesinin altına istikbâlin,
Biliniz kadrini hürriyyetin, istiklâlîn.
Söyleyip başka memâlikteki mahkûmîni:
Hâkimîyyet ne imiş, öğreniniz kıymetini.

Saıyor ortaya, ister temiz, ister kirl;,
Kalmıyor kimseceğın içinde sakladığı artık gizli.
Dalkavuk devri değil, eski kasideler yerine,
Edipleriniz ana avrat sövüyor birbirine!
Türlü adlarla çıkan sayısız gazete,
Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete.
İt yetiştirmek için toprağı gayet verimli
Bularak, fuhuş ekiyor salma gezen bir sürü it!
Yürüyor dine beş on maskara, alkışlanıyor!
şimdi ki nesil bunu vicdan hürriyeti sanıyor!
Kadın erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya...
Sapa gelmekte sizin alafrangalara, sanırım, Asya!
Allah'a ısmarlayıp  tane yetişmiş kızını;
Taşıyanlar bile varmış buradan baldınızı,
Analık ilmi için Paris'e, yksnmeyerek...
Yük ağır, karşılığı da o nisbette büyük olsa gerek!

şüphesiz yaktı o hlyları gördüklerimiz...
Ama ben kendimi bir müddet için aldattım:
Coşkudur... Coşku geldi mi kalmaz mantık...
Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık...
İyi, fakat ne kadar beklemiş olsan, işler
Eskisinden daha berbat, iyileşmek ne gezer!
Vatanın yeni bir ihmale dayanacak gücü yoktur:
Baksana, doludizgin yok olmaya doğru gidiyor!
Ey cemaat, uyanın, elverir artık uyku!
Yok mu sizlerde vatan nmina bir duygu?
Düşmeden penesinin altına kötü geleceğın,
Biliniz kıymetini hürriyetin, bağımsızlığın.
Syletip başka ülkelerde esir yaşayanları...
Hkimiyet ne imiş, öğreniniz kıymetini.

Yoksa, onsuz ne şu dünyâ kalır İslâm'a, ne din...
Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin.
Müslümanlık sizi gâyet sıkı, gâyet sağlam,
Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlıyamam,
Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?
Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize?
Birbirinden müteferrik bu kadar akvâmı,
Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyetir.
Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir.
Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez...
Son siyâsetse bu, hiç böyle siyâset yürümez.
Sizi bir âile efrâdı yaratmış Yaradan;
Kaldırın ayrılık esbâbını artık aradan.
Siz bu da'vâda iken yoksa, iyâzen-billâh,
Ecnebîler olarak sâhibi mülkün nâgâh.
Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır. "
Yok ki hiçbir işiten... Millet-i merhûme sağır!
Bir değil mahvedilen devlet-i İslâmiyye...
Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye.
Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.
Bırakan eski hükûmetleri meydandakiler
Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer.
İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir, gitti!
İşte İran'ı da taksîm ediyorlar şimdi.
Bu da gâyetle tabî'î, koşanıdır meydan;
Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan.
Müslüman, fırka belâstyle zebun bir kavmi,
Medenî Avrupa üç lokma edip yutmaz mı?

Yoksa, onsuz müslümanlara ne şu dünya ne de din kalır....
Esir milleti apaçık bir ziyan ve acı kuşatır.
Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,
Bağlamak lazım iken, anlamadım, anlayamam,
Ayrılık hissi nasıl girdi sizin aranız?
İrkçılık fikrini şeytan mı sokan zihninize?
Birbirinden ayrı bu kadar kavmi,
Aynı milliyetin altında tutan İslam'ı,
Temelinden yıkacak deprem ırkçılıktır.
Bunu bir an unutmak sonsuz mahrumiyetlere yol açar.
Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez...
Son siyasetiniz bu ise, böyle siyaset hiç yürümez.
Sizi bir ailenin fertleri gibi yaratmış Yaradan;
Kaldırın ayrılık sebeplerini artık aradan.
Siz bu davâda iken yoksa, Allah korusun,
Birden yabancılar oluverecek sahibi memleketin.
Diye dursun atalar: "Kale içinden alınır."
Yok ki hiçbir işiten... Acınası millet sağır!
Bir değil yok edilen İslâm devleti...
Girdiler aynı siyasetle mezara hepsi.
Girmeden ayrılık bir millete, düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.
Bırakın eski hükümetleri, meydandakiler
Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer.
İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir gitti!
İşte İran'ı da paylaşıyorlar şimdi.
Bu da gayet tabii, koşanındır meydan;
Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan.
Ayrılık belasına düşmüş müslüman bir kavmi,
Medeni Avrupa üç lokma edip yutmaz mı?

*Ey cemâat, yeter Allâh için olsun, uyanın...
Sesi pek müdhiş öter sonra kulaklarda çanın!
Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran...
Belki bir kal bile ürpermedi sizden, bu ne kan!
Hiç sıkılmaz mısınız Hazret-i Peygamber'den,
Ki uzaklardaki bir mü'mini incitse diken,
Kalb-i pâkinde duyarmış o musibetten acı?
Sizden elbette olur rûh-i Nebî da'vâcî.
Ey cemâat, uyanın! Yoksa, hemen gün batacak.
Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedâmet çatacak!
Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti!
Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfîl'in?
Etmeyin... Memleketin hâli fenâlaştı... Gelin!
Gelin Allâh için olsun ki zaman buhranlı;
Perdenin arkası - Mevlâ bilir amma - kanlı!
Siz ki son lem'a-i ümmîdisiniz İslâm'ın,
Dayanın gayzına artık medenî akvâmın!
Şimdilik sulha sebep ordunuzun kuvvetidir;
Bir de vaz'iyet-i mülkiyyenizin kıymetidir.
Bu tezebzüble o kuvvet de fakat sarsılacak...
Çünkü isyanları bastırmaya me'mûr ancak!
Ordu mâdâm ki efrâdını milletten alır;
Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır?
Öyledir, memleketin hâli düzelmezse eğer,
Kışlalar evlere, asker de ahâlîye döner!
Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu,
Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu.
Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer;*

Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın...
Sesi pek korkunç öter sonra kulaklarda çanın!
Yeryüzünü yerinden oynattı yıkılırken İran...
Belki bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan!
Hiç sıkılmaz mısınız Hazret-i Peygamber'den,
Ki uzaklardaki bir mümini incitse diken,
Temiz kalbinde o sıkıntının duyarmış acısını.
Peygamber'in ruhu sizden elbette olur davâcı.
Ey cemât, uyanın! Yoksa hemen gün batacak.
Uyanın! Korkuyorum pişmanlık gecesi gelip çatacak!
Ne vapurlarla trenler sizi uyandırdı,
Ne de toplar bu derin uykuya bir kâr etti!
Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrail'in?
Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin!
Gelin Allah için olsun ki zaman tehlikeli;
Perdenin arkası -Allah bilir ama- kanlı!
Siz ki son ümit ışığı-sınız İslam'ın,
Medenî milletlerin öfkesine artık direnin!
Şimdilik barışa sebep ordunuzun kuvvetidir;
Bir de stratejik konumunuzun kıymetidir.
Fakat bu karışıklıkla o kuvvet de sarsılacak...
Çünkü isyanları bastırmakla görevli ancak!
Ordu madem ki fertlerini millettten alır;
Milletin karışıklığından nasıl uzakta kalır?
Öyledir, memleketin hâli düzelmezse eğer,
Kışlalar evlere, asker de halka benzer!
Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu,
Düşmanın safları çiğner bu kutsal yurdu.
Peygamber yurdu bu toprak; şehitler burcu bu yer;

Bir yıkak türbesinin üstüne Mevlâ titrer!
Dışı baştanbaşa bir nesl-i kerîmin yâdı;
İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı,
Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak;
Oh, bir sıkısa adam otları, kan fışkıracak!
Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil,
Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil!
Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan;
Çünkü mîrasyedi sâil kovulur her kapıdan!
Göçebeyken koca bir devlete kurmuş bünyâd;
Çerge hâlinde mi görsün sizi kalkıp ecdâd?
"Çerge hâlinde..." dedim... Korkarım ondan da tebâh:
Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh,
Öyle iğrenç olacak âkabetin manzarası!
Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası!
Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin,
Bakınız çehre-i meş'ûmuna izmihlâlin:

Yarılp sanki zemin uğrayıvermiş yer yer,
Bin sefil ordu ki efrâdı: Bütün âileler.
Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak;
Sokağın ortası ev, kaldırımın sırtı yatak!
Geziliyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek,
Satılık cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek!
Sen işin yoksa namaz kalmak için mescid ara...
Kimi câmi'lerin artık kocaman bir opera;
Kiminin göğsüne haç, boynuna takmışlar çan,
Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan!

Bir yıkık türbesinin üstüne Mevla titrer!
Dışı baştan başa bir büyük neslin hatıralarıyla;
İçi de boydan boya milyonla şehit cesediyle doludur.
Şehadete öyle doymuş ki bu öksüz toprak:
Oh, bir sıkısa insan otları, kan fışkıracak!
Böyle bir yurdu elinden çıkaran aşağılık nesil,
Yerin üstünde horlanır, yerin altında ise rezil!
Hem vatan gitti mi, size bir başka vatan yoktur;
Çünkü mirasyedi dilenci her kapıdan kovulur!
Göçebeyken koca bir devleti bina etmiş olan
Ecdad, kalkıp da sizi çingeneler gibi çadırlarda yaşıyor mu
görsün?

“Çadırlarda yaşamak...” dedim... Korkarım ondan da beter:
Allah korusun, yurdunuz bir çökecek olsa,
Sonuçta ortaya çıkacak manzara öyle iğrenç olacak
Ki düşünmek bile vicdanlar için yüz karasıdır!
Bağımsızlığın değerini azıcık bilmek için,
Yıkılıp çöküşün uğursuz çehresine bir bakınız:

Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer
Bin sefil ordu ki fertleri: Bütün aileler.
Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak;
Sokağın ortası ev, kaldırımın sırtı yatak!
Geziliyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek,
Satılık namus cevheri arıyor: Kâr edecek!
Sen işin yoksa namaz kılmak için mescit ara...
Kimi camilerin artık kocaman bir opera;
Kiminin göğsüne haç, boynuna takmışlar çan,
Kimi olmuş balo vermek için pek güzel meydan!

Vuruyor bando şu karşımda duran minberde;
O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde,
Dişi, erkek, bir alay murdar ayak dans ediyor;
İşveler, kahkahalar kubbeyi gümürdetiyor!
Avlu baştan başa binlerce dilenciyle dolu...
Eski sâhibleri mülkün kapamışlar da yolu,
El açıp yalvartıyorlar yeni sâhiplerine! (*)

.....

.....

Bu sizin ağlamanız benzedi mi diğerine:
Endülüs tâci elinden alınan bahtı kara,
Savuşurken, o güzel mülkü verip ağıyâra,
Tırmanır bir kayanın sırtına, etrafa bakar.
Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar,
Başlar ağlatmaya biçâreyi hümgür hümgür!
Karşıdan vâlide sultan bunu pek haklı görür,
Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla;
Şimdi, hiç yoksa, kadınlar gibi olsun ağla."

Bırakın mâtemi, yâhu! Bırakın fedyâdı,
Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı

(*) Bir zamandan beri için için ağlayan cemâat bu levhanın karşısında feryâdını zabtedemedi.
Ma'bedin içi bir mahşer hâlini aldı. O hây ü hüy arasında ihtiyarın ne söylediği bir müddet
işitilemedi. Nihâyet, o da beş on dakika beklemeye mecbûr oldu.

Vuruyor bando şu karşında duran minberde;
O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde,
Dişi, erkek bir alay murdar ayak dans ediyor;
Kırıtmalar, kahkahalar kubbeyi gümbürdetiyor!
Avlu baştan başa binlerce dilenciyle dolu...
Eski sahipleri ülkenin kapamışlar da yolu,
El açıp yalvarıyor yeni sahiplerine! (*)

.....

.....

.....

Bu sizin ağlamanız bir başkasınıninkine benzedi:
Endülüs tacı elinden alınan bahtı kara
O güzel ülkeyi yabancılara verip savuşırken,
Bir kayanın sırtına tırmanır, etrafa bakar.
Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar,
Başlar ağlatmaya zavallıyı hüngür hüngür!
Karşidan valide sultan bunu pek haklı görür,
Der ki: “Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla;
Şimdi, hiç yoksa, kadınlar gibi olsun ağla.”

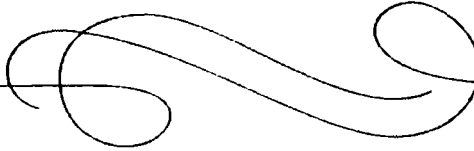
Bırakın matemi yahu! Bırakın feryadı:
Ağlamak fayda verseydi, babam kalkardı.

(*) Bir zamandan beri için için ağlayan cema at bu levhanın karşısında feryadını tutamadı. Caminin içi bir mahşer yerine döndü. O karğaşa arasında ihtiyarın ne söylediği bir süre işitilmedi. Bu yüzden o da beş on dakika beklemek zorunda kaldı.

Göz yaşından ne çıkarmış? Neye ter dökmediniz?
Bâri müstakbeli kurtarmaya bir azm ediniz.
Ye'se hiç düşmiyecek zerrece î mânı olan;
Sâde siz derdi bulun, sonra kolaydır derman.

Sizde erbâb-ı tefekkürle avâmın arası
Pek açık. İşte budur bence vücûdun yarası.
Milletin beyni sayarsak mütefekkir kısmı,
Bilmemiz lâzım olur halkı da elbet cismi.
Bir cemâat ki dimâğında dönen hissiyyât,
Cismın a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât;
Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ.
Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ.

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın:
"Medeniyette teâlîsi umûmen Şark'ın,
Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kabildir;
Başka yollarda selâmet gözeten gâfildir.
Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı.
Aynı izden sağa, yâhut sola hiç sapmamalı
Garb'ın efkârını mâl etmeli Şark'ın beyni;
Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan; yâni:
İçtimâî, edebî, hâsılı her mes'eledede,
Garb'ı taklîd edemezsek, ne desek beyhûde.
Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ, o belâ,
Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!"

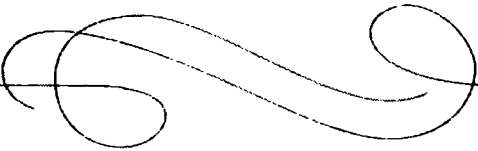
Göz yaşından ne çıkarmış? Niye ter dökmediniz?
Bari geleceği kurtarmaya bir niyet ediniz.
Ümitsizliğe hiç düşmeyecek zerrece imanı olan;
Sadece siz derdi bulun, sonra kolaydır درمان.

Sizde aydınlarla halkın arası
Pek açık. İşte budur bence vücudun yarası.
Milletin beyni kabul edersek aydınları,
Saymamız gerekir halkı da elbet bedeni.
Bir toplum ki beyinde dönen hisler,
Bedendeki sinirlere iletilemezse hayatın âhengi durur;
Organlar felç belirtileri göstermeye başlar.
Böyle bir bünye de çaresiz her hükme razı olur.

Aydın geçinenler ne diyor sizde bakın:
“Bütün Doğu’nun medeniyette yükselmesi,
Yalnız bir yolu takip ederek mümkündür;
Başka yollarda kurtuluş gözeten aldanır.
Avrupalının hangi zeminden yürümüş olduğuna bakarak,
Aynı izden gitmeli, sağa yahut sola hiç sapmamalıdır.
Doğu’nun beyni Batı’nın fikirlerini sahiplenmelidir;
Duygular hep aynı kalıptan çıkmalıdır; yâni:
Sosyal, edebî, kısacası her meselede,
Batı’yı taklit edemezsek, ne desek boşuna.
Bir de din bağını kaldırmalı, çünkü o belâ,
Bütün ilerleme vasıtalarımıza engel hâlâ!”

Gelelim şimdi, ne merkezde avâmın hissi...
Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi:
Görenek neyse, onun hükmüne münkad olarak,
Garb'ın efkârını, âsârını düşman tanımak;
Yenilik nâmına vahy inse kabûl eylememek.
Şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek,
Kendi milliyetinin kendi muhîtinde doğan,
Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan!
Müşterek hissi budur işte avâmın sizde.

Mütefekkirleriniz tuttuğu yanlış izde,
Öyle saplandı ki aldırmadı bir başkasına.
Hiç o gitsin de dönüp bakmıyarak arkasına,
Nâsın efkârı - ki efkâr-ı umûmiyye odur-
Gümesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur?
Açılıp gitgide artık iki hizbin arası.
Pek tabî'î olarak geldi nizâın sırası.
Yıldırımlar gibi indikçe "beyin"den şiddet,
Bir yanardağ gibi fıskırdı "yürek"ten nefret.
Öyle müdhiş ki husûmet: Mütefekkir tabaka,
Her ne söylerse fenâ gelmede artık halka;
Hem onun zıddını yapmak ebedî mu'tâdı.
Bir felâket bu gidiş... Lâkin işin berbâdı:
Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan,
Geldi efkâr-ı umûmiyyeye mühlik bir zan:
"Bu fesâdın başı hep fen okumaktır" dediler;
Onu mahvetmeye kalkıştılar artık bu sefer.
Neye ilmin adı yok koskoca millette bugün?
Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün;

Gelelim şimdi ne merkezde halkın duyguları...
Şüphe yoktur ki tamamıyla bu fikrin tersi:
Görenek neyse, onun emrine boyun eğerek,
Batı'nın fikirlerini, eserlerini düşman tanımak;
Yenilik adına vahiy inse kabul eylememek.
Dışarıdan gelecek yenilikler şöyle dursun,
Kendi milliyetine has, kendisine ait bir ortamda çıkan,
Hem yerli hem de haklı yeniliklere hattâ düşman!
İşte sizde halkın ortak duyguları budur.

Mütefekkirleriniz tuttukları yanlış izde,
Öyle saplandı ki aldırmadı bir başkasına.
Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına,
Halkın fikirleri -ki kamuoyu odur-
Gitmesin kendi yolundan.... Bu nasıl mümkün olur?
Artık iki tarafın arası gitgide açılıp,
Pek tabi olarak sıra çatışmaya geldi.
Yıldırımlar gibi indikçe "beyin"den şiddet,
Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürek"ten nefret.
Öyle korkunç ki düşmanlık: Mütefekkir tabaka,
Her ne söylerse fena gelmede artık halka;
Artık sürekli alışkanlığı onun tersini yapmaktır.
Bir felaket bu gidiş... Fakat işin berbadı:
Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan,
Kamuoyunda tehlikeli bir zan oluştu:
"Bu bozgunculuğun başı hep fen okumaktır" dediler;
Artık bu sefer onu yok etmeye kalkıştılar.
Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün?
Çünkü kamuoyu onun aleyhinde bütün;

Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fünûn,
Önce gâyetle büyük hürmet arar, sonra sükûn,
Asr-ı hazırda geçen fenlere sâhîp denecek,
Bir adam var mı yetişmiş içinizden, bir tek?
Mütefennin tanılan üç kişinin kıymeti de,
Münhasır anlamadan, dinlemeden taklîde.
Kim mesâîsini bir gâyeye vardi, hani?
Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık;
Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık.
Bu hakikatleri lâkin kim okur, kim dinler?
Sivrilen zübbelerin hepsi beş on söz beller,
Düşünür "Dîni nasıl yıkmalı bunlarla?" diye.
Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye!

Üdebânuz hele gâyetle bayağı mahlûkat...
Halkı irşâd edecek öyle mi bunlar? Heyhât!
Kimi Garb'ın yalnız fuhşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der; köhne alır, hurda satar!
Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab;
Biradan, fâhişeden başka nedir şî'r-i şebab?
Serserî: Hiç birinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!
Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver:
Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder!
O benim en ebedî hasmum olan Rusya bile,
Hakkı teslim edelim! Hiç de değildir böyle.
Mütefenninleri tâ keşfe kadar tırmanıyor;

Çünkü müsbet ilimler gezdiği yerlerde yerleşmek için,
Önce çok büyük saygı, sonra huzur ortamı ararlar.
Bu asırda geçerli müsbet ilimlere sahip denecek,
İçinizden yetişmiş bir adam var mı, bir tek?
Bilim adamı diye bilinen üç kişinin değeri de,
Anlamadan, dinlemeden taklit etmekten ibaret.
Kim çalışmasını bir sonuca vardırdı, hani?
Gösterin bir ilme sahip olup o alanda ilerleyip yükseleni!
Teoriler içinde boğulmakla geçen ömre yazıktır;
İlmin değeri artık hayata uygulanmasıyla orantılıdır.
Bu gerçekleri fakat kim okur, kim dinler?
Sivrilten züppelerin hepsi beş on söz beller,
Düşünür “dini nasıl yıkmalı bunlarla?” diye.
Böyle bir maksat için çok bile okumak lise!

Yazar ve şairleriniz hele çok bayağı yaratık...
Yazık! Halkı aydınlatacak öyle mi bunlar?
Kimi Batı'nın yalnız fuhşuna gönüllü aracıdır;
Kimi İran malı der, eski alır, hurda satar!
Eski dîvanlarınız oğlan ve şarapla dopdoludur;
Gençliğin şiiri biradan, fahişeden başka nedir?
Serseri: Hiç birinin mesleği yok, meşrebi yok;
Filozof hepsi; fakat pek çoğunun felsefi ekolü yok!
Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver:
Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk (1) eder!
O benim en ebedî düşmanım olan Rusya bile,
Hakkı teslim edelim! Hiç de değildir böyle.
Bilim adamları yepyeni keşiflerde bulunuyor;

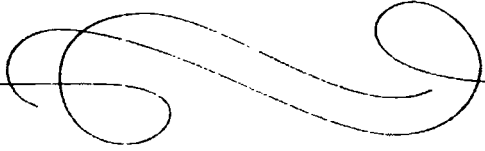
(1) zangoç: Kilise hizmetini gören ve çan çalan kimse. Burada Amerikalı rahiplerin kurduğu Robert Kolej'de çalışan Servet-i Fünûn şairi Tevfik Fikret ve onun 1905'te yazdığı tarihe ve bütün dinlere özellikle de İslâm dinine hissi bir şekilde nefretle saldıran Tarih-i Kadim şiirine işaret edilmektedir. Bu musrular dolayısıyla daha sonra Fikret, Akîf'e cevaben Tarih-i Kadim'e Zeyl (1914) şiirini yazmıştır.

Sadeleştirilmiş

Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor.
Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı,
Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı
Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini;
Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini.
Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum: -gerçi garib-
Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib,
Getirir, yazdırırım millet için birçok eser!

Gâlibâ bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler..
Nerde kaldıktı? Evet, ortada bir pis uçurum,
Var ki, günden güne dehşetleniyor, korkuyorum.
-Kapatılmazsa gelip bir yere şâyet efkâr-
Olmasın millet-i merhûmeye bir kanlı mezâr.
Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet,
Mütefekkilere râci' kalacaktır elbet.
Başı boş kaldı mı, zirâ, şasırp ber-mu'tâd,
Bulamaz kendiliğinden yolu aslâ efrâd.
Yalnız gösterilen yol tutacak yolsa gider;
Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber.

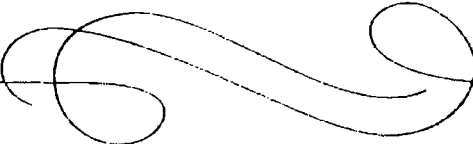
Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım,
Ki çemenzâr-ı terakkîde atılmış her adım,
Değişir büsbütün, akvâma, cemâ'âte göre;
Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kerre,
Âdetâ mühlik olur; sonra ne var, her millet,
Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet.
Bir de hâtırlamıyorlar ki, umûmen beşerin,

Edebiyatı anıldıkça dünya çalkanıyor.
Gücüm yetse eğer, on yedisinden yukarı,
Edip adı verilen kim varsa, sınırdan dışarı
Atarım taktırıp boynuna bir yafta gibi edepsiz eserlerini;
Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini.
Sonra bu eksikliği telafi için bir yol bulurum; -gerçi garip-
Anlaşma yaparak, Rusya'dan on on beş edip
Getirir, yazdırırım millet için birçok eser!

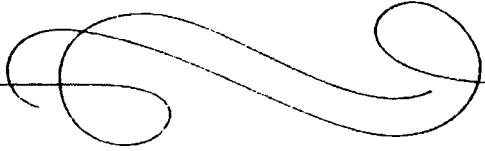
Galiba konuyu değiştirdi bu rahatsız edici sözler...
Nerde kaldıktı? Evet, ortada bir pis uçurum
Var ki günden güne dehşeti artıyor, korkuyorum,
-Fikirler bir noktaya gelip kapatılmazsa eğer-
Olmasın zavallı millete bir kanlı mezar.
Hem o sonsuz acı ve yoklukların sorumluluğu,
Elbet aydınların üzerinde kalacaktır.
Çünkü başıboş kaldı mı, her zamanki gibi şaşırıp,
Kendiliğinden yolu bulamaz aslâ fertler
Gösterilen yolun tutulacak yol olduğunu hissederse gider;
Çünkü onun azmine kılavuz olan daima duyğusudur.

Mütefekkirlerimiz anlamıyorlar sanırım,
Ki ilerilik bahçelerinde atılan her adım,
Kavme veya topluma göre tamamen değişir;
Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere,
Adeta yıkıcı olur, sonra ne var her millet,
Gözetir tekâmülün seyrinde birer ayrı cihet.
Bir de hatırlamıyorlar ki, genel olarak insanlığın,

Dâimâ koştığı son maksada yükselmek için;
Tutacak silsile akvâma değildir hep bir;
Belki her milletin için ancak o “mâhiyyet”tir,
Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden.
Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen
Zümre evvelce bu “mâhiyyet”i takdîr ederek,
Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvîr ederek,
Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri;
Arkasından da cemâat yürür artık ileri.
Rûhudur çünkü karanlıkta elinden yedecek,
Yolcu şaşkın mı ki dursun, mütemâdî gidecek.

Mütefekkirleriniz dîni de hiç anlamamış;
Rûh-i İslâm’ı telâkkîleri gâyet yanlış.
Sanıyorlar ki: Terakkîye tahammül edemez;
Asrın âsâr-ı kemâliyle tekâmül edemez.
Bilmiyorlar ki. Ulûmun ezeli dâyesidir,
Beşerin bir gün olup yükselecek pâyesidir.
Mündemic sîne-i sâfında bütün insanlık...
Bunu teslim eder insâfî olanlar azıcık.
Müslüman unsuru gâyet mütedennî, doğru,
Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzûru.
“Müslümanlık” denilen rûh-i İlâhî, arasak,
“Müslümânız” diyen insan yığınınından ne uzak!
Dîni tedkîk edeceksek, dönelim haydi geri;
Alalım neş’et-i İslâm’a yakın bir devri:
O ne dehşetli terakkî, o ne müdhiş sür’at!
Öyle bir hârîka gösterdi mi insâniyyet?

Daima koştuğu son maksada yükselmek için
Her kavmin kendine göre geçtiği basamaklar vardır.
Belki her millet için bu amaç ancak,
Kendi millî ruhundan kopup çıkan bir "esas"tır.
Şimdi, bir milletin içinden mütefekkir geçinen zümre
Önce bu "esas"ı takdir ederek
Sonra kaç safhası varsa aydınlatarak,
Çekecek oldu mu önden o ilâhî feneri;
Arkasından da cemaat yürür artık ileri.
Ruhudur çünkü karanlıkta elinden tutup götürecektir,
Yolcu şaşkın mı ki dursun, tabii durmaksızın yürüyecek.

Mütefekkirleriniz dini de hiç anlamamış;
İslam'ın ruhu konusundaki anlayışları çok yanlış.
Sanıyorlar ki: Bu ruh ilerlemeye tahammül edemez;
Asrın büyük eserleriyle tekâmül edemez.
Bilmiyorlar ki: ilimleri emzirip geliştiren odur
İnsanlığın bir gün olup yükseleceği mertebedir.
Onun temiz sinesi bütün insanlığı barındıran sinedir...
Azıcık insafı olanlar bunu kabul ederler.
Müslüman toplumlar gayet geri kalmıştır, doğru,
Şu kadar var ki değildir bu, İslam'ın kusuru.
"Müslümanlık" denilen ilâhî ruh, arasak,
"Müslümanız" diyen insan yığınınan ne uzak!
Dini inceleyeceksek, dönelim haydi geri;
Alalım İslam'ın ortaya çıkışından hemen sonraki bir devri:
O ne dehşetli ilerleme, o ne müthiş sürat!
Öyle bir harika gösterdi mi insaniyet?

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan;
Vahşetin, gılzetin a'mâkına daldıkça dalan;
Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine,
Bunda bir neşve duyan hiss-i nedâmet yerine!
Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını,
Sonra hâlik tanıyan bir sürü vahşi yığını;
Nasıl olmuş da, otuz yılda bin senelik
Bir terakkî ile dünyâyâ kesilmiş mâlik?
Nasıl olmuş da o fâzıl medenîyyet, o kemâl,
Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl?
Nasıl olmuş da zuhûr eyliyebilmiş Sıddîk!
Nereden gelmiş o Haydar'daki irfân-ı amîk?
Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer,
Sonra bir adle sarılmış ki: Değil kâr-ı beşer?
Hâil olsaydı terakkîye eğer şer'i-i mübîn,
Devr-i mes'ud-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn,
En büyük bir medenîyyetle mi eylerdi zuhûr?
Mündemic olmasa rûhunda onun nâ-mahsûr
Bir tekâmül, o kadar hârika nerden doğacak?

Mütefekkirleriniz, anlaşılan, pek korkak,
Yâhud ahmak... İkisinden bilemem hangisidir?
Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tekmiil kâfir.
Mütedeyyin görünürsek, diyecekler, barbar!
'Libri pansör' geçinirsek, değişir belki nazar. "

Şark'ı baştan başa yıllarca dolaştım, gezdim;
Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim!

Peygamberlerin gelmediği bir devirde kalan, hem de asırlarca kalan;

Vahşiliğin, kabalığın derinliklerine daldıkça dalan;
Dipdiri evladını kum çöllerine gömerek,
Bundan pişmanlık duymak yerine neş'e bulan.
Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını,
Sonra tanrı tanıyan bir sürü vahşi yığını,
Nasıl olmuş da, otuz yılda bin senelik
Bir ilerleme ile dünyanın sahibi kesilmiş?
Nasıl olmuş da o faziletli medeniyet, o kemâl,
Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhal?
Nasıl olmuş da o Ebubekir ortaya çıkabilmiş?
Ali'deki o derin irfan nereden gelmiş?
Önce dehşetli zıvrırken, nasıl olmuş da, Ömer,
Sonra bir adalete sarılmış ki: İnsan harcı değil?
Bu apaçık şeriat ilerlemeye engel olsaydı eğer,
Saadet veren bir zamanın gelişyle başlayan o seçkin yüzyıl,
En büyük bir medeniyetle ortada görünür müydü?
Onun ruhunda sınırsız bir tekâmül olmasaydı,
Olağanüstü o kadar şey nereden doğacaktı?

Mütefekkirleriniz anlaşılan, pek korkak
Yahut ahmak... İkisinden bilemem hangisidir?
Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tamamen kâfir.
Dindar görünürsek, barbar diyecekler.
"Librie panseur" (1) geçinirsek, belki bize bakışları değişir."

Doğu'yu baştan başa yıllarca dolaştım, gezdim;
Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim!

(1) Librie panseur: Serbest düşünceli, hür düşünce sahibi kimse. Şiirin Sırat-ı Müstakim dergisinde ilk neşrinden sonraki tekrar neşrinde bu kelime için dipnot konularak "dinsiz" anlamı verilmiştir.

Sadeleştirilmiş

*Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim.
Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.
Küçük âdemlerinin rûhunu tedkâk ettim.
Büyük âdemlerinin fikrini ta'mîk ettim.
İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek?
Nedir esbâb-ı terakkîsi? Yakından görmek.
Bu uzun boylu mesâî, bu uzun boylu sefer,
Bir kanâat verecekmiş bana dünyâda meğer.
O kanâat da şudur:*

*Sırr-ı terakkînizi siz,
Başka yerlerde taharî heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet;
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesâînize son sür'atini.
Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin; yalnız,
İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârı demin:
Bütün edvâr-ı terakkîyi yarıp geçmek için,
Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz.
Çünkü beyhûdedir ümmîd-i selâmet onsuz.*

*Sonra, dikkatlere şâyân olacak bir şey var:
İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar,
Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine,
Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene!
Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı;
Sayısız kökleri, tekmiî dalı, tekmiî budağı;
Milletin sine-i mâzîsine merbut, oradan*

Bu Arapmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış demedim.
Müslüman halkların hepsini kendim gördüm.
Sıradan insanların ruhunu inceledim.
Büyük adamlarının fikrini derinliğine araştırdım.
Sonra, neden böyle Japonlar yüksek,
İlerlemelerinin sebepleri nedir? Yakından görmek istedim.
Bu uzun boylu çalışma, bu uzun boylu sefer,
Bir kanaat verecekmiş bana dünyada meğer.
O kanaat da şudur:

İlerlemenizin sırrını siz,
Başka yerlerde aramaya heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet;
Çünkü her noktada taklit ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Batı'nın, alınız sanayisini;
Veriniz hem de çalışmanıza son süratini.
Çünkü mümkün değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok sanayinin, ilmin; yalnız,
Demin yaptığım uyarıyı iyi aklınızda tutun:
Bütün ilerleme devirlerini yarıp geçmek için,
Kendi "ruhunuzun esası" olsun kılavuz,
Çünkü boşunadır kurtuluş ümidi onsuz.

Sonra dikkatlere degecek bir şey var:
Bir millettaki gelişmeleri, uzak görüşlü insanlar,
Tıpkı kocaman bir ağacın çiçeklenmesine,
Benzetirler ki, anlayan için gerçekten ne büyük sözdür!
Bu büyük ağacın baştan aşağı gövdesi,
Sayısız kökleri, bütün dalları, bütün budakları,
Milletin derin geçmişine bağlıdır, oradan

Uzanıp gelmededir... Öyle yaratmış Yaradan.
Bir cemâat ki: Nihâyet ona gelmez de iyi,
Ağacın hey'et-i mecmûası, yâhud çiçeği,
Ta gider, sîne-i milletten urup hâke serer;
Milletin kendi olur işte o baltayla heder!
İnkişâf etmesi âfide de pek zordur onun:
Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun!
Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;
Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine.
Aşılarken de vurun kendine kendinden aşı.
Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı,
Benzesin tâze çiçeklerle bezenmiş geline;
Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline!
İşte dert, işte devâ, bende ne var? Bir tebliğ...
Size âid sizi tahlîs edecek sa'y-i belîğ,
Yâ İlâhî bize tevfikini gönder...

-Âmin!

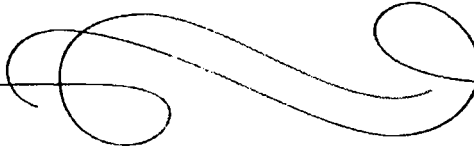
Doğru yol hangisidir, millete göster...

-Âmin!

Rûh-i İslâm'ı şedâid sıkıyor, öldürecek.
Zulmü te'dîb ise maksûd-i mehîbin, gerçek,
Nâra yansın mı berâber bu kadar mazlûmîn?
Bî-günâhuz çoğumuz... Yakma İlâhî!

-Âmin!

Boğuyor âlem-i İslâm'ı bir azgın fitne,
Kıt'alar kaynıyarak gitti o girdâb içine!
Mahvolan âileler bir sürü ma'sûmundur,
Kalan âvârelerin hâli de ma'lûmundur.

Uzanıp gelmededir... Öyle yaratmış Yaradan.
Şimdi bu öyle bir toplum ki sonuçta ona görünmez de iyi.
Ağacın baştan aşağı gövdesi yahut çiçeği,
Ta gider milletin kalbinden vurup toprağa serer;
Milletin kendisi işte o baltayla yok olur!
Artık onun gelecekte de gelişmesi pek zordur:
Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odundur!
Hastalanmışsa ağaç; bir bilene gösteriniz;
Bir de o bakan kimse yine de en çok köke baksın.
Aşılarken de kendine kendinden aşı vurun.
Şayet isterseniz ağacın donanıp üstü başı,
Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş geline;
Geçmesin dikkat edin, balta çocuklar eline!
İşte dert, işte ilaç, bende ne var? Bir tebliğ...
Sizi kurtaracak en güzel çalışma kendi çalışmanızdır.

Yâ İlâhî bize yardımını gönder...

-Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster...

-Âmin!

İslam'ın ruhunu belalar sıkıyor, öldürecek.
Zulmü cezalandırmaksa yüce maksadın, gerçek,
Ateşe yansın mı beraber, bu kadar mazlumlara?
Günahsızız çoğumuz, yakma Allah'ım!

-Âmin!

Boğuyor İslam âlemini bir azgın fitne,
Kıtalar kaynayarak gitti o girdap içine!
Mahvolan aileler bir sürü suçsuz kulundur,
Kalan zavallıların hâli de malûmudur.

*Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enîn!
Dinsin artık bu hazin velvele yâ Rab!*

-Âmin!

*Müslüman mülkünü her yerde felâket vurdu...
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu!
Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'-i mübîn;
Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun...*

-Âmin!

Ve'l-hamdu li'l-lâhi Rabbi'l-âlemîn...

15 Ağustos 1328

Nasıl malûmun olmaz ki? İniltileri göğü sarsıyor!
Dinsin artık bu hüznü haykırışlar Rabbim!

-Âmin!

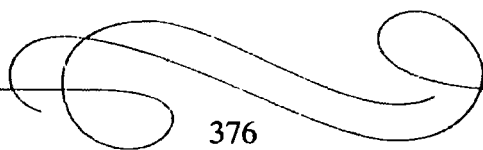
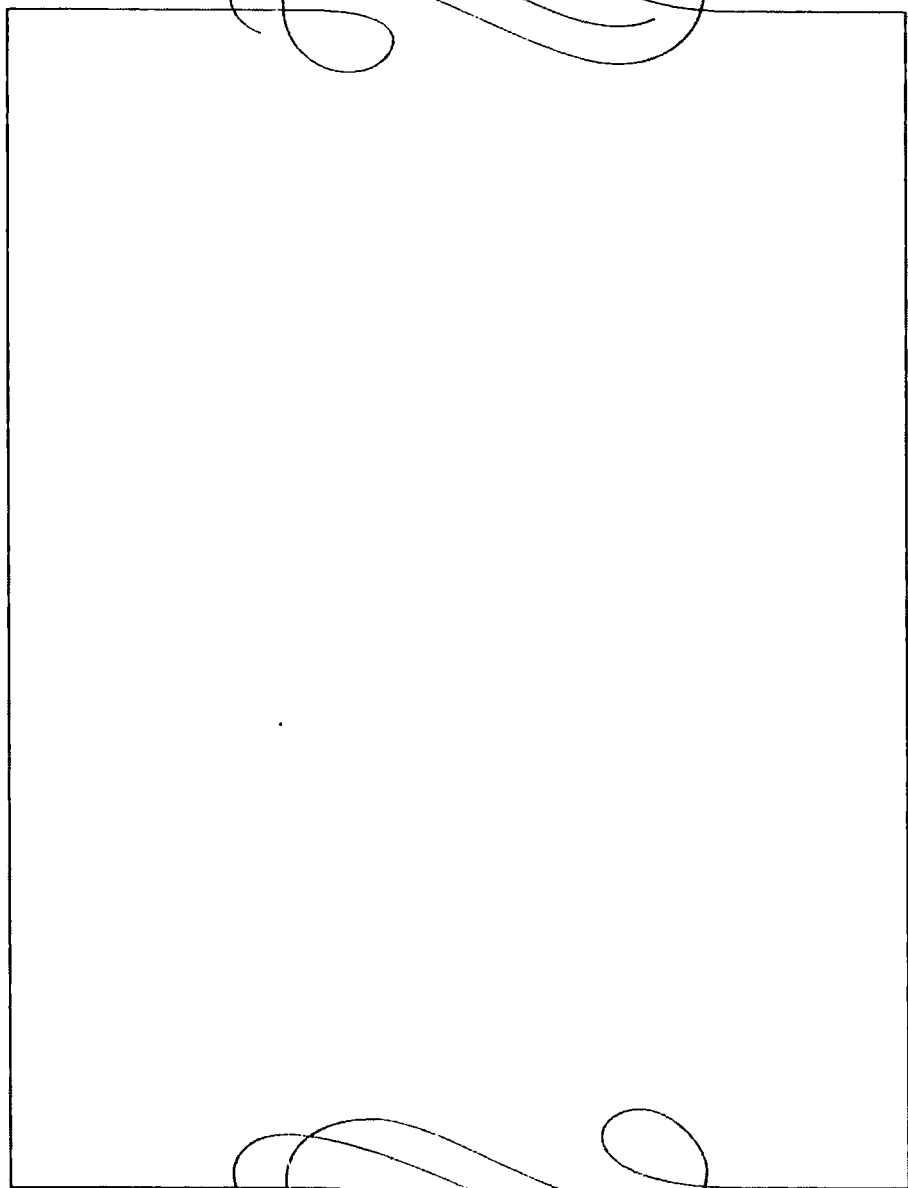
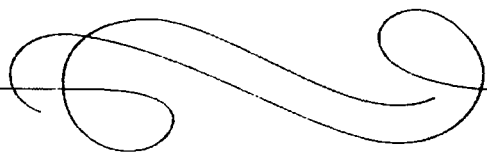
Müslüman ülkesini her yerde felaket vurdu...
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu!
Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek bu apaçık şeriat;
Yerle bir eyleme Rabbim, onu olsun...

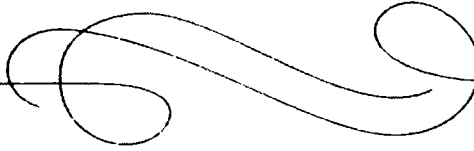
-Âmin!

Ve'l-hamdu li'l-lahi Rabbi'l-âlemîn... (1)

28 Ağustos 1912

(1) *Ve'l-hamdu li'l-lahi Rabbi'l-âlemîn: Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.*

SAFAHAT

Üçüncü Kitap

Hakkın Sesleri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ
تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ.

TERCÜMESİ

“Yâ Muhammed, de ki: Ey mülkün sâhibi olan Allah’ım, sen mülkü dilediğine verirsin; sen mülkü dilediğinin elinden alırsın; sen dilediğini azîz edersin; sen dilediğini zelil edersin; hayır yalnız senin elindedir; sen, hiç şüphe yok ki, her şeye kâdirsin.”

Îlâhî, emrinin âvâre bir mahkûmudur âlem;
Meşîyyet sende, her şey sende... Hiçbir şey değil âdem!
Fakat, hâlâ vücûd isbât eder, kendince, hey sersem!
Bugün, üç beş karış topraktan varlıktan vururken dem;
Yarın toprak kesilmiş varlığından fıskırır mâtem!

Îlâhî, “Mâlike’l-mülk’üm” diyorsun... Doğru, âmennâ.
Hakâkî bir tasarruf var mıdır insân için? Aslâ!
Eğer almışsa bir millet, edip bir mülkü istîlâ;
Eğer vermişse bir millet bütün bir mülkü bî-pervâ;
Alan sensin, veren sensin, senin hükmündedir dünyâ.

“ Ya Muhammed, de ki: Ey mülkün sahibi olan Allah’ım, sen mülkü dilediğine verirsin; sen mülkü dilediğinin elinden alırsın; sen dilediğini aziz edersin; sen dilediğini zelil edersin; hayır yalnız senin elindedir; sen, hiç şüphe yok ki, her şeye kâdirsin.” (1)

Allah’ım, âlem senin emrinin avare bir mahkûmudur; (2)
İrade sende, her şey sende... İnsan hiç bir şey değildir!
Fakat hâlâ varlık iddiasında bulunur kendince, hey sersem!
Bugün, üç beş karış toprakta varlıktan dem vururken;
Yarın toprak kesilmiş varlığından fışkırır mâtem!

Allah’ım, “Mülkün sahibiyim” diyorsun... Doğru, inanıyoruz.
Gerçek bir sahiplik var mıdır insan için? Aslâ!
Eğer bir millet bir ülkeyi ele geçirip almışsa;
Eğer bir millet bütün bir ülkeyi pervasızca vermişse;
Alan sensin, veren sensin, senin buyruğundadır dünya.

(1) Al-i İmran suresi 26. ayet.

(2) Safahat’ın 3. kitabını oluşturan bu şiirler Balkan Savaşı’nda yaşanan felaketlerin acılarıyla yazılmıştır.

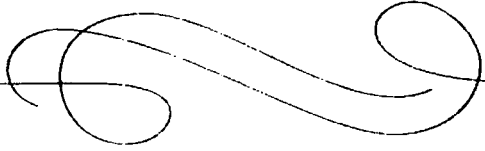
*İlâhî, en asîl akvâmı alçaltırsın istersen;
Dilersen en zelîl eşhâsa izzetler verirsin sen!
Bu haybetler, bu hüsrânlar bütün senden, bütün senden!
Nasıl tâ Arş'a yükselmez ki me'yûsâne bin şîven?
Ne yerler dinliyor yâ Rab, ne gökler, râhum inlerken!*

*Şu sessiz kubbenin altında insandan eser yokmuş!
Diyorduk: "Bir buçuk milyar!" Meğer tek bir nefer yokmuş!
Bu hissiz toprağın üstünde mazlûmîne yer yokmuş!
Adâlet şöyle dursun, böyle bir şeyden haber yokmuş!
Bütün boşlukmuş insanlık; Ne istersen, meğer yokmuş!*

*İlâhî, altı yüz bin müslüman birden boğazlandı...
Yanan can, yırtılan ismet, akan seller bütün kandı!
Ne ma'sûm ihtiyarlar süngüler altında kıvrandı!
Ne bîkes hânümanlar işte, yangın verdiler, yandı!
Şu küllenmiş yığınlar hep birer insan, birer candı!*

*Sabâhü'l-hayr-ı hürriyyet, İlâhî, leyl-gün oldu;
Karanlık bir hezîmet her taraftan rû-nümûn oldu!
Şehâmet gitti; gayret söndü; kudretler zebûn oldu.
O mevcâ-mevc sancaklar ne müdhiş ser-nigûn oldu!
Sukûtun dehşetinden kalb-i rahmet, belki, hûn oldu:*

*Ezanlar sustu... Çanlar inletip durmakta âfâkı.
Yazık: Şark'ın semâsından Hilâl'in geçti işrâkı!
Zaman artık Salîb'in devr-i istîlâsı, ilhâkı.
Fakat, yerlerde kalmış hakların ferdâ-yı ihkâkı,
Ne doğmaz günmüş ey âcizlerin kudretli Hallâk'ı!*

Allah'ım en soylu kavimleri alçaltırsın istersen;
Dilersen en alçak kişilere yücelikler verirsin sen!
Bu yokluklar, bu üzüntüler bütün senden, bütün senden!
Nasıl ta arşa yükselmez ki binlerce acıklı mâtem?
Ne yerler dinliyor ya Rab, ne gökler, ruhum inlerken!

Şu sessiz kubbenin altında insandan eser yokmuş!
Diyorduk: "Bir buçuk milyar!" Meğer tek bir kişi yokmuş!
Bu duygusuz toprağın üstünde mazlumlara yer yokmuş!
Adalet şöyle dursun, böyle bir şeyden haber yokmuş!
Bütün boşlukmuş insanlık: Ne istersen, meğer yokmuş!

Allah'ım, altı yüz bin müslüman birden boğazlandı...
Yanan can, yırtılan namus, akan seller bütün kandı!
Ne günahsız ihtiyarlar süngüler altında kıvrandı!
Ne kimsesiz ocaklar işte, yangın verdiler, yandı!
Şu küllenmiş yığınlar hep birer insan, birer candı!

Allah'ım, hayırlı hürriyet sabahı gece rengine büründü,
Karanlık bir bozgun her taraftan yüzünü gösterdi!
Yiğitlik gitti, gayret söndü; kudretler gücünü yitirdi.
O dalga dalga sancakların baş aşağı düşmesi ne korkunç oldu!
Düşüşün dehşetinden rahmet sahibinin kalbi belki kan oldu:

Ezanlar sustu... Çanlar inleтип durmakta ufukları.
Yazık, artık Doğu'nun göklerinde hilâlin parlama zamanı geçti!
Zaman artık Haç'ın yayılma ve ele geçirme zamanı.
Fakat, yerlerde kalmış hakların verileceği yarın
Ne doğmaz günmüş ey güçsüzlerin kudretli Allah'ı!

*İlâhî, şer'-i ma'sûmun şu topraklardı son yurdu...
Nasil te'yîd-i kahrın en rezîl akvâma vurdurdu?
Evet, milletlerin en kahbesinden, üç leîm ordu,
Gelip tâ sînemizden vurdu, seyret hem, nasıl vurdu:
Ki istikbâl için çarpan yürekler ansızın durdu!*

*Tecellî etmedin bir kerre, Allâh'ım, cemâlinle!
Şu üç yüz elli milyon râhu öldürdün celâlinle!
Oturmuş eğlenirlerken senin - hâşâ - zevâlinle,
Nedir ilhâdî imhâlin o sâmit infîâlinle?
Nedir İslâm'ı tenkîlin bu müsta'cel nekâlinle?*

*Sus ey dîvâne! Durmaz kâinâtın seyr-i mu'tâdî.
Ne sandın? Fitratın ahkâmı hiç dinler mi feryâdî?
Bugün, sen kendi kendinden ümîd et ancak imdâdî;
Evet, sen kendi ikdâmınla kaldır git de bîdâdî.
Cihan kanûn-i sa'yin, bak, nasıl bir hisle mûnkâdî!
Ne yaptın? "Leyse li'l-insâni illâ mâ-se'â" vardı!..*

27 Kânûn-ı evvel 1328

Allah'ım, masum şeriatın son yurdu şu topraklardı...
Nasıl kahreden emrin, bu ülkeyi en rezil kavimlere vurdurdu?
Evet, milletlerin en kahpesinden üç aşâğılık ordu,
Gelip ta göğsümüzden vurdu, bak hem nasıl vurdu:
Ki gelecek için çarpan yürekler ansızın durdu!

Görünmedin bir kere, Allah'ım, cemâlinle! (1) •
Şu üç yüz elli milyon ruhu öldürdün celâlinle! (2)
Oturmuş eğlenirlerken senin -hâşâ- yok olup gidişinle,
Nedir dinsizliğe mühlet verişin o suskun hiddetinle?
Nedir İslam'ı hemen cezalandırman azabınla?

Sus ey çılgın! Durmaz evrenin her zamanki seyri.
Ne sandın? Yaratılışın hükümleri feryadı hiç dinler mi?
Bugün, sen ancak kendi kendinden ümit etmelisin yardımını;
Evet, sen git de kendi gayretinle kaldır bu zulmü.
Bak, dünya çalışma kanununa nasıl bir duyguyla boyun eğmekte!
Peki sen ne yaptın? Halbuki "Leyse li'l-insâni illâ mâ-se'â" (3)
vardı!

9 Ocak 1918

(1) *cemâl*: Allah'ın adlarındandır. Allah'ın lütuf ve yardımını ifade etmektedir.

(2) *celâl*: Allah'ın adlarındandır. Allah'ın gazabını ifade etmektedir.

(3) *Necm sûresi 39. ayet*: "İnsan için ancak çalıştığı vardır."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَتَلَكَّ بِيُوتَهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا.

TERCÜMESİ

“İşte sana onların kendi yolsuzlukları yüzünden ıpısız kalan yurdları!..”

Geçenler varsa İslâm'ın şu çiğnenmiş diyârından;
Şu yüz binlerce yurdun kanlı, zâirsiz mezârından;
Yürekler parçalar bir nevha dinler reh-güzârından.
Bu mâtem, kim bilir, kaç münkesir kalbin gubârından
Hurûş etmekte, son ümmîdinin son inkisârından?

Evet, son inkisârından ki yoktur cebrin imkânı:
Batıp gitmiş nazarlar beklemekten fecr-i nâzanı!
Nasıl, ey yolcu, bin lâ'net gelip ezmez ki vicdânı;
Dudaklar, çâk çâk olmuş, içerken zehr-i hüsrânı,
Uzaktan baktı - koşmak nerde! - milyonlarca yârânı!

Bu ıssız âşîyanlar bir zaman candan muazzezdi;
Bu damlar böyle baykuş seslerinden çın çın ötmezdi;
Şu kurbağlar seken vâdîde, ceylânlar koşup gezdi;
Şu coşmuş, ağlayan ırmak ne handân gölgeler sezdi;
Bütün mâziyi bir tûfan, fakut, hep boğdu, hep ezdi!

Vefâsız yurd! Öz evlâdın için olsun, vefâ yok mu?
Neden kalbin kararmış? Bin ocaktan bir ziyâ yok mu?

“İşte sana onların kendi yolsuzlukları yüzünden ıpissız kalan yurtları!..” (1)

İslam'ın şu çığnenmiş ülkesinden, şu yüz binlerce yuvanın
Kanlı, ziyaretçisiz kalmış mezarından varsa geçenler;
Geçtiği yerlerde yürekler parçalayan bir ağıt dinlerler.
Bu matem, kim bilir, toza bulanmış kaç kırık kalpten ve belki de
Kalplerdeki son ümidin son kırılışından coşup taşmakta.

Evet, son kırılışından ki yoktur bunları onarmanın imkânı;
Bakışlar bekleye bekleye tükenmiş, doğmakta nazlanan tan
aydınlığını!

Ey yolcu, nasıl bin lânet gelip ezmez ki vicdanı;
Dudaklar yer yer parçalanmış, içerken acı ve yokluk zehrini,
Koşmak bir yana, sade uzaktan baktı dost sanılan milyonlarca kişi.

Bu ıssız yuvalar bir zaman candan değerliydi;
Bu damlar böyle baykuş seslerinden çın çın ötmezdi;
Şu kurbağalar seken vadide, ceylanlar koşup gezdi;
Şu coşmuş, ağlayan ırmak ne gülen gölgeler sezdi;
Fakat bütün geçmişi bir tufan hep boğdu, hep ezdi!

Vefasız yurt! Öz evladın için olsun, vefa yok mu?
Neden kalbin kararmış? Bin ocaktan bir ışık yok mu?

(1) Neml suresi 52. ayetin ilk yarısı.

*İlâhî, kimsesizlikten bunaldım, âşinâ yok mu?
Vatansız, hânümansız bir garîbim... Mültecâ yok mu?
Bütün yokluk mu her yer? Bâri bir "Yok!" der sadâ yok mu?*

** * **

*Gütme ey yolcu, berâber oturup ağlaşalım:
Elemim bir yüreğin kârı değil, paylaşalım:
Ne yapıp ye'simi kahreylileyim, bilmem ki?
Öyle dehşetli muhîtimde dönen mâtem ki!..
Ah! Karşımda vatan nâmına bir kabristan
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?
Şu mezarlar ki uzanmış gidiyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeye, bak, nerde ucu!
Bu ne hicrân-ı müebbed bu ne hüsrân-ı mübin...
Ezilir rûh-i semâ, parçalanır kalb-i zemin!
Azıcık kurcala toprakları, seyret ne çıkar:
Dipçik altında ezilmiş, paralanmış kufalar!
Bereden reng-i hüviyyetleri uçmuş yüzler!
Kim bilir hangi şenâatle oyulmuş gözler!
"Medeniyyet" denilen vahşete lâ'netler eder,
Nice yekpâre kesilmiş de sırtmış dişler!
Süngülenmiş, kanı donmuş nice binlerle beden!
Nice başlar, nice kollar ki cüdâ cisminden!
Beşiğinden alınıp parçalanana mahlûkat;
Sonra, nâmûsuna kurbân edilen bunca hayat!
Bembeyaz saçları katranlara batmış dedeler!
Göğsü baltayla kırılmış memesiz vâlideler!
Teki binlerce kesik gövdeye âid kümeler:
Saç, kulak, el, çene, parmak...Bütün enkâz-ı beşer!
Bakalım, yavrusu uğrar mı, deyip, karnından,
Canavarlar gibi şişlerde kızarmış nice can!*

Allah'ım, kimsesizlikten bunaldım, bir dost yok mu?
Vatansız, evsiz barksız bir garibim... Sığınacak yer yok mu?
Bütün yokluk mu her yer? Bari bir "Yok!" diyen ses yok mu?

* * *

Gitme ey yolcu, beraber oturup ağlaşalım;
Elemim bir yüreğin kaldıracağı yük değil, paylaşalım:
Ne yapıp da ümitsizliğimi yok edeyim bilmem ki?
Öyle korkunç çevremde dönen matem ki!...
Ah! Karşımda vatan namına bir kabristan
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?
Şu mezarlar ki uzanmış gidiyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeye, bak, nerde ucu!
Bu ne sonsuz ayrılık, bu ne apaçık bir acı...
Ezilir göğün ruhu, parçalanır yerin kalbi!
Azıcık kurcala toprakları, bak ne çıkar:
Dipçik altında ezilmiş, parçalanmış kafalar!
Bereden kimliğinin rengi kaybolmuş yüzler!
Kim bilir hangi rezillikle oyulmuş gözler!
"Medeniyet" denilen vahşete lânetler eder,
Tek parça haline gelmiş sırttan dişler!
Süngülenmiş, kanı donmuş nice binlerce beden!
Nice başlar, nice kollar ki ayrı bedeninden
Alınıp parçalanan çocuklar, beşiğinden;
Sonra bunca hayat, namusu yüzünden kurban edilen!
Bembeyaz saçları katranlara batmış dedeler!
Göğsü baltayla kesilmiş memesiz anneler!
Teki binlerce kesik gövdeye ait kümeler:
Saç, kulak, el, çene, parmak... Bütün insan yığınları!
Bakalım, yavrusu uğrar mı, deyip, karnından,
Canavarlar gibi şişlerde kızarmış nice can!

Sadeleştirilmiş

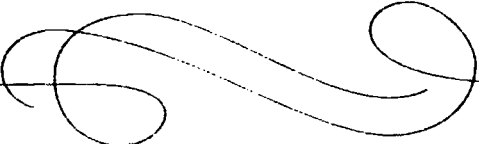
*İşte bunlar o felâket-zedelerdir ki, düşün,
Kurumuş ot gibi doğrandı bıçaklarla bütün!
Müslümanlıkları biçârelerin öyle büyük
Bir cinâyet ki: Cezâlar ona nisbetle küçük!*

*Ey, bu toprakta birer na'ş-ı perişan bırakıp,
Yükselen mevkib-i ervâh! Sakın arza bakıp;
Sanmayın: Şevk-ı şehâdetle coşan bir kan var..
Bizde leşten daha hissiz, daha kokmuş can var!
Bakmayın, hem tükürün çehre-i murdânımıza!
Tükürün: Belki biraz duygu gelir ârımıza!
Tükürün cebhe-i lâkaydına Şark'ın, tükürün!
Kuşkulansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkış dağıtan kahbelere!
Tükürün Ehl-i Salîb'in o hayâsız yüzüne!
Tükürün onların aslâ güvenilmez sözüne!
Medeniyet denilen maskara mahlûku görün:
Tükürün maskeli vicdânına asrın, tükürün!*

*Hele i'lânı zamanında şu mel'un harbin,
"Bize efkâr-ı umûmiyesi lâzım Garb'in;
O da Allah'ı bırakmakla olur" herzesini,
Halka îman gibi telkîn ile, dînin sesini
Susturan aptalın idrâkine bol bol tükürün!..*

*Yine hicrân ile çılgınlığım üstümde bugün...
Bana vahdet gibi bir yâr-ı mü'sâid lâzım!
Artık ey yolcu bırak... Ben, yalnız ağlıyayım!*

17 Kânun-i Sâni 1328

İşte bunlar o felakete uğramışlardır ki, düşün,
Kurumuş ot gibi doğrandı bıçaklarla bütün!
Müslümanlıkları zavallıların öyle büyük
Bir cinayet ki: Cezalar ona nisbetle küçük!

Ey, bu toprakta birer parçalanmış ceset bırakıp,
Yükselen ruhlar kfilesi! Sakın yeryüzüne bakıp;
Sanmayın şehit olmak arzusuyla coşan bir kan var...
Bizde leşten daha duygusuz, daha kokmuş can var!
Bakmayın, hem tükürün murdar çehremize!
Tükürün: Belki biraz can gelir utanma duygumuza!
Tükürün kaygısız yüzüne Doğu'nun, tükürün!
Canlansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkış dağıtan kahpelere!
Tükürün Haçlılar'ın o utanmaz yüzüne!
Tükürün onların asla güvenilmez sözüne!
Medeniyet denilen maskara mahlûku görün:
Tükürün maskeli vicdanına yirminci yüzyılın, tükürün!

Hele ilânı zamanında şu lânet olası savaşın,
"Bize kamuoyu desteği lazımdır Batı'nın;
O da Allah'ı bırakmakla olur" saçmalığını,
Halka iman gibi aşılayarak, dinin sesini
Susturan aptalın anlayışına bol bol tükürün!..

Yine ayrılık acısıyla çılgınlığım üstümde bugün...
Bana vahdet gibi ruhuma uygun bir dost lazım!
Artık ey yolcu bırak... Ben yalnız ağlayayım!

30 Ocak 1913

Sadeleştirilmiş

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا قَالَتْ نَزَارِيَالنَّزَارُ، وَقَالَتْ أَهْلُ الْيَمَنِ
يَالْقَحْطَانِ نَزَلَ الضَّرَرُ وَرَفَعَ النُّصْرُ وَسَلَّطَ عَلَيْهِمُ الْحَدِيدُ.

TERCÜMESİ

**“Nizâr evlâdı: Yetişin ey Nizâr oğulları! Yemenliler de: Yetişin
ey Kahtan oğulları! dedi mi, hemen tepelerine felâket iner;
hemen Allah'ın nusreti üzerlerinden kalkar; hepsine birden
de kılıç musallat olur. ”**

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk,
Bak nasıl doğranıyor? Kalk, baba, kabrinden kalk! (*)
Diriler koşmadı imdâdına, sen bâri yetiş...
Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhîş!

(*) Babam Fâtih müderrislerinden İpekli Hoca Tâhir Efendi merhumdur ki, benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına merhûmun da rahmetle anulmasına vesile olur diye şu hâşîyeyi yazmaya mecbur oldum.

**Allah'ın Resulü sallâllahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:
"Nizâr evladı: Yetişin ey Nizâr oğulları! Yemenliler de:
Yetişin ey Kahtan oğulları! dedi mi, hemen tepelerine
felaket iner, hemen Allah'ın yardımını üzerlerinden kalkar;
hepsine birden de kılıç musallat olur. "**

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk (1)
Bak nasıl doğranıyor? Kalk, baba, mezarından kalk! (*)
Diriler koşmadı yardımına, sen bari yetiş...
Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müthiş!

(1) Berlin Kongresi'nin (1878) kararları arasında ver alan, Arnavutluk'un bazı bölgelerinin Karadağ'a verilmesi maddesine karşı mücadele etmek amacıyla Arnavutluk'ta 13 Haziran 1878'de kurulan ve Osmanlı Devleti'nin istekleri doğrultusunda hareket eden Arnavutluk Milletinin Haklarını Müdafâ Cemiyeti daha sonra zamanın güçlü devletleri İtalya ve Avusturya-Macaristan'ın kışkırtmalarıyla Osmanlı Devleti'ne karşı tavrı almış, Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını elde etmesi için çalışmıştır. Sonunda 1912 yılında bağımsızlığını elde eden Arnavutluk, ardından patlak veren Balkan Savaşı sırasında Sırp zulmüne uğrayarak bu ayrılmanın bedelini çok acı ödemiştir. Bu şiirde Balkan Savaşı sırasında Arnavutluk'un uğradığı bu Sırp mezalimi anlatılmaktadır.

() Babam Fatih müderrislerinden İpekli Hoca Tahir Efendi merhumdur ki, benim hem babam hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına, merhumun da rahmetle anulmasına vesile olur diye bu notu yazmaya mecbur oldum.*

*Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tûfan ki: Yakıp yıktı bütün vâdîyi!
Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş...
Yalnız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Hâmûş!
Âşinâ çehre de yok, hiçbirinin yâdı da yok;
Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok!
Yoklasan külleri, altından, eminim, ancak,
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın
Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın?
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti...
Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî!
Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba?
"Meşhed" in beynine haç saplanacak mıydı baba!
Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra,
Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora!
Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri...
Yer yarılmış, yere geçmiş şühedâ türbeleri!*

*Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...
Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova!
Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın?
Hani sinende yarıp geçtiği yol "Yıldırım"ın?
Hani asker? Hani kalbinde yatan Şâh-ı Şehîd?
Ah o kurbân-ı zafer nerde bugün? Nerde o iydi?
Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını;
Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı?*

Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tufan ki: Yakıp yıktı bütün vadiyi!
Tanıdık çehre arandım... O, meğer hiç yokmuş...
Yalnız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Suskun!
Tanıdık çehre de yok, hiç birinin eseri de yok;
Yakılan bunca hayatın, hani, cesetleri de yok!
Yoklasan külleri, altından, eminim, ancak,
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın, (1)
Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın?
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti...
Hem de bir daha sonsuza dek gelmeyecek şekilde gitti!
Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba?
"Meşhed" in (2) beynine haç saplanacak mıydı baba!
Ne felaket: Mescidler ahıra dönüversin,
Hırvat'ın askeri çıkıp üstünde hora tepsin!
Bari bir hatıra kalsaydı şu toprakta diri...
Yer yarılmış, yere geçmiş şehit türbeleri!

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...
Sen misin, yoksa hayalin mi? Vefasız Kosova!
Hani binlerce kıvanç verici hâdiseydi senin her adımın?
Hani koynunda yarıp geçtiği yol Yıldırım'ın?
Hani asker? Hani kalbinde yatan Şah-ı Şehid? (3)
Ah o zafer kurbanı nerde bugün? Nerde o bayram?
Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını:
Yok mudur sende Murad'ın iki üç damla kanı?

(1) Akif'in babası esasen Arnavut olup, bugün Sırbistan'ın güneyinde, Kosova bölgesinde Arnavutluk sınırı yakınında bulunan ve yeni adı Pec olan İpek kasabasından İstanbul'a gelmişti. Kasaba o zaman Arnavutluk sınırları içinde bulunuyordu.

(2) Meşhed: Şehitlik. Bugün Sırbistan'a bağlı bir özerk bölge olup nüfusunun yüzde yetmişi Arnavut olan Kosova özerk bölgesinde bulunan Sultan I. Murad'ın türbesi.

(3) Sultan I. Murad kastedilmektedir.

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir?
Kandilin, görmüyorum, nerde? Şu peymâne midir?
Ya harîminde yatan şapkalı sarhoşlar kim?
Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim!
Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarğı?
Serilip yerlere binlerce şehîdin sarğı,
Silecek miydi en alçak neferin çizmesini?
Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini?
Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne?

Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necîb?
Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb!
Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer;
-Olmadan üç kişinin, beş kişinin, hûnu heder-
Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd?
İşte haysiyyet-i kavmiyye muhakkar, berbâd!
Hani "Nâ-mahreme ben söyleyemem kızlarımın,
Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!"
Diye, tahrîr-i nüfûs istemiyen er kişiler!
Hani, göstermediler eski celâdetten eser;
Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden,
Ne selâmluk, ne harem dinlemeyip çiğnerken!

Hani, ey kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet?
Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet!
Hani, ey unsur-i bî-râbîta, istiklâlin?
Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin!

Ah Meşhed! O ne? Üstündeki meyhane midir?
Görmüyorum, kandilin nerede? Şu kadeh midir?
Ya içinde yatan şapkalı sarhoşlar kim?
Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim!
Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırp'ın çarığı?
Serilip yerlere binlerce şehidin sarığı,
Silecek miydi en alçak askerin çizmesini?
Dürtecek miydi geçen, leş gibi her parçasını?
Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne?

Hani, milletlere meydan okuyan soylu kavim?
Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garip!
Hani haysiyetinin gölgesi çiğnense eğer;
-Üç kişinin, beş kişinin kanını dökmeden-
Kahraman öfkesi yatışmaz, kanı coşkun kişiler?
İşte millî haysiyet aşağılanmış, berbat!
Hani "Yabancıya ben söyleyemem kızlarımın,
Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!"
Diye nüfus sayımını istemeyen er kişiler!
Hani, göstermediler eski yiğitlikten eser;
Fuhşa meşruluk kazandırmaya çalışan bir sürü alçak öteden,
Ne selamlık, ne harem dinlemeyip çiğnerken!

Ey esarete düşmüş kavim, hani nerede özerklik?
Korkarım, şimdi nasibin sürekli bir yoksunluk!
Ey birlikten yoksun toplum, hani bağımsızlığın?
Sanırım sonsuza kadar söndü bütün emellerin!

Hani "Başkım"cıların kurduğu yüksek hülyâ?
Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rü'yâ,
Uyumuştun... Ya uyansaydın eder miydi tebâh,
Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?

Üç sefil ordu çevirsin o metin ordumuzu,
Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...
Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa;
Kimi bin türlü fecâ'atle çekilsin kucağa...
Birin in ırzı heder, diğerinin hûnu helâl...

İşte, ey unsur-i isyan, bu elim izmihlâl,
Seni tahrîk eden üç beş alğın ma'rifeti!
Ya neden beklemiyordun bu rezil âkijbeti?
Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.
"Arnavutluk" ne demek? Var mı şeriatte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arabın Türke; Lâzın Çerkese, yâhud Kürde;
Acemin Çinliye rüchânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlık'ta "anâsır" mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!
Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?

Hani “Başkım”cıların (1) kurduğu yüksek hülya?
Seni yıllarca avutmuş da o lânet olası rüyâ,
Uyumuştun... Ya uyansaydın yok edebilir miydi,
Birdenbire ufuklara çöken kanlı sabah, ülkeyi!

.....
Üç alçak ordu çevirsin o kuvvetli ordumuzu,
Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...
Kimsesiz ailelerden kimi gitsin bıçağa;
Kimi bin türlü feci olayla çekilsin kucağa...
Birinin namusu gitsin, diğerinin kanı helâl olsun...

.....
İşte ey başkaldıran toplum, bu acıklı bozgun,
Seni kıskırtan üç beş alğın marifeti!
Ya neden beklemiyordun bu alçaltıcı sonucu?
Hani milliyetin İslâm idi... Irkçılık ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.
“Arnavutluk” ne demek? Var mı şeriatte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arabın Türke, Lazın Çerkeze yahut Kürde;
Farsın Çinliye üstünlüğü mü varmış? Nerde!
Müslümanlıkta “ırklar” mı olurmuş? Ne gezer!
Irkçılık fikrini lânetliyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır Peygamber’in ruhu bölücülüğün;
Adı batsın onu İslâm’a soka şarlatanın!
Şu senin son durumun bin bu kadar yıl önce,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi kavgâ?

(1) Başkımçı: 1912 yılında Arnavutluk’un Osmanlı Devleti’nden bağımsızlığını elde etmesi sırasında isyan hareketlerini düzenleyenlere verilen isim.

Sadeleştirilmiş!

*Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan?
Ne Araplık, ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü.*

.....

*Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin:
Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne din!
"Medeniyet!" size çoktan beridir dış biliyor;
Evvela parçalamak, sonra da yutmak diliyor.
Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ,
Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım, çoğunuz...
Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum...
Başka bir şey diyemem... İşte perîşan yurdum!..*

21 Şubat 1328

Orjinali

Ey rahmete lâıyk millet sabah oldu artık uyan!
Sana az geldi ezanlar diye ötsün mü bu çan?
Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle şanlı Peygamberinin ilâhî sözünü.

.....

Veriniz başbaşı; çünkü sonu apaçık kayıptır:
Billahi ortada ne hükümet ne de din kalıyor!
“Medeniyet!” size çoktan beridir dış biliyor;
Önce parçalamak, sonra da yutmak diliyor.
Arnavutlar size bir ders olacakken, hâlâ,
Ne bu karmakarışık siyaset, ne bu bozguncu da'vâ?
Görmüyor gittiği yanlış yolu, sanırım, çoğunuz...
Size kılavuzluk eden haydudu artık kavunuz!
Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum...
Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!..

6 Mart 1913

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا بُنَيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّبُوا مِنْ يُوْسُفَ وَآخِيهِ وَلَا تَيَاسُّوا مِنْ
رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيَاسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ.

TERCÜMESİ

“Oğullarım! Gidiniz de Yûsuf’la kardeşini araştırınız; hem sakın Allah’ın inâyetinden ümîdinizi kesmeyiniz. Zîrâ, kâfirlerden başkası Alah’ın inâyetinden ümîdini kesmez.”

Âtfîyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak.
Dünyâda inanmam, hani, görsem de gözümle:
Îmânı olan kimse gebermez bu ölümle.
Ey dipdiri meyyit! “İki el bir baş içindir”
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki, süreksiz?
Kendin mi senin, yoksa, ümîdin mi yüreksiz?
Âtfîyi karanlık görüvermekle apıştın?
Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!
Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan,
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.

**“Oğullarım! Gidiniz de Yusuf’la kardeşini araştırınız;
hem sakın Allah’ın inayetinden ümidinizi kesmeyiniz.
Zira, kâfirlerden başkası Allah’ın inayetinden ümidini
kesmez.” (1)**

Geleceği karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak.
Dünyada inanmam, hani, görsem de gözümle;
İmanı olan kimse gebermez bu ölümle.
Ey canlı cenaze! “İki el bir baş içindir”
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
Duygu yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki, süresiz?
Kendin mi senin, yoksa, ümidin mi yüresiz?
Geleceği karanlık görüvermekle apıştın!
Esbâbı elinden atarak ümitsizliğe yapıştın!
Karşında ışık yoksa, sağından, ya solundan,
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.

(1) Yusuf suresi 87. ayet.

Âlemde ziyâ kalmasa, halk etmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyâda henüz hakk-ı hayâtın,
Varken, hani herkes gibi azminde sebâtın?
Ye's öyle bataktır ki: Düşersen boğulursun.
Ümmîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Azmiyle, ümîdiyle yaşar hep yaşayanlar;
Me'yûs olanın rûhunu, vicdânını bağlar,
Lâ'netleme bir ukde-i hâtır ki: Çözülmez...
En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez!
Mâdâm ki alçaklığı bir, ye's ile şirkin;
Mâdâm ki ondan daha mel'un, daha çirkin
Bir seyyie yoktur sana; ey unsur-i îman,
Nevmîd olarak rahmet-i mev'ûd-i Hudâ'dan,
Hüsârâna rızâ verme... Çalış... Azmi bırakma;
Kendin yanacaksan bile, evlâdını yakma!

Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: "Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş!"
Lâkin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da "Yapışsam..." demiyor bir tarafından!
Sâhipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sâhip olursan bu vatan batmıyacaktır.
Feryâdı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar..
Uğraş ki: Telâfi edecek bunca zarar var.
Feryâd ile kurtulması me'mûl ise haykır!
Yok yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
"İş bitti... Sebâtın sonu yoktur!" deme; yılma.
Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.

14 Mart 1329

Orjinali

Dünyada ışık kalmasa, sen onu icad etmelisin!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyada henüz hayat hakkın
Varken, hani herkes gibi azminde direnişin?
Ümitsizlik öyle bataktır ki: Düşersen boğulursun.
Ümide sarıl sım sıkı, seyret ne olursun!
Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;
Lânet olası bir zihnî düğünlenme,
Ümidini kesmiş kişinin ruhunu, vicdanını bağlar ve bu çözümez...
En korkulu cânî gibi ümitsizin yüzü gülmez!
Madem ki alçaklığı aynı, ümitsizlik ile küfrün;
Madem ki ondan daha lânetli, daha çirkin
Bir kötölük yoktur sana, ey imanlı toplum,
Allah'ın vâdettiğı rahmetten ümitsiz olarak,
Yoksunluğa razı olma... Çalış... Azmi bırakma;
Kendin yanacaksan bile, evladını yakma!

Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: "Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş!"
Fakat, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da "Yapışsam..." demiyor bir tarafından!
Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.
Feryadı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki: Telâfi edecek bunca zarar var.
Feryat ile kurtulmayı umuyorsan haykır!
Yok yok! Hele azmini bağlayan zincirleri bir kır!
"İş bitti... Direnmenin sonu yoktur!" deme; yılma.
Ey rahmete layık millet, sakın ümitsizliğe kapılma.

27 Mart 1913

Sadeleştirilmişi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا .

TERCÜMESİ

“İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden, bizi helâk eder misin, Allah’ım?..”

Yâ Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?
Mahşerde mi bîcârelerin, yoksa felâhı!
Nûr istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun!
“Yandık!” diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!
Esmezse eğer bir ezeli nefha, yakında,
Yâ Rab, o cehennemle bu tûfân arasında,
Toprak kesilip, kum kesilip âlem-i İslâm;
Hep fışkıracak yerlerin altındaki esnâm!
Bîzâr edecek, korkuyorum, Cedd-i Hüseyin’i.
En sonra, salîb ormanı görmek Harameyn’i!..
Bin üç yüz otuz beş senedir, arz-ı Hicâz’ın
Âteşli muhîtindeki sûzişli niyâzın,
Emvâcî hurûş-âver olurken melekûta;;
Çan sesleri boğsun da, gömülsün mü sükûta?
Sönsün de, İlâhî, şu yanan meş’al-i vahdet,
Teslîs ile çöksün mü bütün âleme zulmet?

**“İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden, bizi
helâk eder misin, Allah’ım?” (1)**

Yâ Rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabahı?
Mahşere mi kaldı yoksa çaresiz insanların kurtulması!
Nur istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun!
“ Yandık!” diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!
Esmezse eğer bir ezeli esinti, yakında,
Yâ Rab, o cehennemle bu tufan arasında,
Toprak kesilip, kum kesilip İslam âlemi;
Hep fışkıracak yerlerin altındaki putlar!
Korkarım Cedd-i Hüseyin’i (2) incitecektir
Sonunda, haç ormanı görmek Hameyn’i. (3)
Bin üç yüz otuz beş senedir, Hicaz toprağının
Ateşli çevresindeki yanık yakarışın,
Dalgaları taşıp çıkarken melekler âlemine;
Çan sesleri boğsun da, gömülsün mü sessizliğe?
Sönsün de, Allah’ım, şu yanan birlik meş’alesi,
Telsis (4) ile çöksün mü bütün âleme karanlık?

(1) A'râf suresi 155. ayetin bir kısmı.

(2) Cedd-i Hüseyin: Hz. Muhammed (s.a.v.) kastedilmektedir.

(3) Hameyn: Kâbe'nin bulunduğu Mekke ve Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu Medine şehirleri.

(4) Telsis: Üçleme. Hristiyanlığın, Allah'ın Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üç kişiliği bulunduğu şeklindeki birlik fikrini yok eden temel inancı.

Üç yüz bu kadar milyonu canlandıran îman
Olsun mu beş on sersemin ilhâdına kurban?
Enfâs-ı habîsiyle beş on rûh-i leîmin,
Solsun mu o parlak yüzü Kur'ân-ı Hakîm'in?
İslâm ayak altında sürünsün mü nihâyet?
Yâ Rab, bu ne hüsrandır, İlâhî, bu ne zillet?
Mazlûmu nedir ezmede, ezdirmede ma'nâ?
Zâlimleri adlin, hani, öldürmedi hâlâ!
Cânî geziyor dipdiri... Can vermede ma'sûm!
Suç başkasınıdır da niçin başkası mahkûm!
Lâ-yüs'el'e binlerce suâl olsa da kurban;
İnsan bu muammâlara dehşetle nige-h-ban!

Eyyâh! Beş on kâfirin îmânına kandık;
Bir uykuya daldık ki: Cehennemde uyandık!
Mâdâm ki, ey adl-i İlâhî, yakacaktın...
Yaksaydın a mel'unları... Tuttun bizi yaktın!
Küfrün o sefil elleri âyâtını sildi:
Binlerce cevâmî' yıkılıp hâke serildi!
Kalmışsa eğer bir iki ma'bed, o da mürted:
Göğsündeki haç, küfrüne fetvâ-yı müeyyed!
Dul kaldı kadınlar, babasız kaldı çocuklar,
Bir giryede bin âilenin mâtemi çağlar!
En kanlı şenâ'atle kovulmuş vatanından,
Milyonla hayâtın yüreğinden gidiyor kan!
İslâm'ı elinden tutacak, kaldıracak yok...
Nâ-hak yere feryâd ediyor: Âcize hak yok!
Yetmez mi musâb olduğumuz bunca devâhî?
Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlâhî!

28 Mart 1329

Orijinal

Üç yüz bu kadar milyonu canlandıran iman,
Olsun mu beş on sersemin dinsizliğine kurban?
Solsun mu o parlak yüzü hikmetli Kur'an'ın?
İslâm ayak altında sürünsün mü sonunda?
Yâ Rab, bu ne büyük acıdır, Allah'ım, bu ne kötü alçalma?
Mazlumu nedir ezmede, ezdirmede mânâ?
Hani adaletin zalimleri öldürmedi hâlâ!
Katil geziyor dipdiri... Suçsuz can vermektedir!
Suç başkasınındır da niçin başkası mahkûm edilir?
"Lâ-yüs'el" (1) emrine binlerce soru olsa da kurban,
Bütün bu bilmecelere dehşetle bakmakta insan.

Eyyah! Beş on kâfirin inancına kandık;
Bir uykuya daldık ki: Cehennemde uyandık!
Madem ki, ey İlâhî adalet, yakacaktın...
Yaksaydın a lânetlileri... Tuttun bizi yaktın!
Küfrün o alçak elleri ayetlerini sildi:
Binlerce cami yıkılıp toprağa serildi!
Kalmışsa eğer bir iki mâbet, o da din değiştirdi:
Göğsündeki haç, küfrünün sağlam delili!
Dul kaldı kadınlar, babasız kaldı çocuklar,
Bir göz yaşında bin ailenin mâtemi çağlar!
En kanlı vahşilikle kovulmuş vatanından,
Milyonlarca hayatın yüreğinden gidiyor kan!
İslâm'ı elinden tutacak, kaldıracak yok...
Boş yere feryat ediyor: Gücsüze hak yok!
Yetmez mi başımıza gelen bunca felaket?
Ağzım kurusun... Yok musun ey İlâhî Adalet!

10 Nisan 1913

(1) Lâ-yüs'el: Enbiyâ Suresi'nin 23. ayetine işaret edilmektedir. Ayetin meâli: "O (Allah), yaptığından sorumlu değildir, onlar ise sorumlu tutulacaklardır."

Sadeleştirilmiş

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

TERCÜMESİ

"Hiç, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"

Olmaz ya... Tabii... Biri insan, biri hayvan!
Öyleyse, "cehâlet" denilen yüz karasından,
Kurtulmaya azmetmeli baştan başa millet.
Kâfi mi değil yoksa, bu son ders-i felâket?
Son ders-i felâket neye mâl oldu? Düşünsen:
Beynin eriyip yaş gibi damlardı gözünden!
"Son ders-i felâket" ne demektir? Şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Zira, yeni bir sadmeye artık dayanılmaz;
Zîrâ, bu sefer uyku ölümdür: Uyanılmaz!

Coşkun, koca bir sel gibi, dâim beşerîyyet,
Müstakbele koşmakta verip seyrine şiddet.
Dağlar, uçurumlar ona yol vermemek ister...
Lâkin, o, ne yüksek, ne de alçak demez örter!
Akvâm o büyük nehre katılmış birer ırmak...
Elbet katılır... Hangisi ister geri kalmak!
Bizler ki bu müdhîş, bu muazzam cereyanla,
Uğraşmadayız... Bak, ne kadar çılğınız, anla!

"Hiç, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (1)

Olmaz ya... Tabii... Biri insan, biri hayvan!
Öyleyse, "cehalet" denilen yüz karasından,
Baştan başa millet kurtulmaya azmetmeli.
Yoksa bu son felâket dersi yeterli değil mi?
Son felâket dersi neye mâl oldu? Düşünsen:
Beynin eriyip yaş gibi damlardı gözünden!
"Son felâket dersi" ne demektir? Şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Çünkü, yeni bir darbeye artık dayanılmaz;
Çünkü, bu sefer uyku ölümdür: Uyanılmaz!

Coşkun, koca bir sel gibi, dâimâ, insanlık,
Geleceğe doğru koşmakta gitgide hızlanarak.
Dağlar, uçurumlar ona yol vermemek ister...
Fakat o, ne yüksek, ne de alçak demez örter!
Kavimler o büyük nehre katılmış birer ırmak...
Elbet katılır... Hangisi ister geri kalmak!
Bizler ki bu korkunç, bu büyük akıntıyla
Uğraşmadayız... Bak, ne kadar çılgınız, anla!

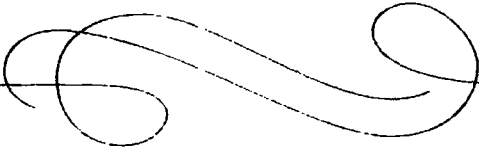
(1) Zümer Suresi 9. ayetin bir kısmı.

*Uğraş bakalım, yoksa işin, hey gidi şaşkın!
Kurşun gibi sür'atli, denizler gibi taşkın,
Bir çağlayanın menba'ı dehhâsına doğru,
Tırmanmaya benzer, yüzerek, başka değil bu!
Ey katre-i âvâre, bu cûşun, bu hurûşun,
Ahengine uymazsan, emîn ol, boğulursun!*

*Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
Silkin de: Muhîtindeki zulmetleri yak, yık!
Bir baksana: Gökler uyanık, yer uyanıktır;
Dünyâ uyanıkken uyumak maskaralıktır!
Eyvâh! Bu zilletlere sensin yine illet...
Ey derd-i cehâlet, sana düşmekle bu millet,
Bir hâle getirdin ki: Ne din kaldın, ne nâmûs!
Ey sîne-i İslâm'a çöken kapkara kâbûs,
Ey hasm-ı hakîkî, seni öldürmeli evvel:
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!*

*Ey millet uyan! Cehline kurban gidiyorsun!
İslâm'ı da "batsın!" diye tutmuş, yediyorsun!
Allah'tan utan! Bâri bırak dini elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Lâkin, ne demek bizleri Allah ile iskât?
Allah'tan utanmak da olur ilim ile... Heyhât (*)
11 Nisan 1329*

(*) *Estetzü billah: "İnnemâ yahşâ'l-lahe min ibâdihî'l-ulemâ: Allah'ın kullarından ancak âlim olanları Allah'tan korkar."*

Uğraş bakalım, yoksa işin, hey gidi şaşkın!
Kurşun gibi süratli, denizler gibi taşkın,
Bir çağlayanın ürkütücü kaynağına doğru.
Yüzerek tırmanmaya benzer, başka değil bu!
Ey başıboş damlacık, bu coşkunluğun, bu taşkınlığın
Ahengine uymazsan, emin ol, boğulursun!

Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
Silkin de: Çevrendeki karanlıkları yak, yık!
Bir baksana: Gökler uyanık, yer uyanıktır;
Dünya uyanırken uyumak maskaralıktır!
Eyvâh! Bu alçalmaya sensin yine sebep...
Ey cehalet hastalığı, sana yakalanmakla bu millet.
Bir hale getirdin ki: Ne din kaldı ne namus!
Ey İslâm'ın göğsüne çöken kapkara kâbus,
Ey gerçek düşman, seni öldürmeli evvel:
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!

Ey millet uyan! Cehaletine kurban gidiyorsun!
İslâm'ı da "batsın!" diye tutmuş, çekiyorsun!
Allah'tan utan! Bari bırak dini elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Fakat, ne mümkün bizleri Allah ile yola getirmek?
Allah'tan utanmak da ilimle olur... Heyhât (*)
24 Nisan 1913

(*) "Allah'ın kullarından ancak âlim olanları hakkıyla Allah'tan korkar." (Fâtır Suresi 28. ayet).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ.

TERCÜMESİ

"Siz iyiliği emr eyler, kötülükten nehy eder, Allah'a inanır
olduğunuzdan, insanların hayrı için meydana çıkarılmış en
hayırlı bir milletsiniz..."

Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz:
Gelmişiz dünyaya milliyet nedir öğretmişiz!
Kapkaranlıkken bütün âfâkı insâniyyetin,
Nûr olup fışkırmışız tâ sînesinden zulmetin,
Yarmışız edvâr-ı fetretten kalan yeldâları;
Fikr-i ferdâ doğmadan yağdırmışız ferdâları!
Öyle ferdâlar ki: Kaldırmış serâpâ âlemi;
Dîdeler bir câvidânî fecrin olmuş mahremi.
Yirmi beş yıl, yirmi beş bin yıl kadar feyyâz imiş!
Bak ne ânî bir tekâmül! Bak ki: Hâlâ mündehiş
Yâd-ı fevka'l-i'tiyâdından onun tarihler;
Görmemiş benzer o müdhiş seyre, hem görmez beşer,
Bir taraftan dinimiz, ahlâkımız, irfânımız;
Bir taraftan seyfe makrun adlimiz, ihsânımız;
Yükselip akvâmu almış fevc fevc âgûşuna;

"Siz iyiliği emr eyler, kötülükten nehyeder, Allah'a inanır olduğunuzdan, insanların hayrı için meydana çıkarılmış en hayırlı bir milletsiniz." (1)

Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz;
Gelmişiz dünyaya milliyet nedir öğretmişiz!
İnsanlığın bütün ufukları kapkaranlıkken,
Işık olup fişkırmışız ta karanlığın koynundan;
Yarımışız anarşi dönemlerinden kalma en uzun geceleri;
Yarın fikri doğmadan yağdırmışız yarınları!
Öyle yarınlar ki: Alemi baştan başa kaldırmış;
Gözler daimî sabah aydınlığı nedir yakından tanımış.
Yirmi beş yıl (2), yirmi beş bin yıl kadar bereketli imiş!
Bak ne ânî bir gelişme! Bak ki tarihler
Onun olağanüstü hatırasından hâlâ şaşkınlığa düşmekte;ler;
O müthiş ilerlemenin benzerini görmemiş, hem görmez insanlık.
Bir taraftan dinimiz, ahlâkımız, irfanımız;
Bir taraftan kılıçla desteklenen adaletimiz, cömertliğimiz;
Yükselip akın akın gelen kavimleri kucaklamış;

(1) Al-i İmran Suresi 110. ayetin ilk yarısı.

(2) Bu süre İslâm tarihinde Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Hz. Ebubekir (r.a.) dönemlerini kapsamaktadır.

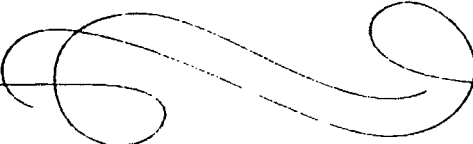
Hepsi dalmış vahdetin âheng-i cûşâcûsuna.
Emr-i bi'l-ma'rûf imiş ihvân-ı İslâm'ın işi;
Nehy edermiş, bir fenâlık görse, kardeş kardeşi.
Kimse haksızlıktan etmezmiş tegâfûl ihtiyâr;
Ferde râci' sadmeden efrâd olurmuş lerzedâr.

Biz, neyiz? Seyreyle artık; bir de fikr et, neymişiz?
Din de kürkün aynı olmuş: Ters çevirmiş giymişiz! (*)
Nehy-i ma'rûf emr-i münkerdir gezen meydanda bak!
En metîn ahlâkımız, yâhud, görüp aldırmamak!
Yıktı bin mel'un kalem nâmûsu, bizler uymadık:
"Susmak evlâdır" deyip sustuk... Sanırsın duymadık!
Kustu bin murdar ağız şer'in bütün ahkâmına;
Âh, bir ses bâri yükselseydi nefret nâmuna!
Altı yüz bin can gider; milyonla î mân eksilir;
Kimseler görmez! Gören sersem de Allah'tan bilir!
Sonra, şâyet şahsının incinse, hattâ, bir tüyü:
Yer yıkalmış zanneder seyr eyleyen gümbürtüyü!
Kırkın aylıktan biraz, yâhud geciksin vermeyin;
Fodla çiy kalsın, "pilâv bitmiş" deyin, göstermeyin,
Fes, külâh, kalpak, sarık vermiş bakarsın el ele;
Mi'delerden fışkırır tâ Arş'a aç bir velvele!
Ortalık altüst olurken ses çıkarmazdım, hanî,
Öyle bir dernekte seyret gel de artık sen beni!
Göster, Allah'ım, bu millet kurtulur, tek mu'cize:
Bir "utanmak hissi" ver gâib hazînenden bize!

16 Mayıs 1329

(*) Bu teşbih İmam Ali radıyallahu anhındır.

Orjinali

Hepsi birliğin coşup giden âhengine dalmış.
İyiliğe yöneltmek imiş müslüman kardeşlerin görevi;
Engellermiş, bir kötülük görse, kardeş kardeşi.
Kimse haksızlığa göz yummayı düşünmezmiş;
Bir kişiye gelen herkesi fertleri sarsarmış.

Şimdi bir bak biz neyiz; bir de düşün ki ne imişiz?
Din de kürkün aynı olmuş: Ters çevirmiş giymişiz. (*)
Bak şimdi ortada görünen, iyiliğe engel olmak, kötülüğe
yöneltmek

Yahut da en sağlam ahlâkımız: Görüp de görmezlikten gelmek!
Bin mel'un kalem namusu yıktı, bizler uzak durduk;
"Susmak en iyisidir" deyip sustuk... Sanırsın duymadık!
Kustu yüzlerce pis ağız şeriatın bütün hükümlerine;
Ah, bir ses bari yükselseydi nefret namına!
Altı yüz bin can gider, milyonla iman eksilir;
Kimseler görmez! Gören sersem de Allah'tan bilir!
Sonra, şayet kendinin incinse, hattâ, bir tüyü:
Yer yıkılmış zanneder seyreyleyen gümbürtüyü!
Kırpın aylıktan biraz, yahut geciksin vermeyin;
Ekmek çiğ kalsın, "pilav bitmiş" deyin, göstermeyin,
Fes, külah, kalpak, sarık vermiş bakarsın el ele;
Midelerden fişkirir ta göğe aç bir yaygara!
Ortalık alt üst olurken ses çıkarmazdım, hani,
Öyle bir toplantıda seyret gel de artık sen beni!
Bu millet kurtulur, Allah'ım, göster bir tek mucize:
Göster de bir "utanma duygusu" ver gizli hazinenden bize!

29 Mayıs 1913

(*) Bu teşbih Hz. Ali'nindir (Allah ondan razı olsun).

Sadeleştirilmiş

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ
مُصْلِحُونَ إِلَّا أَنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ.

TERCÜMESİ

"Onlara: "Yer yüzünde fesat çıkarmayın" denildiği zaman,
"Biz ıslahtan başka bir şey yapmıyoruz" derler. Gözünü aç, iyi
bil ki: Onlar yok mu, işte asıl müfsid onlardır, lâkin farkında
değiller."

Bir yığın kundakçıdan yangın görenler milleti,
Şimdi inmiş zanneder mutlak şu müdhiş ayeti!
Ey vatansız derbederler, ey denî kundakçılar!
Milletin, az çok duran bir dîni, bir nâmûsu var.
Şimdi nevbet onların... Yansın da onlar, öyle mi?
Târûmâr olsun bütün bir Müslümanlık âlemi!
Ey hayâ nâmında bir hissin vücûdundan bile,
Pek haberdâr olmayan yüzüz, hayâsız! Bak hele!
Arkasından taklak attın en denî bir şöhretin;
Düştü takken, çıktı cascavlak o kel mâhiyyetin!
Bir külâh kapmaksa şayet bunca hırsın gâyesi;
Kendi nâmûsun olur ergeç onun sermâyesi.
Yoksa, nâmûsuyle, vicdaniyle halkın oynama....

**"Onlara: "Yeryüzünde fesat çıkarmayın" denildiği zaman,
"Biz ıslahtan başka bir şey yapmıyoruz" derler. Gözünü aç,
iyi bil ki: Onlar yok mu, işte asıl müfsid onlardır, lâkin
farkında değiller." (1)**

Bir yığın kundakçıdan yangın görenler milleti,
Şimdi inmiş zanneder mutlak şu müthiş ayeti!
Ey vatansız derbederler, ey alçak kundakçılar!
Milletin, az çok duran bir dini, bir namusu var.
Şimdi sıra onların... Yansın da onlar, öyle mi?
Darmadağın olsun bütün bir Müslümanlık âlemi!
Ey utanma adında bir duygunun varlığından bile,
Pek haberdar olmayan yüzsüz, utanmaz! Bak hele!
Arkasından takla attın en bayağı bir şöhretin;
Düştü takken, çıktı cascavlak o kel görünüşün!
Bir külâh kapmaksa eğer bunca hırsın gayesi;
Kendi namusun olur er geç onun sermayesi.
Yoksa, namusuyla, vicdaniyla halkın oynama...

(1) Bakara Suresi 11-12. ayetler.

Sonra kat kat nâsiyenden sarkacak birçok yama!
Bir kızarmaz çehre bulmuşsun ya, ey cânî, bürün:
Hem bütün dünyâyı ifsâd eyle, hem muslih görün!
Kendi urzından cömert olmaksa mu'tâdın eğer;
Kendi mâlindir senin, hakkın tasarruf, kim ne der?
Milletin, lâkin henüz ma'sûm olan evlâdına,
Verme bir mel'un temâyül mübtezel mu'tâdına!

Biz ki her mevcûdu yıktık gâyesiz bir fıkır ile;
Yıkmadık bir şey bıraktık... Sâde bir şey: Âile.
Hangi bir bünyânı mahvettik de ıslâh eyledik?
İşte vîran memleket! Her yer delik, her yer deşik!
Bunların ta'miri kâbil... Olsa ciddiyet, sebât:
Lâkin, Allah etmesin, bir düşse şâyet âilât,
En kavî kollarla hattâ kalkamaz imkânı yok.
Kim ki kalkar der, onun hayvan kadar iz'anı yok!
"Âilî bir inkılâb olsun!" diyen me'yûs olur;
Başka hiçbirşey kazanmaz, sâde bir olur.
Çünkü "çıplak" inkılâbâtın rezâlettir sonu...
Ey denî kundakçılar, biz sizde çok gördük onu!
Bir de halkın dîni var, sık sık ta'arruzlar gören.
Hâle bak: Millette hissiyyâtı oymuş öldüren!
Dîni kurbân etmeliymiş, mülkü kurtarmak için!..
Tut da, hey sersem, bu idrâkinle sen âlim geçin!
Her cemâatten beş on dinsiz zuhûr eyler, bu hâl
Pek tabî'dir. Fakat ilhâdı bir kavmin muhâl.
Hangi millettir ki efrâdında yoktur hiss-i dîn?
En büyük akvâma bir bak: Dîni her şeyden metin.

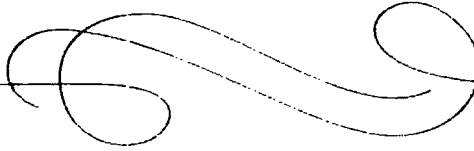
Sonra kat kat alından sarkacak birçok yama!
Bir kızarmaz çehre bulmuşsun ya, ey cânî, bürün:
Hem her yerde bozgunculuk et hem düzeltiyor görün!
Kendi ırzından cömertçe harcamaksa âdetin eğer;
Kendi malındır senin, kullanmak hakkın, kim ne der?
Fakat milletin henüz günahsız olan çocuklarında
Lânet olası bir heves uyandırma bu alçakça alışkanlığına!

Biz ki varolan her şeyi yıktık amaçsız bir düşünceyle;
Yıkmadık bir şey bıraktık... Sadece bir şey: Aile.
Hangi bir yapıyı yıktık da *ıslâh* eyledik?
İşte harab olan ülke! Her yer delik, her yer deşik!
Bunların tamiri mümkün... Ciddiyet ve kararlılık olursa;
Fakat Allah etmesin, eğer aileler bir düşerse,
En güçlü kollarla bile kalkamaz imkânı yok.
Kim ki kalkar der, onun hayvan kadar anlayışı yok!
"Bir aile devrimi olsun!" diyen pişman olur;
Başka hiçbir şey kazanmaz, sade bir (1) olur.
Çünkü "çıplaklık" devrimlerinin rezilliktir sonu...
Ey alçak kundakçılar, biz sizde çok gördük onu!
Bir de halkın dinî var, sık sık saldırıya uğrayan.
Hâle bak: Milletin duygularını oymuş öldüren!
Dini kurban etmeliymiş, ülkeyi kurtarmak için!..
Tut da, hey sersem, bu anlayışınla sen âlim geçin!
Her topluluktan beş on dinsiz çıkar, bu durum
Pek tabiidir. Fakat mümkün değil dinsiz olması bir toplumun.
Fertlerinde din duygusu olmayan bir millet var mıdır?
En büyük kavimlere bir bak: Din her şeyden kuvvetlidir.

(1) Boş bırakılan bu yerde "deyyus" kelimesi vardır.

*Düşme ey âvâre millet, bunların hızlanına;
Vâkıfız biz hepsinin pek muhtasar irfânına:
Şark'a bakmaz, Garb'ı bilmez, görgüden yok vâyesi:
Bir kızarmaz yüz, yaşarmaz göz bütün sermâyesi!*
9 Mayıs 1329

Orijinali

**Ey avare millet, kapılma bunların kandırıcı yaldızlarına
Bilmekteyiz biz hepsinin de pek kısıtlı olan irfanını:
Doğu'ya bakmaz, Batı'yı bilmez, görgüden yok nasibi;
Bir kızarmaz yüz, bir yaşarmaz göz bütün sermayesi!**

22 Mayıs 1913

Sadeleştirilmiştir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَمَحْيٍ الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

TERCÜMESİ

“Allah’ın âsâr-ı rahmetine bir baksana! Toprağı, öldükten sonra, tekrar nasıl diriltiyor? İşte o Allah, bütün ölüleri muhakkak diriltecek, hem O herşeye kâdirdir. ”

Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini;
Nefh-i Sûr’un dinle mevcâ-mevc olan âhengini!
Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp, kudret, yere:
Yemyeşil olmuş, fezâ, gömgök kesilmiş dağ, dere.
En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat;
Fışkırır bir damlacık ottan, tutup sıksan, hayat!
Dün, kemikten külçe hâlindeydi her çıplak fidan;
Bak: Ne sağlam kan, bugün, dolgun yüzünden damlayan!
Dün, kudurmaktaydı ormandan cahîmî bin zefir;
Âşîyan tutmuş, bugün, her dalda perran bir safir!
Dün, nigeh-bânıydı milyarlarca zî-rûhun sübât;
Silkinip çıkmış o mahbesten, bugün, bir kâinât.
Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hazin, gökler hazin;
Sûr-i fîrattır bugün: Fîrat bugün sahrâ-güzin!
İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyyâz eli,

“Allah’ın âsâr-ı rahmetine bir baksana! Toprağı, öldükten sonra, tekrar nasıl diriltiyor? İşte o Allah, bütün ölüleri muhakkak diriltecek, hem o her şeye kâdirdir.” (1)

Çık da bir seyret baharın rengârenk coşkusunu;
Dinle Sûrun (2) üflediği dalga dalga yayılan âhengi!
Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp Allah yere:
Yemyeşil olmuş gökyüzü; gömgök kesilmiş dağ, dere.
En kısır toprak doğurmuş, birçok bitkiyi emzirir;
Bir damlacık ottan, tutup sıksan, hayat fışkırır!
Dün, kemikten külçe halindeydi her çıplak fidan;
Bak: Ne sağlam kan, bugün, dolgun yüzünden damlayan!
Ormanda dün kudurmaktaydı cehenneme özgü yüzlerce
kavurucu üfleyiş;
Bugün ise her dalda yuva yapmış uçan bir ötüş!
Dün uyku, milyarlarca canlının bekçisi olmuş idi;
Halbuki bugün o hapishaneden bir evren silkinip çıktı.
Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hüznü, gökler hüznü;
Yaratılış şenliğidir bugün: Yaratılış bugün kırları mekân tuttu!
İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyizli eli.

(1) Rum suresi 50. ayet.

(2) Sûr: Kıyamet gününde ölülerin dirilerek mahşer yerinde toplanması için dört büyük melekten biri olan İsrafil’in üfleyeceği boru.

Öyle yapraklar ki sun'undan: Gidip bir görmeli!

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine,
Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine!
Bir değil, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman;
Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan!
Dem çeker bülbül... Benim beynimde baykuşlar öter!
Sonra, karşımdan geçer bir bir, yıkılmış lâneler!
Âşinâlık yok, hayâlin konsa en bildik yere,
Yâd ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yâd ellere!
Başka ses bilmem, muhîtimden enîn eyler hurûs;
Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, olmaz hamûş!
Âh! Tek bir âşiyandan bin yetimin nâlesi,
Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi?

Duygusuz olmak kadar dünyâda lâkin derd yok;
Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan bir ferd yok!
Kendi sağlam... Hissi ölmüş, rûhu ölmüş milletin!
İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin!
Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden,
Bir yığın toprak da olsak, sâde çiğnenmek neden?
Başka tynetler mi hep şâyân ola ihsânına?
Âh, yükselsem de, bir düşsem senin dâmânına!
Bir nesî ister kımıldanmak için canlar bugün;
Bir nesîm olsun, İlâhî... Canlanır kanlar bütün.
Nev-bahârın rûhu etsin bir de bizlerden zuhûr...
Yoksa, artık Sûr-i İsrâfîl'e kalmıştır nûşûr!

23 Mayıs 1329

Öyle yapraklar işlemiş ki sanatından: Gidip bir görmeli!

Öyle ama, gördüğüm şevk veren manzaralara rağmen,
Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine'
Bir değil, hattâ gökyüzü, indirse yüz bin bahar;
Hiç kımıldanmaz benim ruhumda kök salmış sonbahar!
Bülbül şakır... Benim beynimde baykuşlar öter!
Sonra, karşımdan geçer, bir bir, yıkılmış evler!
Bir âşinalık işareti yok, hayâlin konsa en bildik yere,
Yabancı ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yabancı ellere!
Başka ses bilmem, çevremden iniltiler taşar;
Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, susmaz!
Ah! Tek bir yuvadan binlerce yetimin iniltisi
Yükselmekteyken bülbül sesi dinleyen insan mı?

Fakat dünyada duygusuz olmak kadar büyük dert yok;
Öyle salgınmış ki lânet olası: Kurtulan bir kişi yok!
Kendi sağlam... Duygusu ölmüş, ruhu ölmüş milletin!
İşte en korkuncu kaybın, yok oluşun, mahrumiyetin!
Ey ölüm renginde topraktan hayat bitiren,
Bir yığın toprak da olsak, hep çiğnenmek neden?
Hep başka mizaçta olanlar mı lâayık olacak lûtfuna
Ah, yükselsem de, bir düşsem senin eteğine!
Bir esinti ister kımıldanmak için canlar bugün;
Bir esinti olsun, Allahım... Canlanır kanlar bütün.
Ne olur, bir de bizlerden görünsün ilkbaharın ruhu...
Bu da olmazsa artık, bizi yeniden diriltecek şey İsrail'in Sûru!

5 Haziran 1913

PEK HAZİN BİR MEVLİD GECESİ

12 Rebîülevvel 1331

*Yıllar geçiyor ki, yâ Muhammed,
Aylar bize hep Muharrem oldu!
Akşam ne güneşli bir geceydi...
Eyvah, o da leyl-i mâtem oldu!
Âlem bugün üç yüz elli milyon
Mazlûma yaman bir âlem oldu:
Çiğnendi harîm-i pâki şer'in;
Nâmûsa yabancı mahrem oldu!
Beyninde öten çanın sesinden
Binlerce minâre ebkem oldu.
Allâh için, ey Nebiyy-i ma'sûm,
İslâm'ı bırakma böyle bîkes,
İslâm'ı bırakma böyle mazlûm.*

30 Mayıs 1329

PEK HÜZÜNLÜ BİR MEVLİD GECESİ

12 Rebiülevvel 1331 (1)

Yıllar geçiyor ki, yâ Muhammed,
Aylar bize hep Muharrem (2) oldu!
Akşam ne güneşli bir geceydi...
Eyvah, o da bir mâtem gecesi oldu!
Alem bugün üç yüz elli milyon
Mazluma yaman bir âlem oldu:
Çiğnendi tertemiz ocağı şeriatin:
Namusa yabancı mahrem oldu!
Beyninde öten çanın sesinden
Binlerce minare dilsiz oldu.
Allah için, ey masum Peygamber,
İslâm'ı bırakma böyle sahipsiz,
İslâm'ı bırakma böyle mazlum.

12 Haziran 1913

(1). Şiirin yazıldığı hicrî tarihi gösterir. Miladî 18 Şubat 1913 tarihine denk gelmektedir.

(2). Muharrem: Eski kamerî takvime göre yılın ilk ayı. Kerbelâ vak'ası bu ayda meydana geldiği için şair bu olaya işaret etmektedir.

Bize, "Dini, Felsefi Musahabeler" gibi muazzam bir eser yazan yâr-ı canım, üstâd-ı hâkimin Hazret-i Ferid'in kıymetdâr bir hâtıra-i iltifâtıdır.

Enis-i rûhum Âkif'e,
Safahat'ın üçüncü kısmını neşre muvaffakiyetinden dolayı seni hâlisane tebrik eder; diğer kısımlarının da peyderpey neşrine muvaffak olmanı Cenâb-ı Hak'tan temenni eylerim.

Lisân-ı nazma -mâhiyetini tağyir etmeksizin- müstaid olduğu inkişâfı verdin. Türkçenin nazma gâyet elverişli olduğunu eserlerin ile isbât ettin. Bir müddetten beridir lisânımızda herkes istediği gibi tasarrufâta kıyâm eylediğinden, lisânımız hepimizin lisânı olmak derecesinden lisân-ı şahsi olmak derekesine düşmüştür. Filhakika, üslûb, şahsın malı, ta'birî diğerle sâhibinin timsâlidir; fakat lisânın rûhuna dokunulmamak şartıyla.

Herkesin lisanda bir tasarruf-i mahsûs icrâsına salâhiyetdâr olması bir hadde kadar mücâz olabilir; o haddi tecâvüz edenlere: Dur! demek lâzım gelir. Halbuki lisânımızda icrâ-yı tasarrufâta kıyâm edenler, teceddüd gösterenler, hiçbir hadde riâyet etmiyorlar, hiçbir mikyâsa tâbî' olmuyorlar; onun için lisânımız da günden güne çığırından çıkıyor.

Meselâ bir heykeltraş, tasarrufât-ı hayâliyesiyle eserini kemâl-i müm-küne isâle çalışır. Lâkin hiçbir zaman tabiatın ta'yin ettiği haddi tecâvüz edemez. Eserini o had dâhilinde kemâl-i müm-küne isâl eder. O haddi tecâvüz ettiği anda, eseri bir eser-i san'at değil, bir nümûne-i garâbet olur. Zîrâ sanâye hâs olan kemâl-i nev'inin zevk-i sahîh denilen bir mikyâsı vardır. Âsar-ı san'atte gösterilecek kemâl, dâimâ o mikyâs ile ölçülür.

Ressamlık da böyledir. Ressam, eserinde göstereceği kemâli, anâsır-ı san'atin nazm-ı tabî'lerini bozmamak şartıyla gösterebilirse mahâret ihrâz etmiş olur; gösteremez ise tabiatı kaba bir sûrette istinsâh ederek âdî bir mukallid derekesinde kalır.

Anâsır-ı san'ati vaz-ı tabî'ilerinden çıkaran kimse, kavânin-i san'ati ihlâl etmiş demektir. Vâkiâ bu hâl ender olarak duhâtân sudûr eder. Halbuki nazar-ı sahîh ile bakılacak olursa dehâ-yı hakikinin, bu hareketiyle kavânin-i san'ati ihlâl etmediği, belki san'atin kavânin-i mevcûdesine bir kânun daha ilâve eylediği görülür. Dehâyâ hâs olan bu tasarrufu taklide kıyâm edenler dâimâ aldanırlar, dâimâ muvaffakiyetsizlik girdâbına düşerler.

Bize "Dinî Felsefî Musahebeler" gibi muazzam bir eser yazan can dostum, filozof üstadım Hazret-i Ferid'in (1) gösterdiği iltifatın kaymetli bir hatırasıdır:

Can yoldaşım Akif'e,
Safahat'ın üçüncü kısmını yayımlamayı başarmandan dolayı seni içtenlikle kutlar, diğer kısımlarının da arka arkaya yayımını gerçekleştirmeni Cenab-ı Hak'dan dilerim.

Nazım dilini -mahiyetini değiştirmeksizin- geliştirebileceği ölçüde geliştirdin. Türkçenin nazm etmeye çok elverişli olduğunu eserlerinle ispat ettin. Bir süredir dilimizi herkes kendine göre kullanmaya kalkıştığından, dilimiz hepimizin dili olmak derecesinden şahsi bir dil olmak derecesine düşmüştür. Gerçekte üslup şahsın malıdır, diğer bir deyişle sahibini temsil eder; fakat dilin ruhuna dokunulmamak şartıyla.

Dili kendine özgü bir şekilde kullanmak konusunda herkesin bir yere kadar haklı olduğu kabul edilebilir. O sınırı geçenlere dur demek gerekir. Halbuki dilimizde kendine göre birtakım kullanımlara kalkışanlar, yenilik yapanlar hiçbir sınır tanımıyorlar, hiçbir ölçüye bağlı kalmıyorlar; onun için dilimiz de günden güne çığırından çıkıyor.

Mesela bir heykeltraş hayal gücünü kullanarak eserini mümkün olan mükemmelliğe ulaştırmaya çalışır. Fakat hiçbir zaman tabiatın belirlediği sınırın ötesine geçemez. Eserini o sınır çerçevesinde mümkün olan mükemmelliğe ulaştırır. O sınırı aştığı anda eseri bir sanat eseri değil, bir acayiplik örneği olur. Çünkü her sanat dalına ait olarak sanatlara özgü gerçek zevk denen bir ölçü vardır. Sanat eserlerinde gösterilecek mükemmellik daima o ölçü ile ölçülür.

Ressamlık da böyledir. Ressam, eserinde göstereceği mükemmelliği, sanat unsurlarının tabii düzenini bozmamak şartıyla gösterebilirse ustalığını ortaya koymuş olur; gösteremezse tabiatı kaba bir şekilde kopya ederek alalede bir taklitçi derecesinde kalır.

Sanat unsurlarını tabii durumlarından çıkaran kimse, sanat kanunlarını çiğnemiş demektir. Gerçi bu durum seyrek olarak dahilerde de görülür. Halbuki doğru bir bakışla bakıldığında gerçek dehanın, bu hareketiyle sanatın kanunlarını çiğnemediği, belki mevcut sanat kanunlarına bir yenisini eklediği görülür. Dehaya özgü olan bu kullanımı taklide özenenler daima aldanırlar. Daima başarısızlık girdabına düşerler.

(1) Ferid Kam: (1864-1944) Darülfünun'da ve Ankara'da Taceddin Dergahı'nda Mehmet Akif'le birlikte bulunmuş, Akif'in çok takdir ettiği filozof ve şair yaradılışlı bir âlim.

Sadeleştirilmiş

Mûsîkînin de o gibi benzeri görülmemiş kullanım veya tasarruflara aslâ tahammülü yoktur. Heykeltraş olsun, ressam olsun, musîkî-şînâs olsun, dâî-mâ san'ate hâs olan mikyâs-ı nev'îyi elinde tutmağa, san'atinde göstereceği eser-i kemâlî o mikyas ile ölçmeğe mecburdur.

Bu şarîta riâyet etmeyen san'atkârların eserleri âsâr-ı san'atten ma'dûd olamaz. Ne fâide ki şiirde bu dakika asla nazar-ı i'tibâre alınmıyor. Çok kimseler sâha-i nazmı tasarrufât-ı mübdîâneleri için gâyet vâsî', gâyet müsâid buluyorlar. O vâdide gösterdikleri garâbetleri herkese birer bedîa-i ma'rîfet sûretinde kabûl ettirmek istiyorlar. Yeni şiirlerde bunun pek çok nümûneleri görülüyor. Çok kimseler de şi'rî hakikatini, şiirde gösterilebilecek tasarrufâtın hadd-i tabî'isini ta'yinden aciz olduklarından bu başlıklara teceddüt yâhud kemâl-i san'at nazarıyla bakıyorlar. Elhâsıl öteki san'atlerin kabûl etmedikleri o gibi tasarrufât-ı dâhiyâneyi zavallı şiir kolayca kabûl ediyor. Eğer şi'rîmizde gösterilen keyfî tasarruflar bilfarz heykeltraşlıkta, ressamlıkta gösterilmiş olsa idi, heykeltraşın elinden çıkan bir heykel herhalde bizim bilmediğimiz bir mahlûk olur idi! Kezâ bir ressamın böyle bir tasarruf neticesinde vücuda getireceği eserler de bize görmediğimiz, bilmediğimiz bir âlemin menâzırını tasvir eder idi. Şi'rîmizde bu garâbet çoktan ta'ayyün etti. Fakat onun temyizi diğer san'atlerdeki garâbetlerin temyizi kadar kolay olmadığından bugün o garâbetlere, yukarıda söylediğim gibi, teceddüt, yâhud kemâlî san'at nâmı veriliyor. Bakalım bu hâl ne zamâna kadar devam edecek? Fakat sen lisân-ı şi'ri, mâhiyet-i nev'îyesine hâs bir tekâmüle namzed kıldın; muvaffak da oldun; daha da olacaksın.

Gelelim ikinci mülâhazaya: İhtimal ki "San'at san'at içindir; san'at ten maksad yine san'attir; san'atte dinî, ahlâkî, siyâsî bir gâyet aramak a-bestir" diyen, senin mesleğine i'tiraz edenler, onu hoş görmeyenler vardır. Fakat o dînsizliğe, ahlâksızlığa da alet ittihâz etmemek lazım gelir. Zirâ san'at, bu sûretle kayıddan âzâde edilmiş olmayıp, belki kuyûdun en berba-diyle takyid edilmiş olur. Ben, senin eserlerinde bu düstûra muhâlefetini gösterecek bir şey görmüyorum. Çünkü sen de san'atte gâyet aramıyorsun; lâkin gâyetle san'at arıyorsun. Mesleğin tamamıyla maksadını te'mine kâfidir. Hemen feyzâz kalemine istediği cevvelânı ver; ciddi eserlere teşne olanları feyz-i kaleminle revyân et! Safahât'ın bu kısmını teşkil eden manzûmelerin menbâi Furkân-ı Hakîm olduğundan hepsinin ilhâm-ı mahz eseri olduğunu söylemek zâiddir. Hemen söyle, hemen yaz! Tevfîk-i Hudâ refikîn olsun, azîzim.

30 Mayıs 1329

FERİD

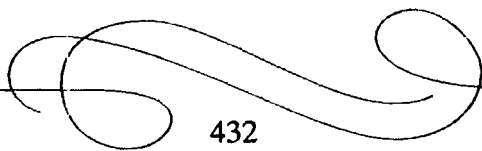
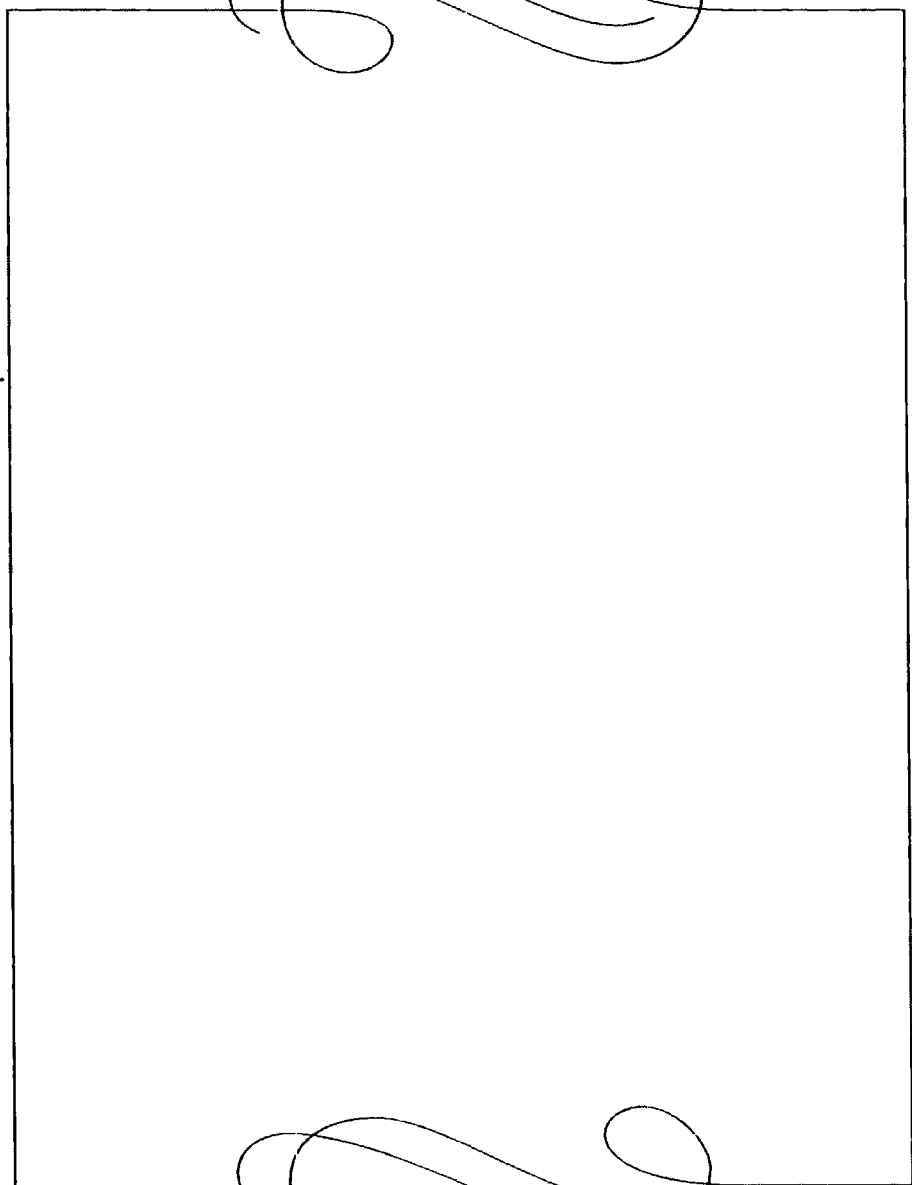
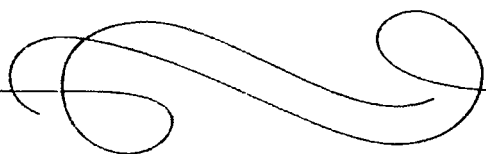
Original

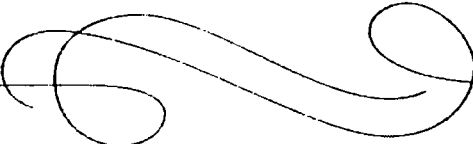
Müziğin de benzeri görülmemiş eşsiz tasarruflarına tahammülü yoktur. Heykeltraş olsun, ressam olsun, müzisyen olsun, sanat dalının kendine ait sanata has ölçüyü daima elinde tutmaya, sanatında göstereceği mükemmelliği o ölçü ile ölçmeye mecburdur. Bu şarta uymayan sanatkarların eserleri sanat eseri sayılamaz. Ne yazık ki şiirde bu incelik asla dikkate alınmıyor. Çok kimseler nazım alanını yeni icad kullanımlar için gayet geniş, gayet elverişli buluyorlar. O yolda gösterdikleri acayıplıkları herkese kendi sanatlarının bir güzelliği şeklinde kabul ettirmek istiyorlar. Yeni şiirlerde bunun pek çok örnekleri görülüyor. Çoğu kimseler de şiirin gerçek mahiyetini, şiirde gösterilebilecek kullanımların tabii sınırını bilmekten aciz olduklarından bu başkalıklara yenilik yahut sanat mükemmelliği gözüyle bakıyorlar. Kısacası öteki sanatların kabul etmediği bu gibi dahilere özgü kullanımları zavalı şiir kolayca kabul ediyor. Eğer şiirimizde görülen keyfi kullanımlar mesela heykeltraşlıkta, ressamlıkta olmuş olsaydı, heykeltraşın elinden çıkan bir heykel herhalde bizim bilmediğimiz bir yaratık olurdu. Aynı şekilde bir ressamın böyle bir yol sonucunda meydana getireceği eserler de bize görmediğimiz, bilmediğimiz bir alemin manzaralarını tasvir ederdi. Şiirimizde bu acayıplık çoktan beri görülmektedir. Fakat onun fark edilmemesi diğer sanatlardaki acayıplıkların farkedilmesi kadar kolay olmadığından bugün bu acayıplıklara, yukarıda söylediğim gibi, yenilik, yahut sanat mükemmelliği adı veriliyor. Bakalım bu durum ne zamana kadar devam edecek? Fakat senin sayende şiir dili, şiirin mahiyetine uygun bir gelişmeye hazır duruma gelmiştir. Bu gelişmede başarılı oldun; daha da olacaksın.

Gelelim ikinci düşünceye: İhtimal ki "Sanat sanat içindir; sanattan mak-sat yine sanattır; sanatta dinî, ahlâkî, siyasî bir gaye aramak abestir" diye, senin tuttuğun yola itiraz edenler, onu hoş görmeyenler vardır. Fakat o halde, yani sanat hakkındaki bu ilke kabul edildiği takdirde onun dinsizliğe, ah-laksızlığa da alet edilmemesi gerekir. Çünkü bu şekilde sanat bağlardan kur-tulmuş olmayıp, belki bağların en kötüsüyle bağlanmış olur. Ben senin eserlerinde bu ilkeye karşı çıktığını gösterecek bir şey görmüyorum. Çünkü sen de sanatta gayenin peşinde değil, fakat gayede sanatın peşindesin. Tuttuğun yol maksadını gerçekleştirmek için yeterlidir. Hemen bereketli kalemine istediği cevabı ver. Ciddi eserlere susamış olanların susuzluğunu kaleminin bereketiyle gidermeye bak! Safahat'ın bu kitabını oluşturan şiirlerin kayna-ğı hikmetli Kur'an olduğundan hepsinin katıksız bir ilham eseri olduğunu söylemek gereksizdir. Hemen söyle, hemen yaz! Allah'ın yardımı yoldaşın olsun, azizim.

12 Haziran 1913
FERİD

Sadeleştirilmiş

SAFAHAT

Dördüncü Kitap

Fâtih Kürsüsünde

Hâmâsî Şâirimiz
Midhat Cemâl'e

Orjinali

Destan Şairimiz
Midhat Cemâl'e (1)

*(1) Mithat Cemal: 1885-1956 yılları arasında yaşamış şair ve yazar
Mithat Cemal Kuntay. M.Akif'in dostlarından.*

Sadeleştirilmiş

İKİ ARKADAŞ FATİH YOLUNDA

- Vapur yanaştı mı?

- Çoktan!

- Demek ki Köprü'deyiz...

- Aman, şu yolcular insin!..

- Fakat bilir misiniz,

Yadırgıyor, hani, insan o eski tekneleri!

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri,

Gelince hışm ile bir tos vururdu Köprü'ye ki:

Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki

Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman...

- Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman!

- Pansumancı, bereket versin, usta şeylerdi:

Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi...

"Dayan o yanki başından Ömer! Tutundu Memiş!"

Bakardınız ameliyyâta çarçabuk bitmiş!

Amasra sâhili çok eski bir müessesedir;

Uşakların topu cerrâh olur... Hemen kestir!

Bugünden ormanı göster kilağlı baltasına:

Temizleyip çıkaversin, bırakmasın yarına!

- Biraz da dikmeyi öğrenseler...

- Adam sen de!

Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de...

- O ilme hiç diyecek yok: Müfâdı kat'îdir!

Ulûm-i sâire sun'î, o, pek tabî'dir.

İKİ ARKADAŞ FATİH YOLUNDA

- Vapur yanaştı mı?

- Çoktan!

- Demek ki Köprü'deyiz...

- Aman, şu yolcular insin!..

- Fakat bilir misiniz,

Hani yadırgıyor insan o eski tekneleri!

“ Yanaş ” denildi mi, nazlım, gider gider de geri,

Gelince hışım la bir tos vururdu köprüye ki:

Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki

Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman...

- Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman!

- Pansumancılar, bereket versin, usta şeylerdi:

Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi...

“Dayan o yanki başından Ömer! Tutuver Memiş!”

Bakardınız ameliyata, çarçabuk bitmiş!

Amasra sahili çok eski bir kurumdur;

Uşakların topu cerrah olur... Hemen kestir!

Bugünden ormanı göster bilenmiş baltasına:

Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!

- Biraz da dikmeyi öğrenseler...

- Adam sen de!

Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de...

- O ilme hiç diyecek yok: Kesin sonuç verir!

Diğer ilimler uydurma; o, pek tabiidir.

- Ne var ki: Kalmadı tatbîk için müsâid yer!
 - Neden?
 - Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer.
 Eteklerinde zığın saklı bildiğin orman, (*)
 Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan!
 O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,
 Yığın yığın kayalardır: Serâblar çağlar!
 - Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın!
 Hayâli bol bol akattın, serâbı çağlattın!
 - Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim...
 İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.
 Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
 Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek!
 - Fenâ değil yolun amma epeyce sarp olacak!
 "Odun" dedin de tuhaftır, ne geldi aklıma, bak:
 Zavallı memleketin yoktu başka mahsûlü;
 Odundu, nerde bulunsan, metâ-ı mebzûlü;
 - Adam yetiştiremezmiş, demek ki, toprağımız!..
 - Lâtîfe ber-taraf amma, adam değil yalnız,
 Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan!
 - Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman!
 - Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek...
 - Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek.
 - O halde kuş gibi sekmek değil midir lâzım?
 Ayp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım.
 - Bu i'tirâzı niçin salladın muhâkemesiz?
 Vakit geçirmeyi bizler kazanma addederiz!
 - Demek ki şimdi işin yok...

(*) Zığın, gevik demektir.

- Ne var ki kalmadı bu ilmi yapmak için uygun yer!

- Neden

- Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer.

Eteklerinde zıgın saklı bildiğin orman, (*)

Bugün barındıramaz hale geldi bir tavşan!

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,

Yığın yığın kayalardır: Seraplar çağlar!

- Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın!

Hayali bol bol akıttın, serabı çağlattın!

- Hayır, hayal ile yoktur benim alış verişim;

İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.

Şudur dünyada benim en beğendiğim meslek:

Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!

- Fena değil yolun ama epeyce sarp olacak!

“Odun” dedin de, tuhaftır, ne geldi aklıma, bak:

Zavallı memleketin başka ürünü yoktu;

Nerede bulunsan, en bol malı odundu.

- Adam yetiştiremezmiş, demek ki, toprağımız!..

- Şaka bir tarafa ama, adam değil yalnız,

Odun da isteriz artık yakında Avrupa’dan!

- Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman!

- Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek.

- Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek

- Vakit kazanmak için kuş gibi sekmek gerekmez mi?

Ayıp değil ya, çıkaramadım bu sözün anlamını.

- Bu itirazı niçin salladın düşünmeksizin?

Vakit geçirmeyi bizler kazanç sayarız!

- Demek ki şimdi işin yok...

(*) Zıgın, geyik demektir.

- Hayır birazdan var.

- Ne iştir, anlıyabilsek... Mühim midir o kadar?

- Gidip de öğleyi Fâtih'te kulmak istiyorum;

Gelir misin? Hadi!

- Artık üşenmeden ne zorum,

Sıcakta kan tere batmak? Namazsa maksad eğer:

Sağın solun dolu mescid, beğen beğen daliver.

- Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam

Çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka...

- Tamam!

Zamanıdır oturup, şimdi herze dinlemenin;

O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin!

Sarıklı milletidir milletin başında belâ...

- Fakat, umûmunu birden batırmak iş değil a!

Bilir misin ne dehâlar yetiştirdi medreseden?

- Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden!

- Sıklımadan atayım mı? Kuzum, niçin atayım?

İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım...

- Sayıp da nâfile ma'lûm olan beş on ismi,

Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi?

Fakat, şu va'z edecek herze-gû aceb kim ola?

Ne olsa hiç ya... Nihâyet, sarıklı bir molla!

- Seninle biz de, birâder, sabahleyin çıktık!

İnâda karşı ne yapsın da susmasın mantık?

"Sarıklıdır" diye hiç görmeden, bilâ-insâf,

Kibâr-ı ümmeti haksız değil mi istihfâf?

Gelip de bir bulunaydın geçerken va'zında:

Kalırdı parmağın, Allah bilir ki, ağzında!

Ne var inâdına etsen de bir sefer galebe,

Benimle Fâtih'e gelsen...

- Hayır, birazdan var.
- Ne iştir, anlayabilsek... Mühim midir o kadar?
- Gidip de öğleyi Fatih'te kılmak istiyorum;
Gelir misin? Hadi!
- Artık üşenmeden ne zorum,
Sıcakta kan tere batmak? Namazsa maksat eğer:
Sağın solun dolu cami, beğen beğen dalıver.
- Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam
Çıkıp da vaaz verecek öğle üstü halka...

- Tamam!

Zamanıdır şimdi oturup saçmalık dinlemenin;
O saçma sapan konuşanları hâlâ, adam deyin beğenin!
Sarıklı millettir milletin başında belâ...
- Fakat hepsini birden batırmak iş değil a!
Bilir misin ne dehâlar yetişti medreseden?
- Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden!
- Sıkılmadan atayım mı... Kuzum, niçin atayım?
İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım...
- Sayıp da boş yere bilinen beş on ismi,
Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi?
Fakat, şu vaaz edecek herze savuran acaba kim ola?
Ne olsa hiç ya... Sonuçta, sarıklı bir molla!
- Seninle biz de, birader, sabahleyin çıktık!
İnada karşı ne yapsın da susmasın mantık?
"Sarıklıdır" diye hiç görmeden insafsızca,
Ümmetin büyüklerini küçümsemek haksızlık değil mi?
Gelip de bir bulunaydın geçenki vaazında:
Kalırdı parmağın, Allah bilir ki ağzında!
Ne var inadını bir defa yensen de,
Benimle Fatih'e gelsen...

- Al işte, geldim be!
- Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Âferin su kuşu!
- Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu...
- Uzak yakın deme artık; iniş, yokuş sorma!
Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma.

- Aman, şu ma'bed-i feyyâzın ihtişâmına bak:
Bakar bakar doyamam: Âşık olmuşum mutlak!
- Hakâkten doyamaz dîdeler melâhatine...
Fakat yabancılar üşmüş civâr-ı ismetine!
Nedir harîmine yerleşmek isteyen şu salaş
Hüviyyetinde yığınlar ki hep birer kallâş!
- Evet, zemîni uzaktan görüp bayılmışlar;
Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar!
- O halde şimdi ayılmak gerektir Evkâf'a...
- Ayıldı farz edelim... Yiğmadıkça bir tarafa,
Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın,
Nasıl temizliyebilsin, nasıl yıkıp çıksın?
- Hayır, kapatmalıdır "câmi'in!" deyip kemeri;
Birer birer yıkılır az zamanda kendileri.
- Nasıl kapatmalı?

- Gâyet kolay: "Şu meydanlık,
Ki yol geçen hanı olmuştu, avludur artık;
Bu avludan geçecekler namaz için geçecek."
Deyip kapatmalı!

- Yâhu, akıllısın gerçek!
- Geçende yıkmaya kalkıştılardı mahfili ya!
- Demek ki zirdeli bunlar!
- Sorar mısın? Deli ya!

- Al işte, geldim be!

- Hidayet erdi mi? Hah, şöyle... Aferin su kuşu!
- Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu...
- Uzak yakın deme artık, iniş yokuş sorma!
- Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma.

- Aman, şu feyiz dolu mabedin (1) görkemine bak:
Bakar bakar doyamam: Aşık olmuşum mutlaka!

- Gerçekten doyamaz gözler güzelliğine...

Fakat yabancılar üşüşmüş tertemiz çevresine!

Nedir şu barakaya benzer yapılar,

Ki kallesçe mabedin ta içine sokulmak isterler.

- Evet, meydana uzaktan görüp bayılmışlar;

Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar!

- O halde şimdi Evkaf'ın (2) uyanması gerekir...

- Diyelim ki uyandı... Yığmadıkça bir tarafa,

Şu gördüğün kara taşlar kadar yığınla altın,

Nasıl temizleyebilsin, nasıl yıkıp çıksın?

- Hayır, "caminindir!" diyerek kapatmalıdır kemeri;

Birer birer yıkılır az zamanda kendileri.

- Nasıl kapatmalı?

- Gayet kolay: "Şu meydanlık,

Ki yol geçen hanı olmuştu, avludur artık;

Bu avludan geçecekler namaz için geçecek"

Deyip kapatmalı!

- Yahu, akıllısın gerçek!

- Geçende yıkmaya kalkıştılardı mahfili ya!

- Demek ki zırdeli bunlar!

- Sorar mısın? Deli ya!

(1). Burada Eminönü'ndeki Yeni Cami'den söz edilmektedir.

(2). Evkâf: Vakıflardan sorumlu devlet bakanlığı.

*Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,
Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide?
"Bizim de var medeniyyetle âşinâlığımız...
Hem eskidir..." diyebilmek için dayandığımız,
Yegâne hüccet-i sengîni yırtacaklar da,
Sıkılmadan gezecekler "geniş" sokaklarda!
- "Sıkılmadan" diye bir nükte salladın... Lâkin,
Yerinde oldu...*

- Değil, sende anlayış keskin!

*- Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek...
Hakîkaten şu geçit çok güzel midir?*

- Ne demek

*Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî,
O, meyl-i nâz ile mahmûr dîdeler-vârî,
Biraz meyilli bakan, ma'berin güzelliğine...
- Kemer de öyle muvâfık mıdır aceb fenne?
- Ne söyledin?*

- Şu atılmış verev kemer iyi mi?

*- Fünûn-i hendesenin var ya bir de "tersîmî"
Denen usûlü... Onun mâhirâne tatbîki.
- Demek ki: Hayli mühimdir bunun da tedkîki.
- Senin gözün iyidir... Kaç muvakkitin sa'atî?
Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâtî.
- Birinde onbuçuk olmuş, birinde üç...*

- Ne güzel!

*Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel.
- Büyük kusûr idi lâkin...*

- Hakîkat öyle idi:

Kamer hesâbı, güneş devri, sonra, milâdî,

Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,
Kıyar şu mahfile, yahut şu muhteşem geçide?
“Bizim de var medeniyetle tanışıklığımız...
Hem eskidir...” diyebilmek için dayandığımız,
Biricik taştan belgeyi yırtacaklar da,
Sıkılmadan gezecekler “geniş” sokaklarda!
- “Sıkılmadan” diye bir nükte salladın... Lâkin,
Yerinde oldu...

- Değil, sende anlayış keskin!
- Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek...
Gerçekten şu geçit çok güzel midir?

- Ne demek!

Sayfalarca konuşuyor belki mimarlık ilmi,
O nazlı eyim ile uykulu gözler gibi,
Biraz meyilli bakan geçidin güzelliği üzerine...
- Kemer de öyle uygun mudur acaba mimarlık bilgisine?
- Ne söyledin?

- Şu atılmış verev kemer iyi mi?
- Mühendislik ilminin var ya bir de “tersimi” (1)
Denen usûlü... Onun ustalıkla uygulanışı.
- Demek ki çok önemli onun da incelenmesi.
- Senin gözün iyidir... Kaç muvakkitin(2) saati?
Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâti.
- Birinde on buçuk olmuş, birinde üç...

- Ne güzel!

Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel.
- Büyük kusur idi lâkin...

- Gerçekten öyle idi;

Kamer hesabı, güneş devri, sonra miladî,

(1). *tersimi hendese*: Üç boyutlu somut şekilleri bir yüzey üzerinde göstermek için kullanılan bir hendese usûlüdür.

(2). *muvakkit*: Eskiden büyük camilerin yanında zamanı tayin eden saat ve aletlerin bulunduğu yerlere muvakkithane, buradaki saatleri ayar eden kişilere de muvakkit denirdi. Kasaba veya şehirde yaşayanlar saatlerini buraya göre ayar ederlerdi.

*Deyip de üç yılı ezber bilen zekî millet,
Durur mu hiç yalnız bir sa'atle? Durmaz evet!
- Nasıl şu banka güzel bir binâ mı?*

- Pek o kadar

*Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar
Mesâbesinde kalır câmi'in yanında...*

Garib!

*Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehûb!
- O başka... Sorsalar üslûb için "şudur" denemez.
Asâlet olmalı san'atta evvelâ... Bu: Melez!
Hayır, melez de değil... Belki birçok üslûbun
Halîta hâli ki, tahlîle kalkışılrsa: Uzun!
Necîb eser arıyorsan: Sebîle bak, işte...
Taşıp taşıp dökülürken o şi'r-i berceste,
Safâ-yı fîtratı şâhid ki: Tertemiz aslı;
Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı!
Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdâdı,
Biraz sıkılganlı şehrin sıkılmaz evlâdı!
- Sıkılmak, eski adamlarda nâdiren görülen
Bir ibtilâyâ denirmiş ki, şimdi geçti?*

- Neden?

*- Değişti hâlet-i rûhiyye, çünkü asra göre...
- Aman şu "hâlet rûhiyye" bir de "mefkûre"
Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi!
- Niçin sinirleniyorsun? Ta'assubun yeri mi?
Biraz değişmeli artık bu eski zihniyyet.
"Lisâna hiç yenilik sokmayın!" demek: Cînnet.
- Hayır ta'assub eden yok... Şu var ki: İcâbı
Tahakkuk etmeli bir kerre; bir de, erbâbı*

Deyip de üç türlü takvimi ezber bilen zeki millet,
Durur mu hiç yalnız bir saatle? Durmaz evet!(1)
- Nasıl şu banka güzel bir bina mı?

-Pek o kadar

Fena değilse de, karşılaştırılsa, bir biçimli duvar
Gibi kalır caminin yanında...

- Tuhaf!

Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne heybetli!
- O başka... Sorsalar üslub için “şudur” denemez.
Sanatta soyluluk olmalı öncelikle... Bu melez!
Hayır, melez de değil... Belki bir çok üslubun
Karışmış hali ki, çözümlemeye kalkışılrsa: Uzun!
Soylu eser arıyorsan: Sebile bak, işte...
Taşıp taşıp dökülürken o yüksek şiir,
Yaratılıştaki saflık şahit ki: Aslı tertemizdir;
Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı!
Bu sanatın coşkununluğunda görüp de ecdadın ruhunu,
Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlatları!
- Sıkılmak, eski adamlarda seyrek görülen
Bir hastalığa denirmiş ki, şimdi geçti!

-Neden?

- Değişti hâlet-i rûhiye çünkü bu yüzyıla göre...
- Aman şu “hâlet-i rûhiye” bir de “mefkûre” (2)
Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi!
- Niçin sinirleniyorsun? Taassubun yeri mi?
Artık bu eski zihniyet biraz değişmelidir...
“Dile hiç yenilik sokmayın!” demek deliliktir.
- Hayır taassup eden yok... Şu var ki:
Bir kere gerekli olduğu kabul edilmeli,

(1). O dönemde Osmanlı Devleti'nde kameri, şemsi ve miladi olmak üzere üç ayrı takvim ve alafranga ve alaturka olmak üzere iki ayrı saat sistemi vardı. Şair buna işaret etmektedir.

(2). Bu terimler Ziya Gökalp tarafından “psikoloji” ve “ideal” kelimelerine karşılık olarak türetilmiş, o zamanın moda kavramlarıdır.

Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler..

Düşün ki böyle midir bizde?

- Şüphesiz.

- Ne gezer!

Delîli: Kendi sözündür...

- Kimin, benim mi?

- Evet!

- Ne söylemiştim? Unuttum...

- Canım şu "zihniyyet!"...

-Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalite"?

Onun mukâbili...

- Zaten budur ya dert işte!

Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin,

Fransızın, ne olur hâli, sonra, şivemizin?

Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi,

O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.

- Biraz muhâfazakârânedir ya şimdi bu da...

- Evet, muhâfazakârım... Bilir misin, bu moda

Te'ammüm etmeye başlarsa...

-Başlasın! Ne Olur?

- İler, tutar yeri kalmaz, lisânımız bozulur.

Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;

Lisan da öyle olur!

- Anlamam inatçılığı...

- Bilir misin bu garîb ümmetin nedir hâli?

"Yehâfû" sırgasının çingıraklı i'lâli!

- Nasıl, nasıl?

- Hele sabret: "Yehâfû aslından..."

Deyip de ezbere birçok ibâreler okutan

Hocam, hitâma yakın devresinde i'lâlin;

Bir de yapılması gereken yenilikler uzmanlarına bırakılmalı...
Düşün ki böyle midir bizde?

- Şüphesiz.

-Ne gezer!

Delili: Kendi sözündür...

- Kimin, benim mi?

-Evet!

- Ne söylemiştim? Unuttum...

- Canım şu "zihniyet!"...

- Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalite?"

Onun karşılığı...

- Zaten budur ya dert işte!

Dili kullanım tarzını aynen alırsak İngiliz'in, Fransız'ın,
Sonra ne olur hâli dilde kendi üslubumuzun?

Her milletin dilimin kendine özgü bir ağırlığı olmalıdır.

Bu yoksa gelişip ilerlemesi kolay değildir.

- Biraz tutucu bir görüştür ya şimdi bu da...

- Evet, tutucuyum... Bilir misin, bu moda

- Yaygınlaşmaya başlarsa...

- Başlasın! Ne olur?

- İler tutar yeri kalmaz; dilimiz bozulur.

Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;

Dil de öyle olur!

- Anlamam inatçılığı...

- Bilir misin bu zavallı ümmetin nedir hâli?

"Yehafü" çekiminin çingiraklı i'lâli (1)!

- Nasıl, nasıl?

- Hele sabret: "Yehâfû aslından..."

Deyip de ezbere birçok cümleler okutan

Hocam, i'lâl dersinin bitmesine yakın

(1) *i'lâl*: Arapça'da içinde clif, vav, ye gibi illet harflerinin bulunduğu kelime köklerinin çeşitli kalıplara girmesi, yani çekimi sırasındaki alacağı şekille ilgili kurallar. *Yehâfû*, Arapça'da havf masdarının "korkuyor, korkur" anlamlarına gelen şimdiki veya geniş zaman şeklidir. *i'lâl* konusuytu çingiraklı yılan arasında bir benzerlik kurarı bu ifadeyle, Arapça'nın gramerinde *i'lâl*in öğrenciyi zorlayan, öğrenmede engeller çıkaran bir konu olduğuna da işaret edilmektedir.

Meyân-ı kâfiye-dârında çifti "fi'l-hâl" in
Okur dururdu, bu bir an'aneydi besbelli:
"Kaçan ki sâkin olur vav, onun da mâ-kabli
Hurûf-i sâlîmeden harf-i gayr-i sâkin olur;
O vâvı müttefikan meddeder imiş cumhûr..
O halde, biz dahi ettik: Yehâfû oldu" ... Evet!
Ne yapsa Avrupa, bizlerce asl olan hareket:
"O halde biz dahi yaptık!" deyip hemen taklîd.
Bu türlü bir yenilikten ne hayr edersin ümîd?
- Fakat "yehâfû"nün i'lâli amma güçmüştü ha!
- Bu, ihtisârı onun, çok sürerdi, yoksa, daha!
Fenâ mı? Bak, lâfa daldık da duymadık yokuşu.
- Hakikat öyle! Epey yol kazanmışız... Şu ne, şu?
- Yıkak sebîle bakıp ağlayan yanık mektep...
Geçenki yangının enkâzı işte bunlar hep!

- Demek ki: Câmi'i kurbünde yiz Süleymân'ın.
- "Demek" de var mı ya? Karşında!

- Lâkin insânın,

Nasıl kararmada mâzîye tırmanan nazarı!
Bugün, bizim tepemizden bakan şu âsâr,
Sıyânet eylemeden âciziz, değil yapmak...
- Hakikat öyle! Şu ma'bed nedir? Şu haşmete bak!
- Bırak ki câmi'i, dünyâda olmaz öyle eser;
Fakat nedir şu heyâkil, nedir şu medreseler!
Uzaktan andırıyorlar nitâk-ı şîmîni,
Ki sarmak istiyerek vahdetin nedîmesini;
Atılmış üç tarafından kemend olup beline;
Fakat değil belî, dâmânı geçmemiş eline!
Beşer değil mi? Teâlî de etse irfânı,

Şimdiki zamandaki iki kafiyeli şekilden söz ederken
Hep şöyle derdi; bu bir gelenekti besbelli:
“Ne zaman ki kelimedede vav harekesiz ve ondan önceki
Salim harf (1) de harekesiz olursa,
O vav’ı uzatırmış halk ittifakla...
O halde biz dahi uzattık: Yehâfû oldu”... (2) Evet!
Ne yapsa Avrupa, bizlerce asıl olan hareket:
“O halde biz dahi yaptık!” deyip hemen taklit.
Bu türlü bir yenilikten ne hayır umarsın?
- Fakat “yehâfû”nün i’lâli amma güçmüş ha!
- Bu özeti onun, çok sürerdi yoksa daha!
Fena mı? Bak, lafa daldık da duymadık yokuşu.
- Gerçekten öyle! Epey yol almışız... Şu ne, şu?
- Yıkık sebile bakıp ağlayan yanık mektep...
Geçenki yangının enkazı işte bunlar hep!

- Demek ki Süleymaniye Camiinin yakınındayız.
- “Demek” de var mı ya? Karşında!

- Fakat insanın,

Nasıl kararmada geçmişe tırmanan bakışı!
Bugün bizim tepemizden bakan şu eserleri,
Korumaktan bile âciziz, değil yapmak...
- Gerçekten öyle! Şu mabed nedir? Şu görkeme bak!
- Bırak ki camiye, dünyada olmaz öyle eser;
Fakat nedir şu anıtlar, nedir şu medreseler!
Uzaktan andırıyorlar gümüşten kemerleri,
Ki kucaklamak isteyerek birliğin güzel yardımcısını;
Atılmış üç tarafından kement olup beline;
Fakat değil beli, eteği geçmemiş eline!
İnsanoğlu değil mi? Yükselip ilcerlese de irfanı.

(1) salim harf: Elif, vav, ye dışındaki sabit, aslı harflere Arapça'nın gramerinde bu ad verilir.

(2) Burada Akif, hıvı masdarının şimdiki zamanı yahvefû olması gerekirken, kural dışı bir şekilde yehâfû olmasına işaret ederek, başkalarının yaptığını araştırmaksızın aynen almanın yanlışlığını anlatmak istemektedir.

Nasıl kucaklıyabilsin harîm-i Yezdân'ı?
Evet, medâris o vahdet-serây-ı muhteşemin
Önünde: Hürmetidir dîne her zaman ilmin.
Bütün şu kubbelerin mevce mevce silsilesi:
Huzûr-i Hak'ta kapanmış sücûd kâfilesi!
- Bugün de öyle mi lâkin?

- Değilse, kimde kusûr?

Bu nâ-haleflîği biz yapmışız; selef ma'zûr.
Oyup sıçan gibi her dört adımda bir kemeri,
Deden mi açmış o miskin kılıkli kahveleri?
Hayır, deden sana, bak, hastahaneler yapmış!
Yanında Mekteb-i Tıbbiyye'ler, neler yapmış!
Şu gördüğün kocaman kütle yok mu? Dârü't-Tıb.
- Demek: Bu medrese, Tıbbiyye Mektebi'ydi...

- Ayıp!

- Ayıp nedir?

- Bunu olsun görüp de bilmemeniz...

- Bakılsa öyle... Fakat "bilmeyin!" diyen yine siz!

- Tabâbetin o kadar muhteremdi mevki'i ki:

Birer tabîb-i fînûn-âşînâ çıkar, eski

Müderrişînimizin en güzîde efrâdı.

Yazık, o nesl-i kerîmin vefâsız evlâdı,

Bırakmış öylece, hiç bakmamış müesseseseye;

Neler görür neler insan girince medreseye!

Dolaşmak isteyerek daldığım olur ba'zı:

Adım başında asırlarca sa'yin enkâzı,

Takılmamak, hani, kâbil değil ayaklarına!

Nazar nüfûz edecek olsa hangi bir yığına:

Ya bir müdekkikin esrâr-ı târumârı defîn;

Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn!

Nasıl kucaklayabilsin Allah'ın zât âmekiri?
Evet, o görkemli birlik sarayının önünde medreseler,
Her zaman bilimin din karşısındaki saygısını temsil eder.
Medreselerdeki şu zincirleme dalgalar gibi kubbeler,
Sanki Allah'ın huzurunda secdeye kapanan insanlar!

- Bugün de öyle mi fakat?

- Değilse kimde kusur?

Biz hayırsız evlatlarız, atalarımız suçsuzdur.
Sıçan gibi oyup her dört adımda bir kemeri,
Deden mi açmış o miskin kılıklı kahveleri?
Hayır, deden sana bak hastaneler yapmış!
Yanında tıp fakülteleri, neler yapmış!
Şu gördüğün kocaman kütle yok mu? Tıp fakültesi.
Demek bu medrese, tıp fakültesiydi?

- Ayıp!

- Ayıp nedir?

- Bunu olsun görüp de bilmemeniz...

- Bakılsa öyle... Fakat "bilmeyin!" diyen yine siz!

- Tıp ilminin o kadar saygındı ki yeri,

Eski müderrislerimizin en seçkin kişileri

Medreseden fen bilimlerine aşına doktorlar olarak yetişmiş
kişilerdi.

Yazık, o büyük neslin vefasız evlatları,
Bırakmış öylece, hiç bakmamış bu kurumlara;
Neler görür neler insan, girince medreseye!
Dolaşmak isteyerek daldığım olur bazı:
Adım başında asırlarca emeğin enkâzı,
Hani takılmamak mümkün değil ayaklarına!
Göz dikkatle bakacak olsa hangi bir yığına:
Ya bir araştırmacının dağınık sırları gömülü;
Ya bir anatomi bilgininin eserleri saklı... Hem ne hüznü!

*Çamurda saplı, geniş rahleler bütün mermer..
Demek: Muallimi teşrihi vermemiş ezber;
Kitâb-ı na'şî serip taşların uzunluğuna,
Açıp açıp okumuş karşısında bulduğuna.
Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor;
Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!*

- Vefâ'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak...

-Evet, Vefâ'ya iner.

- Gâlibâ epeyce uzak...

Değil mi?

- Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan!

- Unutmuşum, hani, yoktur da geldiğim çoktan.

- Sapınca, doğru Vefâ meydanındayız şimdi.

- Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi!

- Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol...

- Fakat bunun nesi meydan? Bu âdetâ bir yol...

Tuhaf değil mi ya?

- Vaktiyle belki meydandı...

Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı.

- Epeyce kahve de var...

- Nerde yok ki? Her yerde!

Onunla millet-i merhûme uğramış derde!

Bekâsı var mı cihânın, düşünme âkabeti!

Uzan şu peykeye: Buldun demektir âhireti!

Birinci def'a imiş binmiş ihtiyar kayığa;

Piyâde yağ gibi kaydıkça doğrulup açığa;

İşildamış gözü, bir kav çakıp demiş; "Yâ Hay!

Ömür ömür bu ömür işte: Hem otur, hem kay!"

Çamurda saplı geniş rahleler bütün mermer...
Demek: Hocası anatomiği vermemiş ezber;
Cesed kitabını serip taşların uzunluğuna,
Açıp açıp okumuş karşısında bulduğuna.
Bugün, o rahlelerin kendisi ölü olmuş yatıyor;
Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!
- Vefâ'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak...
-Evet, Vefâ'ya iner.

- Gâlibâ epeyce uzak...

Değil mi?

- Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan!

- Unutmuşum, hani yoktur da geldiğim çoktan.
- Sapınca, doğru Vefâ meydanındayız şimdi.
- Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi!
- Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol...
- Fakat bunun nesi meydan? Bu âdetâ bir yol...
Tuhaf değil mi ya?

- Vaktiyle belki meydandı...

Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı.

- Epeyce kahve de var...

- Nerde yok ki? Her yerde!

Onunla şu acınası millet uğramış derde!
Nasil olsa sonsuz değil dünya, düşünme geleceği!
Uzan şu peykeye: Buldun demektir ahireti!
Birinci defa imiş binmiş ihtiyar kayığa;
Kayık yağ gibi kaydıkça doğrulup açığa;
İşildamış gözü, bir sigara yakıp demiş: "Ya Hay!
Ömür ömür bu ömür işte: Hem otur, hem kay!"

*Şu peykeler de o tiryâkinin “ömür” dediği
Piyâdenin eşidir. Yan gelir misin... Ne iyi!
Hayat akıp gidecekmiş... Ne var kederlenecek?
Zaman zaman bu zaman... Durma bir nefes daha çek!
Safâna bak ki ya çıktın, ya çıkmadın yarına!*

- Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hâtırına?
- Şu karşılıklı binâlar düşündürür mü seni?
- Niçin düşündürecek, önce söyle hikmetini...
- Şu sağ taraftaki?

- Mektep.

- Evet, bu cebhedeki?

- Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi

- Peki.

- Peki nedir? Biraz izâh edilse, çok eksik!
- Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden “ikilik”
Sırtmıyor mu? O pis dişleriyle karşında?
Nasıl tükürmesin insan şu hâl baksın da?
Yıkılmamış, ne kadar yıkmak istesek, îman;
Ayırmak istemişiz sonra dîni dünyâdan.
Ayırmışız, ederek şer’i muttasıl ihmâl;
Asıl ikincisi olmuş, şu var ki, berzede-hâl!
Evet, bu sıska vücûdun yarın durur nefesi;
Fakat şu gördüğün “Ekmekçioglu Medresesi”
Yaşar, demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş...
Ya her kaburgası: Kurşunla bağlı yalçın taş!
Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa;
“Vücûdu bir yana atmak, dimâği bir tarafa,
“Akıllı kârı değil” der de böyle yapmazdı.
Ne oldu, sor bakalım? Milletın öz evlâdı,

Şu peykeler de o tiryâkinin “ömür” dediği
Kayığın eşidir... Yan gelir misin... Ne iyi!
Hayat akıp gidecekmiş... Ne var kederlenecek?
Zaman zaman bu zaman... Durma bir nefes daha çek!
Keyfine bak ki, ya çıktın ya çıkmadın yarına!

- Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hatırına?
- Şu karşılıklı binalar düşündürür mü seni?
- Niçin düşündürecek, önce söyle sebebini...
- Şu sağ taraftaki?

- Mektep

- Evet, bu karşıdaki?

- Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi?

- Peki.

- Peki nedir? Biraz açıklansa, çok eksik!
- Zavallı milleti birlikten uzaklaştıran “ikilik”,
Sırtmıyor mu? O pis dişleriyle karşıda?
Nasıl tükürmesin insan şu hale baksın da?
Ne kadar yıkmak istesek, yıkılmamış iman,
Ayırmak istemişiz sonra dini dünyadan.
Ayırmışız, ama şeriatı sürekli ihmal ederek;
Fakat daha önemlisi halletmeden üstüste yığmışız dünya işlerini!
Evet, bu sıska vücudun yarın durur nefesi;
Fakat şu gördüğün “Ekmekçioglu Medresesi”
Yaşar demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş...
Çünkü her kaburgası kurşunla bağlı yalçın taş!
Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa;
“Vücudu bir yana atmak, kafayı bir tarafa,
“Akıllı işi değil!” der de böyle yapmazdı.
Ne oldu sor bakalım? Milletin öz evladı,

Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine!

- Sonunda kardeş olurlar tabiatıyla yine.

- Zaman bilir onu artık.

- Kemer gözüktü hele...

- Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile.

- Zavallı saklanıyor: Hâli görmek istemiyor!

- Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler"e sor:

O neydi, dağ gibi erler ki arza hâkimdi...

Nedir karncalanan nesl-i müzmahil şimdi?

- Hakikat, öyle küçülmüş ki: "Yok!" de, geç artık...

- Asıl bu, yok gibi varlık değil mi maskaralık?

- "Gebermeliydi" mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar?

Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var.

Cemâatin arasından "Kalırsa: El beğenir;

Ölürse: Yer beğenir" dört adam çıkarsa, getir!

Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri;

Büyükliğünde midir, nerededir bunun hüneri?

- Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete,

Su yok. Su, halbuki gâyet mühimdi...

- Elbette.

- Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini,

Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî.

Tutulmuyor ya esâsen bugün de başka tarîk

Suyun isâlesi, tevzî'i, mutlaka tazyîk

İ'ânesiyle olur...

- Şüphesiz.

- Fakat, makine

Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine!

- Sonunda kardeş olurlar tabiatıyla yine.

- Zaman bilir onu artık.

- Kemer gözüktü hele...

- Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile.

- Zavallı saklanıyor: Hâli görmek istemiyor!

- Eski devirlerimizden bakan şu "gözler"e sor:

O neydi? Dağ gibi erler ki yeryüzüne hükmederdi...

Nedir şu pas tutarak çöküp gitmiş nesil şimdi?

- Gerçekten, öyle küçülmüş ki: "Yok" de, geç artık...

- Asıl bu yok gibi varlık değil mi maskaralık?

- "Gebermeliydi" mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar?

Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var.

Cemaatin arasından: "Kalırsa el beğenir,

Ölürse yer beğenir" dört adam çıkarsa, getir!

Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri! (1)

Büyükülüğünde midir, nerededir bunun hüneri?

- Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete,

Su yok. Su halbuki gayet mühimdi...

- Elbette.

- Düşündüler bunu nereden, nasıl getirmeliydi;

Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî.

Tutulmuyor ya aslında bugün de başka yol,

Suyun getirilmesi, dağıtımı, mutlaka basıncı

Yardımla olur...

- Şüphesiz.

- Fakat makine

(1) Burada Saraçhanebaşı'ndaki su kemerinden söz edilmektedir.

Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine,
Menâbi'in değişen râkımından istihsâl
Olunma bir sıkı tazyîk edilmiş isti'mal.
Bulunca en iyi tazyîkin en kolay yolunu;
Kaçırnamak için artık onun tefâzulunu,
Hemen şu âbideler başlanılmış i'lâya...
Fakat mahâret-i san'at bununla bitti mi ya?
Hayır! Görülmelidir ayrı ayrı maksemeler:
Bakınca hayret edersin... Ne ince iş, ne hüner!
Hakikaten şaşacak şey... Ne vâkıfâne hesab!
Su öyle bir dağıtılmış ki: - Olmasaydı harab -
Alırdı hakkını her çeşme; damlanın kesri
Kadar tehallüfû hatta sezerdi "ölçü"leri.

- Şu karşımızda duran kubbe gâlibâ türbe...
- Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be!
Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol!
- Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol...
Yetişmemiş bile olsak, kazâsı mümkündür!
- Hayır yetişmeli, mâdem edâsı mümkündür!
- Demek: Sıvanmalı abdeste... Bâri bir çeşme
Olaydı...

- Çeşme mi? Al işte!

- Dur, fakat gitme!

- Senin uzun süreceksin, anladım ki, abdestin;
Fotin çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok mestin.
Bırak da ben gideyim, sonradan gelersin sen...
Gecikme ha!

- Gelirim... Görmek isterim zâten.

Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine,
Su kaynaklarının farklı yüksekliklerinden elde edilmiş
Kuvvetli basınçtan yararlanılmış.
Bulunca en iyi basıncın en kolay yolunu,
Kaçırmamak için artık yükseklikten doğan farkı,
Hemen şu anıtlar dikilmeye başlanmış...
Fakat teknikteki ustalık bununla bitti mi ya?
Hayır! Sen o dağıtım merkezlerini bir gör!
Bakınca hayret edersin... Ne ince iş, ne ustalıktır!
Gerçekten şaşacak şey... Ne bilgince hesap!
Su öyle bir dağıtılmış ki: -Olmasaydı harap-
Alırdı payını her çeşme; damlanın onda biri
Kadar bir farklılığı bile sezerdi "ölçü"leri.

- Su karşımızda duran kubbe galiba türbe...
- Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lafa be!
Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol!
- Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol...
Yetişmemiş bile olsak, kazası mümkündür!
- Hayır yetişmeli, madem edası mümkündür!
Demek: Sıvanmalı abdeste... Bari bir çeşme
Olaydı...

- Çeşme mi? Al işte!

- Dur fakat gitme!

- Senin uzun sürecektir anladım ki, abdestin;
Fotin çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok mestin.
Bırak da ben gideyim, sonradan gelirsin sen...
Gecikme ha!

- Gelirim.. Görmek isterim zaten.

VÂİZ KÜRSÜDE

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ
وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا * اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ * 756

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ.

*Tutun da “zerre”lerinden, çıkın “sehâbiyye”
Denen yığın yığın eşbâh-i âsümânîye;
Hülâsa, âlem-i imkânı devredin; o zaman
Şühûda bağh bir îmanla hükmeder vicdan:
Ki hilkatin ne kadar şekli varsa: Ulvîsi,
Kesîfî, müdriki, uzvîsi, gayr-ı uzvîsi,
Kesîfî, müdriki, uzvîsi, gayr-ı uzvîsi,
Kemâl-i şevk ile mahkûmu aynı kânûnunun...
Bütûn şu’ûn-i avâlim tecelliyâtı onun.*

VÂİZ KÜRSÜDE

“EUZÜBİLLÂHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM BİSMİLLÂHIRRAHMANİRRAHİM”

“Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber Muhammed (s.a.v.)’i överler; ey insanlar! Siz de O’nu övün, O’na selât ve selâm getirin.” (1)

“Ey Allah’ım, o ümmî Resûl ile onun yakınları ve dostlarına selâm olsun. Onların şanlarını yücelt.” (2)

“Allah’ın göklerdeki ve yerdeki hükümrانlığını görmüyorlar mı?” (3)

Tutun da “zerre”lerinden, çıkın “nebula”
Adı verilen yığın yığın gök cisimlerine;
Kısacası, imkân âlemini dolaşın; o zaman,
Bizzat görmekten gelen bir imanla şu fikre varır vicdan:
Yaratılışın ne kadar şekli varsa: Manevî olanı,
Maddî olanı, kavrama yeteneği olanı, organik veya inorganik olanı
Tam bir arzuyla aynı kanuna boyun eğmektedir...
Alemlerde olup biten her şey onun tecellisidir.

(1) Ahzab Süresi 56. ayet.

(2) Bu metin Hz. Muhammed (s.a.v.)’e bağlılığı ve O’nu yüceltmeyi ifade eden bir salâvât metnidir.

(3) A’raf Süresi 185. ayetin bir kısmı.

Nedir ki etmededir fıtratın bu kânûnu,
Fezâyı, gökleri, deryâyı, deşti, hâmûnu,
- Adımlarında zekâdan serî' olup hattâ -
Esîri kaplıyacak füşhatiyle istîlâ?
Evet, soruldu mu idrâke ansızın bu suâl,
Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır derhâl:
"Bekâyı hak tanıyan sa'yî bir vazife bilir;
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir. "

Konulsa rahle-i tedkîke hangi bir mevcûd;
Olur tekâsüfû bir sa'y-i dâimin meşhûd.
Ademle karşılaşan zıd vücûd olur, demeyin;
Onun mukâbil olan kutbu sa'ydir. Sa'yin
Gezip dolaştığı ıssız, çorak fezâ-yı adem;
Bakarsınız ki: Çıkarmış vücûda bir âlem.
Tevakkuf ettiği hestî-serây-ı dûra-dûr,
Görürsünüz ki: Ademdir... Ne bir ziyâ, ne de nûr!
Kulak verin de neler söylüyor bakın idrâk:
Bu, lücce lücce tekâsüf, bu sa'y-i dehşet-nâk,
Beliğ sa'yidir ummân-ı kudretin, ezeli;
Hurûş-i feyz-i ezel her kutayresinde celî.
Mükevvenâtı ezelden halâs edip ebede
Sürükleyen; onu hayret-fezâ hüviyyette
Tekallübât ile bir müntehâya doğru süren;
Hem istikameti dâim o müntehâya veren,
İrâde hep ezeli sa'yidir, bakılsa, onun;
Kimin? O kudret-i mahzın, o sırr-ı meknûnun!
Ne dinlenir, ne de âtıl kalır, velev bir an,
Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan.

Bu yaratılış kanunu nasıl bir kanundur ki,
Uzaya, göklere, denize, ovaya, çöle,
- Adımlarımda zekâdan bile daha hızlı olarak -
Boşlukları kaplayacak bir genişlikle yayılmaktadır?
Evet, insanın kavrayışına bu soru ansızın sorulunca,
Hâl diliyle derhal şu ilkeyi haykıracaktır:
“Ebediyyen var olmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
Çalış, çalış ki ebedî var oluş çalışmayla hak edilir.”

Hangi varlık incelenmek için masaya yatırılrsa;
Sürekli bir çalışmanın yoğunlaştığı görülür.
Yoklukla karşılaşan, yok olur demeyin;
Onun zıddı olan kutup çalışmadır. Çalışmanın
Gezip dolaştığı ıssız, çorak yokluk fezası,
Bakarsınız ki ortaya bir âlem çıkarmıştır.
Çalışma durduğunda bu uçsuz bucaksız varlık sarayı,
Göreceksiniz ki bir yokluk âlemi olur... Ne ışık ne de bir parıltı.
Kulak verin de bakın kavrama gücü neler söylemektedir:
Bu yığın yığın yoğunlaşma, bu dehşet verici uğraş,
Kudret okyanusunun ezelden beri düzenli olarak çalışmasıdır;
Ezel bereketinin coşkusu her damlacığında açıkça görülür.
Var olanı Ezel'den çıkarıp Ebed'e
Sürükleyen, onu hayret verici şekillerde
Değişmelerle belli bir sona doğru süren;
Hem de bu gidişi daima o yöne yönlendiren
İrade, düşünülürse eğer, ezeli çalışmasıdır onun.
Kimin? O yegâne kudret sahibinin, o gizli sırrın!
Ne dinlenir, ne hareketsiz durur, üstelik bir an
Yaratılışa ait işleri yoğunlaştırıp yaratmaktan.

*Tasavvur eyliyelim şimdi başka bir kudret,
Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı madde... Evet!
Nedir bu? Başka değil, aynı cilvenin işidir:
Bütün ezeldaki sa'yin tekâsüf etmişidir.
Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli,
Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli.
Neden mi? Çünkü bütün kudretin tekâsüfüdür.
Zaman da sa'ye çıkar: Çünkü hep onunla yürür.
Mekân da sa'ye varır: Sa'yi sıfra indiriniz,
Mekân tasavvur edilmez, muhâl olur hayyiz.*

*Ulûm-i şâhikadan fıskaran sûtûn-i ziyâ
Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ,
Bülend nüsha-i icâdın ilk sahîfesine.
Bu ilk sahife müebbed zalâm içinde yine!
Görünmüyor ki, okunsun sevâd-nâme-i gayb;
Yakîne sed çekiyor her satırda yüz bin reyb.
Ziyâyâ doğru yüzüp gitmek istedikçe hayâl,
Sürüklüyor onu girdâba dalga dalga leyâl!
Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin;
Fakat, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engizin
Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız
Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:
"Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir."*

*Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır
Güneş çalışmada, seyyâreler çalışmadadır.
Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr;
Bütün alın teridir durmayıp yağan envâr!*

Gelin şimdi de düşünelim başka bir kudret,
Ki bütün kuvvetleri doğurmuştur ve esasen maddedir... Evet!
Nedir bu? Başka değil, aynı hikmetin işidir:
Tamamen Ezel'deki çalışmanın bir yoğunlaşmış şeklidir.
Şu birçok şekle girmekte olan madde yok mu,
Onun da şekilden şekile girebilen aslı çalışmaya varmaktadır.
Neden mi? Çünkü bütün kudretin yoğunlaşmasıdır.
Zaman da çalışmaya dayanır: Çünkü hep onunla yürür.
Mekân da çalışmaya dayanır: Çalışmayı sıfıra indiriniz,
Ne mekânı ne de onun varlık halinde gerçekleştirdiği yeri
düşünmek mümkün olmaz.

Doruğuna çıkmış bilimlerden fışkıran ışık sütunları
Göklere dayandı, fakat ulaşmıyor hâlâ
Yüce yaratılış kitabının ilk sayfasına.
Bu ilk sayfa sonsuza dek karanlık içinde yine.
Görünmüyor ki okunsun gaybın karanlık sayfaları
Her satırda yüzbin şüphe doğru bilgiye varmayı engelliyor.
Hayal ışığa doğru yüzüp gitmek istedikçe,
Dalga dalga geceler onu girdaba doğru sürüklüyor.
Yaratılışın anlamına imkânı yok varmamızın,
Fakat o hayret verici varlık kitabının
Başında pek okunaklı bir yazıyla parlıyor yalnız,
Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:
"Ebediyyen var olmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
Çalış, çalış ki ebedî var oluş çalışmayla hak edilir."

Ay çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır;
Güneş çalışmada, gezegenler çalışmadadır.
Didinmeden geri durmaz kuyruklu yıldızlar,
Bütün alın teridir durmayıp yağın aydınlıklar!

Yabancı sanmayınız seyredip de ecrâmı...
Bir eski âiledir, gökyüzünde ârâmı.
Şu var ki, merkezi tâ âsümanda olsa bile,
Gelip gelip bizi besler kemâl-i minnetle.
Fakat bu âile hiç benzemez bizimkilere;
Bozuşmamış onun efrâdı belki bir kerre.
Lisân-ı hâl-i tabîat, lisandır onlara da,
Bir ihtisâs teâtîsidir dönen arada.
Bir ihtisâs ki pek incedir... Fakat keskin...
Ne hasbihâl-i semâvî! Nasıl belâğ-i mübîn'
Görün şu âile efrâdının sevişmesini;
Küçük, büyüklerinin rûhu, kurretü'l-aynî;
Büyük, küçükler için dâyedir, mürebbîdir...
Gider, hayâtını tanzîm eder, görür gözetir.
Güneş, ki âilenin mihriban reîsi odur.
Serîr-i muhteşeminden süzüp fezâyı vakûr
Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini;
Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gâibini.
Bulunca hepsini artık o nâzenin sîne,
Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
Bu hânümânı tutan hep onun himâyesidir;
Üzerlerinde gezen sâye kendi sâyesidir.
O sâyedir ki: Yayıldıkça nûru eb'âda,
Hayât ışıkları başlar sarây-ı minâda.
Evet, bu âile efrâdı durmuyor... El ele.
Verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle,
Kemâl-i mümkinî idrâke doğru hep koşuyor;
Fezâda fûshatî gördükçe büsbütün coşuyor!
Bu azm-i kâhîrî nevmîd eder mi bir hâil?
Yolun uzunluğu zîra, vazîfesinde değil!

Bakıp da yabancı sanmayınız gökteki cisimleri...
Bir eski ailedir onlar, gökyüzünde kılmış kararı.
Şu var ki, merkezi ta gökyüzünde olsa bile,
Gelip gelip bizi besler tam bir cömertlikle.
Fakat bu aile hiç benzemez bizimkilere,
Anlaşmazlığa düşmemiş onun fertleri belki bir kere.
Onların dili de tabiatın hâl dilidir,
Aralarında bir uzmanlık alışverişi görülür.
Bir uzmanlık ki pek ince, fakat keskindir...
Bu ne semavî bir görüşme, nasıl apaçık bir anlaşmadır!
Görün şu aile fertlerinin sevişmesini:
Küçük, büyüklerinin ruhu, gözbebeği;
Büyük, küçükler için koruyucu eğitimidir...
Gider, hayatını düzenler, görür gözetir.
Güneş, ki ailenin şefkatli reisi odur,
Muhteşem tahtından olgunlukla fezayı süzerek,
Bir zavallı nasıl ararsa kaybolan sevgilisini,
O da öylece bakışlarıyla arar her tarafta kendi alayını.
Bulunca hepsini artık o nazlı sîne,
Alır birer birer sıcak ve şefkatli kucağına.
Bu aileyi tutan hep onun koruyup kollamasıdır,
Üzerlerinde gezen gölge kendi gölgesidir.
O gölgedir ki, nuru uzaklıklara yayıldıkça,
Mavi gökkubbe sarayında hayat ışıkları parlamaya başlar.
Evet, bu aile fertleri durmuyor, el ele
Verip, ezelde belirlenmiş bir yönelişle,
Mümkün olanın en iyisini kavramaya doğru hep koşuyor;
Fezanın sonsuzluğunu gördükçe büsbütün coşuyor!
Bu ezici azmi bir engel nasıl ümitsizliğe düşürebilir?
Zira yolun uzunluğu umurunda değildir!

Ne ittîrâd-ı müebbed! Ne muntazam hareket!
Ya ellerindeki bernâmece, etseniz dikkat.
Bir incelikle mesâîyi münkasımdır ki:
Ne inceliktir o, kâbil değildir idrâki.
Görölmüyor birinin istîrâhat eylediği...
Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir âileyi
Dakîkasında perîşân eder, ezer, bitirir.
Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir!
Fakat o zerre için nerededir atâlete meyl?
Bakın durur mu Süreyyâ, bakın durur mu Süheyl?
Görüp Süheyl'ini Şî'râ da her zaman çalışır;
Bakar uzaktaki Ayyûk'a, Ferkadân çalışır.
Karârı yok hele Râmîh'le A'zel'in bir an.
Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan
Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta...
Sükûn tasavvuru kâbil mi bu'd-i mutlakta?

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kâfilenin
Mürettebâtı, birer saltanatlı ailenin
Reîs-i dâimidir; vâkıâ bu âileler
Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer;
Fakat delâlet-i nûruyle gezeniz ilmin,
Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin.
Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek,
Doğar ki sine-i minâda bir kabîle, gerek
Serîr-i şânı, gerek zâtı dâimâ mestûr
Kalan reîsine münkâd olup, sürekli, vakûr,
Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle,
Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle.
Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki:

Ne ebedi devamlılık! Ne muntazam hareket!
Ya ellerindeki program? Etseniz dikkat,
Çalışmanın incelikle paylaştırılmasıdır ki:
Ne inceliklidir o, anlamak mümkün değildir.
Görölmüyor birinin durup dinlendiğı...
Çünkü onun durması bütün bir aileyi,
Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir.
Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir!
Fakat o zerrenin tembelliğe meylettığı nerede görölmüştür?
Bakın durur mu Süreyya (1), bakın durur mu Süheyl? (2)
Görüp Süheyl'ini Şi'ra (3) da her zaman çalışır;
Bakar uzaktaki Ayyuk'a (4) Ferkadân (5) çalışır.
Durduğı yok hele Râmi'h'le (6) A'zel'in (7) bir an.
Kısaca, hissedilen yahut gözle fark olunan
Sayısız yıldız hep çalışmaktadır...
Sonsuz uzaklıklarda herhangi bir duraklamayı düşünmek mümkün
müdür?

Bu alayı, gece gündüz koşan bu kafiyei
Oluşturan fertlerin her biri, bir saltanatlı aileyi
Yöneten değişmez bir başkandır, gerçi bu aileler
Görünmüyor, bütün uzaklıkları yoklasak yer yer;
Fakat yol gösterici ışığıyla gezeniz bilimin,
Varlığı anlaşılır her adımda bin yıldızın.
Bu semavi aileler bir araya gelerek,
Mavi göğün koynunda bir kabile doğar ki,
Gerek şanlı tahtı, gerekse kendi zâtı,
Her zaman bir perdenin gerisinde kalan başkanına boyun eğip sürekli,
Ağırbaşlı, fakat sevimli bir birliğin bütün âhengiyle,
Çalışmadan geri durmaz o muhteşem kütle.
Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki:

- (1) *Süreyya*: Ülker yıldızı. Gökyüzünde, ayın yörüngesi üzerinde görünen yıldız kümesi.
(2) *Süheyl*: Parlak bir yıldız. Yemen'den daha iyi görüldüğü için Yemen Süheyl'i olarak da bilinir.
(3) *Şi'ra*: Büyükköpek ve küçükköpek yıldız kümelerinde bulunan iki yıldız. Büyükköpekte bulunana Yemen Şi'ra'sı, küçükköpekte bulunana Şam Şi'ra'sı adı verilir.
(4) *Ayyuk*: Keçi yıldızı. Samanyolu'nun sağında ve Ülker Yıldızı'nın yakınında bulunan kırmızı renkli küçük ve parlak bir yıldız.
(5) *Ferkadân*: Kuzey Kutbu'na yakın, küçük ayı yıldız kümesi içinde yer alan iki yıldız.
(6) *Râmi'h*: Sığırmaç takım yıldızlarının baş yıldızı.
(7) *A'zel*: Sığırmaç takım yıldızlarından biri.

- Kuşatmasıyle berâber nazarda eflâki -
Hudûdu çevriliyor kehkeşan nitâkıyle.

Geçin nücûmu... Sehâbiyyeler de, hakkıyla
Tekâmül etmek için uğraşır, döner, didinir,
Birer kabîle, birer kâinât-ı vâsi'dir.
Bu kâinât-ı semâviyyenin - ki bir takımı
Deminki âile şeklindedir - kalan kısmı,
Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrâda
Hayât vermek için muttasıl çalışmakta.

Nedir ki sâha-i kudret denen bu zıll-i medîd?
Ziyâ adımları hattâ mesâhadan nevmîd!
Nedir nizâm-ı mesâî bu küll-i sâide?
Nedir ki sevk ediyor hiç dağıtmadan ebede?
Bu bî-nihâye avâlim idâresiz yürümez...
Fakat idâre için hangi noktadır merkez?
Nedir ki mevki'i, eb'âda sığmıyan bu yığın
İçinde, şimdi bizim kendi kâinâtımızın?
Harîm-i hikmet-i eşyâya hiç sokulmamalı:
O bir cihân-ı muammâ ki büsbütün kapalı!

Bilir misin, ne kadar hiç imişsin ey idrâk!
Bu ukdeler edecek miydi böyle sîneni çâk?
Ya sen, ne âciz imişsin zavallı akl-ı beşer!
Mücâheden çıkacak mıydı bi'n-nefice heder?
Evet, avâlimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun
İdâre etmede... Lâkin nedir meâli onun?
Cihan şu gördüğümüz kütleden ibâret mi?
Bütün avâlim-i meşhûde, yoksa, hiç ismi

- Gözümüzde gökleri kuşatmasıyla beraber -
Sınırları Samanyolu kuşağıyla çevriliyor.

Geçin yıldızları... Nebulalar da hakkıyla
Gelişip ilerlemek için uğraşır, döner, didinir
Birer kabile, birer geniş kâinatır.
Bu semavî alemin -ki bir takımı
Deminki aile şeklindedir- kalan kısmı,
Henüz yaratılışın rahminde saklı fertlere
Hayat vermek için sürekli çalışmakta.

Kudret alanı denen bu uzayıp giden gölge nedir?
Ki ışığın adımları bile bu mesafeyi ölçmekten ümidini kesmiştir!
Nedir çalışma düzeni bu bütün çalışanlarda?
Nasıl bir düzendir ki hiç dağıtmadan yönlendiriyor ebede?
Bu sonsuz âlemler idaresiz yürümez...
Fakat idare için hangi noktadır merkez?
Acaba yeri nedir, bu mesafelere sığmayan yığın
İçinde, şimdi bizim kendi evrenimizin?
Eşyanın hikmetinin iç yüzüne hiç sokulmamalı:
O bir sırlar dünyası ki büsbütün kapalı!

Ey insanın kavrayış gücü, bilir misin ne kadar hiç imişsin!
Bu sırlar böyle kalbini parça parça mı edecekti?
Yan sen ey zavallı insan aklı, ne kadar acizmişsin
Çabaların sonuçta böyle boşa mı çıkacaktı?
Evet, hiç şüphe yok ki âlemleri bir kanun
İdare etmede... Lakin nedir anlamı onun?
Cihan şu gördüğümüz kütleden mi ibarettir?
Yoksa bütün bu görünen âlemler,

*Bilinmeyen, sayısız, kâinât-ı uhrânın
Kemîne cüz'ü müdür? Mâverâsı ekvânın,
Adem değilse, nasıldır, nedir vücûdu aceb?
Neden bu leyl-i serâir açılmıyor yâ Rab?*

*Bu cûş-i cür'eti etmekte ansızın mebhût,
Şu ses ki, mevc-i bülendiyle çalkanır melekût:
"Unutma kendini, hem bilmiş ol ki ey insan,
Müebbeden kalacak hilkatın esâsı nihan.
Semâyı alması kâbil mi bir avuç hâkin?
O sâhalar ki yetişmez ziyâ-yı idrâkin,
Tasavvur et: Ceberûtum için bidâyettir!
Mukevvenât ki fikrince bî-nihâyettir,
Kemîne zerresidir âsümân-ı hilkatimin.
Gelip kenârına ummân-ı sermediyyetimin,
Rükû eder ebediyyen, kıyâm eden idrâk;
Zekâ sücûda varır, vehm olur karîn-i helâk.
Senin o sâhada yoktur işin! O sâha, benim,
Bütün halâika mesdûd Kâbe Kavsey'n'im!
Harîmi zâir-i tahmîn için küşâde değil;
Sarây-ı vahdetimin durma karşısında, çekil!
Çekil de feyz-i mübînimle tâ ezelde sana
Müsahhar eylediğim bir cihânın ortasına
Atıl... Fezâyı dolaş, âsümâna çık, yere in;
Lisân-ı gaybım olan beyyinât-ı hikmetimin,
Vücûdu inleyen âheng-i yek-meâlini duy!
Düşünme, haydi şu âheng-i sermediyyete uy:
Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir. "*

Hiç ismi bilinmeyen sayısız başka âlemlerin
Aciz bir parçası mıdır? Ötesi varoluşun
Yokluk değilse, nedir, nasıl bir varlığa sahiptir acep?
Neden bu sırlar gecesi aydınlanmıyor ya Rab?

Bu cüreti ansızın şaşkına çevirip susturmakta şu ses,
Ki yükselen dalgalarıyla melekler alemini çalkalansın:
“Unutma kendini, hem bilmiş ol ki ey insan,
Yaratılışın sırrı sonsuza dek gizli kalacaktır.
Bir avuç toprağın göğü kapsaması mümkün müdür?
Kavrama gücünün ışığının ulaşamayacağı o alanlar,
Düşün ki, kudretimin ancak bir başlangıcıdır.
Var olan şeyler, ki senin fikrine göre sonsuzdur,
Aciz bir zerresidir benim yaratmalarım âlemim.
Ebediyet okyanusumun kenarına gelip,
Sonsuza dek rükû eder, anlamaya kalkışan kavrama gücü.
Zekâ secdeye varır, vehimler yokluğa karışır.
Senin o alanda yoktur işin! O alan, benim
Bütün yaratılmışlara kapalı olan Kâbe Kavseyn’imdir! (1)
Sırları, ziyaretçilerin tahminine açık değil;
Birlik sarayımın karşısında durma, çekil!
Çekil de apaçık feyzimle ta ezelde sana
Tâbi kıldığım bir cihanın ortasına atıl...
Fezayı dolaş, gökyüzüne çık, yere in;
Benim gizli dilim olan hikmetli delillerimin,
Varlığı inleyen ve bir tek manâya yönelten âhengini duy!
Düşünme, haydi şu ebedî âhenge uy:
Ebediyyen var olmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
Çalış, çalış ki ebedî var oluş çalışmayla hak edilir.”

(1) **Kâbe Kavseyn:** Sözlük anlamı “iki yay aralığındaki mesafe” demektir. Burada Kur’an-ı Kerim’in Necm Suresi 8. ve 9. ayetlerine telmihle bulunmaktadır. Ayetlerde Hz. Peygamber’in Mirac hüdasesi sırasında Allah katına yükselmesi anlatılmaktadır. Ayetlerin mealî: “Sonra yaklaşmış ve inmiştir. Araları iki yay aralığı kadar belki daha da yakın oldu.”

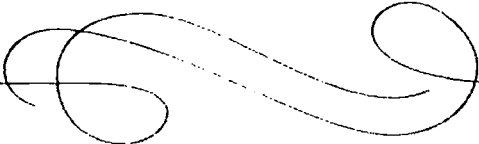
Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun,
Bütün nikâtını evvelce; sonra kalkın onun
Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin,
Bu hurdebîn olacak kendi nûru idrâkin.
Zemin kadar büyüütün; âsüman kadar büyüütün.
Hulâsa, koskocaman bir cihan kadar büyüütün;
Görürsünüz ki: O bir damlacık vücûduyle,
Katılmak istiyerek durmayıp giden şeyle,
Önünde azmine hâil ne varsa, hep aşıyor.
Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla, uğraşıyor,
"Bütün avâlimi lebrîz eden mesâîye,
Benim de sa'yim olunmak gerek ilâve..." diye.
Bu seng-pâreyi siz şimdi görmeyin nâciz...
O, bir vücûd-i muazzam; o, bir cihân-ı vecîz;
Ki - encümüyle, şümûsuyle, âsümânıyla,
Tevâbi'yle, sehâbiyyesiyle - aynıyle.
Bizim şu bildiğimiz kâinatı gösteriyor!
Hayâl o manzaranın dehşetinden ürperiyor:
Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı
Sırayla âilelerdir; alın zureyrâtı:
Görünmemekle berâber yığın yığın efrâd.
Demek, o sîne-i eb'âdı inleyen feryâd;
O, her taraftaki âheng-i sa'y-i gulgule-hîz;
O gîrûdâr-ı umûmî.. Bakulsa en nâciz
Taşın mazîk-ı vücûdunda mündemic... Hayret!
Bu seng-i câmidin eczâ-yı ferdi bir vahdet,
Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveren.
Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman,
Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye:

Alın da bir küçücük taş, önce bütün noktalarını
İlmin ışığına tutun, sonra, kalkın onun
Bir mikroskop alıp varlığına bakın, lâkin
Bu mikroskop kendi nuru olmalıdır aklın.
Bu taşı yeryüzü kadar büyütün, gökyüzü kadar büyütün,
Kısacası, koskocaman bir cihan kadar büyütün;
Görürsünüz ki, o bir damlacık varlığıyla,
Katılmak isteyerek durmayıp giden sele,
Önünde azmine engel ne varsa hep aşıyor.
Demek ki, şimdi bu taş canla başla uğraşıyor,
“Bütün âlemleri dolduran çalışmaya,
Benim çalışmam da ilave olunmalıdır...” diye.
Şimdi siz bu taş parçasını değersiz görmeyin...
O muazzam bir varlık, o özlü bir âlemdir;
Ki -yıldızlarıyla, güneşleriyle, göğüyle,
Uydularıyla, nebularıyla- aynıyla
Şu bizim bildiğimiz evrenin bir örneğidir.
Hayal o manzaranın dehşetinden ürperir:
Onu oluşturan unsurların her biri bir kabiledir;
Zerreleri ise sırayla ailelerdir. Alın zerrecikleri:
Görünmemekle beraber, onlar da yığın yığın unsurlardan oluşur.
Demek o uzaklıkların kalbini inleyen feryat,
O çalışmanın her tarafta feryatlar koparan âhengi,
O umumi mücadele.. Bakılsa en değersiz taşın
Daracak varlığının içindedir... Hayret!
Bu cansız taşı oluşturan unsurlar bir birlik,
Bir ebedî uyum içinde dönüp durmaktadır.
Öyle ki bu çalışmanın meydana çıkardığı her yoğunlaşma,
Aktif şekilde birçok kuvvete dönüşmekte zamanla:

Ya inkılâb ediyor hey'etiyle câzibeye;
Ya başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor;
Ya reng-i şu'le-i berkâide rû-nümâ oluyor;
Ya bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sis;
Ya ihtizâz ediyor mevce mevce muknâtîs.

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak,
Vücudu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?
Küçüldü, farz edelim, oldu âkıbet zerre...
Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre.
Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban,
Avâlimiyle berâber şümûs-i bî-pâyan!
Semâlarında uçan aynı muttarid âhenk;
Denizlerinde gezen aynı sa'y-i rengârenk.
Bakın ki: Zerre de bir hiç olan vücûduyle,
Muvaffak olmadadır kâinâtı temsîle;
Görün ki: Zerreyi etmektedir cihan tanzîr.
Fakat bu bahr-i serâir ki mümteni' takdir,
Güneşte, gölgede, her yerde cûşa geldikçe,
Atar kenara şu yüksek meâli bir mevce:
"Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;
Çalış çalış ki, bekâ sa'y olursa hakkedilir. "

Görün kuvâ-yı tabîatte sa'y-i mu'tâdı:
Çalışmasaydı harâret, mevâsim olmazdı.
O, bir zaman azalıp, sonra bir zaman çoğalıp;
Buhâr eder suyu, teksif eder buhârı alıp.
Ziyâ durur mu ya? Zulmetle dâimâ yansır...
Ne varsa hâsılı... Toprak, deniz, bütün çalışır.

Ya bütünüyle çekim gücüne dönüşüyor,
Ya başka türlü bir  ekil alıp    k oluyor,
Ya bir      k par ltısı şeklinde görünüyor,
Ya akıp giden bir     oluşturuyor,
Ya dalga dalga m knat s titreşimleri meydana getiriyor.

Acaba ne olur,   lemlerin numunesi olan, bu zaten ufak
Varlığı nihayetsiz derecede küçültecek olsak?
Varsayalım küçüldü, oldu sonunda zerre...
Görün,    zerreyi inceleyin de bir kere;
Nasıl coşkuyla kalbinde  arp nıp duruyor,
Bütün   lemleriyle beraber sayısız g ne ler!
G klerinde kanat açan aynı düzenli  henk;
Denizlerinde görülen aynı çalışma ki renk renk.
Bakin ki, zerre de bir hiç olan vücuduyla,
K inatı temsil etmeyi ba armakta.
Görün ki, cihan de zerreyi örnek almaktadır.
Fakat bu anlaşılması mümkün olmayan sırlar denizi,
G ne te, gölgede, her yerde co up kabardıkça,
Bir dalgasıyla sahile    m nayı atmakta:
Ebediyyen var olmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
 alı ,  alı  ki ebedî var olu  çalışmayla hak edilir.”

Görün tabiat kuvvetlerindeki    sürekli çalışmayı;
Sıcaklık kuvveti  alı masaydı, mevsimler olmazdı.
O bir zaman azalır, sonra bir zaman co alır,
Suyu buharla tırır, buharı alıp yo unla tırır.
   k durur mu ya? Daima karanlıkla yarı ır...
Kısacası ne varsa... Toprak, deniz, hepsi çalışır.

*Tesa'udâtı buhârın bulut yağar havaya,
Teressübâtı sehâbın nehir yayar ovaya.
Zemin semâya alev püskürür içinden tâ;
Mukâbilinde sağar yıldırım, zemine semâ.
Duyup hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr;
Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı velvele-dâr!
Nedir bu gökteki sesler? Nedir bu yerdeki cûş?
Evet, kuvâ-yı tabî'iyyenin bu dûşa-dûş
Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir,
Tezâhumuyle yerin sînesinde, yükseltir,
Hayâtın ismini te'bîde bir büyük timsâl,
Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meâl:
"Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir. "*

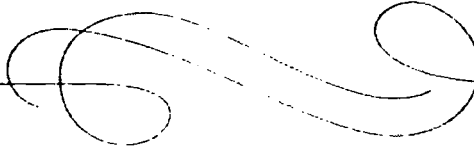
*Zevîl-hayâta bakan... Koşmuyor mu hakk-ı hayât
Peşinde cümle nebâtât, cümle hayvânât?
Müessirât-ı tabîiatle dâim uğraşarak;
Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak.
Avâmilin kimi te'yîd eder bekalarını;
Hücûm eder kimi ta'cil için fenâlarını.
Zavallular, hanî, bir ân içinde bin kerre,
Kaçıp ikinci takımdan koşar birincilere.
Hayâtı hak tanıyanlar yorulmuyor... Heyhât!
Sükûn nedir, onu görmüş müdür ki uzviyyât?
Bu kâr-zâra düşen hangi ferd-i uzvî ki,
Kimildamaz, onu çiğner geçer hemen öteki.
Bu intihân fakat nerden ihtiyâr edecek?
İlerleyip duruyor işte hiç kesilmeyerek,*

Buharın yukarı çıkması bulut yağar havaya,
Bulutta biriken sular nehir yayar ovaya.
Yeryüzü ta içinden alev püskürür gökyüzüne,
Gökyüzü karşılığında yıldırım sağlar yeryüzüne.
Havanın coştüğünü duyup nehirler de coşar,
Bunu gördükçe gürültüyle köpük saçar rüzgâr!
Nedir bu gökteki sesler? Nedir bu yeryüzündeki coşku?
Evet, tabiat kuvvetlerin bu omuz omuza gayreti
-Ki sonu gelmeyen bir zincirleme çalışmadır-
Yeryüzünün bağrında toplanıp yığılır,
Hayatın adını ebedileştiren bir büyük timsâl,
Ki cephesinde tecelli eder durur şu meâl:
“Ebediyyen var olmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
Çalış, çalış ki ebedî var oluş çalışmayla hak edilir.”

Canlılara bakın... Bütün bitkiler, bütün hayvanlar
Hayat haklarının arkasında koşmuyorlar mı?
Tabiat kuvvetleriyle uğraşarak,
Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak.
Bazı kuvvetler onların hayatta kalmalarına yardım eder,
Bazıları da ölümlerini hızlandırmak için hücum eder.
Zavallılar, hani bir an içinde bin kere,
İkinci takımdan kaçıp koşar birincilere.
Hayatı hak tanıyanlar yorulmak bilmiyor... Yazık ki ne kadar!
Sükûn nedir, onu görmüş müdür ki organizmalar
Bu mücadele meydanına düşen hangi organik varlık ki;
Kimildamaz onu çiğner geçer hemen öteki.
Fakat neden dolayı bu intiharı tercih edecek?
İlerleyip duruyor, işte hiç kesilmeyerek,

- Ezelde rûhuna mevdû'-i dest-i fitrat olan -
Güzide bir emelin arkasında koştuktan.
Değil vîsâli, ki bir gâyedir hayâtı için,
Hayâl-i vaslî da câzib o nâzenin emelin!
Bu gâyenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,
Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki.
Zemîni kendine hasretmek isteyip çalışır;
Şu var ki başka emeller de ansızın karışır.
Tezâhum etti mi âmâli birçok efrâdın;
Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdın!
Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan;
Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan.
Nedir murâdı, bilinmez, fakat Hakîm-i Ezel,
Cihânı ma'reke halk eylemiş, hayâtı cedel.
Kimin kolunda mesâi denen vefâli silâh
Görölmüyorsa, ümit etmesin sonunda felâh
Gerek hücumla geçilsin, gerek müdafaaya.
Müsellâh olmalı mutlak giren münâzâ'aya.

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi;
Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi;
Zaman zaman göğsü yaprak nisâr eden eşcâr;
Zemin zemin yere kâliçeler yayan ezhâr;
Bahâra karşı tuyûrun garîb nevhaları;
Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları;
Bedâyi'yle bahârân, şedâidiyle hazân,
Bu şî'r-i hilkati inşâd eder durur her ân:
"Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir."

-Ezelde yaratıcı kudretin eliyle ruhuna emanet edilen-
Seçkin bir emelin arkasında koşmaktan.
O nazlı emele değil kavuşmak -ki amacıdır hayatının-
Kavuşmayı hayal etmek bile çekicidir onun için.
Bu gayeyi, bu hayali kavrama ümidi,
Dolaştırır gece gündüz o hareketli ruhu.
Yeryüzüne sahip olmak isteyip çalışır,
Şu var ki başka emeller de ansızın karışır.
Karşılaşıp birbirini zorlamaya başladı mı emelleri birçok canlının,
Kesilmez arkası artık o her zamanki kavganın.
Bu savaşa çalışmış olan kazanmaktadır,
Gebertilen, boğulan ise çalışmayıp oturandır.
Ne dilemiş bilinmez, ama Ezelin Hakimi olan kudret,
Cihanı savaş alanı, hayatı da bir savaş olarak yaratmış.
Elinde çalışma denen vefalı silah bulunmayan,
Sonunda bir gün kurtulacağını hiç ümit etmesin.
İster hücumda olsun ister savunmada,
Mutlaka silahlı olmak gerek bu kavgada.

Fakat hayat kavgasının bütün bu gürültüsü;
Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi;
Zaman zaman göğe yapraklar serpen ağaçlar;
Yer yer toprağa halıcıklar döşeyen çiçekler;
Bahara karşı kuşların garip ağıtları;
Avcı önünde vahşi hayvanların korkunç çığlıkları;
Güzellikleriyle ilkbaharlar, sıkıntısıyla sonbahar,
Şu yaratılış şiirini her an seslendirir durur:
"Ebediyyen varolmak hakkımdır diyen, çalışmayı bir görev bilir;
Çalış, çalış ebedî var oluş çalışmayla hak edilir."

Değil mi ceng-i hayâtın zebûnu âdem de?
Mücâhedeyle yaşar çâresiz bu âlemde.
Evet, mücâhede mahsûlüdür hayât-ı beşer,
O olmadıkça ne efrâd olur, ne âileler.
Görün birer birer efrâdı: Muttasıl çalışır;
Bakın ki âileler durmayıp nasıl çalışır.
Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvâmı;
Aceb cidâl-i mâişetten ayrılan var mı?
Nizâm-ı kevne nıgehban o sermedi kânun,
Bütün cihânı tutarken tahakkümünde zebun,
Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesnâ.
Hayır! Adâlet-i fıtıratı yoktur istisnâ.
Hayâta hakkı olan kimdir anlıyor, görüyor;
Çalışmayanları bir bir eliyle öldürüyor!
Bekâyı gâye sayanlar koşup ilerlemede;
Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede.
Terakkiyâtını milletlerin gören, heyhât,
Zaman içinde zaman etse, haklıdır, isbât.

Bakın mücâhid olan Garb'a şimdi bir kerre.
Havâyâ hükmediyor kâni' olmuyor da yere.
Dönün de âtıl olan Şark'ı seyredin. Ne geri!
Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri!
Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu san'atler?
Nedir bu ilme tecellî hakikatler?
Sefineler ki tarar kıt'a kıt'a deryâyı;
Şimendüfer ki tarar buk'a buk'a dünyâyı;
Şu'ân ki berka binip seslenir durur ovada;
Balon ki rûh-i keşfiyle yükselir havada...

İnsandan bu hayat kavgasına düşmüş değil midir?
Çaresiz bu âlemde mücadeleyle yaşar.
Evet, insanoğlunun hayatı cehd ve gayret mahsülüdür.
O olmadıkça ne fertler olur ne aileler.
Görün birer birer fertleri: Sürekli çalışır;
Bakın ki aileler durmayıp nasıl çalışır.
Alın sırayla toplulukları, sonra kavimleri;
Acaba geçim kavgasından ayrılan var mı?
Varlığın düzeninin bekçisi olan o ebedî kanun,
Bütün cihanı hakimiyeti altında tutarken,
İnsanlık bunun dışında kalırsa garip olur.
Hayır! Yaratılışın adaletinde istisna yoktur.
Hayata hakkı olan kimdir anlıyor, görüyor;
Çalışmayanları bir bir eliyle öldürüyor!
Varlığını sürdürmeyi gaye edinenler koşup ilerlemede;
Yolunda zahmeti rahmet bilip sıkıntılara katlanmakta.
Eyvahlar olsun ki milletlerdeki ilerlemeyi görenler
Zaman içinde başka bir zamanın varlığını söyleseler hakları var.

Şimdi bakın bir kere savaşıp duran Batı'ya,
Havaya hükmediyor yerle yetinmiyor da.
Dönün de tembel olan Doğu'yu scyredin: Ne geri!
Yakında kalmayacak yeryüzünde belki yeri!
Nedir şu bir sürü bilimler, nedir şu sanatlar?
Nedir şu ilimlerle ortaya çıkan hakikatler?
Gemiler ki bölüm bölüm yarar deryayı;
Trenler ki tarar ülke ülke dünyayı;
Hadavisler ki şimşeğe binip seslenir durur ovada; (1)
Balon ki yoğunlaştırılmış gazla yükselir havada...

(1) Burada telefona telmih vardır.

*Hülâsa, hepsi bu âsâr-ı dehşet-âkînin,
Bütün tekâsüfüdür toplanan mesâînin.*

*Aduvve karşı cehennem kusan mehib efvâh;
Omuzlarında savâik yatan sehâb-ı sipâh;
Uyûn-i hırsa aman vermiyen ridâ-yı medîd;
Kovuklarında yanardağ duran husûn-i hadîd;
Refâh içinde ömür sürmeler, meserretler;
Huzûr-i hâtıra makrun büyük sa'âdetler;
Teeyyüd etmiş emeller, nüfûzlar, şanlar;
Küçülmeyen azametler, sürekli umranlar..
Eder neticede sa'yin tecessümünde karâr*

*Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyâr;
Cenâzeden o kadar farkı olmayan canlar;
Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar;
Sürünmeler; geberip gitmeler; rezâletler;
Nasîbi girye-i hüsrân olan nedâmetler;
Harâb olan azamet, târumâr olan ikbâl;
Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl;
Dilencilikle yaşar derbeder hükûmetler;
Esâretiyle mübâhî zavallı milletler;
Harâbeler, çamur evler, çamurdan insanlar;
Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar;
Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler;
Isutmalar, tifolar, türlü mevt-i sâriler;
Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;
Mezar mezar dolaşp hasta baktıran sağlar..
Atâletin o mülevves teressübâtı bütün!*

Kısacası, bu dehşet verici eserlerin hepsi,
Hep bir yerde toplanan çalışmanın ürünü.

Topların düşmana karşı cehennem kusan korkunç ağızları;
Omuzlarında yıldırımlar yatan silah bulutları; (1)
Hırs dolu gözlere aman vermeyen uzun siperler;
Kovuklarında yanardağ duran demir kaleler;
Refah içinde ömür sürmeler, neş'e ve sevinçler;
Gönle huzur veren büyük sadetler;
Gerçekleşmiş ümitler, nüfuzlar, şanlar;
Küçülmeyen büyüklükler, medeniyette sürekli gelişmeler...
Bütün bunlar çalışmanın somutlaşmasının ürünleridir...

Zaman zaman kendini gösteren ahiret kılıklı memleketler ise;
Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar;
Damarda dolaştığı belirsiz, irinleşen kanlar;
Sürünmeler, geberip gitmeler, rezaletler;
Nasibi yokluk gözyaşları olan pişmanlıklar;
Kaybolup giden büyüklük, darmadağın olan refah ve mutluluk;
Umumi bir ruh bozukluğu, kaybedilen bağımsızlık;
Dilencilikle yaşayan derbeder hükümetler;
Esaretiyle övünen zavallı milletler;
Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar;
Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar;
Duran sular, dereye dönüşmüş lağımalar;
Sıtmalar, tifolar, ölüm saçan bulaşıcı hastalıklar;
Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;
Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar...
Tembelliğin o murdar tortularıdır bütün!

(1) Burada muhtemelen uçaklar kastedilmektedir.

Sadeleştirilmiş

Nümûne işte biziz... Görmek istiyen görsün!
Bakın da hâline ibret alın şu memleketin!
Nasıldın ey koca millet? Ne oldu âkıbetin?
Yabancılar ediyormuş - eder ya - istikrâh:
Dilenciler bile senden şerefli dir billâh.
Vakârı çoktan unuttun, hayâyı kaldırdın;
Mukaddesâtı ısırdın, Hudâ'ya saldırdın!
Ne hâtırâtına hürmet, ne an'anâtını yâd;
Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlâd?
Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın;
Senin hesâbına birçok utansın ecdâdın!
Damarlarındaki kan âdetâ irinleşmiş;
O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş!
İâde etmenin imkânı yoksa mâzîyi,
Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi.
Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, zâten...
Sürünmenin o kadar farkı var mı ölmekten?
Sürünmek istediğin şey! Fakat zaman peşini
Bırakmıyor, atacak bir çukur bulup leşini!
Bugün sahîk-i âlemde sen ki bir lekesin;
Nasıl vücûdunu kaldırmasın, neden çeksin?
"İşitmedim" diyemezsin; işittin elbette:
"Tevakküfun yeri yoktur hayât- millette."
Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;
Kalır senin gibi zillet, esâret altında.

Nedir bu meskenetin, sen de bir kımıldasana!
Niçin kımıldamıyorsun? Niçin? Ne oldu sana?
Niçin mi? "Çünkü bu fânî hayâta yok meylin!"

Örneği işte biziz... Görmek isteyen görsün!
Bakın da haline ibret alın şu memleketin!
Nasıldın ey koca millet, ne oldu sonun?
Yabancılar iğreniyormuş, iğrenirler ya:
Dilenciler bile senden şerefli dir billah.
Şeref ve haysiyeti çoktan unuttun, utanmayı kaldırdın;
Mukaddesleri ısırdın, Allah'a saldırdın!
Ne hatıralarına hürmet ettiğin, ne geleneklerini hatırladığın var;
Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlat!
Alışkanlık haline getirdiğin hayat, en rezili hayatların;
Artık ataların senin hesabına birçok utansın!
Damarlarındaki kan adeta irinleşmiş;
O çıkmak istemeyen can da bir yığın leşmiş!
Geri döndürmenin imkânı yoksa geçmiş,
Bu âdî yaşayıştan gebermen elbet iyi.
Gebermedik tarafın kalmamış ya pek zaten...
Sürünmenin o kadar farkı var mı ölmekten?
İstedğin şey sürünmek! Fakat zaman peşini
Bırakmıyor, atacak bir çukur bulup leşini!
Sen bugün dünyanın yüzünde bir lekesin;
Nasil vücûdunu kaldırmasın, neden çöksün?
"İşitmedim" diyemezsin, şu sözü işittin elbette:
"Durup dinlenmenin yeri yoktur millet hayatında."
Durgunluk belirdi mi bir milletin hayatında;
Kalır senin gibi zillet, esaret altında.

Nedir bu miskinliğin, sen de bir kımıldasana!
Niçin kımıldamıyorsun? Niçin? Ne oldu sana?
Niçin mi? "Çünkü bu geçici hayata yok meylin,

Onun netîcesidir sa'ye varmıyorsa elin."
Değil mi?.. Ben de inandım! Hudâ bilir ki yalan!
Hayâta nerde görülmüş senin kadar sarılan?
Zorun: Gebermemek ancak "ölümlü dünyâ" da!
Değil hakikati, mevtin hayâli rû'yâda
Dikilse karşına, hiç şüphe yok, ödün patlar!
Düşün: Hayâta fedâ etmedik elinde ne var?
Şeref mi, şan mı, şehâmet mi, din mi, îman mı?
Vatan mı, hiss-i hamîyyet mi, hak mı vicdan mı?
Mezar mı, türbe mi, ecdâdının kemikleri mi?
Salîbi sîneye çekmiş mesâcidin biri mi?
Ne kaldı vermediğin bir çürük hayâtın için?
Sayılsa âh giden fîdyeler necâtın için!
Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken;
Zavallılar seni erkek sanır da beklerken;
Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak,
Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak!
Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride;
Dikildi karşına ecdâdının mekâbiri de;
"Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin!
İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin: (*)
"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak,
Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezâr almak;
Geçip de ric'ate bin yıl muammer olmaktan
Hayırlıdır..." Ne yaman söz, ne kahraman îman!
Yazık ki sen şu büyük rûhu şerma-sâr ettin:
Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin!
Birer lisân-ı tazallüm uzattı her makber...

(*) Gâzi-i muhterem Tiryaki Hasan Paşa rahmetullahi aleyh.

Onun sonucudur çalışmaya varmıyorsa elin”
Değil mi?.. Ben de inandım! Allah bilir ki yalan!
Hayata nerde görülmüş senin kadar sarılan?
Zorun: Gebermemek ancak “ölümlü dünya”da!
Değil gerçeği ölümün, hayali rüyada
Dikilse karşına, hiç şüphe yok, ödün patlar!
Düşün: Hayata feda etmedik elinde ne var?
Şeref mi, şan mı, yiğitlik mi, din mi, iman mı?
Vatan mı, vatanseverlik duygusu mu, hak mı, vicdan mı?
Mezar mı, türbe mi, ecdadının kemikleri mi?
Haç’a kucak açmış camilerin biri mi?
Ne kaldı vermediğin bir çürük hayatın için?
Sayılsa âh giden fidyeler kurtuluşun için!
Çoluk çocuk kesilirken, kadınlar inlerken;
Zavallılar seni erkek sanır da beklerken;
Utanmayı, namusu bırakıp yol boyunca, çırpıplak
Kaçarsın, öyle mi ey adam bozuntusu, sıkılmıyarak!
Geride “dön!” diye yalvaran binlerce kişi bir yana;
Dikildi karşına ecdadının mezarları da;
“Yolumda durma kaçarken!” dedin, basıp geçtin!
İşitmedin mi ne söylerdi büyük ceddin: (*)
“Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak,
Düşman sınırını, hiç değilse, bir mezar almak,
Hayırlıdır geri çekilip de bin yıl yaşamaktan...”
Bu ne yaman söz, ne kahraman iman!
Yazık ki sen şu büyük ruhu utandırdın:
Bütün Müslüman mezarlarını küfre çiğnettin!
Zulümden yakınan taşlarla doldu mezarlar,

(*) Büyük gâzi Tiryaki Hasan Paşa. Allah'ın rahmeti üzerine olsun. (1530-1611 yılları arasında yaşamış, Kanije savunmasıyla dünya askerlik tarihine geçmiş ünlü bir Osmanlı kumandanı ve veziri.)

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? Ne gezer!
Değil mezardaki na'sın enîn-i tel'ini,
Figânı bunca hayâtın çevirmemişti seni!
Merâmın: Ölmeyebilmek, fenâ değil bu karâr..
Fakat hayât için elzem hayâtı istihkâr.
Hayât odur ki: Nihâyet bahâsı hûn olsun,
Serin hayât-ı sefilin: Bahâ-yı nâmûsun!
Deden ne türlü yaşarmış... Adamsan öyle yaşa;
"Eğer hü mâ-yı zafer konmak istemezse başa,
Harâm olur sana kuzgun üşürmemek leşine!"
Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine?
Mezelletin o kadar yâr-ı cânısın ki, yazık,
"Ucunda yoksa ölüm" her belâya göğsün açık!

Dilenci mevki'i, milletlerin içinde yerin!
Ne zevki var, bana anlat bu ömr-i derbederin?
Şimâle doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl,
Cenûba niyyet edersin: Açık bir istiskâl!
"Aman Grey! Bize senden olur olursa meded..
Kuzum Puankare! Bittik... İnâyet et, kerem et!"
Dedikçe sen, dediler karşidan: "İnâyet ola!"
Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala?
Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir,
Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir.
Donanma, ordu yürürken muzafferin ileri,
Üzengi öpmeye hasretti Garb'ın elçileri!
O ihtîşâmı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
"Kadermiş!" Öyle mi? Hâsâ, bu söz değil doğru:

Lakin zavallı taşlara bakan mı var? Ne gezer!
Değil mezardaki cesedin lânet eden inleyişi,
Yaşayan bunca insanın feryadı çevirememişti seni!
Dileğin ölümden kurtulabilmek, kötü değil bu fikir,
Fakat hayatta kalmak için hayatı küçümseyebilmek gerekir.
Gerçek hayat, sonunda kan pahasına kazanılmış hayattır,
Senin sefil hayatın ise namus pahasına kazanılmıştır!
Deden ne türlü yaşarmış... Adamsan öyle yaşa:
“Eğer zaferin devlet kuşu konmak istemezse başa,
Leşine kuzgun üşürmemek haramdır sana!” (1)
Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine?
Alçaklık ve bayağılığın o kadar can dostusun ki, yazık,
“Ücunda yoksa ölüm” her belâya göğsün açık!

Milletlerin içinde yerin dilenci mevkiidir!
Bana anlat, bu perişan ömrün ne zevki vardır?
Kuzeye doğru gidersin: Soğuk bir karşılama,
Güneye doğru gidersin: Açık bir küçümseme!
“Aman Grey! (2) Bize senden olur olursa medet...
Kuzum Puankare (3) Bittik... Büyüklük göster, yardım et!”
Dedikçe sen, dediler karşıdan: “Allah versin!”
Dilencilikle siyaset yürür mü, hey budala?
Siyasetin kanı servet, hayatı üstün kuvvetlerdir,
Zayıfı ezen Avrupa bir hak tanır ki o da kuvvettir.
Donanma, ordu zaferlerle yürürken ileri,
Üzengi öpmeye hasretti Batı’nın elçileri!
O ihtişamı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
“Kadermiş!” öyle mi? Haşâ bu söz değil doğru:

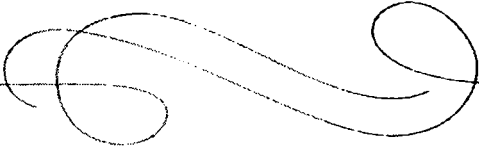
(1) Burada “Ya devlet başka ya kuzgun leşe” atasözü biraz değiştirilerek verilmektedir.

(2) Grey: (1862-1933) Zamanın İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Grey

(3) Puankere: (1860-1934) Zamanın Fransız Başbakanı Raymond Poincare.

*Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu!
Taleb nasılsa, tabî'î, netîce öyle çıkar,
Meşîyyetin sana zulmetmek ihtimâlî mi var?
"Çalış'" dedikçe şerîat, çalışmadın, durdun,
Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!
Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!*

*Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
Birer birer oku tekmil edince defterini;
Bütün o işleri Rabbim görür: Vazîfesidir...
Yükün hafıfladı... Sen şimdi doğru kahveye gir!
Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
Hudâ vekîl-i umûrun değil mi? Keyfine bak!
Onun hazîne-i in'âmı kendi veznendir!
Havâle et ne kadar masrafın olursa... Verir!
Silâhı kullanan Allah, hudûdu bekleyen O;
Levâzımın bitivermiş, değil mi? Ekleyen O!
Çekip kumandası altında ordu ordu melek;
Senin hesâbına küffârî hâk-sâr edecek!
Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin:
"Yetiş!" de kendisi gelsin, ya Hızr'ı göndersin!
Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
Şifâ hazînesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki: Her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O;
Vekîl-i harcın O; kâhyân, müdür-i veznen O;
Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O;*

Belanı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu!
İstenen neyse, elbette sonuç ona göredir,
İlahi iradenin sana zulmetmek ihtimali mi var?
“Çalış!” dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
Sonunda bir de “tevekkül” sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ özel hizmetçin iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini.
Birer birer yazıp tamamlayınca listesini;
Bütün işleri Rabbim görür: Vazifesidir...
Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir!
Çoluk çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
İşlerine bakan Allah değil mi? Keyfine bak!
Onun nimetler hazinesi kendi veznendir!
Havale et ne kadar masrafın olursa... Verir!
Silahı kullanan Allah, sınırı bekleyen O;
Erzak ve cephane bitivermiş değil mi? Ekleyen O!
Çekip kumandası altından ordu ordu melek;
Senin hesabına kâfirleri yere serecek!
Başın sıkıştı mı, yeterlidir senin o nazlı sesin:
“Yetiş!” de kendisi gelsin veya Hızır’ı göndersin!
Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
Şifa hazinesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk ona ait: Lalan, bacın, dadın O;
Vekilharcın O; kahyan, veznedarın O;
Alış seninse de, veriştin sorumlu olan O;

Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O;
Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O;
Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O;
Tabîb-i âile, eczacı... Hepsi hâsılı O.

Ya sen nesen? Mütevekkil! Yutulmaz artık bu!
Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu!
Hudâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ;
Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha?
Yehûd Üzeyr'e, Nasârâ Mesîh'e ibn'ul-lâh
Demekle unsur-i tevhîd olur giderse tebâh;
Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna?
Tevekkül öyle tahakküm demek mi Yezdân'a?
Kimin hesâbına inmiş, düşünmüyor, Kur'ân...
Cenâb-ı Hak çıkacak, sorsalar, muhâtab olan!
Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefîh,
Mükellefiyeti Allah'a eyliyor tevcîh!

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin,
Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin;
Sarılmadan en ufak bir işinde esbâba,
Muvaffakiyete imkân bulur musun acaba?
Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter!
Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!
"Kader" senin dediğin yolda şer'a bühândır.
Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrândır.
Kader ferâiz-i îmâna dahil... Âmennâ...
Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ.
Kader: Şerâiti mevcûd olup da meydanda,
Zuhûra gelmesidir mümkinâtın a'yânda.

Denizde savaş olacaktı... Gemin O, kaptanın O;
Veya ordu lazım olsa... Askerin, kumandanın O;
Köyün yasakçısı, şehrin de defterdarı O;
Ailenin hekimi, eczacı... Kısacası hepsi O.

Ya sen nesen? Güya tevekkül eden Müslüman! Yutulmaz artık bu!
Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu!
Hüdâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hüdâ;
Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete ha?
Yahudiler Üzeyr'e, Hristiyanlar İsa'ya Allah'ın oğlu
Deyince Allah'ın birliği inancı bozulup yok oluyor da;
Senin bu Allah'a tam anlamıyla ortak koşman nasıl bağdaşıyor
imanla?

Tevekkül böyle emir vermek mi demektir Allah'a?
Kur'an'ın kimin için indiğini hiç düşündüğü yok...
Sorsalar Kur'an'ın muhatabı Allah'tır diyecek!
Allah'ın bütün emirlerine savaş açan şu aşağılık yaratık,
Yükümlü olduğu şeyleri de ona havale ediyor.

Fakat görür de halini insan bu derbederin;
Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin;
En ufak bir işinde başvurmazsan gayeye ulaştıracak vasıtalara,
O işi başarmanın imkânı var mıdır acaba?
Ahmaklığın makul ölçüsünü de aşıyorsun, yeter!
Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!
Senin anladığın anlamda "kader" şeriata iftiradır;
Hele tevekkül anlayışın ziyan içinde ziyandır.
Kader imanının farzlarındandır... İnandık...
Fakat onda senin saptırdığın anlam yok.
Kader: Gerekli şartların oluşmasından sonra,
Ayan'da (1) olan mümkün şeylerin görünüp ortaya çıkmasıdır.

(1) Ayan: İslâm tasavvufunda bu kelime, Allah'ın ilminde sabit olan gerçeklikler anlamına gelmektedir.
Bunlar sonradan Allah'ın takdirine uygun olarak realite dünyasına çıkarlar, başka bir ifadeyle
gerçekleşirler.

Sadeleştirilmiş

Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhûl;
Biz ihtiyârımızın sûretindeniz mes'ûl.
Kader nedir, sana düşmez o sırrı istiknâh;
Senin vazîfen itâ'at ne emrederse İlâh.
O, sokmak istediğin şekle girmesiyle kader;
Bütün evâmiri şer'in olur bir anda heder!
Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i,
Bu bahsi men ediyor mü'minîne, boş yere mi?
Kader deyince ne anlardı dinle bak Ashâb:

Ebû Ubeyde'ye imdâda eylemişti şitâb,
Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk.
- Tereddüt etme sakın, çünkü vak'a pek mevsûk -
Târik-ı Şâm'ı tutup doğru "Surg"a indi Ömer.
Ebû Ubeyde hemen koştu almasıyle haber.
Halife, Hazret-i Serdâr'a "Nerdedir ordu?
Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu.
Ebû Ubeyde; "Vebâ var!" deyince askerde;
Tevâbi'yle Ömer durdu kalkacak yerde.
" Vebâya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?"
Muhâcirîn-i kirâmın soruldu hep re'yi.
Bu zümreden kimi; "Maksad mühim, gidilmeli" der;
"Hayır, bu tehlikedir" der, kalan Muhâcirler.
Halife böyle muhâlif görünce efkâr;
Çağırdu: Aynı tereddüdde buldu Ensâr'ı.
Dağıttı hepsini, lâkin sıkıldı... Artık ona,
Muhâcirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına
Mürâca'at yolu kalmıştı; sordu onlara da.
Bu fırka işte bilâ-kaydı-ı ihtilâf arada:
" Vebâya karşı gidilmek hatâ olur" dediler:

Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhûl;
Bizim sorumlu olduğumuz, kendi seçiminin ortaya çıkardığıdır.
Kader nedir, sana düşmez o sırrı araştırmak;
Senin görevin Allah ne emretmişse ona uymak.
O sokmak istediğin şekle girmesiyle kader,
Bütün emirleri bir anda yok olup gider şeriatin!
Yoksa niçin Allah'ın sevgili Peygamberi,
Bu konuyu yasaklıyor mü'minlere, boş yere mi?

Kader deyince Ashab (1) ne anlardı dinle bak:
Halife Ömer, bir tarihte, maiyetindeki askerle
Yardıma koşmuştu Ebu Ubeyde'ye. (2)
- Tereddüt etme sakın, çünkü olay tamamen belgeli -
Ömer Şam yolunu tutup doğru "Surg"a (3) indi,
Ebu Ubeyde haber alır almaz hemen koştu.
Halife, başkomutana "Nerededir ordu?
Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu.
Ebu Ubeyde askerde veba olduğunu söyleyince;
Ömer adamlarıyla birlikte durdu, ilerleyecek yerde.
"Vebaya karşı gitmek mi, gitmemek mi iyi?"
Diye muhacirlerin (4) büyüklerinin sordu fikrini.
Bunlardan bazıları: "Maksat mühim, gidilmeli" der;
"Hayır, bu tehlikelidir" der, kalan muhacirler.
Halife böyle birbirinden farklı görünce fikirleri;
Çağırdı: Aynı tereddütte buldu Ensar'ı (5)
Dağıttı hepsini, lakin sıkıldı... Artık ona,
Kureyş muhacirlerinin yaşlı olanlarına
Başvurmak yolu kalmıştı; sordu onlara da.
Bu grup, görüş ayrılığı olmaksızın aralarında:
"Vebaya karşı gitmek hata olur" dediler.

(1) Ashab: Hz. Peygamber'in zamanında yaşamış ve onun sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar.

(2) Ebu Ubeyde: İslamiyet'i ilk kabul edenlerden ve yaşarken cennetle müjdelenenlerdendir. Hz. Eubekir'in halifeliği zamanında Bizanslılara karşı Suriye'de savaşan İslâm ordularının komutanlığını yaptı. Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Suriye orduları baş komutanlığına getirildi. Suriye'de meydana gelen bir veba salgını sonucu 639 yılında vefat etti.

(3) Surg: Şam ile Tebuk arasında hac yolu üzerinde bulunan bir yer.

(4) Muhacir: Mekkeli müşriklerin zulmü yüzünden Hz. Muhammed'in (s.a.v.) emriyle Mekk'e'den Medine'ye göç eden Müslümanlara "göç eden" anlamında Muhacir denmiştir.

(5) Ensar: Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Mekkeli Müslümanlarla birlikte Medine'ye hicreti sırasında muhacirleri dostlukla karşılayan Medine'deki Evs ve Hazrec kabilesine mensup Müslümanlara "yardımcılar, koruyucular" anlamında Ensâr denmiştir.

“ Yarın dönün!” diye Ashâb’a emri verdi Ömer.
Ale’s-seher düzülürken cemâatiyle yola,
Ebû Ubeyde çıkıp: “Yâ Ömer, uğurlar ola!
Firârınız kaderu’l-lâhtan mıdır şimdi?”
Demez mi, Hazret-i Fârûk döndü: “Doğru, dedi,
Şu var ki bir kaderu’l-lâhtan kaçarken biz,
Koşup öbür kaderu’l-lâha doğru gitmedeyiz.
Zemîni otlı da, etrâfı taşlı bir derenin
İçinde olsa deven yâ Ebâ Ubeyde, senin;
Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen,
Ya öyle yapmıyarak otlı semte çektiirsen,
Düşün; Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?”
Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zâhir,
Hemen rivâyete başlar hadîs-i tâûnu (*)
Ebû Ubeyde tabî’i susar duyunca bunu.
Muhâcirîn-i Kureyş’in, kibâr-ı Ashâb’ın,
Şerâtin koca bir rûknü: İbn-i Hattâb’ın:
Kader denince ne anladı hepsi, anladın a!...
Utanmadan yine kalkışma Hakk’a bühtâna

Tevekkülün, hele ma’nâsı hiç de öyle değil.
Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil.
Nihâyet oynıyarak dîne en rezîl oyunu.
Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu!
Yazık ki: Çehre-i memsûha döndü çehre-i din:
Bugün kuşatmada İslâm’ı bir nazar: Nefrin.
Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele,
Nasıl uyuttunuz efkârı, bilsem, ey hazele?

(*) “İzâ semi’tüm bi’t-tâun bi-ardın felâ tedhulû aleyhi ve izâ vakaa ve entüm bi-ardın felâ tahrücû firâren minhu.” Hadîs-i Şerîf.

“ Yarın dönün!” diye Ashab’a emri verdi Ömer.
Sabah erkenden düzülürken adamlarıyla yola,
Ebu Ubeyde karşısına çıkıp: “Ya Ömer, uğurlar ola!
Allah’ın kaderinden mi kaçıyorsunuz şimdi?”
Demez mi, Hazret-i Ömer döndü: “Doğru, dedi,
Şu var ki Allah’ın bir kaderinden kaçarken biz,
Koşup Allah’ın öbür kaderine doğru gitmekteyiz.
Zemini otlu da, etrafı taşlı bir derenin
İçinde olsa deven ya Ebâ Ubeyde senin;
Tutup da onları bir yalçın kayalık yerde dolaştırırsan,
Veya öyle yapmayarak bir otlığa çektiirsen,
Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?”
Ömer bu sözü söylerken İbn-i Avf (1) oraya gelir,
Hemen veba hadisini rivayet etmeye başlar (*)
Ebu Ubeyde tabii bunu duyunca susar.
Kureyş Muhacirlerinin, Ashab’ın büyüklerinin,
Şeriatın koca bir direği olan Hazret-i Ömer’in
Kader denince anladığı neydi, gördün ya!..
Utanmadan yine Allah’a iftiraya kalkışma.

Hele tevekkülün anlamı hiç de öyle değil.
Yazık ki, beyni örümcekli bir yığın cahil,
Sonunda oynayarak dine en rezil oyunu,
Ne yapıp ettiler, bu hâle getirdiler onu!
Yazık ki, dinin çehresi tanınmayacak bir hale geldi;
Kuşatıyor bugün lânetleyici bir bakış İslâm’ı.
Tevekkülü böyle kötü bir şekle sokmak için,
Kafaları nasıl uyuşturdunuz, bir anlayabilsem, ey yüzsüzler?

(1) *Abdurrahman İbni Avf*: İlk müslümanlardan ve ölümünden önce cennetle müjdelenenlerdendir. 652 yılında vefat etmiştir.

(*) “Veba olan yere girmeyin, veba olan yerde iseniz çıkmayın.” Hadis-i Şerif.

Nasıl durur aceb alnında şer'-i ma'sûmun.
Bu simsiyâh izi hâlâ o levs-i meş'ûmun?
Tevekkül öyle yaman bir şîâr-ı imandı.
Ki kahramân-ı fezâil denilse şâyandı.
Yazık ki: Rûhuna zerk ettiler de meskeneti:
Cüzâma döndü, harâb etti gitti memleketi!
Tevekkül olmasa kalmaz fazîletin nâmı...
Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı;
O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir
Zamân içinde tecellîsi hangi sâyededir?
Bu müddetin ne ki akvama nisbeten hükmü,
Bin inkılâba yetişsin?.. Bu hiç görülmüş mü?
Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı
Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı!
Zalâm-ı şirki yarıp fıskırınca dîn-i mübîn.
Yayıldı sine-i Bathâ'ya bir hayât-ı nevîn.
Bu inkılâbı henüz rûhu duymadan Garb'ın,
Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın!
Dayandı bir ucu tâ Sedd-i Çin'e; diğer ucu,
Aşıp bulut gibi, binlerce yükselen burcu,
Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine.
Hicâz'ı Çin'i düşün nerde? Nerededir Pirene!
Nedir bu hârikanın sırrı? Hep tevekküldür:
Ki i'timâd-ı zaferden gelen tahammüldür.
Tevekkül olmaya görsün yürekte azme refik;
Durur mu şevkine pervâne olmadan tevfik?
Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine:
"Bütün serâiri kalbin ihâta etse, yine,
Danış sahâbene dünyâya âid işler için;

Acaba masum şeriatın alnında hâlâ,
O uğursuz lekenin bu simsiyah izi nasıl durmakta?
Tevekkül öyle yaman bir iman alâmetiydi
Ki ona faziletlerin en üstünü dense yaraşırdı.
Yazık ki, rûhuna aşıladılar da miskinliği,
Bir nevi cüzam mikrobu gibi harâb etti memleketi!
Tevekkül olmasa kalamaz faziletin adı...
Getir hayaline bir kere İslâm'ın ilk devrini:
O sonsuz gelişmenin yarım asırlık bir
Zaman içinde ortaya çıkması hangi sayededir?
Kavimlerin hayatına oranla bu sürenin ne hükmü var ki,
Böyle bir devrim için yeterli olsun?.. Bu hiç görülmüş mü?
Zaman içinde zaman olmasını mümkün görmedikçe,
İnsan hayretlere düşmekten kendini kurtaramaz, buna bakıp da.
Küfrün karanlığını yarıp fişkirınca İslâm dini,
Mekke'nin bağrında yeni bir hayat yeşerdi.
Bu devrimi henüz ruhu duymadan Batı'nın,
Dünyayı kuşattı kuvveti bir avuç Arab'ın!
Dayandı bir ucu ta Çin Seddine: diğer ucu,
Aşıp bulut gibi, yükselen binlerce burcu,
Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine.
Hicaz'ı, Çin'i düşün nerde? Nerededir Pirene! (1)
Nedir bu hârikanın sırrı? Hep tevekküldür:
Ki zafere inanmaktan gelen dayanma gücüdür.
Tevekkül yürekte azme yoldaş olduğunda;
Allah'ın yardımı yürekteki ateşli istek etrafında pervane olmaz mı:
Cenab'ı Hak ne diyor bak, Ekrem Peygamberine:
"Kalbin bütün sırları biliyor olsa da, yine,
Danış arkadaşlarına dünyaya ait işler için:

(1) *Pirene: İspanya'da bir dağ. Burada şair, müslümanların, İspanya'yı ele geçirmelerine ve İslâm'ın oralara kadar yayılmasına işaret etmektedir.*

*Rahîm ol onlara... Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin.
Hatâ ederseler aldırma, afvet, ihsân et;
Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufrân et.
Verip karârı da azm eyledin mi... Durmıyarak
Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." (*)*

*Demek ki: Azme sarılmak gerek mebâdide;
Yanında bir de tevekkül o azmi te'yide.
Hülâsa, azm ile me'mûr olursa Peygamber;
Senin hesâbına artık, düşün de bul, ne düşer!
Şerâatin ikidir en muazzam erkânı;
Kimin ki öyle müzebzeb değildir îmânı;
Ayırmaz onları, bir addedip tevessül eder.
Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder.
Ne din kalır, ne de dünya bu anlaşılmazsa...
Hem anlayın bunu artık, hem anlatın nâsa.
Bu anlaşılmalı... Yâhud uzat bacaklarını,
Pamuklu şilteyi buldun mu, anma hiç yarını!
Ne olsa, pufla yataktan açılma tek bir adım;
İçin sıkıldı mı, gelsin boğuk boğuk "Bakalım
Cenâb-ı Hak ne yapar?" virdi yorgan altından!
Cenab-ı Hak ne yapar, bilmiyor musun o zaman:
Araştırır "Bakalım bir, kulum ne yaptı?" diye...
Kıvr da şilteyi öyleyse bak ilerlemeye.*

*Senin şu hâlini Sa'di ne hoş hikâye eder..
İşittiğin olacaktır ya... Neyse, dinleyiver:
Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar.*

(*) Esteizü billah: "Fa'fü anhum ve's-tagfir-lehum ve şâvirhüm fil-emri fe-izâ azemte fetevekke'l-Allah."

Onları esirge... Çünkü sen esirgeyen bir ruhsun.
Hata ederlerse aldırma, bağışla, iyilikte bulun;
Sonra da hepsinin bağışlanması için duada bulun.
Kararını verip de azm eyledin mi... Durmayarak
Cenab-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." (*)

Demek ki her işin başında azme sarılmalıdır;
Bunun yanında bir de onu destekleyen tevekkül bulunmalıdır.
Kısacası, Peygamber bile azmetmekle emrolunmuşsa;
Düşün de bul artık, ne düşer senin hesabına!
Bu ikisi Şeriat'ın en büyük direkleridir;
Bozulmamış, sağlam bir imana sahip onlar,
Bunları ayırmaz, bir kabul edip ikisine de sarılır..
Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder.
Ne din kalır ne de dünya, bu anlaşılmazsa...
Hem anlayın bunu artık, hem anlatın halka.
Bu anlaşılmalı... Yahut uzat bacaklarını,
Pamuklu şilteyi buldun mu, anma hiç yarını!
Ne olursa olsun, pufila yataktan açılma tek adım;
İçin sıkıldı mı, gelsin boğuk boğuk: "Bakalım
Cenab-ı Hak ne yapar?" sözleri yorgan altından!
Cenab-ı Hak ne yapar o zaman, bilmiyor musun?
Araştırır: "Bakalım bir, kulum ne yaptı?" diye...
Topla da şilteyi öyleyse bak ilerlemeye.

Senin şu hâlini Sa'dî (1) ne hoş hikâye eder...
İşitmiş olacaksın ya... Neyse, dinleyiver:
Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar,

(*) "Onları affet; onlar için bağışlanma dile; iş hakkında onlara danış. Bir kere de karar verdin mi Allah'a güven..." (Al-i İmran Sûresi'nin 159. ayetinin bir kısmı)

(1) Sa'dî: 1213-1292 yılları arasında yaşamış, Bostan ve Gülistan adlı şaheserleriyle tanınmış ve M. Akif'in kendisinden çok etkilendiğini ifade ettiği İranlı şair Şeyh Sa'dî-i Şirâzi.

Arar nasîbini; avdette kırdı akşamlar.
Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça
Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca.
Herif ağaçta iken bir iniltidir, işitir..
Bakar ki: Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.
Zavallı, pösteki olmuş, bacak yok işliyecek;
Boğazsa işlemek ister... Ne yapsın... İnliyecek!
Biraz geçince, kavî dişlerinde bir ceylân,
İner yakındaki vâdiye karşıdan arslan.
Yukarda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi;
Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi!
Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına;
Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına;
Doyar efendisinin artığıyla, sonra yatar.
Herif düşünmeye başlar eder de hâlê nazâr:
"Cenab-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki:
Açım! demekle amel-mânde bir topal tilki,
Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmeli...
O halde çekmeli insan çalışmadan elini.
Değer mi koşmaya akşam sabah, yalan dünya?
Dolaşmıyan dolaşandan akıllı... Gördün ya:
Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok!
Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok.
Yazık bu âna kadar çektiğim sıkıntılara!..."

Sabâh olunca, herif dağ başında bir mağara
Tasarlayıp, ebedî'tikâfa niyyet eder.
Birinci gün bakılır: Yok ne bir gelir, ne gider!

Arar nasîbini; dönüşte kırdâ akşamlar.
Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça
Görür ki: Yerde yatılmaz, hemcî çıkar ağaca.
Herif ağaçta iken bir inilti, iştir...
Bakar ki: Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.
Zavallı, pösteki olmuş, bacak yok işliyecek;
Boğazsa işlemek ister... Ne yapsın... İnliyecek!
Biraz geçince, kuvvetli dişlerinde bir ceylân,
İner yakındaki vâdiye karşıdan arslan.
Şimdi çıkmaz olur, ağaçtaki yolcunun nefesi;
Tabîatiyle durur hasta tilkinin de inlemesi!
Yiyip avını arslan, dalınca ormanına;
Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına;
Doyar efendisinin artığıyla, sonra yatar.
Adam bu duruma bakar da düşünmeye başlar:
“Cenab-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki:
Açım! deyince güçten düşmüş bir topal tilki,
Ayağına gönderiyor rızkın en mükemmeli...
O halde insan çalışmaktan çekmeli elini.
Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya?
Dolaşmayan dolaşandan akıllı... Gördün ya:
Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok!
Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok.
Yazık bu zamana kadar çektiğim sıkıntılara!...”

Sabah olunca, adam dağ başında bir mağara bulur,
Orada ömrünün sonuna kadar i'tikâf (1) niyet eder.
Birinci gün bakınır, ne gelen ne giden var!

(1) *İ'tikâf*: Bir camide veya mukaddes bir mekânda, özellikle de Harem-i Şerif'de kapanıp gece gündüz ibadetle meşgul olmak.

*İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür;
Üçüncü gün uyusuk bir sinek olur büzülür.
Ölüm mü, uyku mu her neyse âkıbet uzanır;
Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır:
"Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin!
Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin?
Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak,
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak."*

*Ömer, tevekkülü elbet bilirdi bizden iyi...
Ne yaptı "biz mütevekkilleriz" diyen kümeyi?
Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek.
Demek: Tevekkül eden, önce mutlaka ekecek;
Demek: Tevekküle pek sığmıyormuş, anladın a,
Sinek düşer gibi düşmek şunun bunun kabına.
Bakin ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni:
Hurâfeler bürümüş en temiz menâbi'ini.
Değil hakaiki şer'in, bugün, bedîhiyyât
Bilâ-münâkaşa, ikrâr olunmuyor... Heyhât!
Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp artık;
Havâssı maskara yaptık, avâmı aldattık.
Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kurduk;
Nebî'ye atf ile binlerce herze uydurduk!
O hâli buldu ki cür'et: "Yecûzu fi't-tergîb..." (*)
Karâr-ı erzeli fetvâ kesildi!.. Hem ne garîb,
Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var!
Sevâbı var mı imiş, bir zaman gelir, anlar!*

(*) İbadete teşvik maksadıyla olursa hadis uydurmak caizdir manâsına!

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür;
Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür.
Ölüm mü, uyku mu her neyse sonunda uzanır;
Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır:
“Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin!
Niçin yatıp kötürüm tilki olmak istersin?
Elin kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak,
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.”

Ömer tevekkülü elbette bizden iyi bilirdi...
Ne yaptı, “biz tevekkül ediyoruz” diyen kümeyi?
Dağıttı, kamçıya kuvvet, “gidin, ekin” diyerek.
Demek, tevekkül eden önce mutlaka ekecek;
Demek, tevekküle pek sığmıyormuş, anladın a,
Sinek düşer gibi düşmek şunun bunun kabına.
Bakın ne hale getirmiş ki cehaletimiz dini:
Hurafeler bürümüş en temiz kaynaklarını.
Bugün şeriatin temel doğrularını bir yana bırakın, ne yazık,
İsbatı gereksiz apaçık doğrularını bile tartışmasız kabul eden yok.
Kitâb’ı, Sünnet’i, İcmâ’ı (1) kaldırıp artık;
Alimleri maskara yaptık, halkı aldattık.
Yıkıp şeriatı, bambaşka bir bina kurduk;
Peygamber’e dayandırarak binlerce saçmalık uydurduk!
Cesaret o dereceye vardı ki. “Yecûzu fi’t-tergib...” (*)
Yolundaki soytarıca bir görüş fetva sayılır oldu!... Hem ne garip,
Yalandan hadis uydururken sevab uman bile var!
Sevabı var mı imiş, bir zaman gelir, anlar!

(1) *Kitap, sünnet ve icmâ: Sırasıyla Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) söz ve davranışları ve İslâm alimlerinin Kur'an ve sünnetten yola çıkarak verdikleri ortak hükümler.*

(*) *İbadete teşvik maksadıyla olursa hadis uydurmak caizdir manâsına!*

Cihânı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..." ()
İşitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe:
Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor;
Sıklımadan da "sevâb işledim" deyip duruyor!
Düşünmedin mi girerken şeriatin kanına?
Cinâyetin kalacak zanneder misin yanına?
Sevâb ümîd ediyor ha! Deyin ki nâmerde:
"Sevâbı sen göreceksin huzûr-i mahşerde!
Tepende gezdirecek ra'd-ı intikâmını Hak,
Ki yıldırımları beyrinde kaynayıp duracak.
Yakandan inmiyecek dest-i kahrı hüsrânın...
Nasıl iner ki, önünden kaçıp da nîrânın,
Civâr-ı nûr-i nübüvvette mültecâ bulsan;
Bu türlü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan;
Şu izdihâmın elinden - ki belki bir milyar
Nüfûs-i hâsiredir - kaçmak ihtimâlî mi var?
Bugün fesâdına kurbân olan zavallıların
Vebâli boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti idlâl edip sefîl etmek?
Kolay mı dîni hurâfât içinde inletmek?
Niçin Kitâb-ı İlâhî'yi pâyimâl ettin?
Niçin şeriâtî murdâr elinle kirlettin?
Çıkıp tepinmeye yok muydu, başka bir sâha?
Nedir bu salladığın çifte, Kâ'betullâh'a?
Herif! Şu millet-i ma'sûmeden ne isterdin,
Ki doğru yol diye tutun, dalâli gösterdin!"*

(*) "Kim benim ağızımdan bile bile bir hadis uydurursa varacağı yer Cehennemdir" meâlindeki hadis-i şerif.

Cihanı titretiyorken "Men kezebe..." (*) haykırışı,
İşitmiyor mu nedir, bir bakın şu edepsiz:
Peygamber'in temiz dilinden yalanlar uyduruyor;
Sıklmadan da "sevab işledim" deyip duruyor!
Düşünmedin mi girerken şeriatin kanına?
Cinayetin kalacak zanneder misin yanına?
Sevab ümit ediyor ha! O alçağa şöyle deyin:
Mahşerde Allah'ın huzurunda sevabı sen göreceksin!
Allah'ın intikamı tepende gürleyecek,
Ki yıldırımları beyninde kaynayıp duracak...
Acının kahredici eli yakandan inmeyecek...
Nasil iner ki, kaçıp da ateşlerin önünden,
Peygamber'in nurlu çevresine sığınacak olsun;
-Bu türlü kurtuluş imkânı yok ya- Kurtulsan;
Şu kalabalığın elinden -ki belki bir milyar
Perişan insandır- kaçmak ihtimali mi var?
Bugün bozgunculuğunun kurbanı olan zavallıların
Vebali boynuna yüklenmesin mi yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti doğru yoldan çıkarıp sefil etmek?
Kolay mı dini hurafeler içinde inletmek?
Niçin Allah'ın kitabını ayaklar altına aldın?
Niçin şeriatı murdar elinle kirlettin?
Çıkıp tepinmeye yok muydu başka bir saha?
Nedir bu salladığını çifte, Allah'ın Kâbe'sine?
Herif! Şu suçsuz milletten ne isterdin,
Ki doğru yol diye tuttun, yanlış yolu gösterdin!"

(*) "Kim benim ağzımdan bile bile bir hadis uydurursa varacağı yer cehennemdir" anlamındaki hadis-i şerif.

Zavallı çırpınıyor boyladıkça hüsrânı...
Kenâra kaçmaya olsaydı bâri dermânı.
Yazık ki çıkmak ümidîyle kalkarak ayağa,
Kimıldadıkça gömülmekte büsbütün batağa!
Zaman zaman bakıp etrâfa dış gıcırdattı;
Muhîti, çünkü, yürürken o muttasıl battı!
Fakat bugün acınır bir nazarla bakmakta:
Omuzda, çünkü, batak şimdi, cansa gırtlakta.
Henüz gömülmedi bîcârenin cılız boyunu;
Koşup halâs ediniz bârî son deminde onu.
Fakat, halâsı için en emin tarîkı tutun;
Şu pis bataklıkta bir kerre mahvedin, kurutun.
Kolay değil bu da, lâkin, büyük vukûf ister;
Düşünce yoksulu, zıpcıktı müctehidler eğer,
Dalarsalar o rezîl ictihâda bermu'tâd;
Olur zavallının âtîsi büsbütün berbâd!

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü,
Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü:
Ki davranıp o tufeylânı ansızın koğacak
Olursa kurtulacak belki... Yoksa, bit boğacak!
Eğer vücûdunu bir parçucık gözetseydin;
Eğer tehâret-i vicdâna dikkat etseydin;
Bu hâle gelmeye kalmazdı orta yerde sebep.
Batak da, bit de o murdar atâletinden hep!

Zavallı milletin idrâki târumâr olalı:
Muhîti ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı;
Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine,
Zirâ'at olsa da... Âdem nebî usûlü yine!

Zavallı çırpınıyor boyladıkça yokluğu...
Kenara kaçmaya olsaydı bari dermanı.
Yazık ki çıkmak ümidiyle kalkarak ayağa,
Kımıldadıkça gömülmeğe büsbütün batağa!
Zaman zaman bakıp etrafa dış gıcırdattı;
Çünkü etrafındakiler yürürken o devamlı battı!
Fakat bugün acınacak bir bakışla bakmakta:
Çünkü bataklık omuzda, cansa gırtlakta.
Henüz gömülmedi biçarenin cılız boynu;
Koşup kurtarınız bari son anında onu.
Fakat kurtuluşu için en güvenli yolu tutun;
Şu pis bataklığı bir kere yok edin, kurutun.
Lâkin bu kolay değildir, derin bilgi ve birikim ister;
Düşünce yoksulu, zıpcıktı müçtehitler (1)
Dalarlarsa her zamanki rezil içtihatlarına eğer;
Zavallının geleceği büsbütün berbat olur!

Keneden daha iğrenç öbek öbek haşere,
Milletin vücudunu öyle bir kapladı ki son günlerde,
Davranıp da o asalakları ansızın kovacak
Olursa kurtulacak belki... Yoksa bit boğacak!
Eğer vücudunu bir parçacık gözetseydin,
Eğer vicdan temizliğine dikkat etseydin,
Bu hale gelmeye kalmazdı orta yerde sebep.
Batak da, bit de o murdar tembelliğinden hep.

Zavallı milletin kavrama gücü perişan olalı,
İlim çevresine giren yok, teknoloji diyarı kapalı.
Sanayinin adı batmış, ticaret öylesine.
Ziraat olsa da... Adem Peygamber usûlü yine!

(1) *Müçtehit*: Ayet ve hadisler temelinde kıyaslamalar yaparak ve önceki bilgilerin görüşlerini inceleyerek, ortaya çıkan ve hakkında açık bir hüküm bulunmayan yeni problemler hakkında dine uygun bir hükme varabilen derin bilgi sahibi âlim. Böyle bir hükme varmaya da "içtihat" denir.

Sadeleştirilmiş

*Hülâsa, hepsi çalışmak, yorulmak istiyecek.
Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek.
O yoksa, hangi vesîleyle biz ilerliyelim?
Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim,
Ne tatlı şey! Buna bir çâre yok mu? Hah! Bulduk:
Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk,
Birer kadeh biradan sonra davranır erken,
Omuzlayıp kıranız bâb-ı ictihâdı hemen.
Kırılmadan açılır şey değil, kilit müdhiş!
Gelin, omuzluyalım... Bir omuzlamaktadır iş.
Cesâretin medenî şekli işte böyle olur;
Uzun düşünmeye gelmez, karârımız bozulur.
Şüveys'i yardı herif... Akdeniz'le Şab denizi
Bitişti. Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi
Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le,
Kucaklaşır medenîyyetle din tamâmiyle,
Süveys'in ağzına heykel nasıl dikilmişse,
Bekâ-yı nâmını te'yîd için "dö Lesseps"e;
Bizim de hakkımız elbette, ictihâdı yaran
Kanal boyunca birer heykel istemek o zaman!*

*Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk,
Yamaklarıyla beraber ki hepsi kalkuyruk,
Utanmadan çıkıyor, ictihâda kalkışıyor!
Bu hâle karşı tahammül hakikaten pek zor.
Harîmi şer'-i mübînin ahır değil... Oradan
Çekil de kendine bir sâha bul, behey nâdan!
Kilitli bir kapı var orta yerde anlasana:
Harem-sarây-ı şerî'at değil dalan dalana.
Nasıl ki her kapının ayrı bir anahtarı var,*

Kısacası, hepsi çalışmakla, yorulmakla olacak,
Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek.
O yoksa, hangi vasıtayla biz ilerleyelim?
Sıkıntısız fen adamı, üzüntüsüz âlim,
Ne tatlı şey! Buna bir çare yok mu? Hah! Bulduk:
Tokatlıyan'da (1) yarın toplanır beş altı kopuk,
Bir kadeh biradan sonra davranır erken,
Omuzlayıp kırarız içtihat kapısını hemen.
Kırılmadan açılır şey değil, kilit müthiş!
Gelin omuzlayalım... Bir omuzlamaktadır iş.
Cesaretin medeni şekli işte böyle olur;
Uzun düşünmeye gelmez, kararımız bozulur.
Süveyş'i yardı herif... Akdeniz'le Kızıldeniz
Bitişti. Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi
Tasarı halinden çıkarıp gerçekleştirsek eğer,
Medeniyetle din tamamıyla kucaklaşır.
“De Lesseps'in (2) adını yaşatmak için
Süveyş'in ağzına nasıl heykel dikilmişse;
Bizim de içtihadı yaran kanal boyunca
Birer heykel istemek hakkımız olur o zaman!

Bakin ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk,
Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuşuk,
Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor!
Bu hâl karşısı tahammül gerçekten pek zor.
Şeriatın kutsal yurdu ahır değil... Oradan çekil,
Ve kendine başka bir yer bul, behey cahil!
Anlamıyor musun, karşısında kilitli bir kapı var;
Kutsal şeriat sarayı her gelenin gireceği yer değildir.
Nasıl ki her kapının ayrı bir anahtarı var,

(1) Tokatlıyan: İstanbul, Beyoğlu'nda devrin ünlü otellerinden biri. Burada otelin barı kastedilmektedir.

(2) De Lesseps: Süveyş kanalının açılmasına öncülük eden Fransız devlet adamı Ferdinand Marie de Lesseps (1805-1894)

Onun da var. Bunu idrâk eder birinci nazar.
Nedir mi? Anlatayım: Sizde olmıyan irfan.
Biraz hayâ edin öyleyse şaklabanlıktan!
Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, amma
Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder "ulemâ".
Evet, şerâiti mevcûd olunca insanda;
Ne kaldı men'edecek ictihâdı, meydanda?
İle'l-ebed yetişir müctehid bu ümmetten;
Şu var ki: Çıkmalı ferdâ-yı nûra zulmetten.
Kıyâs-ı fâside bir kerre eyleyin dikkat:
Süveyş'i açtı herif... Doğru... Neyle açtı fakat?
Omuzlamakla mı? Heyhât! Öyle bir fenle,
Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsîle.
Düşünmüyor bu kopuklar ki: Müctehid geçinen
Zamânının olacak muktedâsı irfânen.
Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı sağlam anlıyacak;
Hilâfı yoklayacak, ihtiyâcı kolliyacak.
Ne ictihâdı yapar, yoksa, bir alay - zimmi
Kadar nasîbe-i fikhîsi olmayın - ümmî?
Kuzum, eşek nalı yapsan: Bir usta çingenenin
Yanında uğraşacaksın, başında mengenenin.
Peki! Liyâkat-i fîrîsi âdemin sâde,
Kifâyet eylemiyorken bu en hasîs işde,
Ya ictihâda nasıl kalkıyor bu sersemeler?
O ictihâda ki: Dünyâ kadar ulûm ister!
Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe;
Kalır selâmet-i millîyyemiz öbür gelişe!
Neden vezâifi taksime hiç yanaşmıyoruz?
Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz,
Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz!

Onun da var. Gören bir göz ilk bakışta anlar.
Nedir mi? Bu anahtar derin bilgidir, ama o da sizde yok!
Biraz utanın öyleyse şaklabanlıktan!
Kapı “kara cahil dahiler” için kilitlidir,
Ama âlimler kıyamet gününe kadar içtihat eder.
Evet, insanda şartları mevcut olunca,
Ne kaldı içtihadı engel olacak ortada?
Bu ümmetten sonsuza dek müçtehit yetişir;
Ama önce bu karanlıktan aydınlık bir yarına çıkması gerekir.
Şu yanıltıcı benzetmeye bir kere dikkatle bakın:
Süveyş’i açtı herif... Doğru... Fakat neyle açtı?
Omuzlamakla mı? Hayır! Öyle bir teknolojiyle,
Ki bir ömür harcamış onu elde etmeye.
Bu kopuklar düşünmüyorlar ki müçtehitliğe kalkan kişi,
İlimde devrinin otoritesi sayılacak bir kişi olmalıdır.
Kitab’ı, Sünnet’i, İcmâ’ı sağlam anlamalıdır.
Aykırı görüşleri incelemeli, ihtiyaçları göz önüne almalıdır.
Yoksa nasıl içtihat yapar bir alay karacahil kişi,
Ki bunların yok bir yahudi ya da hristiyan kadar İslâm
hukukundan nasibi?

Kuzum, eşek nalı yapsan, bir usta çingenenin
Yanında uğraşacaksın, başında mengenenin.
Peki! Yalnızca doğuştan gelen yetenekler,
Bu en basit işte bile yeterli olmuyorken,
Ya içtihadı nasıl kalkışıyor bu sersemler?
O içtihadı ki: Bir sürü ilimde uzmanlık ister!
Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe;
Kalır milletimizin kurtuluşu dünyaya öbür gelişe!
Neden iş bölümü yapmaya hiç yanaşmıyoruz?
Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz,
Öbür gelişte de mümkün değil kurtuluşumuz!

(1) İcmâ: İslâm müçtehitlerinin üzerinde birleşmiş oldukları dini hükümler.

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz.
İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere;
Ne var, ne yok, bilelim, hiç değilse, bir kerre.
Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakih;
Sular karardı mı pek yosma bir edib-i nezih;
Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu;
Bakarsın: Ertesi gün ictihâda pey vurdu!..
Hülâsa bûkalemun fîtratında züppelerin
Elinde maskara olduk... Deyin de hükmü verin!

Fakat bu maskaralıklar devâm edip gitmez
“Adam benim neme lâzım!” demekle iş bitmez.
Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın,
Ağırca alması, bir fîmedir ki, suddîkın:
Cenâb-ı Hakk’a sığınmış o heybetiyle, Ömer (*)
Emîn olun, bizi me’yûs eden felâketler,
Vazife hissine bigânelik belası bütün.
Küçük, büyük “ne vazîfem!” desin de iş yürütün!
O hâle geldi ki millet vazîfesizlikten:
Vazîfe hissi de kâfi değil, bugün, cidden.
Evet, onun daha fevkinde ihtiyâc artık...
O ihtiyâc ise: Milletçe bir fedâkârlık.

Şu fıkrasıyle hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ,
Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma’nâ;
“Delik deşik evinin, bir zavallı hâne-harâb,
Görür de hâlini, her gün eder şu yolda hitâb:
“Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden âgâh;

(*) Kâne Ömer İbnü'l-Hattâb yekulü: “Eşkû ilallahi min tecellüdi zındîkân ve betâeti suddîkân.”

Yazık, yazık ki bu yüzdendir bütün felaketimiz.
İşinin ehli olanlar kimse çıksın orta yere;
Bir kere, ne var ne yok bilelim hiç değilse.
Sabahleyin filozof bozuntusu, ikindi üstü İslâm hukukçusu;
Pek yosma ve katıksız bir edib olur akşam oldu mu!
Yarın tarihçi, öbür gün siyasetin kurdu;
Bakarsın ertesi gün içtihadı pey vurdu!.. (1)
Kısacası, bukalemin yaratılışlı züppelerin
Elinde maskara olduk... Deyin de hükmü verin!

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez.
“Adam, benim neme lazım!” demekle iş bitmez.
Dosdoğru olan insanların, yalancıların sahte yiğitlik gösterisinden
Çekinin de pasif kalması öyle bir fitnedir ki bundan:
O heybetiyle Cenab-ı Hakk’a sığınmıştı Ömer. (*)
Emin olun bizi ümitsizliğe sevk eden felaketler,
Hep sorumluluk duygusuna yabancı oluşumuzdan.
Herkesin “bana ne!” dediği yerde nasıl iş yapılabilir?
O hale geldi ki millet sorumsuzluktan:
Sorumluluk duygusu da yetmez bugün gerçekten.
Evet, bugün bize gerekli olan bundan daha fazlasıdır,
Ve bu da milletçe gösterilecek fedakârlıktır.

Şu hikâyesiyle gerçekten yüce Mevlânâ (2),
İbret bakışına açmıştır cihan kadar manâ:
“Evi perişan bir zavallı, delik deşik haline evin
Bakar da şöyle dermiş her gün:
“Yıkılma ha, bana önceden haber vermeden,

(1) *Pey vurmak*: Açık artırmaya çıkarılan bir eşyayı satın alabilmek için fiyat vermek. Burada müçtehitlik iddiasına kalkışmak anlamında kullanılmıştır.

(*) *Hız Ömer der ki*: “Zındıkların atılacağından ve siddıkların gevşekliğinden Allah’a sığınırım.”

(2) *Mevlânâ*: 1207-1273 tarihleri arasında yaşamış, Mevlevî tarikatının kurucusu ve Mesnevî adlı tasavvufî eseri ile tanınan Mevlana Celaleddin-i Rûmî.

Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'azallâh!"
Bu hasbihâl ile yıllar gelir, geçer... Derken,
Gelir bakar ki bir akşam: O âşiyân-ı kühen
Yıkılmış, altına almış zavallı âileyi!
Görünce karşıdan âdemceğiz bu hâileyi,
Yığınla taş kesilen yurdunun harâbesine
Döner de der ki: "Meğer aldanırmışım, desene!
Ne oldu bunca niyâzım, ey âşinâ-yı kadîm?
Çocukların olacakken ben oldum işte yetîm!
Sakın yıkılma haber vermeden demez miydim
Bu muydu senden, o zâlim bu muydu ümmîdîm,
Hukûku, ahdi gözetmek nedir, sakın bilme!
Yazık, yazık sana sarf ettiğim emeklerime!.."
O taş yığınları bir hâtîfi lisân olarak;
Zavallı ademe der: "Haksız infîâli bırak!
Geçip de karşıma feryâd eder misin şimdi?
Haber mi vermedim, amma kulak veren kimdi!
Duvarlarımda yarık sandığın ağızlardan,
Birer zebân-ı tezallüm uzattım, ey nâdan!
Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen,
Ziyâde söyleyemezdim, susardım artık ben!..."

Hikâye halîmizin aynudur, değil mi? Evet!
Şu farkı var yalınız: Bizde yok değil kuvvet.
Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvârın,
Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı divârın.
Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam.
Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam.
Onun da çâresi elbirliğiyle gayrettir.
Çalışmanın o kadar feyzi var ki: Hayrettir!

Çoluk çocuk biteriz sonra hep, Allah korusun!”
Bu konuşmalarla yıllar gelir geçer... Derken,
Gelir bakar ki bir akşam, o köhne evi
Yıkılmış, altına almış zavallı aileyi!
Görünce karşıdan adamcağız bu acı manzarayı,
Yığınla taş kesilen evinin yıkıntılarına
Döner de der ki: “Meğer aldanırmışım, desene!
Ne oldu bunca yalvarmam ey eski dostum?
Çocuklarım olacakken, işte ben yetim oldum!
Sakin yıkılma haber vermeden demez miydim?
Bu muydu senden a zalim, bu muydu ümidim?
Hukuku, sözleşmeyi dikkate almak nedir, sakın bilme!
Yazık, yazık sana sarf ettiğim emeklerime!...”
O taş yığınları gaibten gelen bir sesle konuşarak,
Zavallı adama der: “Haksız yere güvenmeyi bırak!
Geçip de karşıma feryat eder misin şimdi?
Haber mi vermedim, ama kulak veren kimdi?
Duvarlarımda yarık sandığın ağızlardan,
Birer yalvaran dil uzattım, ey anlayışsız adam!
Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen,
Daha fazla söyleyemezdim, susardım artık ben!...”

Hikâye hâlimizin aynıdır değil mi? Evet!
Şu farkı var yalnız: Bizde yok değil kuvvet.
Geçmiş devirlerin yığın yığın hatalarıyla,
Duvarın bir hayli kısmı yıkılmış olsa da,
Millet binasını ayakta tutan temel sağlam,
Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam.
Onun da çaresi elbirliğiyle gayrettir...
Çalışmanın o kadar bereketi var ki: Hayrettir!

Hezûmetin sonu ölmek değildir elbette.
Düşenler oldu zamânıyla aynı âkıbete;
Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi:

Nasılsa gâib edip kâmilten muhârebeyi,
Esâret altına girmişti bir büyük millet.
Zevi'l-ukûl arasından seçilme bir hey'et
Düşündü: Milleti i'lâya çâre hangisidir?
Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir:
Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalamı;
Demiş ki dâğeri: "Asker halâs eder vatânı;"
O der: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzûm;"
Bu der: "Hayır, daha elzemdir ibtisâb-ı lüzûm;"
Kiminde san'ata râğbet, kiminde nakde heves;
Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses.
Bir ihtiyar yalnız dinleyip bidâyette;
"Mahalle mektebi lâzım!" demiş, nihâyette.
Zavallının sözü pek anlaşılmamış ilkin;
"Bunak!" diyen bile olmuş düşünmeden; lâkin,
Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh etmiş;
Deminki lâfları pek vâkifâne cerh etmiş.

Sonunda: "Kuvvetimiz, şüphesiz, ilerlemeli;
Fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli.
Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak:
Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak?
Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir,
O ihtiyâcı, fakat, öğreten "muallim" dir!"
Deyip karârını vermiş ki, aynen icrâya,
Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya.

Yenilginin sonu ölmek değildir elbette.
Başkaları da bu gibi durumlara düşmüştü daha önce.
Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi.

Şöyle ki: Nasılsa tamamen kaybedip savaşı,
Esaret altına girmişti bir büyük millet.
Akıl sahipleri arasından seçilme bir heyet,
Düşünmüş: Milleti yükseltmeye çare hangisidir?
Dökülmüş ortaya meclistekilerin fikirleri bir bir;
Kimi siyaset yoluyla kurtamak istemiş kalanı;
Bir diğeri: demiş ki “Asker kurtarır vatani.”
O der: “Bugün donanmaya şiddetle lüzum vardır”;
Bu der: “Hayır, ilim öğrenmek daha gereklidir;”
Kiminde sanata rağbet, kiminde paraya heves;
Kısaca, her kafadan başka başka çıkmış ses.
Yalnız bir ihtiyar başlangıçta dinlemiş:
Sonunda “Mahalle mektebi (1) lazım!” demiş.
Zavallının sözü pek anlaşılmamış ilkin;
“Bunak!” diyen bile olmuş düşünmeden, lakin,
Adam, bu söz ne demektir, güzelce açıklamış;
Derin bilgisiyle deminki sözlerin yanlışlığını göstermiş.

Sonunda: “Kuvvetimiz şüphesiz ilerlemeli,
Fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli.
Eğitimin yaygınlaştırılması gerek mutlak:
Okur yazarsa halk, ne var yapılmayacak?
Donanma, ordu birer zorunlu ihtiyaçtır,
Fakat o ihtiyacı öğreten “öğretmen”dir!”
Deyip kararını vermiş ki, aynen uygulamaya
Konunca ortaya çıkmış bugünkü Almanya.

(1) Mahalle mektebi: Eski eğitim sistemimizde bugünkü ilkökul seviyesinde eğitim öğretim veren veren okul.

Sadeleştirilmiş

“Sedan”da orduyu teslim eden Fransızlar,
-Ki her zaman o vukûatı yâd edip sizlar-
Ne der, bilir misiniz? Hem de öyledir inanın:
“Mualllem ordusudur harbeden Prusya ’lının:
Muallim ordusu, lâkin, asıl muzaffer olan!”

Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan.
-Ne çâre! İbrete hâlâ heveslidir çoğumuz;
Yetişmemiş gibi dünyâyâ ibret olduğumuz!-
Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık?
Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık!
Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle;
Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta’dile;
Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi,
Bir Arnavudluğu isyâna kaldırır mı idi?
Bugün anâsır-ı İslâm’ı bir denî cereyan
Sürüklüyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean.
Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehâletimiz;
Bu derde çâre bulunmaz - ne olsa - mektepsiz.
Ne Kürd elifbayı sökmüş, ne Türk okur, ne Arab;
Ne Çerkes’in, ne Lâz’ın var bakın, elinde kitab!
Hülâsa, milletin efrâdı bilgiden mahrûm.
Unutmayın şunu lâkin: “Zaman: Zamân-ı ulûm!”
Zaman zamân-ı ulûm olmasaydı böyle, yine,
-Kemâl-i şevk ile mâdem atılmışız dîne-
Okur yazar olacaktık sıyâneten dîni:
Onun ma’ârife vâbeste, çünkü te’mîni.
Zavallının yüzü yok cehle, anlaşılmadı mı?
Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı.

“Sedan”da (1) orduyu teslim eden Fransızlar,
-Ki her zaman o olayı hatırlayıp sızlarlar-
Ne derler, bilir misiniz? Hem de öyledir inanın:
“Savaşın, Prusya’nın eğitilmiş ordusudur,
Fakat zaferi asıl kazanan eğitimciler ordusudur!”
Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan.
-Ne çare! ibret olmaya hâlâ heveslidir çoğumuz;
Yetmezmiş gibi dünyaya ibret olduğumuz!-
Şu cehaletimizle felaket mi kaldı başımıza gelmedik?
Mahalle mektebi lazım, düşünmeyin artık!
Bizde vaktiyle mahalle mektebi açılsaydı;
Var olanlar da güzelce düzenlenip yenilenseydi;
Yarım pabuçla gezen dolsuz üç buçuk zibidi,
Bir Arnavutluğu isyana kaldırır mı idi? (2)
Bugün İslâm toplumlarını çirkef dolu bir akıntı sürüklüyor,
Ve bakın bu akıntı kaynağını nereden alıyor?
Felaketin kaynağı, hiç şüphe yok, cahilligimiz;
Bu derde çare bulunmaz -ne olsa- mektepsiz.
Ne Kürt alfabeyi sökmüş, ne Türk okur, ne Arap;
Bakın ne Çerkes’in, ne Laz’ın elinde var kitap!
Kısaca, milletin fertleri bilgidan yoksundur.
Ama şunu unutmayın: “Çağımız bilim çağıdır!”
Çağımız böyle bilim çağı olmasaydı, yine de,
-Madem ki büyük bir şevkle sarılmışız dine-
Bu dini korumak için okur yazar olmalıydık;
Çünkü dini korumak eğitime bağlıdır.
Zavallı dinin cahilliğe tahammülü yok, anlaşılmalı mı?
Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı.

(1) Sedan: Fransa’nın Meuse Irmağı kıyısında 15-17. yüzyıllar arasında kurulmuş bir kale. Sedan Savaşı’nda Fransızlar 1 Eylül 1870 tarihinde Prusyalılara yenilmişlerdir.

(2) Arnavutluk isyanı: Arnavutluk’ta 13 Haziran 1878’de kurulan Arnavutluk Milletinin Haklarını Müdafâ Cemiyeti, zamanın güçlü devletleri İtalya ve Avusturya-Macaristan’ın kışkırtmasıyla halka isyana teşvik etmiş ve Arnavutluk Osmanlı Devleti’nden koparılmıştır.

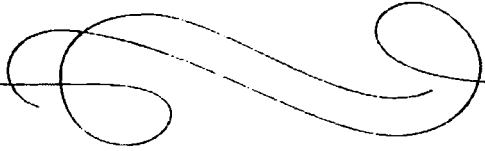
Sadeleştirilmiş

*Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat; bu hatveyi ilkin tasarlamak lâzım.
Muallim ordusu derken, çekirge oldular
Çıkarsa ortaya, artık hesâb edin zarar!
"Muallimim" diyen olmak gerektir îmanlı;
Edebli, sonra liyâkatli, sonra vicdanlı.
Bu dördü olmadan olmaz: Vazîfe, çünkü, büyük;
Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük;
Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun,
Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun;
Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin!
Demiş de olsa, denilsin: "Kuzum, nenin nesisin?"
Diyorsanız: "Yine, hâlâ bu, olmasın mektûb!"
Ne zırzop isteyin artık, ne büsbütün meczûb!
O: Yüketir kocaman bir sığır bulur da yeri;
Bu: Arş'ı, ferşi yıkar salladıkça çifteleri!
Bizim çocuklara gelmez ne öyle çifte giden;
Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden!
Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretilim;
Mukaddesâta, fakat, çoksa ihtirâm edelim.
Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın:
Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi râbitanın
Devâmı bağliyabilmiş bu müşterek vatana?
Kapılmayın onu ihmâl edip salâh umana!
O râbitayla bu millet bulur bulursa felâh;
O, bir çözüldü mü, her şey biter ma'âzallâh.
Eğer hayatına kasdeyliyorsanız... Başka!
Fakat bu mes'ele, bilmem ki, kaldırır mı şaka?
Hayır, hâyat-ı vatandır umûm için gâye;*

Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat ilkin bu adımı iyi düşünmek lazım.
Eğitimci ordusu derken, çekirge orduları
Çıkarsa ortaya, artık hesap edin zararı!
“Eğitimciyim” diyen olmak gerektir imanlı;
Edepli, sonra ehliyetli, sonra vicdanlı.
Bu dördü olmadan olmaz: Çünkü sorumluluk büyük;
Fesindeki yazmayı atıp sarık sarmakla dünkü hödük;
Veya mes üstüne yüksek topuklu, eğri burun
Bir lastik ayakkabı geçirip filiz olmakla her zamanki odun;
Allah rızası için “işin ehliyim demesin!
Demiş de olsa, denilsin: “Kuzum, neyin nesisin?”
Eğer diyorsanız: “Artık bütün bunlar olmasın!”
O münasebetsiz, o bir tahtası eksik kişilere meydan vermeyin.
O: Yükletir kocaman bir sığır bulur da yeri;
Bu: Yeri göğü yıkar salladıkça çifteleri!
Bizim çocuklara gelmez ne öyle çifte giden,
Ne böyle göğe kadar çifte sallayan yerden!
Evet, çağımızın ilimlerini gençliğe öğretilim.
Fakat mukaddeslere çokça saygı gösterelim.
Eğer kastınız vatani yaşatmaksa,
İslâm toplumlarını bu ortak vatana
Bugüne kadar bağlayan hangi bağdır, ona bir bakın;
Onu ihmal ederek kurtulmayı umanlara sakın kapılmayın!
Bu millet kurtulursa ancak o bağla kurtulur;
Bu bağ bir çözülürse, Allah korusun, her şey biter.
Eğer kastınız vatani yıkmaksa... O başka!
Fakat bilmem ki bu konu kaldırır mı şaka?
Hayır, vatani yaşatmaktır herkes için gaye;

“ Vatan!” deyip giriyor her giren mücâhedeye.
Bu “her giren”le, tabî’î, tutunca it damarı,
Mukaddesâta kadar saldıran beş on çomarı,
Hesâba katmayı hiç bir zaman düşünmüyorum:
O tasmazlılara insan demekte ma’zûrum.
Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayât;
Hülâsa, âile hissiyle cümle hissiyyât;
Mukaddesâtı için çırpınan yürekte olur.
İçinde leş taşıyan sineden ne hayr umulur?
Vatan felâkete düşmüş... Onun hamîyyeti cûş
Eder mi zannediyorsun? Herif: Vatan-ber-dûş!
Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı,
Kapandı, gitti, bakarsın ki, nekbetin ağzı.
Fakat, sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin:
“ Vatan!” deyip öleceksin semâda olsa yerin.
Nasıl tahammül eder hür olan esâretine?
Kör.olsun ağlamayan, ey vatan, felâketine!

Cemâ’at, elverir artık, bu uykudan uyanın,
Hudâ rızası için, dünkü hâdisâtı anın!
Kimıldamaz yine gelmezsek intibâha bugün,
İkinci uyku ne dehşetli bir ölüm, düşünün!
Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: “Kurtulduk!”
Bu intihâr, öteden, üç yüz elli milyonluk,
Zavallı Âlem-i İslâm için elîm olacak!
Biz olmasak bu kadar hânümân yetîm olacak!
Gıcırdamakla berâber serîr-i şevketimiz,
Bu dîni kurtaran ancak bizim hükûmetiniz.

“ Vatan” deyip giriyor her giren mücadeleye.
Tabii bu “her giren” ifadesine, tutunca it damarı,
Mukaddeslere varıncaya kadar saldıran beş on çomarı,
Hesaba katmayı hiç bir zaman düşünmüyorum:
O tasmazsızlara insan diyemem, bunda mazurum.
Vatan sevgisi, hayatı millet yoluna adamak,
Özetle, aile duygusuyla birlikte bütün duygular,
Mukaddesleri için çırpınan yürekte olur.
İçinde leş taşıyan bağırdan ne hayır umulur?
Vatan felâkete düşmüş... Onda vatanperverlik
Coşar mı zannediyorsun? Herifte zaten vatan kaygısı yoktur!
Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı,
Kapandı gitti bakarsın ki uğursuzun ağzı.
Fakat sen öyle değilsin, senin yanar ciğerin;
Gökyüzünde olsa yerin, yine “vatan!” deyip ölürsün!
Hür olan, nasıl dayanır esaretine?
Kör olsun ağlamayan, ey vatan, felaketine!

Ey cemaat, yeter artık, bu uykudan uyanın.
Allah rızası için, dünkü olayları hatırlayın!
Kımıldamaz, yine uykudan uyanmazsak bugün,
İkinci uyku ne dehşetli bir ölüm, düşünün!
Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: “Kurtulduk!”
Bu intihar, öteden üç yüz elli milyonluk
Zavalı İslâm âlemi için çok kötü olacak!
Biz olmasak bu kadar ocak yetim kalacak!
Gıcırdamakla beraber şanlı ve heybetli tahtımız,
Bu dini kurtaran ancak yine bizim devletimiz.

Tunus'ta, Fas'ta, Cezayir'de, Çin'de, İran'da,
Cava'yla, hutta-i Hindî'de, belki Afgan'da,
Sibirya, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhîtinde,
Yaşarken ehl-i salîbin nüfûzu altında;
Zavallı Âlem-i İslâm eğer salîbe henüz
Sarılmıyorsa, kolundan çeken: Bu kudretiniz.
Bu kudret olmasa: Dünyâ tanassur eyleyecek...
O halde, şimdi bizim hakkımız değil ölmek.
Yetişmiyor mu ki dünyâ evinde çektiğimiz,
Yarın da yüklenelim âlemin günâhını biz?
Hen intihâra özenmek ne sermedî hüsrân!
Bucak bucak savuşun, müslümansanız, bundan.
Hayâta karşı nedir, söyleyin, bu yılgınlık?
Reîs-i âilenin intihârı: Çılgınlık!
Hükûmetin, o henüz pâyîdâr olan arşın
Sukûtu müdhiş olur... Düşmesin aman, yapışın!
Nedir bu tefrika, yâhu! Utanmıyor musunuz?
Geçen fecâyî'e hâlâ inanmıyor musunuz?
Gömülmek istemiyenler boyunca hüsrâna;
Nifâkı gömmeli artık mezâr-ı nişyâna.
Unuttunuz mu ne korkunç edepsiz olduğunu?
Eşip de geçmişi hortlatmayın şu mel'ûnu!

Demîn, huşûa varan bir kıyâm-ı hasyetle,
Huzûr-i Hâlik'a durmuştunuz cemâ'atle.
Yarınca kubbeyi "Allâhu ekber!" ikrârı;
Boşandı yerlere Hakk'ın semâ-yı esrârı.
Önümde cûşa gelen safların telâtumunu
Görünce andım o deryâların tezâhumunu:
Ki dalgalar gibi, ummân-ı sermediyyette,

Tunus'da, Fas'da, Cezayir'de, Çin'de, İran'da,
Endonezya, Hindistan ve Pakistan'da, belki Afganistan'da,
Sibarya, Hıve, Buhara, Kırım bölgesinde,
Hıristiyanların idaresi altında yaşarlarken;
Zavallı İslâm âlemi eğer Hıristiyanlığa henüz
Sarılmıyorsa, kolundan çeken: Bu kudretiniz. (1)
Bu kudret olmasa: Dünya hıristiyanlaşacak...
O halde şimdi bizim hakkımız değil ölmek.
Yetmezmi ki dünya evinde çektiğimiz,
Yarın öbür dünyada da âlemin günahını yüklenelim biz?
Hem intihara özenmek ne sonsuz bir hüsrân!
Müslümansanız, bundan bucak bucak kaçın.
Söyleyin, hayata karşı bu yılgınlık nedir?
Aile reisinin intiharı çılgınlıktır!
O henüz arş gibi ayakta duran hükümetin (2)
Düşmesi müthiş olur... Çökmesin aman, yapışın!
Nedir bu bozgunculuk yahu! Utanmıyor musunuz?
Daha önce olan musibetlere hâlâ inanmıyor musunuz?
Boylu boyunca yokluğa gömülmek istemeyenler;
Bozgunculuğu unutmanın mezarına gömmelidirler.
Unuttunuz mu onun ne korkunç edepsiz olduğunu?
Geçmiş eşip de yine hortlatmayın şu lânet olasıyı!

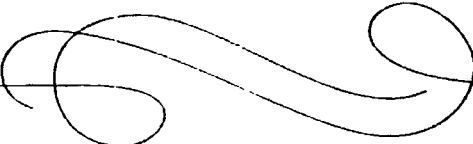
Demin önce ürpererek, sonra derin bir saygıyla kalkıp siz,
Allah'ın huzurunda cemaat halinde saf tutmuşunuz.
"Allahu ekber!" sesleri kubbeyi yarıp yükselince,
Allah'ın sırlar seması yağmur gibi boşandı yerlere.
Önümde coşan safların dalgalanışını
Görünce canlandı gözümde denizlerin toplanıp yığılışı.
Ki ebediyet okyanusunda bu toplanıp biriken denizler,

(1) *kudret*: Eserin Sebülürreşat dergisindeki neşrinde bu kelime yerine "hilâfet" kelimesi kullanılmıştır.
Bu bakımdan "kudret"i o anlamda düşünmelidir.

(2) *hükümetin*: Eserin Sebülürreşat dergisindeki neşrinde "hilâfetin."

Birer sücûd ile güm-nâm olur nihâyette!
Sutûf ayakta iken, dalgalar ayakta idi;
Hurûş edince hatîbin nidâ-yı tahmîdi:
Serildi yerlere "yekpâre" bir cihân-ı hamûş,
Ki imtidâd-ı mekâbirdi, öyle dûşâ-dûş!
O mevce mevce uzanmış duran hazâirden,
Duyuldu vurduğı binlerce sînenin birden!
Mezarların bu yürekler dayanmaz âhengi;
Yüreklerin de hazîn inkisâr-ı yek-rengi;
Getirdi cûşişe ummân-ı sermediyyeti de;
Hitâma erdi nihâyet o sermedî secde:
Zemîne ra'ş'e veren bir derin sadâ geldi;
Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi!

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevâlisi;
Sukûtu cebhelerin, sonradan teâlisi,
Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağılattı;
Hem öyle ağlanacak bir hakikat anlattı,
Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet:
Sizin felâketiniz: Târumâr olan "vahdet".
Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa;
Eğer o his gibi tek, bir de gâyeniz varsa;
Düşer düşer yine kalkarsınız, emîn olunuz...
Demek ki birliği te'min edince kurtuluruz.
O halde vahdete hâil ne varsa çığneyiniz...
Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz?
Ne fırka herzesi lâzım, ne derd-i kavmiyyet;
Bizim diyânete sığmaz sekiz, dokuz millet!
Bütün bu tefrikalar, etsenizdi istiknâh,

Dalgalar gibi secdeye kapanıp sonunda kaybolurlar.
Saflar ayakta iken, dalgalar ayakta idi;
İmamın "semiallahu limen hamideh" (1) diye coşmasıyla
Bu sessiz cihan "tek parça" halinde serildi yerlere.
Bu sanki omuz omuza sıralanmış uzayan mezarlar gibiydi.
O dalga dalga uzanmış duran mezarlardan,
Binlerce yüreğin vurduğu duyuldu birden!
Mezarların bu yürekler dayanmaz âhengi;
Yüreklerin de o hep aynı hüzünlü kırgınlığı,
Ebediyet okyanusunu coşturdu da,
Tamamlandı sonunda o ebedî secde.
Ve ardından zemini titreten derin bir ses geldi;
Deminki dalgaların şimdi, hepsi yükseldi!

Bu birbirine karışan ibadetlerin ard arda yapılması,
Alınların düşmesi, daha sonra kalkması,
Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı,
Hem öyle ağlanacak bir gerçeği anlattı,
Bu gerçeği anlamazsanız elbette mahvolur millet;
Sizin felaketiniz: Darmadığın olan "birlik".
Eğer yürekleriniz aynı duyguyla çarparsa;
Eğer o duygu gibi tek olan bir gayeniz de varsa;
Düşer düşer yine kalkarsınız, emin olunuz...
Demek ki birliği sağlayınca kurtuluruz.
O halde birliğe engel ne varsa çiğneyiniz...
Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz?
Ne particilik saçmalığı lazım, ne ırkçılık derdi;
Bizim dinimize sığmaz sekiz dokuz millet!
Bütün bu bozgunculuklar eğer araştırırsaydınız,

(1) *Semiallahu limen hamideh*: Namazda rükûdan doğrulurken söylenen "Allah hamd edeni işitti." anlamında bir söz.

Görürdünüz nereden geldi... Yâ ibâdallâh!
Huzur-i Hak'ta nasıl toplu durdunuzdu demin?
Günahtır, etmeyin artık, ayıptır, eylemeyin!
Şu ihtirâsa uyup az mı verdiniz kurban?
Şikak için mi eder, sâde, kalbiniz daraban?
Neden uhuvvetiniz böyle münhasır namaza?
Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza?
Ne Müslümanlığıdır, anlamam ki, yaptığınız?
Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız!
Görünce fesli, atılmak, tasarlayıp bıçağı;
Görünce şapkaklı, sinmek, değiştirip sokağı;
Gönüller ayrı oluş, sîneler bir olsa bile...
Nifâk alâmeti bunlar, kuzum, tamâmiyle: (*)
Nifâka buğz ediniz hâlisen li-vechillâh;
Halâs eder sizi ihlâsınızla belki İlâh.
Münâfiğin sonu gelmez, söner sefil ocağı...
Bugün tüterse henüz gelmemiş, demek ki, çağı!
Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter,
Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer.
Yanında yaş da yanar, çâresiz, yanan kurunun...
Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fîtreden korunun,
Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istîlâ
Eder de, suçsuz olan kurtulur değil aslâ!.."(**)
Hesâb edin ne kadar bigünâhun aktı kanı...
Beş on vatansız için nâra yakmayın vatanı!
Hudâ rızâsı için kaldırın nifâkı... Günah!
Alev saçaklara sarsın mı, yâ ibâdallâh!
Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak?

(*) *Esta'zû billah*: "Be'sühüm beynehüm şedidün tahsebihüm semian ve kulübühüm şettâ."

(**) "Vetakkai fîmeten lâ-nusibenn-el-lezîne zulimü minkum hâsseten..."

Ey Allah'ın kulları, nereden kaynaklandığını anladınız!
Allah'ın huzurunda nasıl toplu durdunuzdu demin?
Günahtır, etmeyin artık, ayıptır, eylemeyin!
Şu hırslara uyup az mı kurban verdiniz?
Yalnız ayrılık için mi çarpıyor kalpleriniz?
Neden kardeşliğiniz sade namazla sınırlı böyle?
Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza?
Nasıl Müslümanlıktır, anlamam ki, yaptığınızı?
Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınızı!
Görünce fesli (1) atılmak, tasarlayıp bıçağı;
Görünce şapkalı, sinmek, değiştirip sokağı;
Gönüllerin ayrı olması, sineler bir olsa bile...
Münafıklık belirtisi bunlar, kuzum, tamâmiyla (*)
Allah rızası için münafıklığa yürekten düşman olunuz;
Bu içten davranışınızla belki Allah katında kurtuluşa erersiniz.
Münafığın sonu gelmez, söner sefil ocağı...
Bugün tüterse henüz gelmemiş, demek ki, çağı!
Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter,
Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer.
Yanında yaş da yanar, çâresiz, yanan kurunun...
Diyor Allah'ın Kitab'ı: "O fitneden korunun,
Ki sâdece içinizdeki zalimlere erişmekle kalmaz
Suçsuz olanlar bile bundan kesinlikle kurtulamaz" (**)
Hesâb edin ne kadar günahsızın aktı kanı...
Beş on vatansız için ateşe atmayın vatani!
Günahtır... Allah rızası için kaldırın münafıklığı!
Alev saçaklara sarsın mı, ey Allah'ın kulları!
Sararsa hangimizin evi barkı kurtulacak?

(1) **Fesli, şapkalı:** Sembolik bir şekilde kullanılan bu kelimelerden ilki yenilik taraftarlarını, ikincisi ise gayri müslimleri temsil etmektedir.

(*) "Kendi aralarındaki çekişmeleri ise serttir; onları birlik sanırsın, oysa kalpleri birbirinden ayndır..." (Haşr Sûresi 14. âyetin bir kısmı.)

(**) "Aranızdan yalnız zalimlere erişmekle kalmayacak fîmeden sakının..." (Enfâl Sûresi 25. âyetin bir kısmı.)

O bir tutuşmaya görsün, ne od kalır, ne ocak!
Neden beş altı vatansız beş altı kundakçı,
Yığın yığın buluyor arkasında yordakçı?
Niçin hakîr oluyor, sonra, durmayıp öteden,
“ Koşun! diyen, bu cehennem henüz kıvılcım iken.”
Ne intibâha çalışmak, ne i'tilâya emek;
Cihan yıkılsa bizim halk, uyanmadan gidecek!
Onun kıyâmı için Sûr'u beklemek lâzım!
Bu duygusuzluğa bir çâre yok mu, Allâh'ım?

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler;
İşitmemiş... Bu sefer bir odunla dövmüşler.
Birer davul kadar olmuş da budlarındaki şiş,
“Davul çalınmada, zannım, aşağıki evde!” demiş.
İnince, derken, odunlar budur, deyip beyni,
“Davul bizim eve gelmiş!” demiş sonunda, hani?
Bizim de hâlimiz aynıyle köylünün hâli!
Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın,
Birer birer yıkılırken husûn-i iclâli;
Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyâmın
Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kimildamaksızın îmânı küfre çiğnettik!
Kimildamak yine yok bizde cebr-i mâfâta;
Kim uğramıştı, unuttuk, geçen belîyyâta!

Bizim muhîti, bizim halkı seyredince nazar;
Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var.
Düşünceler mütehâlifîr istikamette;
Şu var ki, hepsi nihâyet bulur sakamette!

O bir tutuşmaya görsün, ne od kahr, ne ocak!
Neden beş altı vatansız, beş altı kundakçı,
Yıgın yıgın buluyor arkasında yarıdakçı?
Niçin değersiz oluyor, sonra, durmayıp öteden,
“Koşun! diyen, bu cehennem henüz kıvılcım iken.”
Ne uyanmaya çalışmak, ne yükselmeye emek;
Cihan yıkılsa bizim halk, uyanmadan gidecek!
Onun kalkması için S r’u (1) beklemek lâzım!
Bu duyguza bir   re yok mu, Allah’ım?

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce s vm şler:
İşitmemiş... Bu sefer bir oyunla dövmüşler.
Birer davul kadar olmuş da budlarındaki şiş,
“Davul  alınmakta, sanırım, aşağıki evde!” demiş.
Derken inince odunlar, budur deyip beyni
“Davul bizim eve gelmiş!” demiş sonunda, hani!
Bizim de hâlimiz aynıyla köylünün hâli!
İşl m’ın zemini olan kutsal şeriatın,
Birer birer yıkılırken büyük kaleleri;
Yerinden oynadı yerler de, bizler zamanın
Getirdiği değişmelere kayıtsız kalabileceğimizi hayal ettik,
Kımıldamaksızın imanı küfre  ığnettik!
Geçmişi telâfi etmek için harekete geçmek hâlâ yok bizde;
Kim uğramıştı, unuttuk, daha önceki fel ketlere!

Bizim muhitimize halkımıza bakınca gözler;
Görür ki: Beyni bozulmuş yıgın yıgın kafa var.
Düşünceler hep birbirine aykırı yönlere gider;
şu var ki, hepsi de sonunda yanlışa düşür!

(1) S r: Kıyamet günü İsrâfil adlı meleğin üfleyeceği boru.

Birinci zümreyi teşkîl eden zavallı avam,
Bıraksalar edecek tatlı uykusunda devam.
Bugün nasîbini yerleştirtince kursağına:
“Yarın” nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına.
Yıkalsa arş-ı hükûmet, tıksa kabre vatan,
Vazîfesinde değil: Çünkü “hepsi Allah’tan!”
Ne hükmü var ki esâsen yalancı dünyânın?
Ölürse, yan gelecek cennetinde Mevlâ’nın.
Fena kuruntu değil! Ben derim, sorulsa bana:
“Kabûl ederse Cehennem ne mutlu, amca, sana!”

İkinci zümreyi teşkîl eden cemâ’at ise,
Hayâta küskün olandır ki: Saplanıp ye’sse,
“Selâmetin yolu yoktur... Ne yapsalar boşuna!”
Demiş de hırkayı çekmiş bütün bütün başına.
Bu türlü bir hareket mahz-ı küfr olur; zîrâ:
Taleble âmir olurken bir âyetinde Hudâ;
Buyurdu: “Kesmeyiniz rûh-i rahmetimden ümîd;
Ki müşrikân olur ancak o nefhadan nevmîd.”
Bu bir; ikincisi: Ye’sin ne olsa esbâbı,
Onun atâlet-i külliyyedir ki îcâbı,
Teressübâtını etmiştik önceden tahlîl.

Üçüncü zümreyi kimlerdir eyleyen teşkîl?
Evet, şebâb-ı münevver denen şu nesl-i sefîh.
-Fakat nezîhîni borcumdur eylemek tenzîh-
Bu zübbeler acaba hangi cinsin efrâdı?
Kadın desen, geliyor arkasından erkek adı;

Birinci grubu oluşturan zavallı halk tabakası,
Bıraksalar tatlı uykusuna devam edecek.
Bugün nasîbini yerleştirtince kursağına:
“ Yarın” nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına.
Yıkılsa hükümet (1) tahtı, tıkılsa kabre vatan.
Umurunda değil: Çünkü “hepsi Allah’tan!”
Ne hükmü var ki esâsen yalancı dünyanın?
Ölürse, yan gelecek cennetinde Allah'ın.
Fena kuruntu değil! Ben derim, sorulsa bana:
“Kabûl ederse Cehennem ne mutlu, amca sana!”

İkinci grubu oluşturan topluluk ise,
Hayata küskün olandır ki: Saplanıp ümitsizliğe,
“ Kurtulmanın yolu yoktur... Ne yapsalar boşuna”
Demiş de hırkayı çekmiş bütün bütün başına.
Bu türlü bir hareket tam bir küfür olur; zîrâ:
Kullarının kendinden istemesini emrederken bir âyetinde Hüdâ;
Buyurdu: “Ümidinizi kesmeyiniz rahmetimin ruhundan
Ki sadece bana ortak koşanlar keser ümidini o esintiden” (2)
Bu bir; ikincisi: Sebebi ne olursa olsun ümitsizliğin,
Sonunda bütün bir tembelliktir bundan hasıl olan.
Bu tembelliğin kötü sonuçlarını göstermiştik daha önce.

Üçüncü zümreyi kimler oluşturmakta?
Evet, bunlar da aydın gençlik denen şu eğlence düşkünü nesildir.
-Fakat temiz olanlarını bu suçlamadan uzak tutmak görevimdir-
Bu züppeler acaba hangi cinsin üyeleri?
Kadın desen, geliyor arkasından erkek adı;

(1) Dergideki baskıda burada “hilâfet” kelimesi vardır.
(2) Hicr Sûresi 55 ve 56. âyetin bir kısmı.

Hayır, kadın değil, erkek desen, nedir o kılık?
Demet demetken o saçlar, ne muhtasar o bıyık?
Sadâsı baykuşa benzer, hırâmı saksâğana;
Hülâsa, zübbe demiştım ya, artık anlasana!
Fakat bu kukla herif bir büyük seciyye taşır,
Ki, haddim olmıyarak "âferin!" desem yaraşır.
Nedir mi? Anlatayım: Öyle bir metâneti var,
Ki en savulmıyacak ye'si tek birayla savar.
Sinirlerinde te'essür denen fenâlık yok,
Tabiatında utanmakla âşinâlık yok.
Bilirsiniz, hani, insanda bir damar varmış,
Ki yüzşüz olmak için mutlaka o çatlarmış;
Nasılsa "Rabbim utandırmasın!" duâsı alan,
Bu arsızın o damar zâten eksik alnından!
Cebinde gördü mü üç tâne çil kuruş, nazlım,
Tokatlıyan'da satar mutlaka, gider de, çalım.
Eğer dolandırabilmişse istenen parayı;
Görür mahalleli tâ karnavalda maskarayı!
Beyoğlu'nun o mülevves muhî-i fâhişine
Dalar gider, takılıp bir sefilenin peşine.
"Hayâ, edeb gibi sözler rûsûm-i fâsidedir:
Vatanla âile, hattâ, kuyûd-i zâidedir.
Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor..
"Ayp değil mi?" demişsin... Aceb kim aldırıyor?
Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş;
Mukaddesât ile eğlenmek en birinci işi.
Duyarsanız "kara kuvvet" bilin ki: İmandır.
"Kitâb-ı köhne"de -hâşâ- Kitâb-ı Yezdan'dır.
Üşünmeden ona Kur'ân'ı anlattırsan eğer.

Hayır, kadın değil, erkek desen, nedir o kılık?
Demet demetken o saçlar, ne kadar kısa o bıyık?
Sesi baykuşa benzer, salınışı saksağana;
Kısacası, züppe demiştin ya, artık anlasana!
Fakat bu kukla herif bir büyük karakter taşır,
Ki, haddim olmayarak, “âferin!” desem yaraşır.
Nedir mi? Anlatayım: Öyle bir dayanıklılığı var.
Ki en savulmayacak ümitsizliği tek birayla savar.
Sinirlerinde duyma veya algılama denen fenâlık yok,
Tabiatında utanmayla bir yakınlık yok,
Bilirsiniz, hani insanda bir damar varmış,
Ki yüz­süz olmak için mutlaka o çatlarmış;
Nasıl­sa “Rabbim utandırmasın!” duâsı alan,
Bu arsızın o damar zâten eksik alnından!
Cebinde gördü mü üç tane çil kuruş, nazlım,
Tokatlıyan’da (1) satar mutlaka, gider de çalım.
Eğer dolandırabilmişse istenen parayı;
Görür mahalleli tâ karnavalda (2) maskarayı!
Beyoğlu’nun o kirli fuhuş çevresine
Dalar gider, takılıp bir fahişenin peşine.
“Utanma, edeb gibi sözler yanlış âdetlerdir;
Hatta vatan ve âile bile gereksiz bağlardır.”
Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor...
“Ayıp değil mi?” demişsin... Acaba kim aldırıyor?
Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş;
Mukaddeslerle eğlenmek en birinci işi.
Duyarsanız “kara kuvvet” bilin ki: İmandır.
“Köhne kitap” (3) da - hâşâ - Allah’ın kitabı Kur’ân’dır.
Üşenmeden ona Kur’an’ı anlatırsan eğer,

(1) Tokatlıyan: İstanbul’un Beyoğlu semtinde meşhur bir otel.

(2) Karnaval: Hristiyanların büyük perhizden önce şaşırıncı kalıklara girerek yaptıkları şenlik ve eğlence. Burada Beyoğlu’nda o devirde azınlıklar tarafından düzenlenen karnavallar kastedilmektedir.

(3) Burada Tevfik Fikret’in Tarih-i Kadim şiirindeki “Yınlır ey kitab-ı köhne yarın/ Medfen-i fikir olan sahifaların” beytine işaret edilmektedir.

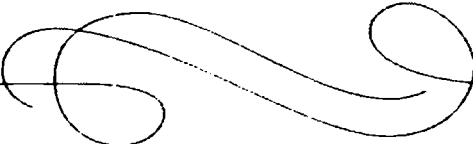
İÇİNDEKİLER

Mehmet Akif Ersoy Kronolojisi.....	3
Önsöz	12
Safahat Hakkında	13

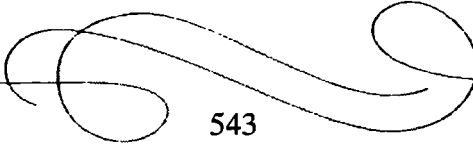
ŞİİRLER

BİRİNCİ KİTAP: SAFAHÂT

"Bana Sor Sevgili Karî..."	22
Fatih Camii.....	24
Hasta	32
Tevhid Yahud Feryad	42
Küfe	52
Durmayalım	60
Hasır	66
Geçinme Belası.....	72
Meyhane.....	78
Mezarlık	90
Bayram.....	98
Hasbihal.....	106
Selma	114
Merhum İbrahim Bey	120
Azim	134

Seyfi Baba.....	138
İnsan	148
Kör Neyzen	154
Acem Sahı	158
İstibdad	166
Hürriyet	180
Kocakarı ile Ömer	184
Ezanlar	200
Canan Yurdu	206
Bir Mersiye	212
Dirvas.....	218
Mahalle Kahvesi	226
Köse İmam.....	246
Ressam Haklı	258
Bir Mezar Taşına Yazılmış İdi	260
Bir Resmin Arkasına Yazılmış İdi	261
Şair Huzurunda Münekkid	262
Bu da Bir Mezar Taşına Yazılmış İdi	263
Gül, Bülbül	264
Tercümedir	265
Tercümedir	266
Hüsran-ı Mübin.....	267
Ahiret Yolu.....	268
İstiğrak.....	276
Amin Alayı.....	280
Hasbihal	284

Bebek Yahud Hakk-ı Karar.....	288
Yemişçi İhtiyar.....	296
İ'tiraf	297

İKİNCİ KİTAP:

SÜLEYMANİYE KÜRSÜSÜNDE.....	299
-----------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ KİTAP:

HAKKIN SESLERİ.....	377
---------------------	-----

"İlahi, emrinin avare bir mahkûmudur âlem"	378
"Geçenler varsa İslâm'ın şu çiğnenmiş diyarından.....	384
"Üç beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk"	390
"Atiyi karanlık görerek azmi bırakmak	400
"Ya Rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabahı"	404
"Olmaz ya... tabii... biri insan, biri hayvan	408
"Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz	412
"Bir yığın kundakçıdan yangın görenler milleti.....	416
"Çık da bir seyret baharın cuş-i rengâ rengini.....	422
Pek hazin bir mevlid gecesi	426

DÖRDÜNCÜ KİTAP:

FATİH KÜRSÜSÜNDE.....	433
-----------------------	-----

